श्रीगणेशदत्तगुरुभ्यो नमः

प्रकाशकाचें निवेदन

मालाकमण्डलुरधःकरपद्मयुग्मे । मध्यस्थपाणियुगले डमरुत्रिशूले ।
यस्य स्त ऊर्ध्वकरयोः शुभशंखचक्रे । ध्यायेत्तमत्रिवरदं भुजषट्कयुक्तम् १

श्रीपरमेश्वराचे कृपेनें श्रीवासुदेवानंद-ग्रंथप्रकाशन मंडळातर्फे 'स्तोत्रादिसंग्रह' हें दुसरें पुस्तक आज प्रकाशित केलें जात आहे, याबद्दल अत्यंत समाधान वाटतें. प्रथम पुस्तक 'शिक्षात्रय' हें मागील वर्षी विजयादशमीस प्रसिद्ध झालें असून, आजपर्यंत बहुतेक त्याच्या अर्ध्या अधिक प्रति जिज्ञासु संतप्रेमी सज्जनांनी घेतल्याही आहेत. धार्मिक कार्यास विशेष अनुकूल नसणाऱ्या या कालांतही वृत्तपत्रादिरूपानें विशेष प्रसिद्धीकरण नसतांही दोन वर्षांचे आंतच या सत्कार्याची इतकी प्रगति होत आहे याला मुख्य कारण म्हणजे, श्रीमहाराजांची वैदिकधर्मनिष्ठा, अखंड तप, दृढ ईशश्रद्धा, ज्ञानविज्ञाननैपुण्य इत्यादि अतुलनीय दिव्य गुणसंपत्ति व त्यामुळें अभिव्यक्त होणारी जगदीश्वराची निस्सीम कृपा हीच आहे यांत संदेह नाही.

श्रीमहाराजांनी केलेली अनेक देवतांची, तीर्थक्षेत्रांची संस्कृत व प्राकृत स्तोत्रें, श्रीदत्तात्रेयषोडशावतार, सत्यदत्तव्रत, अभंग, पदसमूह, नित्यभजनक्रम, अनेक देवतांच्या संस्कृत व प्राकृत आरत्या, आत्मानात्मविचार इत्यादि विविध विषय या पुस्तकांत ग्रथित केले आहेत. शक्य तितका प्रयत्न करून उपलब्ध झालेलें सर्व स्तोत्रादि वाङ्मय यांत समाविष्ट केलें आहे. स्तोत्रभागांत कांहीं स्तोत्रें समंत्रक आहेत. म्हणजे त्या स्तोत्रांतील श्लोकांचे पहिलें, तिसरें, पांचवें, नववें, बारावें अशीं अक्षरें एकाखालीं एक वाचलीं असतां निरनिराळ्या देवतांचे मंत्र तयार होतात. कांहीं अक्षरांनीं स्तोत्रकर्त्यांचें नांवही तयार होतें. हें सर्व कळण्याकरितां तीं स्तोत्रें छापतांना तीं तीं अक्षरें मुद्दाम वेगळीं छापली आहेत. छपाईच्या कांहीं अडचणींमुळें कांहीं समंत्रक स्तोत्रांची मात्र

अशी व्यवस्था करतां आली नाही. श्लोकाचा अर्थ लावण्याचे दृष्टीनें, वाटेल तेथें अक्षरें तोडून छापणें हें अयोग्य ठरेल. परंतु स्तोत्रामध्येंच मंत्ररचना करण्याचें स्तोत्रकर्त्याचें कौशल्य नजरेसमोर यावें एवढाच ती अक्षरें पृथक् करण्याचा उद्देश आहे. श्रीमहाराजांनी प्रामुख्यानें श्रीदत्तसंप्रदायाचा आविष्कार केला असल्यानें इतर देवतांपेक्षां श्रीदत्तात्रेयासंबंधी स्तोत्रादि वाङ्मय या पुस्तकांत अधिक आलें आहे. श्रीसत्यदत्तव्रतपूजाकथा ही श्रीमहाराजांनी केलेल्या दत्तपुराणांतील कांहीं भाग, कांहीं व्यासकृत दत्तमाहात्म्यांतील भाग व संदर्भाकरितां महाराजांनीं करून दिलेले कांहीं श्लोक असें एकत्र संकलित करून श्रीमहाराजांच्या संमतीनें शके १८२२ आश्विन महिन्यांत गरुडेश्वरी प्रगट झाली. श्रीमहाराजांचे समक्ष हें सत्यदत्तव्रत गरुडेश्वरी वारंवार होत असे व श्रीमहाराजांचे संप्रदायांत आजही तें चालू आहे; म्हणून, त्याचाही समावेश येथें केला आहे. सत्यदत्तपूजेंतील सर्व पुराणोक्त मंत्र तर श्रीमहाराजांच्या ' ११६ मानसपूजा ' या स्तोत्रांतीलच आहेत. सत्यदत्तव्रतासंबंधी ही सर्व माहिती श्रीमहाराजांचे प्रेमळ भक्त बडोदा येथील पं. बाळकृष्णशास्त्री प्रकाशकर यांनी अत्यंत आत्मीयतेनें दिल्याबद्दल आम्ही त्यांचे ऋणी आहोत. श्रीमहाराजांचे संप्रदायांत गुरु असलेला रोज सायंकाळचा नित्यभजनक्रमही या पुस्तकांत दिलेला आहे. नित्यभजनक्रम वेगळा छापावा, संस्कृत व प्राकृत विभागही वेगवेगळा छापावा म्हणजे छोटी छोटी पुस्तकें होऊन घेणाऱ्यास थोडक्या किंमतीत घेण्यास बरें पडेल इत्यादि सूचना कांहीं मंडळींनी आत्मीयपणानें केल्या होत्या. पण, श्रीमहाराजांचें संपूर्ण स्तोत्रवाङ्मय एकत्र असें सांप्रदायिकांचे घरीं राहावें अशा विशिष्ट उद्देशानें एकाच पुस्तकांत सर्वांचा समावेश केला आहे. वाणीविलास प्रेसमध्यें छापलेल्या श्रीमच्छंकराचार्यांच्या समग्र ग्रंथांप्रमाणें हे श्रीमहाराजांचे संपूर्ण ग्रंथ सांप्रदायिकांना मिळावेत हाच मुख्य उद्देश प्रकाशनाचा आहे. सध्यां असणारी कागदाची महागाई, सध्या प्रकाराच्या दृष्टीनें विद्वान् लोकांना व शास्त्राभ्यास करणाऱ्या योग्य अधिकारी विद्यार्थ्यांनाही शिवाजयाप्रमाणें सदरहू ग्रंथ विनामूल्य देणें इत्यादि कारणांमुळें ठरविलेली पांच रुपये किंमत कदाचित् कोणाला अवाजवी वाटत असल्यास त्याबद्दल इलाज नाहीं. यामुळेंच शंभर वा पन्नास रुपये देणाऱ्या ग्राहकांना इतरांपेक्षां विशेष सवलत अशी आम्ही देऊं शकत नाहीं. मंडळाला

त्यांची ती देणगीच आहे असें समजून, फक्त टपालखर्च न घेतां प्रकाशित होणारीं पुस्तकें, प्रकाशन झाल्याबरोबर योग्य त्या सर्व ग्राहकांना पोंचविणें इतकीच सेवा मंडळाला आज करतां येणें शक्य आहे, इतकेंच या वेळीं प्रेमानें सुचविलें आहे. असो.

शिक्षात्रयाच्या निवेदनांत वर्णन केल्याप्रमाणें श्रीमहाराजांची ईश्वराद्वैत-दृष्टि कशी होती हें प्रत्यक्ष पाहाणें असल्यास हें पुस्तक अवश्य वाचावें म्हणजे खात्री होईल. " विराडादिस्थावरान्ता ईश्वरा बहवः स्मृताः । एतेषु कतमोऽ-त्रयोऽत्र मोक्षसिद्धिप्रदश्च कः ॥' विराट् पुरुषापासून अश्वत्थादि वृक्षांपर्यंत अनेक देव शास्त्रानें सांगितले आहेत. पण यांच्यापैकीं कोणाची पूजा करावी ? मोक्षाची सिद्धि करणारा कोण ?—असा संशय, जिज्ञासु साधकांना सुद्धां उत्पन्न होतो मग इतरांची काय कथा! विराट् पुरुषापासून अश्वत्थ, औदुंबरादि वृक्षापर्यंत सर्वांनाच हिंदुधर्मांत देव मानतात हा वेडेपणा आहे. आणि या-मुळेंच हिंदुधर्माचा ऱ्हास होत आहे इत्यादि विचार मांडून, वैदिकधर्माभि-मानी जनतेचा बुद्धिभेद करण्याचा प्रयत्न वैदिक संस्कृतीचें व्यवस्थित पूर्ण ज्ञान नसणाऱ्या पाश्चात्य लोकांकडून होत आहे व त्यांच्या युक्त्याभासाला भुललेले वैदिकधर्मांतर्गत कांहीं लोकही अविचारानें तेच विचार खरे समजत आहेत हें बरोबर नाहीं. 'विष्टभ्याहमिदं कृत्स्नमेकांशेन स्थितो जगत् '—या सर्व जगाला माझ्या थोड्या अंशानेंच व्यापून मी उरलों आहें.—या सिद्धांताचा पूर्ण साक्षात्कार ज्यांना झाला अशा महात्म्यांच्या सहवासानें व कृपेनेंच वरील सर्व संशयांचें निरसन पूर्णपणें होऊन बुद्धि स्थिर होईल. केवळ तर्कानें या विषयाचा निर्णय कधींच लागणें शक्य नाहीं. 'दिव्यं ददामि ते चक्षुः पश्य मे योगमैश्वरम् '—अर्जुना ! तुला मी दिव्य दृष्टि देतों. त्या दृष्टीनें तूं माझें विश्व-रूप पाहा. या श्लोकावरून भगवत्कृपेनें मिळालेल्या दिव्य दृष्टीनेंच ईश्वराचें यथार्थ स्वरूपदर्शन अर्जुनाला होऊं शकलें हें स्पष्ट सिद्ध होत आहे. महायोगे-श्वर हरीची विविध रूपानें नटण्याची विलक्षण योगशक्ति या चर्मचक्षूंनीं कशी पाहातां येईल ? दृश्यमान विविध रूपामध्यें एकच कारण ओतप्रोत भरून राहिलें आहे. ही दिव्यदृष्टि संतांचे ठिकाणीं नित्य जागृत असते. म्हणूनच ' अस्ति ब्रह्मेति चेद्वेद सन्तमेनं ततो विदुः '—ईश्वर आहे असें जर मानेल तर

त्यालाच सत, अस्तित्ववान् असें म्हणतात.—या उपनिषद्वाक्यानें संतांचें मुख्य लक्षण हेंच सुचविलें आहे. याचेंच स्पष्टीकरण—"अस्ति तावद् ब्रह्म नित्यशुद्ध-बुद्धमुक्तस्वभावं, सर्वज्ञं, सर्वशक्तिसमन्वितम्। ब्रह्मशब्दस्य हि व्युत्पाद्यमानस्य नित्यशुद्धत्वादयोऽर्थाः प्रतीयन्ते, बृहतेर्धातोरर्थानुगमात्।"—नित्य, शुद्ध, ज्ञानरूप, मुक्त, सर्वज्ञ, सर्वशक्तिसंपन्न ब्रह्म–ईश्वर जगांत आहे. ब्रह्म शब्दाचा अर्थ पाहू गेलें असता हे सर्व अर्थ समोर येतात—या ग्रंथामध्यें भगवत्पूज्य-पादांनीही सूचित केलें आहे असें म्हणण्यास हरकत नाही. याप्रमाणें अभेद-भावना ज्याच्या ठिकाणीं पूर्णपणें बाणली आहे असे संत कोणत्याही काळांत झालें असले तरी ते एकरूपच आहेत. 'साधू दिसती वेगळाले। परि ते स्वरूपीं मिळाले। अवघे मिळोनि एकचि झाले। देहातीत वस्तु॥" या ओवींत समर्थांनी हेंच व्यक्त केलें आहे. अशा संतांची ही समता ओळखून सर्व-साधारण जनांच्या लक्षांत एकाएकीं येत नाहीं त्यामुळें सांप्रदायिक अभि-निवेश व तन्मूलक कलह निर्माण होण्याचे प्रसंग उद्भवलेले दिसतात. याला कारण ईश्वरस्वरूपाची अनेकता हें नसून अशुद्धबुद्धीचें वैचित्र्य हेंच मानलें पाहिजे. हें सर्व लोकांच्या निदर्शनास आणून देण्याकरिताच श्रीमहाराजांनीं सर्वही देवतांचें स्तवन अनेकरूपानीं केलेलें या पुस्तकांत पाहाण्यास मिळेल. श्रीकृष्णामातेची स्तुति करीत असतां श्रीमहाराज लिहितात—"प्रभावस्तेऽपीद-मदहति दहनो वाति पवनो, मनोह्लादे भीतस्तपति तपनो धावति मृतिः। वृषा पर्जन्यो न इह बलिमुद्धरन्ति निवहं, नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते॥" —हे श्रीकृष्णे। हा अग्नि तुझ्या प्रभावानेंच दाह करतो.वायु वाहतो सूर्य उग-वतो. मृत्यु आपलें काम करतो. इंद्र पाऊस पाडतो.इतरही सर्व देव तुझी पूजा करतात. हा सर्व तुझा महिमा आहे-तुला नमस्कार असो–या श्लोकांत श्रीकृष्णा वेणी ही केवल जलप्रवाहरूप मानलेली नसून सर्वांतर्यामी परमेश्वरस्वरूपच आहे ही भावना व्यक्त केली आहे-हिंदुधर्मांत अश्वत्थवृक्षाचेंही पूजन सांगितलें आहे पण तें 'मूलतो ब्रह्मरूपाय मध्यतो विष्णुरूपिणे। अग्रतः शिवरूपाय अश्वत्थाय नमो नमः॥'—मुळांत ब्रह्मरूप, मध्यें विष्णुस्वरूप व अग्रभागीं शिवस्वरूप अशा त्रिमूर्तिस्वरूप असणाऱ्या अश्वत्थाला नमस्कार असो.—अशी त्रिमूर्तिदृष्टि ठेवून सांगितलें आहे. हें रहस्य सत्संप्रदायावांचून कसें कळणार? अशा विषयांत संशोधन करण्याचा अधिकार कोणाला आहे, याबद्दल सर्वतंत्रस्वतंत्र अप्पय्य

दीक्षित आपल्या सिद्धांतलेशसंग्रह या सुप्रसिद्ध वेदान्तशास्त्रीय ग्रंथाच्या शेवटीं अत्यंत कळकळीनें एका श्लोकांत सुचवीत आहेत. तो श्लोक असा—'सिद्धान्तरीतिषु मया भ्रमदूषितेन, स्यादन्यथापि लिखितं यदि किंचिदत्र । संशोधने सहृदयाः सदया भवन्तु, सत्संप्रदायपरिशीलननिर्विशंकाः ॥'—शास्त्रांतील सिद्धांतमार्ग दाखवितांना मी कदाचित् भ्रमानें विपरीतही लिहिलें असेल, तर त्याचें संशोधन करण्याची दया पंडितांनीं करावी. पण ते संशोधन करणारे मात्र उत्तम शास्त्रसंप्रदाय अभ्यासून निःशंक झालेले असावेत एवढीच माझी इच्छा आहे.—हें दीक्षितांचें सांगणें फार मार्मिकपणाचें आहे. 'कृतं कृत्यं प्रापणीयं प्राप्तमित्येव तुष्यति' अशा पूर्ण स्थितीला श्रीमहाराज पोंचलेले असूनहि, शांतिप्रद भक्तमार्ग व्यक्त करण्याकरितां त्यांनीं आजीवित उपासनाही केली आहे. 'आणि मोक्षाचूनि कांहीं । आणीक गोमटें नाहीं । ऐसा निश्चय तिहीं । जयाचा केला ॥१॥ ...मिळोनि मिळतचि असे । समुद्रीं गंगाजळ जैसें । मी होऊनि भज तैसें । सर्वस्वें भजतो ॥२॥' इत्यादि श्रीज्ञानेश्वरमहाराजांचें वर्णन श्रीमहाराजांचे बाबतींत यथार्थ ठरतें. पूर्ण ज्ञान झालेल्या विष्णुदास भाविकांना अहंकाराचा वाराही लागत नाहीं. कारण 'ब्रह्माद्युत्तमदेहेषु प्रविष्टो देवताऽभवत् । मर्त्याद्यधमदेहेषु स्थितो भजति देवताम् ॥१॥'—ब्रह्मदेवासारख्या उत्तम देहांत प्रवेश करून तो परमात्मा देवरूप बनला. आणि मनुष्यासारख्या सामान्य शरीरांत शिरून तोच श्रीहरी देवभक्तही बनला.—या श्लोकांत, विद्यारण्यांनीं सेव्य व सेवक हीं दोनीही रूपें परमात्म्याचींच आहेत, हा वर्णन केलेला सिद्धान्त त्यांच्या मनोभूमिकेंत दृढमूल झालेला असतो. ही श्रीमहाराजांची निरहंकारवृत्ति नक्षत्रमालिकास्तोत्रांतील 'या सप्तविंशति-श्लोकैः कृता नक्षत्रमालिका । तद्भक्तेभ्योऽर्पिता भक्ताभिन्नश्रीदत्ततुष्टये ॥'—सत्तावीस श्लोकांनीं केलेलें हें नक्षत्रमालिका नांवाचें स्तोत्र त्या श्रीदत्ताच्या भक्तांना मी अर्पण करतों. यानें भक्तस्वरूप श्रीदत्ताला संतोष होवो—या श्लोकावरून कळून घेण्यासारखी आहे. साध्या स्तोत्रांतून महत्त्वाचे सिद्धांत ग्रथित करण्याची श्रीमहाराजांची हातोटी निरुपम आहे. संसारदुःखाचें बीज काय हें एका करुणाष्टकांतील श्लोकांत श्रीमहाराज सांगतात—'देहीं अहंता जडली न मोडवे । गृहात्मजस्त्रीममता न सोडवे । त्रितापदावानळ पोळितो मला । दत्ता कृपासाउलि दे नमो तुला ॥१॥'—अहंता आणि ममता या दोन

दोषामुळें, देवा ! मला हा त्रितापदावाग्नीचा त्रास भोसावा लागत आहे. तुझ्या कृपेच्या सावलीनेंच तो जाईल.-किती सहृदयतेनें व सरळपणानें हें वर्णन केलेलें आहे हें सहृदय सत्शिष्यच जाणूं शकतील.असो. 'कां चेंडीत पापताप। पोखीत तीरींचे पादप। समुद्रा जाय आप। गंगेचें जेंमें ॥१॥ कां जगाचें आंध्य पेडितु। श्रियेची राउळें उघडितु। निघे जैसा भास्वतु। प्रदक्षिणे ॥२॥ तैसी बांधिली सोडिती। बुडाली काढिती। सांकडां फेडिता। आर्ताचिया ॥३॥ किंबहुना दिवसराती। पुढिलांचे सुख उपजती। आणीत आर्णात स्वार्थी। प्रवे-शिजे ॥४॥' इत्यादि स्तुतिरूपानें संताचें महत्कार्य श्रीज्ञानेश्वरमहाराजच जेथें स्वतः प्रगट करीत आहेत तेथें माझ्यासारख्या मितबुद्धीनें श्रीमहाराजांसारख्या महापुरुषांच्या कार्याविषयी काय लिहावें ? 'गुणी गुणं वेत्ति न वेत्ति निर्गुणः' या न्यायानें तसे विशिष्ट गुणी सज्जन श्रीमहाराजांचें अप्रतिम गुणवैभव जाण-तीलच. फेवळ इतरांना मार्गदर्शन होण्याकरितां व स्वत त्या श्रीगुरुंकरितां म्हणून श्रीमहाराजांच्या गुणसमुद्रांतील कांहीं गुणबिंदु अशतः दिग्दर्शित कर-ण्याचा प्रयत्न वर केला आहे. त्याचें हंसक्षीरन्यायानें समालोचन करून, श्रीमहाराजांच्या ग्रंथार्थाचें परिशीलन, म्हणजेच श्रीमहाराजांची वैचारिक संगति सर्वांनीं करावी व ईशप्रसादानें अखंड शांतिसुखाचे अधिकारी व्हावें हीच सर्वांना प्रेमपूर्वक आग्रहाची विनंति आहे.

या ग्रंथाचे वेळीं श्रीमज्जगद्गुरु शंकराचार्य करवीर मठ,यांनीं मंडळास २५ रुपये व श्रीमज्जगद्गुरु शंकराचार्य शिष्यस्वामी वाईकर सातारा मठ, यांनीं ५१ रुपये असें प्रसादद्रव्य देऊन आशीर्वादपूर्वक समाधानही व्यक्त केलें याबद्दल मंडळ त्यांचे ऋणी आहे. विशेष उल्लेखनीय गोष्ट म्हणजे श्रीगुरुमहा-राजांच्या आदर्शसेविका श्रीमंत सौभाग्यादिगुणमंडित इंदिराबाई होळकर राणीसाहेब इंदूर, यांनीं या प्रथमप्रकाशनकार्याकरितां १००८ एक हजार आठ रुपयांची देणगी देऊन, गुरुमहाराजांच्या कार्याविषयी असणारी आपली निस्सीम श्रद्धा अभिव्यक्त केली—ही होय. या अकल्पित प्रेमसाहाय्यानेंच हा ग्रंथ त्वरकर प्रकाशित करतां आला असें म्हणण्यास हरकत नाहीं. आसेतु-हिमाचल सर्वत्र विविध प्रकारची धर्मकार्यें अखंडित चालू राहण्याकरितां ज्या सत्त्वमूर्ति महाराणीनें आपल्या भांडारराशींतील द्रव्याचा आमरण

व्यय केला व आपल्या सात्त्विक त्यागानें मोठमोठ्या सम्राटांनाही लाजविलें, तीच अहिल्यादेवी, 'गुरू देव हे एक मानूनि भक्ति। करी नित्य जो त्या करीं येइ मुक्ति।' या श्रीमहाराजांच्या सांगण्याप्रमाणें गुरुदेवांची सेवा करण्याकरिताच राणीसाहेबांच्या रूपानें जन्माला आली असेल असें त्याची गुरुनिष्ठा व त्यांनीं गुरुकार्याविषयीं अनेक ठिकाणीं व्यक्त केलेलें औदार्य पाहून म्हणावेंसें वाटतें. असो. श्रीमत सौ. राणीसाहेबांनीं यापुढेंही अशीच प्रेमदृष्टि ठेवून, मंडळानें सुरू केलेलें हें महत्कार्य आपल्या विशुद्ध गुरुप्रेमबलानें पूर्णपणें तडीस न्यावें व मंडळाप्रमाणें सर्व गुरुभक्त जनतेसही उपकृत करावें अशी श्रीगुरुमहाराजांचे चरणाजवळ प्रार्थना आहे. स्तोत्रसंग्रह छापण्याचे वेळीं श्रीमहाराजांचें मूळ हस्तलिखित कागदपत्र अमरापूर येथील विश्वस्तांनीं देऊन जो विश्वास व आत्मीय दृष्टि व्यक्त केली त्याबद्दल आम्ही त्यांचे अत्यंत आभारी आहोंत. तसेंच नागपूर येथील साहित्याचार्य बाळशास्त्री हरदास यांचे ज्येष्ठ बंधु आहिताग्नि श्री. बापूराव हरदास यांनीं आपल्या संग्रहांत असलेल्या श्रीदक्षिणामूर्तीच्या दोन व श्रीत्रिपुरसुंदरीची एक अशा तीन आरत्या स्तोत्रसंग्रहांत समाविष्ट करण्यास दिल्या, इंदूरचे श्रीगुरुभक्त पं. रामचंद्रशास्त्री, डिछू यांनीं वेदांतपर भागवत, ऐतरेय अभंग इत्यादि श्रीमहाराजांचें वाङ्मय पाठविलें, बडोदा येथील प. बाळकृष्णशास्त्री प्रकाशकर यांनीं सौभाग्यसुंदरीस्तोत्र व भैरवाविंशक हें नवीन वाङ्मय पाठविलें, नरसी येथील वे. शा. स. धुंडिराजशास्त्री भाहूरकर यांनीं एकादशीचें पद, नृसिंहाष्टक इत्यादि पाठविलें, बेलवाड जि. बेळगांव येथील वा. म. कुलकर्णी यांनीं आपल्या वडिलांचे संग्रहांतील मलप्रभेची आरती व शिवचिदंबरस्तोत्र दिलें. या सर्व मंडळींचे आम्ही फार आभारी आहोंत. तसेंच या कार्यास लागणारा निधि जमविण्याकरितां श्री. गोपीनाथराव चौधरी धामणगांवकर जहागीरदार हैद्राबाद, श्री. शंकरराव देशमुख आजेगांव, श्री. विष्णुपंत पर्वी हैद्राबाद, सौ. सरस्वतीबाई क्वीश्वर नरसोबावाडी इत्यादि मंडळींचें फार साहाय्य झालें आहे व पुढेंही होणार आहे. या त्यांच्या निःस्वार्थ कर्तव्यनिष्ठेचें सत्फल श्रीगुरुमहाराजच त्यांना देण्यास समर्थ आहेत इतकाच कर्तव्यप्राप्त उल्लेख याबद्दल आम्ही करतों. श्रीमहाराजांच्या दिव्य समागमाचें भाग्य ज्यांना लाभलें आहे असे नरसोबा-

प्रस्तावना

स्मृतोऽप्यवति यो विघ्नं निजभक्तवासुतः स्तुतः ।
गन्धर्वस्थः स हि कलौ मलौघघ्नोऽस्तु मे हृदि ॥ १ ॥

(गुरु वासुदेव)

श्रीसद्गुरुवासुदेवानन्दसरस्वतीमस्करीन्द्रकर्तृकवाङ्मयमालेचें द्वितीय पुष्प ' स्तोत्रादिसंग्रह ' हें मुद्रित होऊन प्रसिद्ध होत आहे. प्रथम पुष्प 'शिक्षात्रय' हें पूर्वींच प्रसिद्ध झालें आहे.इतरही लक्ष संख्येजवळ गेलेलें महाराजांचें संस्कृतप्राकृत वाङ्मय प्रसिद्ध करणेचें ग्रंथप्रकाशनमंडळानें योजिलें आहे, ही गोष्ट सर्व समाजाला समाधानकारकच आहे यांत शंका नाहीं.कारण,आर्य हिंदु समाज हा प्रायः उत्थिताकांक्षेनें, निदान उत्थाप्याकांक्षेनें तरी हेंहिना, स्वोद्धारेच्छु आहे. तसा तो होतो.आणि उद्धाराचें निदान असलेलें कर्मशास्त्र, उपासनाशास्त्र व ज्ञान वेदान्तशास्त्र यांचें व इतरही उद्धाराची जी योग, सत्संगादिक अनेक साधनें आहेत त्यांचें सर्वांचेंही संग्रथन महाराजांनी स्वतःच्या शास्त्रात्मक वाङ्मयामध्यें अति सखोल असें केलें आहे हें ग्रंथनिरीक्षकांच्या दृष्टोत्पत्तीस येईल.त्रिकांडात्मक प्रस्थानरूप असे जे श्रीमद्भगवद्गीतादिक दिव्य, मान्य ग्रंथ व शब्दप्रमाणरूप श्रुतिवाङ्मय वगैरे जें आहे त्या सर्वांचें प्रतिरूपच असें हें महाराजांचें काव्य आहे. कोणतीही लहान मोठी अशी गुरुमहाराजांची कविता अशी नाहीं कीं, जी शास्त्रप्रमाणाश्रय धरून नाही ! यामुळें श्रद्धा-आदरयुक्त साधकांना ती सुंदरी संग्राह्य अशीच झाली आहे. दुसरें-इतर जे पंडितप्रवर असे कवि जगनात त्यांचें काव्य त्यांनी मोठ्या आतर श्रमानें, बाह्यतः डोकें खाजवून,सर्व शक्ति एकवटून निर्माण केलेलें प्रायः असतें. तसें हें महाराजांचें काव्य साधारण श्रेणींतील नसून अनन्यसाधारण, श्रीदत्तप्रेरणेनें निर्माण झालेलें, स्वयंस्फूर्त, प्रसन्न, ईशप्रसादयुक्त, ग्राहकांना फलद्रूप होणारें, सर्वत्र मोरांदोळ पावून सर्वांना पटणारें असें सहज आविर्भूत असें झालें आहे.

गुरुमहाराज हे ईशावतार असल्यानेंही त्यांचें काव्य अधिकारवाणीरूप अर्थात् निखिलादरणीय, इष्टापादक असेंच आहे यांत संशय नाही. महाराज हे ईशदत्तावतार आहेत याचें समर्थन पंडितराज द्रविडशास्त्री यांनी शिक्षात्रय-प्रस्तावांत यांहीं केलें आहे तें योग्यच आहे. शिवाय महाराजांचे चरित्र-पुस्तकांवरूनही तें ज्ञात होईल. तसेंच त्यांच्या श्रीदत्तात्रेयात्मतेविषयीं अनुभवही पुष्कळांना आहेत. ब्रह्मर्षी, श्रीदत्तप्रिय, दैवसपत्संपन्न श्रीआत्मारामशास्त्री जेरेकुलभूषण यांनीही जें महाराजांचें दत्तावतारत्वाबद्दल शिक्षात्रयग्रंथप्रस्तावांत सुंदर, मार्मिक, विवेचन समर्थन केलें आहे तेंही मोठें मननीय, पटणारें, ग्राह्य असेंच आहे. नृसिंहवाडींत एकदां श्रीदत्तपादुकांवर कढत पाण्याचें सेचन झालें असतां, त्या उष्णतेचे परिणाम स्फोटकादिरूपांत गुरुमहाराजांचे शरीरावर झाले. महाराज त्या वेळीं वाडींतच होते. या गोष्टीचें स्पष्टीकरण दृष्टांतरूपानें तेथील भक्तास व महाराजांकडोनहि जनतेस कळून आलें. ' मी व श्रीटेंबेस्वामी हे वेगळे नसून एकच आहोंत ' हें श्रीदत्तप्रभूंच्या, त्यावेळीं झालेल्या दृष्टांतांतील स्पष्टीकरणाचें स्वरूप आहे. पुढें उष्णोदकस्नानाची सुधारणा वाडींतील पूजक मंडळींनीं केली. महाराजांचे शरीरावरील परिणामही बरे झाले. आजही उष्णोदकस्नानाचे बाबतींत वाडींतील पूजाधिकारी मोठी दक्षता घेतात. या कथनावरून श्रीमहाराजांच्या दत्तात्रेयात्मतेविषयीं,ईशाभिन्नतेबाबत, दत्तावतार-संबंधांत शंका राहणार नाहीं. श्रीदत्तभक्त, दत्तोपासक श्रीगणेशभट व सौ.रमा-बाई या दंपतीची परमसेवा, भक्ति पाहून प्रसन्न झालेल्या श्रीदत्तमहाराजांनीं त्यांना स्वप्नांत दर्शन देऊन सांगितलें कीं 'तुम्ही अग्निगोत्री,माझे वडिलांचे गोत्रज आहांत. तरी तुमचे सेवेनें मी संतुष्ट होऊन, जगदुद्धारार्थ तुमचेच उदरीं जन्म घेतों. चिंता नसावी.' असेंच, काशींतील शास्त्रे पारे व निष्णात परिव्राजकाचार्य सद्गुरूंनींही संन्यासेच्छु, उपसन्न गणेशभटांना काशीक्षेत्रांत सांगितलें कीं, 'तुम्ही संन्यास घेऊं नका, परत गांवीं घरीं चला. पुढें लवकरच तुमचे उदरीं श्रीदत्त अवतार येणार आहेत. तेच तुमचा उद्धार करतील. ' मग श्रीगणेशभट हे माणगांवीं आले. पुढें लवकरच महाराजांचा अवतार झाला. आणखीही श्री-महाराजांचे श्रीदत्तावतारत्वाबाबत पुष्कळ उदाहरणें आहेत. तीं सर्व लिहीत बसणें हें प्रवृत्तानुसरणाचे विरुद्ध होईल. फक्त स्थालीपुलाक न्यायानें थोडें येथें सुचविलें आहे. विशेष याबद्दल माहिती पाहिजे असेल तर ती आकर, चरित्र-

ग्रंथावरून करून घ्यावी, किंवा महाराजांचे सहवासात असलेले वृद्ध तज्ज्ञ आज आहेत, त्यांना विचारावी. तेथून सर्व कळेल.

अध्ययन या दृष्टीनें महाराजांनी फक्त १०-२५ च श्लोक काव्याचे म्हटले होते. पुढें अध्ययनाची सांगता, पूर्णता केली. ज्योतिषशास्त्र त्यांचें कांहीं पूर्णच अवगत झालें होतें. पण एवढ्यावरून सर्वशास्त्रवेत्तृत्व, त्याची उपस्थिति, *प्रमेयप्रमेयनिर्मातृत्व कसें होणार? महाराजांचे सर्व ग्रंथ आज पाहिले तर ते व्याक*रण, न्याय, वेदान्त, मीमांसा, साहित्य, योग, सांख्य इत्यादि सर्वांनी परिपूरित, पंडितमान्य, प्रामाण्यबद्ध असे मोठे ओजस्वी दिसतात. एकादे पंडितानें ग्रंथ केला तरी तो एकांगीच असतो व अधीतशास्त्रापुरताच व्यापक एवढाच ग्रंथ त्याला करतां येईल. परंतु सर्व शास्त्रांचीं प्रमेयें ज्यांत ओतप्रोत, सांगोपांग ओतली आहेत असे ग्रंथ महाराजांवाचून इतरांचे नाहींत ही अनुभवानें अतिशयोक्ति वाटणार नाहीं. तेही सर्व महाराजांचे ग्रंथ, अध्ययनावांचूनच उपासना इत्यादि बलानें ईशावतारत्वामुळेंच त्यांचेकडोन प्रकट झाले ही गोष्ट विसरू नये. या महाराजांच्या चारित्र्यावरून, 'जन्मतांचि तो बालक। ॐकार जपतसे ऐक।' या गुरुदत्तचरित्राची व प्रभुत्व दत्तात्रेयांनीं मौंजीबंधनाचे वेळीं केलेल्या चारी वेदांचे पाठांची आणि उपनयनोत्तर, प्रथमवर्षीय षट्शास्त्री मडळींना शिकविल्याची, त्यांना शास्त्रपाठ दिल्याची आठवण होते. मग श्रीनृसिंहसरस्वतीदत्तात्रेय आणि श्री. प. प. वासुदेवानंदसरस्वती महाराज या उभयतांचे चरित्राची तुलना होत नाहीं असें कोण म्हणेल? योगिराज, शापानुग्रहसमर्थ, वाक्सिद्ध असे महाराज होते. व 'कलौ योगिराजो भविष्यति' या भविष्यपुराणोक्तीनें, अवतारप्रकरण पाहिलें म्हणजे त्या सांगितलेल्या समयासच हा योगिराज महाराजांचा अवतार झाला हें पुराणप्रमाणानेंही सिद्ध होतें व असें प्रमाणबद्ध, पुराणवाक्ययाथिष्ठित, महाराजांचें ईशावतारत्वप्रतिपादक प्रवचन श्रीपितृचरणांचे श्रीमहाराजांपुढेंच वादीत झालें होतें. तें श्रोतृसमाजास पटणारें झालें. 'ज्ञानी त्वात्मैव मे मतम्' 'यद्यद्विभूतिमत्सत्त्वं' यादी भगवदुक्तीप्रमाणें पाहिलें तरीही महाराजांचें अवतारित्वच सिद्ध होतें. ज्ञानेश्वर एकनाथ महाराजांनीही या विषयांत सुंदर विवेचन केलें आहे असो. या थोडक्यांत विवेचनानें पाहिलें असतां महाराज हे प्रत्यक्ष ईश-

रच होते याचा अनुभव समक्ष त्यांचे संगतींत असणाऱ्या, आज ह्यात अशा पुरुषांस आहे. याचा साक्षात्कार वारंवार आज त्यांना होत असतो इतकें सांगितलें म्हणजे पुरें आहे. अशा महापुरुषाची सर्वच उद्ग्रथित वाणी, ही अधिकृत, प्रमाणभूत असल्यानें ती सर्वांनाच श्रद्धेय अशी आहे. त्यापैकींच 'स्तोत्रादि-संग्रह ' हा भाग आहे.

स्तोत्र हें स्तुत्यास प्रसन्न करून घेणेचें प्रमुख निकट साधन आहे. स्तोत्र शब्दाचा अर्थ गुणवर्णन असा आहे. तें यथार्थ असें असावें. यावान् जीववर्ग, ब्रह्मादि देववर्ग सर्वही स्तुतिप्रिय असाच आहे. यातच सर्वथा आदिपूज्य भगवान् ईश्वर यानेंही स्वतः गोवून घेतलें आहे म्हणजे तो स्तुतिप्रिय बनला आहे. हा निसर्ग आहे. वस्तुतः परमात्मा हा आप्तकाम, पूर्णकाम, निष्काम असा असल्यानें त्याला परकृत स्तुतिस्तोत्राची इच्छा नाही. गरज नाही. तथापि जीववर्गाच्या पूर्ण कल्याणाकरितां, त्यांच्या उद्धारासाठी त्यानें सगुणता स्वीकारली. व त्या बरोबरच प्राण्यांच्या श्रेयाकरितां प्रभूनें स्तुतिप्रियताही अंगिकारिली आहे. स्तवनानें देवता शीघ्र प्रसन्न होते. तिच्या कृपाप्रसादानें जीवांना भुक्तिमुक्तिरूप श्रेय मिळतें. श्रीमद्भागवत एकादश स्कंध, २७वा अध्याय, यांत श्रीकृष्णांनी उद्धवाला उपासन,अर्चाक्रियायोग सांगितला, त्यांतच पुढील वाक्य आहे.—" स्तवैरुच्चावचैः स्तोत्रैः पौराणैः प्राकृतैरपि । स्तुत्वा प्रसीद भगवन्निति वन्देत दंडवत्॥" देवाच्या सगुण मूर्तीचें पूजन केल्यावर शेवटीं असें ईशस्तवन करण्याची आज्ञा आहे. " इदं स्तवमधीयानः श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । युज्येतात्मा सुखशांतिश्रीधृतिस्मृतिकीर्तिभिः ॥" याही व्यासवाक्यांत स्तोत्रपठनानें श्रीसुखादिकांची प्राप्ति उल्लेखिली आहे. यावरून स्तोत्र, स्तुति हें कर्तव्य आहे हें सिद्ध होतें. तें वाटल्यास, अर्चन करून त्याचे शेवटीं करावें किंवा स्वतंत्र सुचतें स्तोत्र म्हटलें तरीही कल्याण आहे. केव्हांही हें स्तोत्र म्हणतां येतें. स्तोत्ररूप वाणीमध्यें ईशगुणमहत्त्व, चरित्र, लीला, प्रार्थना इत्यादिकांचा उल्लेख असतो. स्तोत्रांतील अर्थाकडे लक्ष ठेवून, अतिप्रेमानें ईशाकारवृत्ति बनवून , अष्टांगभाव प्रगट होऊन स्तोत्राचा पाठ होईल तर या प्रकारानें ईश्वर स्थानावरून हालतो व त्वरेनें भक्ताला जवळ घेतो. श्रीभागवतादि पुराणग्रंथ पाहिले तर स्तोत्र-स्तुतीनें स्तावकाला देव प्रसन्न तत्काल झाले व

त्यास प्रभूनें दर्शन देऊन कृतकार्य केलें अशीं उदाहरणें घर-शत आहेत. गजेंद्र, महादेव, इंद्रादिदेव, दक्षप्रभृतींची कार्यें स्तुतीनेंच झालीं. व त्या सर्वांना स्तुति-प्रीत प्रभूनें संकटमुक्त केलें. दरिद्राला श्रीलक्ष्मीस्तवनानें श्रीदेवीकडून धन-संपन्न असें श्रीशंकराचार्यांनीं केलें ही कथा शंकरविजयांत आहेच. कीर्तनांत एकाग्रतेनें बसलेल्या श्रीशिवाजीमहाराजांवर तेथेंच यवनांचें भयंकर परचक्र आलें. शिवाजीस पकडणार, असें घोर संकट आलें असता तेथें कीर्तनांत श्रीतुकाराममहाराजांनीं श्रीपांडुरंगाचें स्तवन केलें व अनन्यभावानें प्रभूस आळ-विलें. तेव्हां संकटांतून शिवाजीमहाराज कसे मुक्त झाले आणि परचक्र आलें तसें परत कसें गेलें याची साक्ष तुकारामचरित्रांत आहेच.एवंच स्तोत्र हें साधन साधकांना सामान्य असें नसून, तें फार महत्त्वाचें व भगवंतास ताब्यांत घेण्यास श्रेष्ठ असेंच आहे असें म्हणण्यास हरकत नाहीं.प्राकृत अशा कोणत्याही स्तोत्रानें देव प्रसन्न होतो असें हा जर आहे,तर श्रीवासुदेवानंदमहाराजांसारख्या ईश्वरांनीं केलेल्या स्तोत्रपठनानें ईश्वर प्रसन्न होईल यांत नवल काय ? तरी भाविकजनांनीं श्रद्धाभक्तिपुरःसर या स्तोत्रसंग्रह पुस्तकाचा जरूर स्वकल्याणार्थ अवलंब करून त्याचें पठन करीत असावें. यानें ईशकृपाप्रसादाचा त्यांना लाभ होऊन त्याचे सर्व मनोरथ पूर्ण होतील. प्रसिद्ध रावणभक्तानें श्रीशंकरास साम-गीतानें स्तविलें, तेव्हां श्रीशंकरप्रभूंनीं प्रसन्न होऊन रावणभक्तास दर्शन देऊन त्यास आत्मलिंग अर्पण केलें. मग जगामध्यें व देवादिकांत कशी गडबड उडाली व तेंच शंकरानें आत्मलिंग जगत्कल्याणार्थ गोकर्णमहाबळेश्वररूपानें श्रीगणेश-कडून कसें स्थापित, प्रगट झालें ही कथा श्रीगुरुचरित्रांत प्रसिद्ध आहेच. अशी ही स्तुति (स्तोत्र) सर्वत्र सढळ उपकारी, स्तुत्य देवादिकांसही जोरानें आकर्षण करणारी मोठी सुंदर कला आहे.-द्रौपदी, प्रल्हाद असे भक्त स्तोत्रानें प्रभूस वश करते झाले.

स्तोत्र हा भक्ति-उपासनेचाच एक विभाग आहे. भक्ति ही परमप्रेमरूप अशी, नारदशांडिल्यांनीं भक्तिसूत्रांत सांगितली आहे. ती नवविधा असली तरी तिचे नवांचेही भेद पुष्कळ आहेत. त्यांत कीर्तन भक्तीचा हा स्तोत्ररूप विभाग मानावा. श्रीशाचें श्रवण,कीर्तन, स्मरणादिक असे भक्तीचे प्रकार सगळे तरी ते करीत असतांना ईशप्रेम-पराप्रीति ही उत्तम प्रकट झाली पाहिजे. ती इतकी

की तिची व्यापकता श्रवणकीर्तनरूप क्रियेंतही होऊन श्रवणकीर्तनादिक ही प्रेम-मय झाली पाहिजेत, प्रेमरूप बनलीं पाहिजेत. व अशीं तीं बनत असतात म्हणू-नच श्रवणादिकांना भक्ति-प्रेम असें नाम लाभलें आहे. व्याकरणांत भज् धातूचा अर्थ प्रीति, सेवा असा आहे. ते दोनीही अर्थ श्रवणकीर्तनांत उद्भूत व्हावेत. 'कौपीन' शब्द–अर्थानें,व्युत्पत्तीनें,एकाच वस्तूस लागू असला तरी त्या वस्तुसाह-चर्यामुळें व तत्सादृश्य, तद्योपकारकत्व इत्यादिकांमुळेंही इतर सन्निध वस्तूंनाही 'कौपीन' ही संज्ञा शास्त्रानें लागू केली आहे. 'प्रकृति' शब्द विशिष्ट वस्तूस लागू असला तरीही, तिचें जें व्यष्टिसमष्ट्यात्मक कार्यजाल आहे त्या सर्वांस व कार्य-जालघटक प्रतिकार्यवस्तूसही प्रकृतिकार्यत्वामुळें का होईना प्रकृति हेंच अभिधान शास्त्रानें दिलें आहे. याचें कारण कारणगुणांचें कार्यवस्तूमध्यें असलेलें संक्रमण हें होय. पुत्रास, आत्मा–साक्षात् जनकच असें श्रुतीनें उल्लेखिलें आहे. अशा तऱ्हेनें सान्निध्य, सादृश्य, सधर्मत्व इत्यादि कारणांमुळें एका वस्तूस अन्यवस्तुरूपता, तदात्मता मानीत असतात. याच प्रकारानें बाह्यज्ञानेंद्रियक्रियारूप जे श्रवण-कीर्तनादिक आहेत त्यांना आंतर अंतःकरणक्रियारूप, वृत्तिरूप असें जें भक्ति-प्रेम आहे तद्रूपता, तदात्मता ही शास्त्रानें मानली गेली म्हणजे श्रवणादिकही भक्ति या नामानेंच संबोधिली जातात हें योग्यच आहे. अशी ही ईशभक्ति, चतुर्विध पुरुषार्थांना, भुक्तिमुक्तीस प्राप्त करून देणारी साधना आहे. निष्काम, विरक्त पुरुषांना अपेक्षित जें ज्ञान, तेंही या भक्तीनेंच लाभतें. भक्ति ही मोक्षाला देते. मोक्ष हा केवल ज्ञानप्राप्य जरी असला तरी मोक्षप्रापक असें जें ज्ञान आहे तें भक्तीनेंच मिळतें. म्हणून परमनिःश्रेयसलाभासाठीं भक्तीचा अवलंब करावा. 'भक्त्या मामभिजानाति यावान् यश्चास्मि तत्त्वतः' 'यथा ज्ञानं विना मुक्ति-र्नास्त्युपायशतैरपि। तथा भक्तिं विना ज्ञानं नास्त्युपायशतैरपि ॥' 'यावन्ना-नुग्रहः साक्षाज्जायते पारमेश्वरः। तावन्न सद्गुरुं कश्चित्सच्छास्त्रमपि नो लभेत्॥' 'भक्ति ज्ञानाची माउली' 'भक्तीपासुनि मुक्ती झाली' वगैरे वाक्यें गीता, योगवासिष्ठ, श्रीसंत तुकाराममहाराज यांचीं आहेत. यांत भक्तीनें अनुग्राहक होणारा परमेश्वर याचें अनुग्रहानेंच ज्ञानप्रद सद्गुरूची प्राप्ति, अध्यात्मशास्त्रज्ञान व ज्ञानलभ्य मुक्तीही प्राप्त होते असें म्हटलें आहे. प्रसिद्ध संत श्रीनामदेव, यांचेवर त्यांच्या परमभक्तीनें श्रीपांडुरंग प्रसन्न झाले व त्यांना सद्गुरु विसोबा खेचर यांची प्राप्ति करून दिली व तेथून खरें ब्रह्मज्ञान नामदेवास होऊन

त्यांना ईशसायुज्य, ब्रह्मप्राप्ति-मोक्ष मिळाला हें त्यांचे चरित्रांत आहेच. भक्तीची महती, नुसतें ती ज्ञानसाधन आहे म्हणूनच नाहीं तर मुक्तपुरुष सुद्धां तिला सोडीत नाहींत म्हणूनही तिचें महत्त्व श्रेष्ठ आहे. ' आत्मारामाश्च मुनयो निर्ग्रंथा अप्युरुक्रमे । कुर्वन्त्यहैतुकीं भक्तिमित्थंभूतगुणो हरिः ॥ ' या भागवतोक्तींत हेंच वर्णन केलें आहे. नारद, शुकसनकादिक हे सर्व जीवन्मुक्त असूनही कीर्तनादि भक्तिपर झाले आहेत हें प्रसिद्ध आहे. भक्ति ही कामकल्पतरु आहे. मुक्त, मुमुक्षु, विषयी जनांनी सेविली आहे. तिच्या अवलंबनानें सर्वांना चारीही पुरुषार्थ लाभले आहेत. म्हणून कल्याणार्थ भक्तीचा स्वीकार सर्वांनी करावा. सगुण, मूर्त परमात्मा हा कसा भजनीय, संसेव्य, अर्चनीय आहे या विषयाचें विवेचन सुविशिक्षित महाराजांनी केलें असल्यानें, त्या बाबतीत येथें विशेष उल्लेख करण्याचें कारण नाहीं. 'सगुण पाहातां । निर्गुणांतचि गेला' हें समर्थ रामदास महाराज यांचें वाक्य, साकाराचें उपासन निर्गुण ब्रह्मप्राप्ति करून देतें हें सांगत आहे. असो. अशा तऱ्हेनें विचार करतां, प्रकृत प्रेममय स्तुति-स्तोत्रानें श्रीपरमात्म्याचा आळविलें असतां, तो प्रभु शीघ्र प्रसन्न होऊन भक्तास वरप्रद होतो हें ध्यानीं येईल. अशा स्तोत्रादिवाणीचें महत्त्व, अधिकारी असा स्तोत्रकार असेल तर स्तोत्रवाणीचें महत्त्व, वैशिष्ट्य, स्तोत्राची अवश्य अवलंबनीयता, विधिमात्र आणि स्तोत्र-भक्तिकरणीयत्व, इतर साधनापेक्षा स्तोत्रसाधनाचें महत्त्व इत्यादि अपरम विचार करण्याचे सर्वही विषय घरटोत असे या लेखांत यथामति हाताळले आहेत. ज्ञानी पंडित असे पुरुष या विषयांत पूर्ण पारंगत आहेत. ते सर्वही हा विषय पूर्णपणें वैशिष्ट्यानें जाणतातच. पण कांहीं स्वराचें या हेतूनें हा व्यक्त लेख गृहीतविषयप्रतीपात्मक रानभाया.

ईशप्रार्थना हें महत्त्वाचें साधन आहे. स्तोत्रें ही प्रायः प्रार्थनात्मकच असतात. ती प्रार्थना स्तोत्ररूपानें ईश्वराची करणें हें शास्त्रविहित आहे. षोडशोपचाराप्रमाणें 'प्रार्थना' हेंही उपचारात्मक असें कर्तव्य शास्त्रानें सांगितलें आहे. प्रार्थनेवांचून पूजेची पूर्णता होत नाहीं. ती करणें म्हणजे आपले इष्टप्राप्तीकरितां तो प्रभूजवळ अर्ज-विनंतीच आहे. हा महत्त्वाची असल्यानें, इतर सर्व साधनापेक्षां प्रार्थनासाधन हें महत्त्वाचें मानलें आहे. ही प्रार्थना स्तोत्रस्वरूपांत करावी. पूजेशिवाय इतरही वेळी भोगप्रार्थना केव्हांही करावी. महाराजांचें

वाङ्मय गदडेश्वरी श्री. प. प. ब्रह्मानंदस्वामिमहाराज यांनीं वाचलें. त्यांनीं त्या वाङ्मयाचा अभ्यास केला. फारच त्यांना समाधान-संतोष वाटला. हे ब्रह्मानंद त्यावेळी महाराजांचे जवळ श्रीनारदेश्वरमंदिरात 'स्वाराज्यसिद्धि' ग्रंथ वाचीत होते. त्यावेळीं गदडेश्वरास श्रीगुरुभक्त वामनराव गुळवणी हे गुरुसेवेस होते, तेव्हा विद्वान्, पंडित ब्रह्मानंदांनींही असे उद्गार काढले कीं 'महाराजांचे ग्रंथ पाहिले म्हणजे, महाराज हे प्रत्यक्ष श्रीशंकराचार्य, विद्यारण्यच आहेत असें वाटतें'-यावरूनही महाराजांचें काव्य हें कसें दिव्य, अलौकिक आहे याचें ज्ञान होईल. असो. या सर्व विवेचनावरून 'स्तोत्रादिसंग्रह' हें पुस्तक कसें श्रद्धेय, आदरणीय, स्वीकार्य आहे हें ज्ञात होईल. या पुस्तकाच्या प्रकाशनानें प्रथमप्रकाशनमंडळानें जनतेवर मोठे उपकार केले आहेत व स्वोद्धाराचा सुलभ मार्ग जनतेस हस्तगत करून दिला आहे याबद्दल मंडळाची स्तुति, प्रशंसा करावी तितकी थोडीच होईल. वस्तुतः मंडलघटक सर्वही पुरुष गुरुमहाराजांचे शिष्यापत्यवर्गांतील असल्यानें, ते सर्वही प्रथमसिद्धीकरणरूपानें श्रीगुरुमहाराजांची सेवाच उत्साहानें करीत आहेत हें व्यक्त आहे. मग प्रशंसेचें कारण काय असा प्रश्न येईल, तरीही पण 'तृप्ति झालियावरी देकर। देती जसे जेवणार' या न्यायानें इष्टप्राप्ति झालेवर समाजाकडून मंडळास धन्योद्गार, प्रशंसोद्गार हे मिळणारच. असो. मंडळाकडून हा स्तुत्य उपक्रम चालू आहे. कामकल्पतरु भगवान् स्मर्तृगामी श्रीदत्तप्रभु, मंडळाचे व तसेच अपेक्षित असलेले भाविकजनतेचे मनोरथ पूर्ण करो ही त्या अंतर्यामी ईशाजवळ प्रार्थना आहे.

आतां जातां जातां 'स्तोत्रादिसंग्रह' पुस्तकांत कोणत्या देवतेचीं स्तोत्रें संस्कृत व इतर प्राकृत अभंग पद्यादिक आहेत व या काव्यांत वैशिष्ट्य कोणतें ? हें थोडें सूचित करून हा लेख संपविणेचा आहे. गणपतिस्तोत्रें, तसेंच सरस्वती आणि इतर सर्व देवांचीं स्तोत्रें, पंचायतनदेवतामहत्त्ववर्णन, शंकर, विष्णु, गंगादि विविधनदीतीर्थक्षेत्रस्तोत्रें, श्रीवेंकटेशमल्लारिस्तोत्रें, श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रें, वेदांतपर स्तोत्रें वगैरे वगैरे हे भाग संस्कृत आहेत आणि प्राकृत विभाग अभंग, पदसमूह, वेदांतपर प्राकृत भाग, नित्यभजनपंचपदीक्रम, आरतीसंग्रह वगैरे पुष्कळ विभाग प्राकृतामध्यें येणार आहेत. असें सर्व संस्कृतप्राकृतमिळून बरेंच मोठें पुस्तक स्त्रियांना, पुरुषांना, आणि संस्कृतप्राकृत जाणणारे यांना सर्वां-

नाच संग्रह करणेस योग्य असें हें 'स्तोत्रादिसंग्रह' पुस्तक होत आहे. यांत विशेष हा आहे की, गणपति, अन्नपूर्णा, शिव वगैरे देवतास्तोत्रांत प्रत्येक अर्धश्लोकाचीं पहिलीं, पांचवीं, नऊ वा बारावीं अशीं अक्षरें एकाखालीं एक अशीं वाचलीं म्हणजे ग्रन्थकर्तृनाम, गणेशगायत्री, शिव, दत्त यांचे गायत्रीमंत्र, गणेशवेदमंत्र, अन्नपूर्णामंत्र, शिवपंचाक्षरी, मालामंत्र वगैरे तयार होतात. दत्तमाहात्म्यांत तर विशिष्ट अक्षरें सरळ वाचलीं तर भगवद्गीतेचा पंधरावा अध्याय तयार होतो. एवंच हीं स्तोत्रें वगैरे यांचा पाठ केला असतां, जें उक्त फल आहे तें तर मिळतेंच, पण शिवाय त्या त्या देवतेच्या मंत्रजपाचाही लाभ स्तोत्र म्हणणाऱ्यांना होतो म्हणून हें वाङ्मय अवश्य संग्रहणीय आहे. श्रीगुरुवासुदेवानंदमहाराज, यांची उपास्य देवता श्रीदत्तात्रेय ही आहे व उपासकाचें शास्त्रोक्त पद्धतीप्रमाणें भिन्नभिन्न देवताप्रतीकांमध्येंही उपास्यदेवतेचेंच स्वरूप पाहाणें, सर्वही ईशप्रतीकें उपास्यरूपानें अनुभविणें हें तत्त्व महाराजांचे ठिकाणीं सदोदित जागृत होतें. यामुळें कोणत्याही पुढें आलेल्या संचारांतील देवतांचें स्तवन स्तोत्ररूपांत ते करूं लागले कीं, उपास्य मूर्तीबद्दल जें त्यांचें प्रेम तेंच त्या वेळीं प्रगट होत असे. यावरून महाराजांची श्रीदत्तब्रह्माकारवृत्ति कशी पराकोटीस गेली होती हें लक्ष्यांत येईल. श्रीएकनाथ, ज्ञानेश्वर, समर्थरामदासादि संतशिरोमणि यांचाही सर्वात्मभाव या कोटीतीलच होता. जे असे पोंचलेले महात्मे असतात त्या सर्वांची स्थिति हीच—सारखीच असते. इतिहासांत हें वर्णन आहे कीं-श्रीसमर्थ रामदासस्वामिमहाराजांनीं पंढरीस श्रीपांडुरंगमूर्तीजवळ श्रीसीतारामचंद्राचें ध्यान स्तवन केलें. तेव्हां श्रीविठ्ठलांनीं समर्थांस श्रीरामरूपानें रामपरिवारासह दर्शन दिलें. अशा पुष्कळ आख्यायिका आहेत. महात्म्यांच्या प्रेममय उपासनेंत त्रिपुटीचा लय होतो व 'यो देव सोऽहमेव हि' अशी त्यांची निश्चल स्थिति असते. म्हणजे अधिकारी उपासक हे उपास्यरूपच बनतात. भेदभाव राहात नाहीं. मूद्गल इत्यादि गणेशभक्त, उपासनाभूमिकेतील आद्यभूमिकेंत होते. तरीही साकार गजाननमूर्त्युपासनेनें, उपासनेचा परिपाक होतांच, अखंड तदाकारध्यानबलानें त्यांना गणपतीप्रमाणें सोंड उत्पन्न झाली व तेव्हांपासून ते भ्रूशुंडी या नामानें प्रसिद्ध गणेशभक्त झाले. ही या भक्तांची सारूप्यस्थिति आहे. याही पुढें विज्ञानसंपन्न आरूढ स्थितींतील जे आत्माराम श्रेष्ठ पुरुष असतात ते सायुज्याप्रत पावलेले,

अनुक्रमणिका

श्रीवासुदेवानंदसरस्वती

ग्रंथमाला

१०० रु.	ग्राहक	क्रमांक	१
५० रु.	,,	,,	२
२५ रु.	,,	,,	३
१० रु.	,,	,,	४

वामन दत्तात्रेय गुळवणी,
२० नारायण पेठ, पुणें २.

श्रीगणेशस्तोत्राणि

१. श्रीविनायकस्तोत्रम्

वा रणास्यो   द रत्नोर्घ्यं   ए कदं   व शिवात्मजः ॥
सु शर्मेक   त्ता रक्तोर्ध्यः   क विस्त   सु रूपप्रियः ॥ १ ॥

दे वः पवि   त्रे क्षणोर्घो   दं ती चा   रु स्त्रिलोचनः ॥
धा ग्मीशो मा ° या तीतात्मा   वा पज्ञो   धा रुव आखुगः ॥२॥

नं दीवंद्यो   य मीशानो   य शस्वी   य शआस्पदः ॥
द् र्शनीयो   वि प्रराजो   वि प्रहा   वि प्रकद्विराट् ॥ ३ ॥

स भ्यो हृत्प   द्म निलयो   द्म रख   द्म विहापकः ॥
र क्तांगोकौं   हे ममाली   हे रंबो   हे मवंभूकः ॥ ४ ॥

स्व राट् प्रभा   व ओजंवो   व रेण्यो   म तिमान् गुणी ॥
सी र्थकीर्तिद् ˎ   य रकरः   क त्वीशो   हा पितासुरः ॥ ५ ॥

छ पाकरो   धू म्रकेतुस्   तुं दिलो   दे ववल्लभः ॥
त पस्वीशस्   ठा पहृयो   हा फिनी   वा रिवो मयः ॥ ६ ॥

वि श्वप्रियो ˎ य क्षपंघो   य ष्टा नं   य विवर्धनः ॥
मा नारूपो   धी र आद्यो   धी मतां   धी रकः सुधीः ॥ ७ ॥

य मीश्वरो   म हाहस्ती   म हात्मा   म ह उत्तमः ॥
क र्ताऽकर्ता   हि तकरो   हि तज्ञो   हि तशासनः ॥ ८ ॥

स्तो ता स्तव्यस् तं त्रमूलस्   तं त्रज्ञम्   तं त्रविग्रहः ॥
त्र यी वंद्यो   नो दनाढ्यो   नो दना   नो दितद्विजः ॥९॥

मि त्राभो म द नस्मेरो दं ती म रु दुपासितः ॥
दं डो प्रम चः शास्तार्यस् ती र्थमि द्रः स्तुतोघहा ॥१०॥

स त्यसंधः प्र काशात्मा प्र सन्नः प्र णतार्तिहा ॥
मं त्र विद्या चो दितात्मा चो दना चो दिताखिलः ॥११॥

त्र यीधर्मो द शातीतो द क्षोऽभे द यमासुतः ॥
कं न. स द्दे यान् प्रणुतोऽ यात् स पा यात् सदा भयात् ॥१२॥

इति श्री. प. प श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
यमकक विनायकस्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

२ गीतिपूर्वं श्रीगणपतिस्तोत्रम्

सुमुख प्रथम स्वनामगायकपालक सेवकमंगलकारक ॥
कामसुपूरक मंगलकारक, त्राहि विनायक भाविकतारक ॥ १ ॥
सिंदूरलेपक मोदकभक्षक, दुर्जनशिक्षक निजजनवीक्षक ॥
अंकुशधारक जगदुद्धारक, लोकविधारक संहारकारक ॥ २ ॥
अशेषकारक शक्तिविधारक, मूषकवाहक सुरदरदाहक ॥
कलौ सुतारक त्वं हि विनायक, पालय सेवकमखिलाफहारक ॥३॥

करुणारससंपूर्णकटाक्षामलवीक्षणैः ॥
योऽनुगृण्हाति भक्तान्स प्रसन्नः सुमुखः स्मृतः ॥ ४ ॥
ये परित्यज्य विहितं निषिद्धं प्रचरंति ते ॥
वक्रास्तान्तुंडयत्येष वक्रतुंडः प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥
प्रथमं मंगलायैव गणेशः स्मर्यते बुधैः ॥
सर्वदेवार्चितत्वात्स गणेशः प्रथमः स्मृतः ॥ ६ ॥

स्मरणान्निजभक्तानां सर्वविघ्नान्निवार्य यः ॥
कामान् पूरयति क्षिप्रं गणेशः कामपूरकः ॥ ७ ॥

निवार्यामंगलान्याशु स्मरणाद्गणनायकः ॥
करोति मंगलान्येष ततो मंगलकारकः ॥ ८ ॥

इंद्रादीनां तु देवानां विविधा नायकाः खलु ॥
न नायको गणेशस्य कोप्यतोऽसौ विनायकः ॥ ९ ॥

इति श्री, प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित गीतिपूर्वं गणपति–
स्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

३ संमत्रकं श्रीगणपतिस्तोत्रम्

नमो ग णपते तुभ्यं ज्येष्ठ ज्ये ष्ठाय ते नमः ॥
स्मर णा द्यस्य ते विघ्ना न ति ष्ठ न्ति कदा चन ॥ १ ॥

देषा ना चापि देवस्त्वं ज्येष्ठ रा ज इति श्रुतः ॥
त्यक्त्वा त्वा मिह कः कार्यसिद्धिं जं तुर्गमिष्यति ॥ २ ॥

स त्वं ग णपतिः प्रीतो भव ब्रह्मादिपूजित ॥
चर ण स्मरणात्तेपि स्युर्म हा या यशस्विनः ॥ ३ ॥

परा ' प रब्रह्मदाता सुरा णां त्वं सुरो यतः ॥
सन्म तिं देहि मे ब्रह्मपते ब्र ह्मसमीडित ॥ ४ ॥

उक्तं ह रितमुखश्रुत्या त्वं ब्र [illegible] परमित्यपि ॥
कृतं वा हनमाखुस्ते कार ण न्त्वत्र वेद नो ॥ ५ ॥

इयं म हेश ते लीला सं प स्प र्शं यतो मतिः ॥
त्वां न हे रंब कुत्रापि पर त न्त्रत्वमीश ते ॥ ६ ॥

स त्वं क वीनां च कविर्देव आ द्यो गणेश्वर ॥
अर विं दाक्ष विघ्नेश प्रसं नः प्रार्थनां शृणु ॥ ७ ॥

त्वमे क दन्त विघ्नेश देव शृ ण्वर्भकोक्तिवत् ॥
सरक वी नां मध्य एव नैका ण्वं श कविं कुरु ॥ ८ ॥

श्रीवि ना यक ते दृष्ट्या कोपि नू नं भवेत्कविः ॥
तं त्वा मु मासुतं नौमि सन्म ति प्रद कामद ॥ ९ ॥

ममा प राधः क्षंतव्यो नति भिः संप्रसीद मे ॥
न न म स्याविधि जाने त्वं प्र सी दाद्य केवलं ॥ १० ॥

न मे श्र द्धा न मे भक्तिर्न त्व द र्चन पद्धतिः ॥
ज्ञाता य द्यान्य ते स्मीति शुचे साधनवर्जितः ॥ ११ ॥

कर्तुं स्त वं च तेनीश प्रसी द कृपयोद्धर ॥
प्रणा मं कुर्वेऽस्तोऽनेन सदा नं द प्रसीद मे ॥ १२ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
समस्तकं श्रीगणपतिस्तोत्र संपूर्णम्

---

४ श्रीगणपतिस्तोत्रम्

द्विरदानन विघ्नकाननज्वलन त्वं प्रमथेशनंदन ॥
मदनप्रतिमाखुवाहन ज्वलनाभासितपिंगलोचन ॥ १ ॥

अहिबंधन रक्तचंदन प्रियदूर्वांकुरभारपूजन ॥
शशिभूषण भक्तपालन ज्वलनाक्षाऽव निजाश्रितावन ॥ २ ॥

विविधामरमर्त्यनायकः प्रथितस्त्वं भुवने विनायकः ॥
तव कोऽपि हि नैव नायकस्तत एव त्वमजो विनायकः ॥ ३ ॥

बलिनिग्रह ईश केशवस्त्रिपुराख्यासुरनिग्रहे शिवः ॥
जगदुद्भवनेऽजसंभवः सकलाञ्जेतुमहो मनोभवः ॥ ४ ॥

महिषासुरनिग्रहे शिवा भवमुक्त्यै मुनयो धुताशिवाः ॥
यमपूजयदिष्टसिद्धये वरदो मे भव चेष्टसिद्धये ॥ ५ ॥

गजकर्णक मूषकास्थिते वरदे स्वाभयदे हृदि स्थिते ॥
जयलाभरमेष्टसंपदः खलु सर्वत्र कुतो वदापदः ॥ ६ ॥

संकल्पितं कार्यमविघ्नमीश द्राक्सिद्धिमायातु ममाखिलेश ॥
पापत्रयं मे हर सन्मतीश तापत्रयं मे हर शांत्यधीश ॥ ७ ॥

गणाधीशो धीशो हरिहरविधीशोऽभयकरो
गुणाधीशो धीशो विजयत उमाहृत्सुखकरः ।
क्षुधाधीशो नीशो निजभजकविघ्नौघहरणो
मुदाधीशो धीशो यशस वभयर्थेश्च शरणम् ॥ ८ ॥

इति. श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित-
गणपतिस्तोत्रं संपूर्णम्

श्रीसरस्वतीस्तोत्राणि

५ श्रीसरस्वतीस्तोत्रम्

हृद्वक्षःस्थितविद्रुमाधिकमदा श्रीशस्य या स्फूर्तिदा
मालापुस्तकपद्मभृच्च वरदा या सर्वभाषास्पदा ॥
या शंखस्फटिकर्क्षनाथविशदा सा शारदा सर्वदा
प्रीता विद्धतु मन्मुखे सुवरदा वाग्जाड्यदा सर्वदा ॥ १ ॥

यस्यास्त्रीणि गुहागतानि हि पदान्येकं त्वनेकेडितं
स्तोतुं तां निगमेडितां बुधकुलं जातं त्वलं व्रीडितम् ॥
ब्रह्माद्या अपि देवता नहि विदुर्यस्याः परं क्रीडितं
प्रारब्धात्र नुतिर्मयैव रुरुणा शार्दूलविक्रीडितम् ॥ २ ॥

अयि सर्वगुहास्थितेऽजिते, मयि तेषांगदगस्तु पूजिते ॥
त्वदृते नहि वागर्थाश्वरि, व्यवहारोऽपि परावरेश्वरि ॥ ३ ॥

समयोचितवाक्प्रदे मुदे विदुषां संसदि वादिवादके ॥
मयि मातरशेषधारणा दयितेऽजस्य सदास्तु तारणा ॥ ४ ॥

यद्धस्ते कमलं च तत्र कमला लीलाविहारी हरि-
स्तस्याः संनिकटेऽस्य नाभिकमले स्याल्लोकमूले विधिः ॥
वेद्या भेदभिदो मुखेषु च विधेर्ये स्वप्रमाणा नृणां
हेऽध्वरे यज्ञविधिरततोमरगणा जीवंति सा पातु वाक् ॥ ५ ॥

नमो नमस्तेऽस्तु महासरस्वति प्रसीद मातर्भगवो महस्वति ॥
वरेदि वाग्वादिनि देवि भास्वति प्रकाशके तेऽस्तु नमो यशस्वति ॥ ६ ॥

त्रिषष्टिवर्णाऽऽशुगयुक्परा या भूत्वाथ पश्यंत्यभिधाथ मध्या ॥
स्थानप्रयत्नादिवशान्मुखे च या वैखरीति प्रणमामि तां नाम् ॥ ७ ॥

त्वं ब्रह्मयोनिरपरा सरस्वति परावरा ॥
साक्षात्स्वभक्तहृत्संस्थे प्रसीद मतिचेतने ॥ ८ ॥

सरस्वतीस्तुतिमिमां वासुदेवसरस्वती ॥
चक्रे यमनुजग्राह नरसिंहसरस्वती ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
श्रीसरस्वतीस्तोत्र संपूर्णम्

६ सरस्वतीस्तोत्रम्

जुषस्व बालवाग्वत्स्तवं ममांब भारति ॥
असत्सदप्यवस्त्वयि भ्रमाद्विभाति केवले ॥ १ ॥

क्षराक्षरात्परं हि यत्त्वमेव तत्पदं ध्रुवम् ॥
जले यथोर्मिबुद्बुदास्तथा त्वयीशजीवदृक् ॥ २ ॥

त्वयीश ओंकृतेऽखिलं त्वमेव चास्य मंगलम् ॥
यदर्धमात्रमूर्जितं क्रियाविकारवर्जितम् ॥ ३ ॥

त्रिसप्तयागसाधिके सुभुक्तिमुक्तिदायिके ॥
स्वरार्थकारणे स्तवः स्वयं नु कैः कृतस्तव ॥ ४ ॥

प्रकाशकप्रकाशके श्रुतिश्रुतादिधारके ॥
त्वमेव सर्वकारणं त्वमेव सर्वतारणम् ॥ ५ ॥

सुशक्तभक्तभावितं हि येन सर्वथा ततम् ॥
तदेव धाम ते परं यदीक्ष्यते बुधैः परम् ॥ ६ ॥

स्थिराश्चराश्च गोचराः परत्र चात्र चांब ये ॥
त्वदेव तत्समागमः प्रमाणमत्र चागमः ॥ ७ ॥

नमोऽस्तु ते सरस्वति विचित्रि वाजिनीवति ॥
प्रसीद बुद्धिचेतने स्वभक्तहृन्निकेतने ॥ ८ ॥

स्तुतैवं विष्णुजिता सा प्रसन्ना मूलवक्त्रका ॥
प्रादुराविष्कृत्य चात्मानं तुष्टास्मि वरयेप्सितं ॥ ९ ॥

सर्वकलस्य कुरु मे सहायं शंभुगायने ॥
सुस्वरत्वादि यच्छेति ययाचेऽहिः सरस्वतीम् ॥ १० ॥

वागीशाद्योमयोरस्तु दिव्यनादरहस्यमित् ॥
स्तोत्रं चास्तु सरस्वत्याः श्रीजादयादिदं त्विदम् ॥ ११ ॥

इति कम्बलाश्वतरस्तुतिमिषेण कृता सरस्वतीस्तुतिर्वासुदेवानंद-
सरस्वतीविरचिता संपूर्णा

पंचायतनमाहात्म्यानि

७ गणेशस्य

निर्विघ्नार्थं हरीशाद्या देवा अपि भजन्ति यम् ।
मर्त्यैः स वक्रतुण्डोऽर्च्य इति गाणेशसंमतम् ॥ १ ॥

जगत्सृष्ट्यादिहेतुः सा वरा श्रुत्युक्तदेवता ॥
गणानां त्वेति मन्त्रेण स्तुता गृत्समदर्षिणा ॥ २ ॥

इत्युक्तं तत्पुराणेऽतो गणेशो ब्रह्मणस्पतिः ॥
ब्रह्मकविर्ज्येष्ठराजः श्रूयते मंत्रकृच्च सः ॥ ३ ॥

मंत्रं वदत्युक्थमेष प्रनूनं ब्रह्मणस्पतिः ॥
यस्मिन्निन्द्रादयः सर्वे देवा ओकांसि चक्रिरे ॥ ४ ॥

स प्रभुः सर्वतः पाता यो रेवान्यो अमीवहा ॥
अतोऽन्योऽसौ वक्रतुरो वसुवित्पुष्टिवर्धनः ॥ ५ ॥

वक्रतुण्डोऽपि सुमुखः साधोगन्तापि चोर्ध्वगः ॥
येऽमुं नार्चन्ति ते विघ्नैः पराभूता भवन्ति हि ॥ ६ ॥

ये दूर्वांकुरलाजाद्यैः पूजयन्ति शिवात्मजम् ।
ऐहिकामुष्मिकान्भोगान्भुक्त्वा मुक्तिं व्रजन्ति ते ॥ ७ ॥

८ सूर्यस्य

यस्योदयास्तसमये शिवाद्या अपि चाह्निकं ॥
बध्नन्ति विश्वसाक्षी स प्रत्यक्षः श्रूयते रविः ॥ १ ॥
यदधीना कालगतिर्यदधीनाः क्रियाः सताः ॥
यन्मंत्रेण द्विजत्वाप्तिर्यन्मंत्रेण कृतार्थता ॥ २ ॥
लौकिक्यपि व्यवहृतिर्यत्प्रसादात्प्रवर्तते ॥
स्मर्यतेऽस्माद्विश्वसृष्टिः सवितुः श्रूयतेऽपि च ॥ ३ ॥
जगतस्तस्थुषश्चात्मा सूर्यस्तं बहुधा जगुः ॥
मूर्तामूर्तं जगत्सर्वं प्राणापानात्मकं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
प्राणः सूर्योऽपरश्चन्द्रस्तयोः सर्वं प्रतिष्ठितं ॥
श्रीसूर्यकिरणावेशाच्चन्द्रस्यापि च चन्द्रता ॥ ५ ॥
अतश्चन्द्रो न भिन्नोऽस्मात्स सूर्यः सकलात्मकः ॥
यं विना जगदान्ध्यं हि स देवः कैर्न पूज्यते ॥ ६ ॥
तमोऽघ्नं प्रसतात्येव दृष्टवादो न तात्विकः ॥
यस्माद्भवेष्टो देवो यदोकश्चापराजितः ॥ ७ ॥

९ सूर्यस्तोत्रम्

स्फोटककुष्ठमुखार्तिहरो हृद्रोगहरोऽघहरोऽरिहरो हन् ॥
मामकमाशु विशोध्य विवस्वान् पात्वतनुस्तितनुः स हि भास्वान् ॥ १ ॥
ध्येय इनः सविता स च देवः सम्मविदो गतिदो यत्सायः ॥
भर्गो इदं वपुरस्य वरेण्यं तिष्ठतु मे हृदयेऽमितपुण्यम् ॥ २ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वती-
विरचितसूर्यस्तोत्रं संपूर्णम्

१० शंकरस्य

ईशावास्यमिदं सर्वं चक्षोः सूर्यो अजायत ॥
इति श्रुतिरुवाचातो महादेवः परावरः ॥ १ ॥

अष्टमूर्तेरसौ सूर्यो मूर्तित्वे परिकल्पितः ॥
नेत्रं त्रिलोचनस्यैकमसौ सूर्यस्तदाश्रितः ॥ २ ॥

यस्य भासा सर्वमिदं विभातीति श्रुतेरिमे ॥
तमेव भान्तमीशानमनु. भान्ति खगादयः ॥ ३ ॥

ईशानः सर्वविद्यानां भूतानां चेति च श्रुतेः ॥
वेदादीनामप्यधीशः स ब्रह्मा कैर्न पूज्यते ॥ ४ ॥

यस्य संहारकाले तु न किंचदवशिष्यते ॥
सृष्टिकाले पुनः सर्वं स एकः सृजति प्रभुः ॥ ५ ॥

सूर्याचन्द्रमसौ धाता यथापूर्वमकल्पयत् ॥
इति श्रुतेर्महादेवः श्रेष्ठोऽर्च्यः सकलार्चितः ॥ ६ ॥

विश्वं भूतं भवद्भव्यं सर्वं रुद्रात्मकं श्रुतम् ॥
मृत्युंजयस्तारकोऽतः स यज्ञस्य प्रसाधनः ॥ ७ ॥

विषमाक्षोऽपि समदृक्साशिवोऽपि शिवः [illegible] च ॥
वृषसंस्थोऽप्यतिवृषो गुणात्माप्यगुणोऽमलः ॥ ८ ॥

यदाज्ञामुद्वहन्त्यत्र शिरसा सासुराः सुराः ॥
अन्नं वातो वर्षं इतीषवो यस्य स विश्वपाः ॥ ९ ॥

भिषक्तमं त्वां भिषजां शृणोमीति श्रुतेरयं ॥
स्वभक्तसंसारमहारोगहर्तापि शंकरः ॥ १० ॥

११ शक्तेः

शिवोऽपि शक्तियुक्तश्चेत्प्रभुः कार्याय नान्यथा ॥
स्वमायया चिन्नेशस्य परस्यानुभवात्मनः ॥ १ ॥

न घटेतार्थसंबंधस्ततो माया परावरा ॥
यस्याः प्रभावं प्रवक्तुं ब्रह्माद्या अप्यलं वलम् ॥ २ ॥

वैष्णवीयं महामाया सुरासुरमुनिस्तुता ॥
शय्यां देवमयीं कृत्वा शेतेऽसाविति गीयते ॥ ३ ॥

सर्वे देवाश्च मुनयो विषमे यां स्तुवन्ति हि ॥
सृष्टिस्थितिविनाशानां हेतुरेका सनातनी ॥ ४ ॥

विदुषोऽपि हठाच्चेतो महामोहाय यच्छति ॥
अभक्तानां बन्धहेतुर्भक्तानां मुक्तिदा च सा ॥ ५ ॥

सर्वेष्वपि हि भूतेषु चेतनेत्युच्यते ततः ॥
स्वात्मरामो शिवोऽप्यत्र रत्यर्थमनुधावति ॥ ६ ॥

माया चतुष्कपर्दाऽसौ युवतिर्निस्तनूतना ॥
सुपेशा च घृतास्यादी वस्तेस्य वयुनान्यपि ॥ ७ ॥

भक्तिश्रद्धाधृतिर्ह्रीश्रीधीमेधाशेश्च सत्सु या ॥
तृष्णालक्ष्याऽर्तिमीनिद्रातन्द्राद्यैरसत्सु च ॥ ८ ॥

क्षणे क्षणे विमुह्यन्ति वशिनोऽप्यत्र योगिनः ॥
सैषानिर्वचनीयाख्या या ह्यनादिरजा श्रुता ॥ ९ ॥

१२ विष्णोः

विष्णोर्ह्यस्यमसौ माया तदाधारा जडात्मना ॥
प्रध्वंसोऽस्या अनादेश्च विष्णोः पदविलोचनात् ॥ १ ॥

देवानां परमो विष्णुरवमोऽग्निरिति श्रुतेः ॥
अयं विष्णुरजोऽनादिरनन्तो विश्वकारणः ॥ २ ॥

सूरयस्तत्पदं श्रेष्ठं सदा पश्यन्ति नेतरे ॥
वीर्याणि तस्य कोऽप्यत्र न वेदोरुक्रमस्य च ॥ ३ ॥

प्रागुत्पाद्य विधिं नाभेर्वेदान्दत्वा ततो जगत् ॥
उत्पादयत्यसावेव बुद्धिदीपो मुमुक्षुराट् ॥ ४ ॥

भीत्याप्यधिकृता यस्मा उद्वहन्ति बलिं सुराः ॥
माययाभ्रमयन्त्यन्यदस्तं सम्राज इव भूमिपाः ॥ ५ ॥

यस्य भ्रूभङ्गमात्रेण त्रिलोकी नश्यति क्षणात् ॥
इच्छामात्रे पुनर्जाते सेश्वरोत्पत्तवे च सा ॥ ६ ॥

आत्मभूतस्यास्य हन्तु स पूरो यात्यधोगतिम् ॥
दुरत्ययामपि घ्नन्ति मायां यद्रूपचिन्तकाः ॥ ७ ॥

अर्वाचीनाः सुराः केऽपि न विदुर्यं तदुद्भवाः ॥
न सर्वज्ञोऽपि चात्मानं यस्याध्यक्षो वेद वेद वा ॥ ८ ॥

यस्यैकपादिव माया त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥
स देवदेवदेवेशः कथं नान्यैस्त्रिविक्रमः ॥ ९ ॥

श्रीविष्णवेनागणेशार्यशाक्तादिरूपधृक् ॥
दत्तात्रेयोऽप्यजोऽनन्तः सदा मे हृदि सद्गुरुः ॥ १० ॥

पूर्वपरदेवाभक्तिं ये मात्सर्येण द्विषन्ति [illegible] ॥
अन्यदेवं च तद्रूपं ते यान्ति नरकं ध्रुवम् ॥ ११ ॥

विष्णुः शिवो गणेशोऽर्कः शक्तिश्चेति पृथङ् न हि ॥
एकोऽज पञ्चधा जातः कुतो भेदोऽस्ति दैवते ॥ १२ ॥

एतानीशाङ्गानि तृप्येदेकस्यापीह तर्पणात् ॥
यथास्याक्ष्यादितृप्त्यांगी चोद्विजेदेकनिन्दया ॥ १३ ॥

देवद्रोहस्ततस्त्याज्यस्तद्गुरुकस्यापि सर्वदा ॥
यथारुचीश्वरः सेव्यो नान्यथा भेदमाचरेत् ॥ १४ ॥

इति पञ्चायतनमाहात्म्यम्

श्रीशंकरस्तोत्राणि

१३ अनादिकल्पेश्वरस्तोत्रम्

कर्पूरगौरो भुजगेंद्रहारो गंगाधरो लोकहितावतारः ॥
सर्वेश्वरो देववरोऽप्यघोरो योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ १ ॥

कैलासवासी गिरिजाविलासी श्मशानवासी स्वमनोनिवासी ॥
काशीनिवासी विजयप्रकाशी योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥२॥

त्रिशूलधारी भवदुःखहारी कंदर्पवैरी रजनीशधारी ॥
कपर्दधारी भजकानुसारी योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ३ ॥

लोकाधिनाथः प्रमथाधिनाथः कैवल्यनाथः श्रुतिशास्त्रनाथः ॥
विद्याधिनाथः पुरुषार्थनाथो योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ४ ॥

लिंगं परिच्छेत्तुमधोगतोस्य नारायणश्चोपरि लोकनाथः ॥
बभूवतुस्तावपि नो समर्थौ योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ५ ॥

यं रावणस्तांडवकौशलेन गीतेन चातोषयदस्य सोत्र ॥
कृपाकटाक्षेण समृद्धिमाप योनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ६ ॥

सकृच्च बाणोवनमय्य शीर्षं यस्याग्रतः सोऽप्यलभत्समृद्धिं ॥
देवेंद्रसंपत्त्यधिका गरिष्ठा योनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ७ ॥

गुणान्विमातुं न समर्थ एष शेषश्च जीवोऽपि विकुंठितोऽस्य ॥
श्रुतिश्च नूनं चकितं बभाषे योऽनादिकल्पेश्वर एव सोऽसौ ॥ ८ ॥

अनादिकल्पेश रमेश एतत्स्तवाष्टकं यः पठति त्रिकालं ॥
स धौतपापोऽखिललोकवंद्यं शैवं पदं यास्यति भक्तिमाश्रित् ॥९॥

इति श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं अनादिकल्पेश्वर-
स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१४ श्रीशंकरापराधस्तोत्रम्

जय शंकर पार्वतीपते कृपया पाहि परेश सत्पते ।
निजमन्युमिषुं सुधेषुधिं परिहार्येहि हरन्भवाबुधिम् ॥ १ ॥

पशुपाय नमः पिनाकिने वृषवाहाय सुगुप्तनाकिने ।
प्रमथाधिभुवे स्वयंभवे परविद्याविभवेस्तु शंभवे ॥ २ ॥

प्रवरोस्म्यहमीश पापिनां प्रवरस्त्वं करुणोसि तापिनाम् ।
दयनीय इतः परः क ते मम शंभो जगतीह सद्व्रते ॥ ३ ॥

सचराचरविश्वहेतवे प्रभवं ते श्रुतिधर्मसेतवे ।
भिषजेस्तु नमोष्टमूर्तये निजभक्तेप्सितकामपूर्तये ॥ ४ ॥

इति श्री प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
शंकरस्तोत्रम् ॥

---

१५ मृत्युंजयमंत्रगर्भितस्तोत्रम्

वा ण्या ॐ काररूपिण्या अ न्त उ क्तोऽस्य नान्यथा ।
सु रस् त्रि भुवनेशः स न स्स वों न्तः स्थितोऽवतु ॥ १ ॥
दे यो यं सर्व देवाद्यः सू रि रु न्मत्तवत्स्थितः ।
वा हो ब लीवर्दकोऽस्य या च क स्येष्टदः स तु ॥ २ ॥
नं दिम् कं धाधिरूढोपि त्रि प्र मि त्वतिगः स्वभूः ।
द् घा य स्य न शंभुं तं सं त व न्देऽखिलात्मकम् ॥ ३ ॥
स यो जा तोष्टमूर्तिः स भु त वं दिस्तुतोऽजितः ।
र क्ष म न्मथहन्नाथ तो क ध र्माणमद्य माम् ॥ ४ ॥
स्व तोऽ हे तोजगद्धेतो द् या ना थांबिकापते ।
ती त्रा सु हृत्त्रिविधह त्ता पा न्मृ त्योश्च मामव ॥ ५ ॥
घ्रु ता ग समपि त्राह्य त्रे मृ त्यो स्त्वं भिषक्तमः ।
त स्स र्निध सिधि सर्वाक यो ने मुं ञ्चस्व मां शिव ॥ ६ ॥
श्री द पु ष्टिद ते व्याप्तं दि क्षु क्षी रनिभं यशः ।
रु क्मार् ष्टि कृत्रक्ष मां त्वं गी गा य न्मुर्ध्नि चर्क्षराद् ॥ ७ ॥
द्र ष्टा व ससि सर्वत्र य त मा मीक्षसे न किं ।
स्तु ते र्धे मेश शक्तिर्नि र स्त मृ त्यो न मेज ते ॥ ८ ॥
ति ष्ठा नं हृद् चित्ते मे स मं ता त् परिपालय ॥ ९ ॥

इति मन्त्रगर्भितस्तोत्र संपूर्णम्

---

१६ विश्वेश्वरादिस्तुतिः

नमः श्री वि श्वनाथाय देव वं द्य पदाय ते ।
काशीशा न्ते वतार मे देव दे व ह्युपादिश ॥ १ ॥

मायाधी शं महात्मानं सर्व का र णकारणम् ।
वन्दे तं मा धवं देवं यः का शीं चा धितिष्ठति ॥ २ ॥
वन्दे सं ध भंगोत्तारं सर्वं गु ह्यार्थवेदिनम् ।
गणदे वं ढुंढिराजं तं म हां तं स्वविघ्नदम् ॥ ३ ॥
भारं यो हुं स्वभक्तानां यो यो गं प्राप्त उत्तमम् ।
तं सदुं ढिं दंड पाणिं वंदे गां गतटस्थितम् ॥ ४ ॥
भैरवं दं ष्ट्राकरालं भक्ता भ यकरं भजे ।
दुष्टदं डं शूलशीर्षधरं वा माध्वचारिणम् ॥ ५ ॥
श्रीकाशीं पा पशमनीं दम नीं दुष्टचेतसः ।
स्वर्निःश्रे णिं चाविमुक्तपुरीं म र्त्येहितां भजे ॥ ६ ॥
नमामि च सुराराध्यां सदाऽ णि ग्रस्थितिं गुहाम् ।
श्रीगंगे भै रवीं दूरिकुरु क स्याणि यातनाम् ॥ ७ ॥
भवानि र क्षान्नपूर्णे सद्र र्णि त गुणेऽधिके ।
देवर्षि वं द्यांघ्रिमणिकर्णे कां मोक्षदां भजे ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
विश्वेश्वरादिस्तुतिः संपूर्णा ॥

---

१७ श्रीकाशीविश्वेश्वरस्तोत्रम्

या षोडशकला काशी तनुरूपा प्रकाशते ॥
ज्ञानगंगान्विता यत्र शंभुरात्मा प्रतिष्ठितः ॥ १ ॥
विश्वनाथः सात्विरधीशभवान्यालिंगितः सदा ॥
यद्दर्शनान्न पुनरावृत्तिः कल्पशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
काशीविश्वेश्वरस्तोत्र संपूर्णम् ॥

१८ श्रीनागनाथस्तोत्रम् ॥

ॐ कारवाच्योऽवतु नोंघकारी स्वज्ञानचारी भजकेष्टकारी ॥
न क्षत्रपालंकृतभाल ईशः प्रभुर्गणेशः सकलामरेशः ॥ १ ॥

मः केशवोप्यस्य हि वेद नांतं कुर्यात्स नोऽजो भववेदनांतम् ॥
शि वः स शंभुर्भगवाननपायान् परावरेशो गिरिशोऽद्य पायात् ॥२॥

वा ह्यो वृषो लेपनमस्य भूतिर्यत्पादलभ्यापि महाविभूतिः ॥
य स्याश्रित धर्मांपरमीश स त्वं सत्यं विशोध्यार्पय मे स्वतत्त्वम् ॥ ३ ॥

षडक्षरान्वितं स्तोत्रं यः पठेच्छिवसंनिधौ ॥
स सर्वपापनिर्मुक्तः शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. वासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीनागनाथस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१९ शंकरस्तोत्रम् ॥

नमस्तुभ्यं भगवते शंकराय महात्मने ।
जगदुत्पत्तिनाशानां हेतवे मोक्षहेतवे ॥ १ ॥

सर्वदेवाधिदेवाय पार्वतीपतये नमः ।
ऋषियोगिमुनींद्राणां त्वमेव परमा गतिः ॥ २ ॥

ब्रह्मांडगोलके देव दयालूनां त्वमग्रणीः ।
अत एवोल्बणं पीतं त्वया हालाहलं विषम् ॥३॥

गंगाधर महादेव चंद्रालंकृतमस्तक ।
परमेश्वर मां पाहि भयं वारय वारय ॥ ४ ॥

सर्वपापं प्रशमय सर्वताप निवारय ।
दुःखं हर हराशेषं मृत्युं विद्रावय द्रुतम् ॥ ५ ॥

स्तुतिं कर्तुं न मे शक्तिस्तव वाग्मत्यगोचर ।
देहि सत्संगतिं भक्तिं निश्चलां त्वयि शंकर ॥ ६ ॥

सर्वारिष्टं परिहर सर्वशत्रून्विनाशय ।
दारिद्र्यं हर सर्वेश सर्वान्कामान् प्रपूरय ॥ ७ ॥

मुखे नाम दृशो रूपं हृदये त्वत्पदांबुजम् ।
ममास्तु ते नमः सांब प्रसन्नो भव सर्वदा ॥ ८ ॥

त्वदर्चनविधिं जाने न भक्तिस्त्वयि मे हृदि ।
तथाप्यनुग्रहाणेश केवलं दययोद्धर ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
शंकरस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

२० श्रीशंकरस्तोत्रम्

ॐ कारवाच्य सकलार्चितपादपद्म
न ष्टस्वकष्ट तव नौमि सुभद्रसद्म ॥
म त्यारिहृत्चरणं शरणं सदास्मा-
स्ते भूय ईश जननीजठरे न चास्म. ॥ १ ॥

अ हं त्वदर्चादिविधिं न जाने
स्तु तिं च कर्तुं गिरिसूनुजाने ॥
भ क्तिस्त्वयीशे न दृढा ममास्ति
ग दिग्रसत्सङ्ग उतापि नास्ति ॥ २ ॥

चन् दे पदे ते भुवनाधिराज
वि द्याधिराजाप्यमृताधिराज ॥
श्वे तद्युते भक्तपते नमस्ते
श्व भ्राङ्घ्रिटियुद्धर मां भवाब्ध्यात् ॥ ३ ॥

दा जा सुराणां त्वमभीष्टदाता
य दाप्यहो सिद्धिनिधिप्रदाता ॥
म हाश्मशाने नृकरोटिमालां
हा ईन धृत्वा प्रकरोषि लीलाम् ॥ ४ ॥

दे वाङ्गलेपनसुतापि चिताविभूतिर्
वा हो वृषः सहचरास्तव भूतवाराः ॥
य स्यांशुकं त्वगशिवापि शिवापि तेऽस्ति
त्रि स्त्रीशितः पितृवने सवनेऽपि वासः ॥ ५ ॥

यै त्ताखिलस्येदृश ईश तेऽपि
ब लारिमुख्या अमरा हि तेऽपि ॥
का शीश जानन्ति परं न तत्त्व
य स्येशमां चानुगृहाण स त्वम् ॥ ६ ॥

त्रि विक्रमोप्यब्जभवश्च लिंगे
पु रा परिच्छेत्तुमनीश्वरौ ते ॥
रु द्रेदृशस्ते गुणवर्णनाय
पा प्मातुरे भास्य गुरो प्रभुः कः ॥ ७ ॥

य स्त ईश परिकीर्तयेद्गुणान्
त्रि ष्वपीह सवनेषु भक्तिमान् ॥
पु ष्यवानिह भवेत्तथा नरो
यं कवांवरधरोऽपि नापरः ॥ ८ ॥

त पो जपो यज्ञमुखा क्रिया या
क चित्प्रमादाद्विकला यदि स्यात् ॥
[illegible] नामसंकीर्तनतः सुपूर्णा
त्रि दशभवेत्त्वां तमजं गृणामि ॥ ९ ॥

का लो मृकण्डात्मजमर्कचन्द्रमो-
ग्नि नेत्र नेतुं समुपागतस्तदा ॥
का लान्तकागस्त्य शिवेत्यहो तदा
हा पशुपतेस्त्वं तमु मुक्तवानसि ॥ १० ॥
य स्मै सदृग्नमञ्चके नारायण जासुरः ॥
का मपूर्तिस्तयोवशीरसंपदेवधियोऽधिका ॥ ११ ॥

ला भोपयो नश्वर एव कामोऽ
प्ति यद्घृतेनेश न कामभोगैः ॥
रु द्रोऽप्रशाम्यत्स्त एव देहि
द्रा क् शांतिदां त्वय्यचला सुभक्तिम् ॥ १२ ॥
य त्वं विना दुःखमुपैति यद्वत्
नी रागमप्येति सुखं च तद्वत् ॥
ल घुं यते तव गृणोमि चार्य
कं चित्त्वयीशार्पय भक्तिमेकाम् ॥ १३ ॥

ठा ये विद्या यानपि भक्तियोगो
य थानुगृह्णाति तथा परो नो ॥
स र्वेऽपि यस्मादिह पावनाः स्यु
र्वे दाः प्रमाणं त्विह संशयो नो ॥ १४ ॥

श्व पाकमुख्या अपि यस्य भक्त्या
[illegible] जन्व ईशान तवैव लोके ॥

य होश चण्डालमुतापि याता
स तां गतिं विश्रुतमेतदस्ति ॥ १५ ॥
दा रात्मजागारधनादि सर्वं
शि वेह संन्यस्य सदा भजन्ति ॥
चा मे परं त्वां मुहुरत्र ते किं
य मीश मृत्यूद्भवदुःखभाजः ॥ १६ ॥
श्री कंठ सूर्येन्दुपयोनभोमि-
म रुद्रात्मान इमास्तनूस्ते ॥
हा लाहलादानिशमानतोऽस्मि
ये चाधिदेवेश्वर मे प्रसीद ॥ १७ ॥
वा लाशनोपवीतो
य व पंचास्यत्रिलोचनो नमः ॥
न न्दिगतो दशहस्तो
मः केरव स पातु सुन्मनः ॥ १८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीशंकरस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

२१ प्रार्थनास्तोत्रम् ॥

शंकर सुखाकर गुरो परमदेव । देहि मयि तेदश शरीरसकदेव ॥
किङ्करवरामरतरो परमदेव । पान लवमद्य गतरोष जितदेव ॥ ध्रु ॥ १ ॥
पूर्णकरुणाञ्चितकटाक्षवरदृष्टया । तापशमनं कुरु ममार्य वरदृष्टया ॥
नैव तव विघ्नवि नमःसदनुशिष्टया । ज्ञातमिदमर्थितमिदेदमपि दिष्टया॥२॥
कर्मभिरपारभववारिधिनिरस्तं । कामसुखघोरमकरार्तमपशस्तम् ॥
जन्ममुखवीचिभिरितस्ततं उदस्तं त्रस्तमिम उद्धर गृहाण मम हस्तम्॥३॥

ग्रस्तशरणार्थिकरुणोत्कमपि किं ते । न श्रुतमपांदृश उपेक्ष्य इह किं ते ॥
उद्धरणमस्य करुणाकर क्रियत्ते । ऽथापि न मनो द्रवति कोमलमहो ते ॥ ४ ॥

प्रसीद मे सागस आर्तबन्धो । कारुण्यसिन्धोऽनुपमास्तबन्धो ॥
बन्धो मृषापि व्यथयत्ययं मां । स्वप्नोपमं छिन्ध्यरं सर्वतो माम् ॥५॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
प्रार्थनास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

२२ दृत्यर्थिरामेश्वरस्तोत्रम्

भागीरथीपुण्यजलाभिषिक्तो यो ब्रह्महत्याद्यघतः पुनाति ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ १ ॥
यद्दर्शनं कायिकवाचिकादिपापापहं तापहरं वरं च ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ २ ॥
त्रिकालसंदर्शनतोऽपि तुष्टो ददाति सिद्धीरभयीर्महा मा ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ३ ॥
रुद्राभिषेकप्रिय ईश्वरो यः सर्वार्थदो भाविकृकामपूरः ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ४ ॥
यो निर्गपत्रैस्त्रिदलैर्मवारि- संपूजितो यच्छति भुक्तिमुक्ती ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ५ ॥
संपूजितो योप्यजित- प्रदोषे ददाति मुक्तिं सकलाधिशान्तिम् ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ६ ॥
यः शुद्धचित्तेन हि संस्मृतोऽजो भवत्यरं भक्तजितो जितारिः ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ७ ॥

न ज्ञायते वाङ्मनसातिदूरो देवादिभिर्यन्महिमानियत्तः ॥
रामेश्वरोऽसौ भरताग्रजन्मसंस्थापितः पातु सदा विपद्भ्यः ॥ ८ ॥

रामेश्वराष्टकमिदं सुखदं विखेदं तापत्रयोपशमदं मदमत्सरादम् ॥
भक्तेष्टदं जननमृत्युगदागदं यो भक्त्या पठेत्स परमं पदमेति शंभोः ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं भरताख्यद्विज-स्थापितरामेश्वरस्तोत्रं संपूर्णम् ।

२३ व्यर्थिपडाननस्तोत्रम् ॥

दक्षेण हस्तेन गदां दधानः क्रौंचघ्न वामेन सुसावधानः ॥
स शुक्रजो वोऽवतु कार्तिकेयः षाण्मातुरः साम्बसुतोऽयजेयः॥१॥

षट्शिरो द्वादशकरो द्विगुणोत्रिज एव किं ॥
सोऽबाहुतो द्विहस्तोऽत्र सुब्रह्मण्यो मयेक्षितः ॥ २ ॥

हत्वा बलात्संपदमान्यदैवीं पुष्णाति गोपायति वैश्वदैवीम् ॥
सुपूजितस्त्वं सुमनःस्वमरूगतं नमस्तेऽस्तु सदा विरक्तम् ॥ ३ ॥

विशेषतस्त्वां भुवि दाक्षिणात्या भजन्ति भक्त्या परयाज तेषाम् ॥
अनुग्रहार्थं द्विभुजस्वरूपं प्रकाश्य चास्से दिशि दक्षिणस्याम् ॥४॥

स्त्रीसंगतिर्दुर्गतिरेव साक्षादित्थं समाख्यापयितुं वधूनाम् ॥
सुस्पर्शगन्धोऽपि सुदूरतस्ते समुज्झितो देव पदे नमस्ते ॥ ५ ॥

स्वामिन्त्वंबास्नेहलतां विततामपि तां क्षणात् ॥
मायामयीं निरस्याऽजो विजहार नमामि तम् ॥ ६ ॥

एकान्तसेवितमपि स्वामिनं त्वोपतस्थिरे ॥
एकान्तभक्ता यच्चित्ते नैव कामोद्भविः स्थिरे ॥ ७ ॥

स्वामिंस्तारकजित्सर्वलोकत्राणकशक्तिभृक् ॥
शंभुसुत नमस्तेऽस्तु प्रसीद परिपाहि न ॥ ८ ॥
योगापेक्षा मे न ते दर्शनार्थं नापेक्षा मे भाविपुण्योद्भवार्थम् ॥
भक्त्या भूयाद्दर्शनं ते कदापि स्यात्साफल्यं जन्मनो मे ततोऽपि ॥९॥
स्मृर्तृगामी कलौ योऽयातनयो द्विजयो मत ॥
चक्रे ह्यर्थी तस्य नुतिं वासुदेवसरस्वती ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
कार्तिकस्वामीस्तोत्रम् ॥

---

२४ श्रीशंकराचार्यस्तुतिः

श्रीमद्गुरुवरपूज्यपदेश्वर । वैदिकमार्गस्थापक शंकर ॥
शिवावतार श्रीमच्छंकर । किंकर हरहर त्राहि यतीश्वर ॥ १ ॥
शिवगुरुसद्गृहावतीर्ण मोहान्तक जनशिक्षक तारक शान्त ।
खण्डितपण्डितसंहतिमण्डित । मण्डनपण्डितदुर्मतशान्त ॥
श्रीम० ॥ २ ॥
विजितासुगतशाक्तासंमतसौगतबौद्धादिकराद्धान्त ॥
प्रस्थानत्रयभाष्यकृदद्वयमतसंस्थापक दृढसिद्धान्त ॥ ३ ॥
नृपभूकमठान्यो दिक्षु मठान् । कृत्वा चतुरस्तत्र चतुर ॥
सुरेश्वरादिप्रमुखान् चतुरानयोजयन्यो शिष्यांश्चतुर ॥ ४ ॥
श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकश्रीमच्छंकराचार्यमशोक ॥
वासुदेवयतिर्भक्त्या नमति । स्तुत्वा यथामति पावितलोकम् ॥५॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
श्रीशंकराचार्य-स्तुतिः संपूर्णा ।

---

२५ श्रीखण्डराजस्तोत्रम् ॥

शङ्करावतारोऽयं खण्डराजो महामतिः ।
तस्मै म्हाळसेशाय मणिमल्लारये नमः ॥ १ ॥

ऋषीणां यस्तप सिद्ध्या अवतीर्य महीतले ।
दैत्याननाशयत्तस्मै मणिमल्लारये नमः ॥ २ ॥

यो वेदमयमास्थाय महाश्वमपराजितम् ।
जघ्ने दैत्यरिपुन्तस्मै मणिमल्लारये नमः ॥ ३ ॥

पीतवस्त्रपरीधानः पीताभरणभूषितः ।
त्रैलोक्यवन्दितस्तस्मै मणिमल्लारये नमः ॥ ४ ॥

मार्गशीर्षे महामासे प्रत्यब्दं यन्महोत्सवः ।
योऽभीष्टदो विभुस्तस्मै मणिमल्लारये नमः ॥ ५ ॥

देवः प्रतापमार्तण्डभैरवः शत्रुकृन्तनः ।
सर्वापत्तिहरस्तस्मै मणिमल्लारये नमः ॥ ६ ॥

खण्डराज प्रसीद त्वं सर्वापत्तिमपाकुरु ।
पाहि मां त्वं प्रभो तुभ्यं मणिमल्लारये नमः ॥ ७ ॥

कायेन मनसा वाचा येऽपराधा मया कृताः ।
तान्क्षमस्व प्रभो तुभ्यं मणिमल्लारये नमः ॥ ८ ॥

खण्डराजस्तुतिमिमां त्रिसंध्यं यः पठेद्द्विजः ।
सर्वान्कामान्स आप्त्वेह शिवलोके महीयते ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीखण्डराजस्तोत्रं संपूर्णम् ।

२६ श्रीचिदम्बरदीक्षितस्तोत्रम् ॥

शि यः स्वयं भूमितलेऽवतीर्णः स्वयं हि धर्मः खलु येन चीर्णः ॥
व शी द्विभार्योऽप्यभवद्विदीर्णरागो यदिष्टैस्तु भवोऽपि तीर्णः ॥१॥
चि दंबराख्यो भुवि दीक्षितो यः सदाज्यतासादितसिंधुतोयः ॥
बं भादिहीनान्भजतान्नपन्नानतारयद्वै विपदो विपन्नान् ॥ २ ॥
ष भूव यो लौकिककर्मकर्ता भर्ता द्विजानां खलगर्वहर्ता ॥
र रक्ष धर्मं स हरावतारो मलापहृत्तीर्थविहारधुर्यः ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीचिदम्बरदीक्षितस्तोत्रम् ॥

---

२७ श्रीसदाशिवेन्द्रस्तोत्रम्

स्वानन्दरसोन्मत्तः स्वाङ्गं विस्मृत्य यो नरीनर्ति ।
स यतिः सदाशिवेन्द्रो विदेहमुक्तस्थितो यथेवर्ति ॥ १ ॥
सदाशिवाभाषणमन्यवीक्षया सदाशिवाचारमचिन्त्यदीक्षया ।
सदाशिवाभं प्रणमामि सद्गतिं सदाशिवार्येन्द्रसरस्वतीयतिम् ॥२॥
भूत्वा छन्नो जातवेदा इवाष्टभूत्या छन्नो योऽपि चोन्मत्तचेष्टः ॥
काष्ठां कांश्चित् प्राप्य रेमे स्वतन्त्रः काष्ठा काचिद्या विमुक्तेरमंत्रः॥३॥
मुक्त्याश्लिष्टो भाति बाह्यप्रधानः क्ष्मातल्पोऽसौ दिक्पटः सावधानः॥
धात्रि स्वीये योगविद्याग्रवर्ती जूर्तिघ्नो दिक्शालिनी यस्य कीर्तिः॥४॥

नग्नं दृष्ट्वा निजदयितया नोदितो म्लेच्छ एवं
शान्तं दान्तं प्रसभमसिनाऽहन् ततो विव्यथे न ॥
कृत्तांसोऽपि व्यथितमनसे सैनसे शुभ्रबाहुं
मंदाक्रान्तान्वयनगतयेऽदर्शयत् पूर्वं आहुः ॥ ५ ॥

म्लेच्छो विरक्तः शरणं जगाम न्यूनोऽप्यनुग्राह्य वतापि तामसः ॥
इत्थं विचार्यावददे परेन्त्यज श्रद्धत्स्व नित्यं हृदयेप्सितं त्यज ॥ ६ ॥
तथेति कत्राणमपास्य सोऽनमत्तथाचरन् सोऽपि गतिं वतागमत् ॥
यदा कुवंशरथनरोऽप्यगाद्गतिं तदा सुवंशस्य इयान्न किं गतिम् ॥७॥
ईदृक्प्रभावोऽथ सदाशिवेन्द्रो जागर्त्यतोऽद्यापि शिवोऽप्युपेन्द्रः ॥
विशुद्धसत्वं ननु भूतिकाम आत्मज्ञमर्चेत्तमु मुक्तिकामः ॥ ८ ॥
नामादिभ्यः परतरं भूमानं यो निरंतरम् ॥
अभेदेनाप स ब्रह्म न ब्रह्मज्ञः श्रुतीरणात् ॥ ९ ॥
गुरोरपीहोत्तमभुक्तिकाष्ठां गतस्ततोऽत्रास्य जनः प्रतिष्ठाम् ॥
चक्रे वदेत्तं किमु वासुदेवः आत्मज्ञमित्यादतसाधुभावः ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीसदाशिवेन्द्रस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

२८ अमरेश्वरस्तोत्रम् ॥

कृष्णावेणीतटावास कृष्णाहृत्तुष्टमानस ॥
त्रासहारिमहावीर त्राहि माममरेश्वर ॥ १ ॥
आन्ध्रदेशकृतावास चान्तरक्षमहारस ॥
दुःसाध्यमहाशक्तिधर त्राहि माममरेश्वर ॥ २ ॥
श्रीधान्यघाटिकाक्षेत्ररंजनानर्घ्यरंजन ॥
जननान्तत्रासहर त्राहि माममरेश्वर ॥ ३ ॥
नानोत्पातप्रशमन मनःशान्तिदचिन्तन ॥
अधिष्ठितामरपुर त्राहि माममरेश्वर ॥ ४ ॥
चामुण्डाशक्तिसहित पराजितनिजाहित ॥
हितकारिन् महावीर त्राहि माममरेश्वर ॥ ५ ॥

प्रणवेशादिभिः पंचलिंगैस्त्वां सहितं न च ॥
पश्यन्तं मीरहर त्राहि माममरेश्वर ॥ ६ ॥
अमरावत्यधिष्ठानममरारिनिषूदनम् ॥
वन्दे त्वामखिलाधार त्राहि माममरेश्वर ॥ ७ ॥
सदा ममास्तु योगस्ते त्वदर्थे मेपि सद्भवे ॥
देहोऽयं तिष्ठतु हर त्राहि माममरेश्वर ॥ ८ ॥
प्रसीद पार्वतीजाने न जानेहं शुभाशुभम् ॥
स्मरामि त्वां स्मरहरे त्राहि माममरेश्वर ॥ ९ ॥
अपराधान्मानसिकान्कायिकानपि वाचिकान् ॥
क्षमस्व स्वजनाधार त्राहि माममरेश्वर ॥ १० ॥
दोषा अशेषा मम ये ते नश्यन्तु सदाऽभये ॥
त्वय्यस्तु हृदयं तार त्राहि माममरेश्वर ॥ ११ ॥

इति श्रीमदमरेश्वरस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

२९ धान्यवाडिकाक्षेत्रमाहात्म्यम् ॥

देशे महाराष्ट्रसमाह्वये भुवि ख्याता यथा श्रीनरसिंहवाटिका ।
कृष्णानदीपश्चिमकूल आन्ध्रके देशे तथा पूरुपि धान्यवाडिका ॥ १ ॥
दिवि यथाप्यमरास्त्यमरावती भुवि तथा ह्यपराप्यमरावती ।
दिवि तु साप्यमरेश्वरमण्डिता भुवि तथाप्यमरेश्वरमण्डिता ॥ २ ॥
चामुण्डिकेशार्पितसाधुमानं काशीसमानं भुवि भासमानम् ।
क्षेत्रं त्विदं पातकशोकहन्तृ श्रीकृष्णया मण्डितमिष्टदातृ ॥ ३ ॥
कृष्णोत्तुंगतरंगसंगतशतो वातोऽतिपूतो यतो
धावन्त्यान्त इतस्ततः स्वगतितः प्राप्तं त्रिधा दुष्कृतम् ।

दूरादेव निशारयत्यविरतं जातं यदंगादिव-
स्तद्धरस्यात्र सतां सदा निवसतां पापस्य वार्ता कुतः ॥४॥
भक्तेष्टदोऽत्र प्रणवेश्वरः स्थितः श्रीमानगस्त्येश्वर इष्टदः स्थितः ।
सोमेश्वरो यत्र च कोसलेश्वरः श्रीवीरभद्रेश्वर आस्तिकादरः ॥ ५ ॥
लिंगैर्युतं पंचभिरेवमुग्रमुचंडकालान्तकमाशु यत्र ।
सकृत्प्रणामात्सकलार्थदात् तदामरं लिंगमनिष्टहन्तु ॥ ६ ॥
यद्वेणुनादश्रवणाच्चेतनाः सचेतनाः स्युः सजवास्तथाजनाः ।
क्षेत्रं स्थिरं तेन सदास्त्यधिष्ठितं गोपालकृष्णेन ददात्यभीप्सितम् ॥७॥
भूतेश पाहि भवतारक तारकत्र
तातेशवः परमुदर्पकदर्पकत्र ।
कोऽस्माकमत्रभवतो भवतोऽपदोऽन्यो
मान्यो विपत्तिवनपावकपावकाक्ष ॥ ८ ॥
चामुण्डेश सगोपालपालकोऽस्यमरेश्वर ।
लोकशोकहर श्लोकाष्टकं शृणु महेश्वर ॥ ९ ॥

---

३० वरदानदीतटीरस्थमधुकेश्वरस्तुतिः

वरदानपरा मनोहरा वरदाविग्रहरा सदादरा ।
वरदाख्यनदी विशुद्धये वरदा मेऽस्त्वपि मुक्तिसिद्धये ॥ १ ॥
कृष्णासरसी या सह तुंगभद्रया कृष्णां गता कृष्णावनुं सुभद्रया ।
सैषा धुनीयं वरदाऽऽह्वयाभया भयानकात्पातु रिपोरघाऽऽह्वयात् ॥ २ ॥
यत्तीरे विहिताः संबाध्य मुनिभिः प्राचीर्वासिष्ठादिभि-
र्यन्नीक्षणतोऽप्यशुद्धमतिभिर्लभ्या गतिः पापिभिः ।
सेयं सद्गलिताख्ययापि वरदा श्रेयस्तपोवृद्धिदा
मन्दानामपि पारदास्तु वरदा मोदास्पदा नः सदा ॥ ३ ॥

जयन्त्याख्या शुभा तस्या वरीवर्ति तटे पुरी।
जयन्तीह महेन्द्राद्या मधुकेशपुर-सराः ॥ ४ ॥

शक्तिं मधुं हन्तुमदादुमाधवः पुरात्र यस्मै खलु चाद्य माधवः।
संस्थापयामास वसन्पुरः स्वयं लिंगं मनोज्ञन्मधुकेश्वराह्वयम् ॥ ५ ॥

इन्द्रादयः स्वस्वहरित्सु संस्थिता यत्रावताराश्च मधुद्विषः स्थिताः।
शम्भोर्गणाश्चाखिललोकमंगला वामप्रदेशेपि च सर्वमंगला ॥ ६ ॥

प्रत्याह्निका यत्र वरार्चनोत्सवा यानादयो यत्र च मासिकोत्सवाः।
चैत्रे रथाद्या अपि वार्षिकोत्सवा भवन्ति चोर्जे वरदीपकोत्सवाः ॥७॥

एवंभूतो महादेवो नाम्ना यो मधुकेश्वरः।
त्रिकालमर्चितो भक्तानभीष्टार्थं प्रयच्छति ॥ ८ ॥

(गोमूत्रिकाबंधः) भवो मारहरः सोमप्रियोवतु सुरावहा।
शिवो वरकरः सामगेयो जन्तुदरापहा ॥ ९ ॥

(हारबंधः) हर सुरवर भो समस्तमघं मम
स्मरहर हर मामव प्रवरावर।
वरकर गरलाद शर्वशमीश शं-
करधरवर जडजद्विजभूजय ॥ १० ॥

---

३१ ग्रनरप्रगादवर्णनम् ॥

गीतिः

विभूतिमत्रैत्र्यहमर्पयन् चिताविभूतिमाप्स्वैकदिने स नोचितम्।
गात्रार्धभस्म प्रददौ धनंजयन्छात्रस्तदाभूद्वरदः पुरंजयः ॥ १ ॥

शंकरभजनं संसृतिभंजनं किंकररंजनं मायातमोंजनम् ॥ ध्रु. ॥
भाविकजीवनं पावनपावनं आर्तपरावनं शान्तिमहावनम् ॥ १ ॥
मत्वा धनंजयभूपानुशासनं शवरोप्यकरोल्लिंगसमर्चनम् ॥ २ ॥

नवचितिभूतिं शबरोनुदिनं भूतिवराधाददनुसवनम् ॥ ३ ॥
एकदिने स काप्यलमत्र भस्म स प्रैच्छच्छबरो निधनम् ॥ ४ ॥
आह तदा स्त्रीः कुरु सदनेन सहदयितार्धस्ववपुर्दहनम् ॥ ५ ॥
स तथा दग्ध्वा भसितेन तेन शंकरपूजनमकरोद्दीनः ॥ ६ ॥
आव्हयदंगनामर्चनावसाने ईशस्तुष्टोदर्शयदंगनाम् ॥ ७ ॥
प्रादुर्भूत्वा स्वयमीशानस्ताभ्यां प्रददौ स निजस्थानम् ॥ ८ ॥
यस्य न मानं तव महिमानं तमजानुदिनं स्मरामि नूनम् ॥ ९ ॥
श्रद्धा भक्तिर्मे न नतेर्चनं जाने क्षमस्वापराधमीशान ॥ १० ॥
इति वासुदेवानन्दसरस्वतीयतिकृतविनतिं शृण्वीशान ॥ ११ ॥

इति शिवः

विष्णुस्तोत्राणि

३१ लक्ष्मीनारायणस्तोत्रम् ॥

श्रीनिवास जगन्नाथ श्रीहरे भक्तवत्सल ।
लक्ष्मीपते नमस्तुभ्यं त्राहि मां भवसागरात् ॥ १ ॥
राधारमण गोविंद भक्तकामप्रपूरक ।
नारायण नमस्तुभ्यं त्राहि मां भवसागरात् ॥ २ ॥
दामोदर महोदार सर्वापत्तिनिवारण ।
हृषीकेश नमस्तुभ्यं त्राहि मां भवसागरात् ॥ ३ ॥
गरुडध्वज वैकुंठनिवासिन्केशवाच्युत ।
जनार्दन नमस्तुभ्यं त्राहि मां भवसागरात् ॥ ४ ॥
शंखचक्रगदापद्मधर श्रीवत्सलांछन ।
मेघश्याम नमस्तुभ्यं त्राहि मां भवसागरात् ॥ ५ ॥

प्रसीद मे केशव दीनबंधो प्रसीद मे केशव चार्तबंधो ॥
बंधोच्छिदार्योऽसि कृपासमुद्रः स केशवोत्र प्रथितोस्त्युपेंद्रः ॥ ८ ॥
एवं स्तुतोऽष्टभिर्हृद्यैः पद्यैः पातु न आर्तिहा ॥
महात्मा वासुदेवेन यतिनास्तु भवार्तिहा ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
केशवराजाष्टकं संपूर्णम् ॥

---

३४ दशावतारस्तोत्रम् ॥

मत्स्योऽब्धिविहारः पूर्वो ह्यवतारः ॥
जातः श्रुतिहारः पूज्यो मनुधारः ॥ १ ॥
नष्टामरश्रायः कूर्मोऽथ धरायः ॥
गत्वा वहतीश क्ष्मां योऽप्यमृतेशः ॥ २ ॥
भूभृत्स हिरण्याक्षघ्नोऽत्र तृतीयः ॥
भूदार उदारो यज्ञो भजनीयः ॥ ३ ॥
भृत्योक्त्यनुसारी पूर्वोऽसुरवैरी ॥
नाम्नापि नृसिंहः साक्षाच्च नृसिंहः ॥ ४ ॥
यो वामनवेषः सन् पञ्चम एषः ॥
याञ्चोपाधियद्धसेनो बलिरद्धा ॥ ५ ॥
दूराद्क्षयकामः स्याद्भार्गवरामः ॥
क्ष्मादो गुरुदासः षष्ठोऽब्धिनिवासः ॥ ६ ॥
राट् सप्तम आसीद्रामो वनवासी ॥
पित्रुक्त्यनुसारी रक्षोक्षयकारी ॥ ७ ॥
वर्योऽष्टम इष्टः कृष्णो हतदुष्टः ॥
यः षोडशनारीसाहस्रविहारी ॥ ८ ॥

बुद्धो नवमोऽयं विस्तारितमायम् ॥
यं कोऽपि न वेद सोऽप्याहृतिमर्दः ॥ ९ ॥
म्लेच्छक्षयकर्ता कल्की वृषभर्ता ॥
विप्रो भविताऽर्य्यः शूरो दशमोऽर्च्यः ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतिविरचितं
दशावतारस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

३५ दशावतारस्तोत्रपद्यम्

धरणीनौकायितमनुरेकाधीश्वरः स त्वं हासि ॥
शंखासुरहा यो निजमोहाऽघाधिहा स त्वं हासि ॥ १ ॥
शान्तिकमठो मोऽभूत्वमठो योऽशठ स त्वं हासि ॥ २ ॥
यो भूदारेपि समूदारोऽभूदुदारस्त्वं हासि ॥
स्तब्धरोमा भुवदुद्धारे स्तब्धरोमास्त्वं हासि ॥ ३ ॥
नरसिंहतनूर्हृतभक्तजनुः स्वेष्टदः स त्वं हासि ॥
भक्तार्तिहरो दैत्यासुहृयो भीहृदः स त्वं हासि ॥ ४ ॥
यो व्याजपटुर्बलिमार्पबटुश्चामहीत्स त्वं हासि ॥
द्वारि बलेर्यस्तिष्ठत्यभयः कीर्तिकृत्स त्वं हासि ॥ ५ ॥
दुर्नृपहन्ता ब्राह्मणगोप्ता स्वाविता सत्वं हासि ॥
पूरितकामो भार्गवरामो विभ्रमः स त्वं हासि ॥ ६ ॥
सीतारामो भक्तारामो वैरिहृत् स त्वं हासि ॥
एकदारस्त्रीवाग्व्रतमन्त्री रावणारिस्त्वं हासि ॥ ७ ॥
षोडशनारीसहस्रभोगी योगीराट् स त्वं हासि ॥
भूभारहरो हतसंसारो योऽष्टमः स त्वं हासि ॥ ८ ॥

अपापविद्धो युवसंशुद्धो बुद्ध एवस्त्वं ह्यसि ॥
विठ्ठलनाम्ना यः शुभधाम्ना तारकः स त्वं ह्यसि ॥ ९ ॥
कल्किर्भविता दुर्जनहन्ता योऽन्ततः स त्वं ह्यसि ॥
गन्धर्वस्थो द्विभुजः स्वस्थो यो गुरुः स त्वं ह्यसि ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
दशावतारस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

३६ श्रीनरसिंहस्तोत्रम्

जय जय भयहारिन् भक्तचित्ताब्जचारिन्
जय जय नयधारिन्दृप्तमत्तारिमारिन् ॥
जय जय जयशालिन्पाहि नः शूरसिंह
जय जय दययार्द्र त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ १ ॥
असुरसमरधीरस्त्वं महात्मासि जिष्णो
अमरविसरवीरस्त्वं परात्मासि विष्णो ॥
सदयहृदय गोप्ता त्वन्न चान्यो विमोह
जय जय दययार्द्र त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ २ ॥
खरतरनखराग्रं दारिहृत्यै विधत्से
परतरपरहस्ते स्वाननार्यैन धत्से ॥
भयभयभयकर्ता कोऽपरस्तात्स्वयंवाह
जय जय दययार्द्र त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ ३ ॥
असुरकुलकलारिः स्वेष्टचेतस्तमोऽरिः
सकलखलखलारिस्त्वं स्वभक्तारिवैरी ॥
स्वदित स इनदृक् सत्पक्षपाती न चेह
जय जय दययार्द्र त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ ४ ॥

सकलसुरधरारिः प्राणिमात्रापकारी
तव भक्तवरारिर्धर्मविध्वंसकारी ॥
सुरवरवरदृप्तः सोप्यरिस्ते हतो ह
जय जय दययार्द्र त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ ५ ॥

दहनाद्गहहाब्धिपातनाद्गरदानाद्भृगुपातनादपि
निजभक्त इहावितो यथा नरसिंहापि सदाव नस्तथा ॥ ६ ॥
निजभृत्यविभाषितं मितं खलु कर्तुं स्वमृतं दयाकर ॥
प्रकटीकृतमित्थमव्ययो निजरूपं नरसिंह धीधर ॥ ७ ॥

नाराधनं न हवनं न तपो जपो वा
तीर्थे गतं न च कृतं श्रवणादि नो वा ॥
सेवा कुटुंबभरणाय कृतातिदीना
दीनार्तिहन् नरहरेऽघहरे ह नोऽव ॥ ८ ॥

इति श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीनरसिंहस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

३७ श्रीनृसिंहस्तोत्रम्

वरदानुदिनाविरोधतः सहसा येन महासुरो हतः ॥
निजभृत्यवचस्तथामृतं विहितं तं नृहरिं भजे हितम् ॥ १ ॥

नृत्यंति कर्माभिधे वै नटो जीवा निहंति यः ॥
तत्संबंधमविद्याख्यं नरसिंहः स नोऽवतु ॥ २ ॥

यद्वक्षोवक्त्रहृत्संस्था लक्ष्मीवाक्संविदः सदा ॥
अविरोधितया पायादपायान्नृहरिः स नः ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीनृसिंहस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१. निजभृत्यवचस्तथामृतं

३८ श्रीनृसिंहाष्टकम्

यं ध्यायसे स क्व तवास्ति देव इत्युक्त ऊचे पितरं सशस्त्रम्।
प्रह्लाद आस्तेऽखिलगो हरिः स लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात्॥१॥
तदा पदाताडयदादिदैत्यः स्तम्भं ततोऽन्हाय घुरूरुशब्दम्।
चकार यो लोकभयंकरं स लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥ २ ॥
स्तम्भं विनिर्भिद्य विनिर्गतो यो भयंकराकार उदस्तमेघः।
जटानिपातैः स च तुङ्गकर्णो लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥३ ॥
पञ्चाननास्यो मनुजाकृतिर्यो भयंकरस्तीक्ष्णनखायुधोऽरिम्।
धृत्वा निजोर्वोर्विददार सोऽसौ लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥४॥
वरप्रदोक्तेरविरोधतोऽरिं जघान भृत्योक्तमृतं हि कुर्वन्।
स्रगान्त्रजां निदधौ स्वकण्ठे लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥५॥
विचित्रदेहोऽपि विचित्रकर्मा विचित्रशक्तिः स च केसरीह।
पापं च तापं विनिवार्य दुःखं लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥६॥

प्रह्लादः कृतकृत्योऽभूद्यत्कृपालेशतोऽमराः।
निष्कण्टकं स्वधामापुः श्रीनृसिंहः स पातु माम् ॥ ७ ॥
दंष्ट्राकरालवदनो रिपूणां भयकृद्भयम्।
इष्टदो हरति स्वस्य वासुदेवः स पातु माम् ॥ ८ ॥

इति श्रीमत्प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीलक्ष्मीनृसिंहाष्टकं समाप्तम्।

---

३९ परशुरामस्तोत्रम्

कराभ्यां परशुं चापं दधानं रेणुकात्मजम्।
जामदग्न्यं भजे रामं भार्गवं क्षत्रियान्तकम् ॥ १ ॥

सकलसुरखलारिः प्राणिमात्रापकारी
तव भजकवरारिर्धर्मविध्वंसकारी ॥
सुरवरवरदृप्तः सोप्यरिस्ते हतो ह
जय जय दययार्द्रे त्राहि नः श्रीनृसिंह ॥ ५ ॥

दहनाद्दहहाब्धिपातनाद्गरदानाद्भृगुपातनादपि
निजभक्त इहाश्रितो यथा नरसिंहाप्यि सदाव नस्तथा ॥ ६ ॥

- निजभृत्यविभाषितं मितं खलु कर्तुं त्वमृतं दयाकर ॥
प्रकटीकृतभिम्भमध्यतो निजरूपं नरसिंह धीश्वर ॥ ७ ॥

नाराधनं न हवनं न तपो जपो वा
तीर्थे व्रतं न च कृतं श्रवणादि नो वा ॥
सेवा कुटुंबभरणाय कृतातिदीना
दीनार्तिहन्नरहरेऽपहरे ह नोऽव ॥ ८ ॥

इति श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीनरसिंहस्तोत्र संपूर्णम् ॥

२७ श्रीनृसिंहस्तोत्रम्

वरदानुदिशाविरोधतः सहसा येन महासुरो हत ॥
निजभृत्यवचस्तथामृतं विहितं सं नृहरिं भजे हितम् ॥ १ ॥

नृत्यंति कर्मभिर्ये ते नयो जीया निहंति यः ॥
तत्संबंधमविद्याख्यं नरसिंहः स नोऽवतु ॥ २ ॥

यदुरोवक्त्रहृत्संस्था लक्ष्मीवाक्संविदः सदा ॥
अविरोधितया पायादपायान्नृहरिः स नः ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
श्रीनृसिंहस्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

१. निजभृत्यवचस्तथामृतं

३८ श्रीनृसिंहाष्टकम्

यं ध्यायसे स क्व तवास्ति देव इत्युक्त ऊचे पितरं सशस्त्रम् ।
प्रह्लाद आस्तेऽखिलगो हरिःस लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥ १॥
तदा पदाताडयदादिदैत्यः स्तंभं ततोन्हाय घुरूरुशब्दम् ।
चकार यो लोकभयंकरं स लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥ २ ॥
स्तम्भं विनिर्भिद्य विनिर्गतो यो भयंकराकार उदस्तमेघः ।
जटानिपातैः स च तुंगकर्णो लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥३ ॥
पंचाननास्यो मनुजाकृतिर्यो भयंकरस्तीक्ष्णनखायुधोऽरिम् ।
धृत्वा निजोर्वोर्विददार सोऽसौ लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥४॥
वरप्रदोक्तेरविरोधतोऽरिं जघान भृत्योक्तमृतं हि कुर्वन् ।
भागवतं तं निदधौ स्वकण्ठे लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥५॥
विचित्रदेहोपि विचित्रकर्मा विचित्रशक्तिः स च केसरीह ।
पापं च तापं विनिवार्य दुःखं लक्ष्मीनृसिंहोऽवतु मां समन्तात् ॥६॥

प्रल्हादः कृतकृत्योऽभूद्यत्कृपालेशतोऽमराः ।
निष्कण्टकं स्वधामापुः श्रीनृसिंहः स पातु माम् ॥ ७ ॥
दंष्ट्राकरालवदनो रिपूणां भयकृद्भयम् ।
इष्टदो हरति स्वस्य वासुदेवः स पातु माम् ॥ ८ ॥

इति श्रीमत्प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीलक्ष्मीनृसिंहाष्टकं समाप्तम् ।

---

३९. परशुरामस्तोत्रम्

कराभ्यां परशुं चापं दधानं रेणुकात्मजम् ।
जामदग्न्यं भजे रामं भार्गवं क्षत्रियान्तकम् ॥ १ ॥

नमामि भार्गवं रामं रेणुकाचित्तनन्दनम् ।
मोचिताम्बार्तिमुत्पातनाशनं क्षत्रनाशनम् ॥ २ ॥
भयार्तस्वजनत्राणतत्परं धर्मतत्परम् ।
गतगर्वप्रियं शूरं जमदग्निसुतं मतम् ॥ ३ ॥
वशीकृतमहादेवं दृप्तभूपकुलान्तकम् ।
तेजस्विनं कार्तवीर्यनाशनं भवनाशनम् ॥ ४ ॥
परशुं दक्षिणे हस्ते वामे च दधतं धनुः ।
रम्यं भृगुकुलोत्तंसं घनश्यामं मनोहरम् ॥ ५ ॥
शुद्धं बुद्धं महाप्रज्ञामंडितं रणपण्डितम् ।
रामं श्रीदत्तकरुणाभाजनं विप्ररंजनम् ॥ ६ ॥
मार्गणाशोषिताब्ध्यंशं पावनं चिरजीविनम् ।
य एतानि जपेद्रामनामानि स कृती भवेत् ॥ ७ ॥

---

४० श्रीरामचंद्रस्तोत्रम्

श्री रामचंद्रः सहितास्तचंद्रः ॐ कारवाच्योऽवतु मां सुभद्रः ॥
रा जाधिराजोऽखिललोकभर्ता न तावनाशत्रत आधिहर्ता ॥ १ ॥
म हामहिम्ने परमार्थधाम्ने मो हांतकायाद्य नमोऽस्तु भूम्ने ॥
अ गद्धितायासमुखिमहाय भ चेष्टदायाहितनिग्रहाय ॥ २ ॥
य शेश्वरायाखिलधर्मगोप्त्रे ग तिप्रदायासुरदुष्टहंत्रे ॥
रा म प्रसीदाखिलतापहारिन् च रेण्य कारुण्यनिधेपहारिन् ॥ ३ ॥
म सापराधानखिलान्क्षमस्व ते जोमय श्रीश विभो दयस्व ॥
ज न्मादिहेतो· कृतभूरिमंतोर् द् यामय त्वं परमा गतिर्मे ॥ ४ ॥

य मादियोगं [redacted] च यागमाप त्ता पद्म जाने विहितार्थभोगम् ॥
ज गन्निवासेश्वर मामवाद्य त्रे भायवापान् हर मे भवाद्य ॥ ५ ॥

य शःप्रपूर्णं श्रवणं कुरुष्व या याद्रवित येन सलोऽपि सद्यः ॥
रा गादिविद्धोऽपि तमर्पयाद्य य तीश सत्संगमजानद्भ्य ॥ ६ ॥

म ह्यायकर्ता हि तवेक्षणेन या याद्विमुक्तिं परमक्षणेन ॥
सी तापते तेऽस्तु नमः प्रसीद प्र सीद रामाखिलद प्रसीद ॥ ७ ॥

कौसल्यालसदालवालजनितः सीतालतालिंगितः
सिक्तः पंक्तिरथेन सोदरमहाशाखाभिरभ्युन्नतः ॥
रक्षस्तीक्ष्णनिदाघपाटनपटुच्छायाश्रितानंदकृ-
द्युष्मद्वांछितसत्फलानि फलतु श्रीरामकल्पद्रुमः ॥ ८ ॥

इति श्रीरामचन्द्रस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

४१ पद्यात्मकश्रीरामस्तोत्रम्

राममाश्रय राममाश्रय राममाश्रय मद्रवं ॥
राममाश्रयतां कुतोऽपि भवेत्कुदैयमभद्रम् ॥ ध्रु० ॥
यस्य पादसरोजरम्यरजःकणादपि तत्क्षणं ॥
गौतमर्षिवधूस्ततिः किल यत्कटाक्षनिरीक्षणं ॥
आरवीदु विभीषणाय सुराज्यमर्पयदाशु तं ॥
चित्त चिन्तय विश्रुतं न च हन्ति कोऽपि यदाश्रितम् ॥ १ ॥
माययापि यदाश्रितस्त्विह कोऽपि नो परिभूयते ।
राममार्तिविराममाश्रय कं यतो ह्यनुभूयते ॥
यस्य नामवशाच्छिला अपि सिन्धुना हि समुध्दृताः ।
ते जडा अजडा भवन्ति न किं यदाऽत्र समुध्दृताः ॥ २ ॥

सर्वदैवतशिरोऽखिलशंकरोऽपि हि शंकरो ।
यस्य नाम विमुक्तिधाम जपत्यकाममहितादरः ॥
वासुदेवसरस्वती यमगायताऽखिलकामदम् ।
राममाश्रय तं मतां मतमाशु शाश्वतधामदम् ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वती-
विरचिता श्रीरामस्तुतिः ॥

---

४२ श्रीमारुतिस्तोत्रम्

ॐ नमो वायुपुत्राय भीमरूपाय धीमते ।
न मस्ते रामदूताय कामरूपाय श्रीमते ॥ १ ॥
मो ह शोकविनाशाय सीताशोकविनाशिने ।
भ ग्नाशोकवनायास्तु दग्धलङ्काय वाग्मिने ॥ २ ॥
ग तिनिर्जितवाताय लक्ष्मणप्राणदाय च ।
व नौकसां वरिष्ठाय वशिने वनवासिने ॥ ३ ॥
त त्त्वज्ञानसुधासिंधुनिमग्नाय महीयसे ।
आं जनेयाय शूराय सुग्रीवसचिवाय ते ॥ ४ ॥
ज न्ममृत्युभयघ्नाय सर्वक्लेशहराय च ।
ने दिष्ठाय प्रेतभूतपिशाचभयहारिणे ॥ ५ ॥
या तनानाशनायास्तु नमो मर्कटरूपिणे ।
य क्षराक्षसशार्दूलसर्पवृश्चिकभीहृते ॥ ६ ॥
म हाबलाय वीराय चिरंजीविन उद्धृते ।
हा रिणे वज्रदेहाय चोल्लंघितमहाब्धये ॥ ७ ।
ब लिनामग्रगण्याय नमो नः पाहि मारुते ।
ला भदोऽसि त्वमेवाशु हनुमन् राक्षसान्तक ॥ ८ ॥

व्यंकटेशाष्टकमिदं त्रिकालं य पठेन्नर ॥
स सर्वपापनिर्मुक्तो व्यंकटेशप्रियो भवेत् ॥९॥

इति श्री प. प. श्री वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित श्रीव्यंकटेशस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

४४ श्रीवेंकटेशस्तोत्रम् ॥

व्येमित्यक्षयमाख्यात मुनिभि पापवाचकम् ॥
कटतेर्नाशनार्थत्वात्पापहा वेंकटेश्वर ॥१॥

यो भक्तरक्षणार्थाय विष्णुर्वैकुठवासयन ॥
शेषाचले महालक्ष्म्या सह तिष्ठति वेंकट ॥२॥

चतुर्बाहुरुदारागो निजलाछनलाछित ॥
वेंकटेश इति ख्यातो देव पद्मावतीप्रिय ॥३॥

शेषाचल महोत्तुग सर्वसंपत्समन्वितम् ॥
वैकुठकल्पमकरोच्छ्रीनिवास स नोऽवतु ॥४॥

यद्दर्शनार्थमखिला ऋषियोगिसुरादय ॥
आयाति परया भक्त्या सपत्नीकाश्च सानुगा ॥५॥

विशेषादाश्विने मासे महोत्सवविदक्षव ॥
भक्तानुकपी भगवान्वेंकटेश स नोऽवतु ॥६॥

स त्व मा पाहि देवेश लक्ष्मीश गरुडध्वज ॥
सर्वापत्तिविनाशाय प्रसन्नो भव सर्वदा ॥७॥

प्रसीद लक्ष्मीरमण प्रसीद प्रसीद शेषाद्रिशय प्रसीद ॥
दारिद्र्यदु खादिभय हरस्व त वेंकटेश शरण प्रपद्ये ॥८॥

इति श्री प प श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित श्रीवेंकटेशस्तोत्र संपूर्णम् ॥

४५ गद्यपद्यात्मकं रामकृष्णचरितम्

पृथिवीभरपरिहृत्यै सुरवरसंप्रार्थितोऽत्र भूमितले ॥
नृरूपेण तमोनुद्वंशे सकलोऽप्यवातरद्विमले ॥ १ ॥
पितृबन्धमोचको भूत्वा स्वोत्पत्त्या प्रदर्श्य निजरूपम् ॥
भास्वद्भूत्यै स पितृभ्यां तदनुमतः स्वीचकार सद्रूपम् ॥ २ ॥
नीतो गुरुणान्यत्र च देवरिपून्हन्तुकाम एव पुरा ॥
स्त्रीवधरूपां गणपतिपूजां चक्रे बभूव सापि वरा ॥ ३ ॥
शेषसहायो हतवानसुरान्यवहृद्धो महावीरः ॥
स्वमतं ततान यत्र द्विजदारानुद्दधार धरधीरः ॥ ४ ॥

(गद्यम्) अथ स भगवान् ब्रह्मरूपेणावतीर्णस्तमोनुत्कुलभूषणो विश्वरथेन नीतो निजपूर्वपत्नीपरिणयचिकीर्षुर्नेकेनाप्युत्थापितं न नमितं च राजाभिमानचापं लीलयैवादाय सहसैव बभंज ॥ ५ ॥

कुमारशापेन वैकुण्ठादपि पतितं नीचतां गतमात्मानं पृणानं राजानं समागतमालोच्य पूर्वं श्लाघितवदनापि पद्मसदना हृष्टवदना सती स्वयमेव स्वपतिं वृतवती ॥ ६ ॥

वने श्रियं स विजयश्रिया स्वभागं जहार भृगव इव ॥
हृष्टभ्रातृयुतः स भरतस्य ईशः प्रभुः कृतार्थ इव ॥ ७ ॥

(गद्यम्) अथ ससैन्यश्च सभ्रातृकः सपरिमदो भगवान् स्वराष्ट्रं प्रयास्यन्मेघगम्भीरया वाचा गर्जन्तं प्रत्युत आगतं द्विषन्तं निर्जित्य विजयी स्वनगरे प्राविशत् ॥ ८ ॥

ईदृग्गुणा यस्य न वर्णितुं वान् शेषोऽपि शक्तः क कथा परेषाम् ॥
स पद्मसेतुर्नितदैवशरीरनिर्बाधो रघूणामथवा यदूनाम् ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीरामकृष्णचरितं सम्पूर्णम् ॥

४६ श्रीमुरलीधरगोपालाष्टकम्

नमामि गोपिकाकान्तं द्विभुजं मुरलीधरम् ।
शोणाधरं गिरिधरं भक्तदुःखहरं हरिम् ॥ १ ॥

सतोयमेघद्युतिगर्वहारि-
स्फुरद्द्युतिः स्मर्तृभयापहारि ॥
कृष्णाय भूम्ने कमलावराय
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ २ ॥

यो भूमिभारव्यपनुत्तयेऽत्र
ब्रह्मादिदेवार्थित एव पुत्रः ॥
बभूव सुख्यानकदुन्दुभेर्यो
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ ३ ॥

अपाययत्स्तन्यमिषाद्विषं या
तस्यै ददौ मातृचितां गतिं यः ॥
कारुण्यसिन्धुर्निहतासुराय
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ ४ ॥

गाश्चारयन्गोपकुमारयुक्तः
सुरद्विषोऽहन्निजकार्यसक्तः ॥
भक्तप्रियो यो द्विजपक्षपाय
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ ५ ॥

यद्वेणुशब्दश्रवणेन सद्यो
ह्यचेतनं चेतनतां परं च ॥
तथान्यभावं प्रगतं पराय
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ ६ ॥

व्याजेन भर्तुस्त्वमितं विवर्णं
त्यक्त्वा सती दग्धतनुर्बभूव ॥
वेणुर्यदोष्ठामृतभाक्पराय
नमोऽस्तु तस्मै मुरलीधराय ॥ ७ ॥
गोपालाय नमस्तुभ्यमपराधान्क्षमस्व मे ।
कृपां कुरु दयासिन्धो सर्वान्कामान्प्रपूरय ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीमुरलीधरगोपालाष्टकं संपूर्णम् ॥

देवीस्तोत्राणि

४७ श्रीरेणुकास्तोत्रम्

ऐंद्यादिवंदितपदे वरदेऽभीष्टकामदे ॥
कामदेवार्चितेऽनंते रेणुके त्वं नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥
एकवीरे निजाधारे रुचिरे सज्जनादृते ॥
उदारे रेणुसंजाते रेणुके त्वं नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥
करुणारससंपूर्णे नयने सुस्मितानने ॥
शोभने पाहि नोभीते रेणुके त्वं नमोऽस्तुते ॥ ३ ॥
वीरमातर्महादेवि त्वद्भक्त्या पापनाशुचि ॥
तारिणी दुर्गतोऽनंते रेणुके त्वं नमोऽस्तु ते ॥ ४ ॥
राममातर्महामाये भक्तप्रियप्रियेऽभये ॥
विजये वेदविनुते रेणुके त्वं नमोऽस्तुते ॥ ५ ॥

यैरर्चिते तव पदे दे धन्याः परमे पदे ॥
निहितास्ते सुरनुते रेणुकेंब नमोऽस्तुते ॥ ६ ॥
न त्वदन्या गतिर्देवि परमा खलु शांभवि ॥
भुक्तिमुक्तिप्रदे शाते रेणुकेंब नमोऽस्तु ते ॥ ७ ॥
ब्र. केशवेश्वराश्चापि सृष्टिस्थित्यंतकारिणः ॥
प्रसादादेव तेऽनंते रेणुकेंब नमोऽस्तु ते ॥ ८ ॥
जगदंब नमोऽस्तु रेणुके परिपाहीश्वरि न सुभावुके ॥
जयलाभयशःप्रदे मुदे स्तुतिरेषास्तु तवाखिलार्थदे ॥ ९ ॥
नावाहनं नार्चनपद्धतिं ते जाने न भक्तिं त्वयि मे भवांतके ॥
तथापि मां त्वं कुलदेवि भक्तकुलोद्भवं पाह्यपि चार्यसत्तम् ॥१०॥
मातापुरनिवासिन्याः श्रीदेव्याः स्तोत्रमुत्तमम् ॥
यः पठेत्प्रयतो भक्त्या सर्वान्कामान्स आप्नुयात् ॥ ११ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
श्री रेणुकास्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

४८ तुळजापुरवासिनीस्तोत्रम्

नमोऽस्तु ते महादेवि शिवे कल्याणि शांभवि ॥
प्रसीद वेदविनुते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ १ ॥
जगतामादिभूता त्वं जगत्त्वं जगदाश्रया ॥
एकाऽप्यनेकरूपासि जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ २ ॥
सृष्टिस्थितिविनाशानां हेतुभूते मुनिस्तुते ॥
प्रसीद देवविनुते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ ३ ॥
सर्वेश्वरि नमस्तुभ्यं सर्वसौभाग्यदायिनि ॥
सर्वशक्तियुतेऽनंते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ ४ ॥

विविधारिष्टशमनि त्रिविधोत्पातनाशिनि ॥
प्रसीद देवि ललिते जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ ५ ॥
प्रसीद करुणासिंधो त्वत्तः कारुणिका परा ॥
यतो नास्ति महादेवि जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ ६ ॥
शत्रून्जहि जयं देहि सर्वान्कामांश्च देहि मे ॥
भयं नाशय रोगांश्च जगदंब नमोऽस्तु ते ॥ ७ ॥
जगदंब नमोऽस्तु ते हिते जय शंभोर्दयिते महामते ॥
कुलदेवि नमोऽस्तु ते सदा हृदि मे तिष्ठ यतोऽसि सर्वदा ॥८॥
तुळजापुरवासिन्या देव्याः स्तोत्रमिदं परम् ॥
यः पठेत्प्रयतो भक्त्या सर्वान्कामान्स आप्नुयात् ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं श्री-
तुळजापुरवासिन्या देव्याः स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

४९ श्रीदेवीस्तोत्रम्

शुम्भनिशुम्भमुखासुरघ्नी
या मधुकैटभमुखलेरभयघ्नी ॥
सन्मतिदे निजभीतिविनिघ्नी
सद्गतिदेशकरूपा भवनिघ्नी ॥ १ ॥
सा त्वमयीहापि शर्म विधेहि
स्वं मयि धीमपि धर्म च देहि ॥
स्वीयकटाक्षनिरीक्षणरूपं
येन भवेदविदं निजरूपम् ॥ २ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
देवीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

५० श्रीअन्नपूर्णास्तोत्रम्

श्री देवि दर्शनीयेऽशा ऐं ग्राद्या अ म्बिके तव ॥
म न्ये द त्ता भये ताभिर् न्हीं बीजे न नतानव ॥ १ ॥
ग त्यै मा त्रे नमस्तेऽस्तु श्रीं गाये पू र्ण सविदे ॥
व स मे यो गिनि स्वाते ह्रीं मये ऽर्णे श्वरेश्वरि ॥ २ ॥
द क्षे स ह स्त्रवर्णस्ते न वेत्ति स फलान्गुणान् ॥
य देत्को रि हृदे सर्वान् मो क्ष सं दा त्रि ते गुणान् ॥ ३ ॥
धू ताये कृ पया पाहि भ गवत् पू ज्य पादुके ॥
व म पू ण्ण इयाविद्या ग ता प र्णे सर्वेक्षणत् ॥ ४ ॥
प विता व ध्दता स्ने हि व रदे श परप्रिये ॥
स या ज न्म हृया चेत्ते ति छेद्धि फ थमाधृति ॥ ५ ॥
क रते चि त्ता तिंहे वेत्ता मा न्येऽ मऽ र मनोतिगे ॥
म म हा नै क्रियत्माहि हे शम्भु प्रा णयहृभे ॥ ६ ॥
ल सद्वे द नुते द्वारथ श्च वद्र ण य मामुमे ॥
भ्र म म दा थं य दा ऽ ये रि प्राया य श्चितोस्मि ते ॥ ७ ॥
म र्योभों य रहाबाया अं धे सं [illegible] भतोर्थितम् ॥
र क्षि श कृ प मे ह्याय न तेमों भे द दर्शिनि ॥ ८ ॥
या सना मु क्ति हृदेनि पू र्ण त्रि शा नदायिनि ॥
सु रदे नि त्य मागत्ये ऽ र्णे शेध्या न सुपारिश ॥ ९ ॥
दे या स र्दि व शास्यर्थे म स्ते धि त्वदीरिता ॥
या सना गं घो मे माग्तु मा नादे रा विंदोत्र य ॥ १० ॥
नं दिनी य त्निनी माक्षी मि क्षा मा ग्य विवर्धिनी ॥
द या दिप ये जीवनीह्या ल क्ष्मीर व सि द्धिरूपिणी ॥ ११ ॥

स त्येऽस्यंऽद्या कृपां मोमि पि श्चात्र ध्य धि पालके ॥
र क्ष्यो या लः स्वको मात्रा त त्वतो थं वदामि ते ॥ १२ ॥
स्व स्पज्ञो पि शठोऽदांतो मं दो वा मि मतोऽपिश ॥
सी श्र मा शा परो वायं न चोपे क्षां शिवेर्हसि ॥ १३ ॥
भि या न चो क्तवान्शद्वा न्दे वेडये दे हि कांक्षितम् ॥
क्षु च्छांत्यै ज्ञा न भिक्षान्न हि तद्ये हि तमर्पय ॥ १४ ॥
कृ पया ऽ न स्त मितया दे हि ते र्व रणे रतिम् ॥
त पोदे सा दरं याचे हि तं मे पा रदे कुरु ॥ १५ ॥
स्त वे तं ग छाशकं मां स्ता न्ते श वें प्रिये स्मर ॥
य यें व रः स म्वाथ्यों हा दंहेऽ वि थिवल्लभे ॥ १६ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
अन्नपूर्णास्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

५१ अनसूयास्तोत्रम् ॥

पतिव्रताशिरोरत्नभूता सुंदरविग्रहा ॥
सुचरित्रा दिव्यतेजा सर्वलोकनमस्कृता ॥ १ ॥
विष्णुप्रपौत्री कपौत्री सती कर्दमपुत्रिका ॥
देवहूतिसमुत्पन्ना सुमुखी कपिलस्वसा ॥ २ ॥
अत्रिपत्नी महाभागा दयाक्षांत्यादिभूषिता ॥
अनसूया वेदगेया निजधर्मार्जिताखिला ॥ ३ ॥
श्रीदत्तात्रेयजननी चंद्रमाता मनस्विनी ॥
दुर्वासोजनयित्रीशा जगत्संकटवारिणी ॥ ४ ॥
चतुर्विंशतिनामानि मंगलानि पराणि च ॥
पावनान्यनसूयाया दत्तमातुः पठेन्नरः ॥ ५ ॥

त्रिकालमेककालं वा श्रद्धाभक्तिसमन्वितः ।
तस्य धर्मे रुचिर्दत्ते भक्तिमुक्ति क्रमाद्भवेत् ॥ ६ ॥
इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
अनसूयास्तोत्र संपूर्णम् ॥

५२ सरस्वतीस्तोत्रम्

वाञ्छाधिकेष्टफलदाननिबद्धदीक्षा
वाक्चातुरीविधुतकेलिकुलाभिमाना ।
वागीशविष्णुभवपूजितपादपद्मा
वाग्जाड्यदास्तु भवतां वचसां सवित्री ॥ १ ॥
शृंगाद्रिवासनिरता वरतुंगभद्रा
तीरप्रचाररसिका फलिपरमपत्नी ।
कीलालजातभवमोदसुखाब्धिराका
वाग्जाड्यदास्तु भवतां वचसां सवित्री ॥ २ ॥
कल्याणशीलधनुष सहजा कृपाब्धि-
हंसाम्बुजातकजपुस्तकस्फाटिमाला ।
पद्मोद्भवादिसमृषालिरूपावदेहा
वाग्जाड्यदास्तु भवतां वचसां सवित्री ॥ ३ ॥
वैराग्यदाननिरता नतमस्करीशा
भोगीन्द्रगर्वविनिवारणदक्षवेर्णा ।
आम्नायशीर्षशतगेयनिजापदाना
वाग्जाड्यदास्तु भवतां वचसां सवित्री ॥ ४ ॥
स्वान्तानन्दनिमग्नस्वान्तां प्रकरोतु सन्ततं कृपया ।
यदुनन्दनमुखवाणी वाणी वीणालसत्कराम्भोजा ॥ ५ ॥

---

१ वासुदेव, २ आनन्द ३ सरस्वती.

गंगादितीर्थक्षेत्रस्तोत्राणि

५३ गंगास्तोत्रम्

गं गे द र्शय ते रूपं मु क्तिदं मु नि चिंतितम् ॥
गा य त्ता रिणि ते दृष्ट्या न्य वेल्को नि ज रूपतः ॥ १ ॥
गं गे श्रे धाघहंत्रीति ते कीर्ति र्दि क्षु विस्तृता ॥
गे या यो गिमुनिध्येया स दा त्वं ग म आधिहे ॥ २ ॥
ति ष्ठेऽ ह स्तरणे मात र्व रिष्ठे य त नान्यतः ॥
धी वै रिः कामसंज्ञो मे पा ज्ञतो रो य हेतुतः ॥ ३ ॥
मू ते कृ त्स्नश्रुतं आत्री पे योदा या रिमकेति यत् ॥
या तृ ष्ण या मतिर्भ्रष्टाऽऽ भ्यो भ्यो बा लः पुनातु माम् ॥ ४ ॥
धी व व स्फुट एवास्तु विष्णुजेऽ पि हिवांवरे ॥
ज ग न्म ति क्षालके भू ष्णु हसन्त्वां शा न्तिवेर्यये ॥ ५ ॥
ना स्म त्ता रक एवान्यो लो के वा चो मृषा न मे ॥
नां सो नं ते श्र मेऽघस्य कं भूयो ह्या न देश तु ॥ ६ ॥
श त्रू न्द मय मे देवि स कला न मृतमदे ॥
दे हिं दा न्तो विमुक्तःस्यां ग तैनाः सा ऽऽयसंशयं ॥ ७ ॥
र क्ष य यपि पापोहं च्छ न्दोन्यें ग वि जाह्नवि ॥
पि ता धः कापथंया मे ति ष्ये ता रः पश्य कः ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
गंगास्तोत्र संपूर्णम् ॥

५४ यमुनास्तोत्रम्

यमुना शमनामरस्नसा व्रजतीत्रास्वि यतो निजस्वसा ॥
गुरुधाम दिदृक्षुणायनेऽत्र मयालोकि हि दक्षिणायने ॥ १ ॥
कृष्णभर्तृपरिरम्भणेन या कृष्णभा किमभवत्तथापि या ॥
कृष्णता गजमयेन मानवं कृष्णतां नयति रातु साऽभवम् ॥ २ ॥
आदित्यपुत्री तुहिनाद्रिपुत्री कलिन्दपुत्रीति जगत्प्रतीता ।
स्वानुद्धरापि यमेन नीतान् सा पातु भक्तान् यमुनाघभीतान् ॥३॥
प्रालेयाद्रेर्निर्गता कृष्णकान्ता नानादेशान् या पुनानाप्यकान्ता ।
सस्नौ तोये विष्णुपद्या विशुद्धा तन्माहात्म्यं दर्शयन्ती किमद्धा ॥४॥
यस्यास्तटे सन्निकटे सदैव श्रीकृष्ण आस्ते रतिहृत्सदैव ।
तत्कंठगश्रीतुलसीसुगन्धिसुवासिता सावतु सूर्यजाता ॥ ५ ॥
पराशरात्सत्यव या जातो यत्र महायशाः ।
पाराशर्यो वासुदेवपाराशर्योजसान्वित ॥ ६ ॥
मार्गे कृष्णचतुर्थ्यां तु मार्गे कृष्णप्रियां तु ताम् ।
ददर्श सार्कतनया विनयान्पातु सनया ॥ ७ ॥

इति यमुनास्तोत्रम्

---

५५ सरस्वतीनदीस्तोत्रम्

वा ग्वादिनी पापहरासि भेदचोद्यादिकं मद्धर दिव्यमूर्ते ॥
तु शर्मदे वन्ध्यपदेस्तुनित्तादयाचतेहो अयि पुण्यकीर्ते ॥१॥
दे व्यै नमः काचभितेस्तु मातेऽयि सर्वथा अस्याखिलार्थदे त्वं ॥
वा सोत्र ते न स्थितये शिवाया श्रीशस्य पूर्णस्य कलासि सा त्वं ॥२॥
नं दप्रदे सत्यसुतेऽभवाय सूक्ष्मां धियं सम्प्रति मे विधेहि ॥
द यस्व सारस्वजलाधिसेविनृलोकपेरम्मयि सांनिधेहि ॥३॥

स त्वं सरस्वत्यसि मोक्षसद्मा वारिण्यसि स्वस्य जनस्य भर्म ॥
र म्यं हि ते नीरमिदं शिवादे नांगीस्वरोसीह पतेस्स मोहे ॥४॥

स्व भुवदे याधिहरेस्मि वा अचेता अपि प्रह्व उपामनात्ते ॥
ती ममतैर्जेतुमशक्यमेव स निश्चलं चेत इदं कृतं ते ॥५॥

वि धियया गभिर्गुरूनसाधू तीर्थाश्रयां त्वत एव गातुं ॥
र जस्वतुर्यो क्षमतेऽप्यतीवा सुकीर्तिरायच्छतु मे धियं सा ॥६॥

धि यांति वाजिन्यघनाशिनीयमसौमुमुक्षुर्विरतव चाम्भयीह ॥
त मोघहं नीरमिदं यदाधीतीविभ्रमे केऽपि न ते त्यजन्ति ॥७॥

स योगिभावप्रतिमं सुधाम नांदीमुखं तुष्टिदमेव नाम ॥
मं श्रे मतं तीर्थमितोऽधिकं हि यस्मै मवं नास्त्यत एव पाहि ॥८॥

स पीतपोयशमुना नितांतं क्षे पांति ना धिय इमेऽक्षमार्ये ॥
फ रस्वल्पसेहं हि दयेत यो नो दयार्द्रयार्योशिवव ईशवर्ये ॥९॥

स मरतदेवर्षिनुते प्रसीद घेत्तत्र्यके निश्चगते वर्द वे ॥
र क्षस्व मुहुर्मुदिते प्रमत्तः सत्यं न निश्चान्तर एप मत्तः ॥१०॥

स्वयहं हि मां धिक्कृतमत्र विप्रत्वैर्यरं विप्रवरं निषेधिहि ॥
ती क्षणुतेर्व्याधिरगिष्टशापो स्वस्याप मे रातिमति वे दितिहि ॥११॥

स्वो तुं न धेव प्रभुरस्मि येन्द्रतीर्थाधिपे जन्महरे प्रसीद ॥
म पंथ यन् सुष्टुवयेस्स्यपाया सा आह्यदातिभियदा विपद्भ्य ॥१२॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
श्रीसरस्वतीनदीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

५६ श्रीगोदावरीस्तोत्रम् ॥

वासुदेवमहेशात्मकृष्णावेणीधुनीस्वसा ॥
स्वसाराद्या जनोद्धर्त्री पुत्री सह्यस्य गौतमी ॥ १ ॥

सुरर्षिवंद्या भुवनेनवद्या याद्यात्र नद्याश्रितपापहंत्री ॥
देवेन या कृत्रिमगोवधोत्थदोषापनुत्यै मुनये प्रदत्ता ॥ २ ॥

यात्युत्तमत्वे प्रविवंति मर्त्या यस्याः सकृतेऽपि मवंत्यमर्त्याः ॥
नंदंत उर्ध्वं च यदाप्लवेन नरा हठेनैव सवप्लवेन ॥ ३ ॥

दर्शनमात्रेण मुदा गतिदा गोदावरी वरीवर्ति ॥
समवर्तिविहायद्रोधासी मुक्ति सती नर्तीनार्ति ॥ ४ ॥

रम्ये वसतामसतामपि यत्तीरे हि सा गतिर्भवति ॥
स्वच्छांतरोर्ध्वरेतोयोगिमुनीनां हि सा गतिर्भवति ॥ ५ ॥

तीव्रतापप्रशमनी सा पुनातु महाधुनी ॥
मुनीढ्या धर्मजननी पावनी नोद्यवाशिनी ॥ ६ ॥

सदा गोदार्तिहा गंगा जंतुतापापहारिणी ॥
मोदास्पदा महागंगा पातु पापापहारिणी ॥ ७ ॥

गोदा मोदास्पदा मे भवतु वरवता देवदेवर्षिवन्द्या ।
पारावाराप्यरामा जयति यतियमीट्सेविता विश्ववित्ता ॥
पापाद्या पात्तपापा धृतिमतिगतिदा कोपतापास्यपद्मी ।
वन्दे तां देवदेहां मलकुलदलनीं पावनीं वंद्यवन्द्यां ॥ ८ ॥

गोदाष्टकं सपूर्णम्

---

५७ गोदावरीस्तोत्रम् ॥

या स्नातमात्राय नराय गोदा गोदानपुण्याधिदृशिः कुगोदा ॥
गोदासरैदा भुवि सौभगोदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ १ ॥
या गौपवस्तैर्मुनिना हृतात्र या गौतमेन प्रथिता ततोत्र ॥
या गौतमीत्यर्थनराश्वगोदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ २ ॥
विनिर्गता त्र्यंबकमस्तकाद्या स्नातुं समायान्ति यतोपि काश्याः ॥
काऽऽद्याधुनी दृक्सततप्रमोदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ३ ॥
गङ्गोद्गतिं राति मृताय रेवा तपःफलं दानफलं तथैव ॥
वरं कुरुक्षेत्रमपि त्रयं या गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ४ ॥
सिंहे स्थिते वागधिपे पुरोधःसिंहे समायान्त्यखिलानि यत्र ॥
तीर्थानि नष्टाखिललोकखेदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ५ ॥
यदूर्ध्वरेतोमुनिवर्गलभ्यं तदत्तटस्थैरपि धाम लभ्यम् ॥
अभ्यन्तरक्षालनपाटवोदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ६ ॥
यस्याः सुधास्पर्धि पयः पिबन्ति न ते पुनर्मातृपयः पिबन्ति ॥
यस्याः पिबन्तोऽम्यमृतं हसन्ति गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ७ ॥
सौभाग्यदा भारतवर्षधात्री सौभाग्यभूता जगतो विधात्री ॥
धात्री प्रबोधस्य महामहोदा गोदावरी सावतु नः सुगोदा ॥ ८ ॥
समाप्लुता मया सा या सिषेवे पूर्वसागरम् ॥
साम्रयक्त्रेस्तपःकृष्णसप्तम्यां सति वासरे ॥ ९ ॥
सप्तसुतेरसुता मा मुदा सागरमत्यतः ॥
गोदावरी यरीवर्ति न निद्राति कदाचन ॥ १० ॥
इति गोदावरीस्तोत्रम् ॥

५८ श्रीनर्मदालहरी

नर्मदे हरसंभूते हरलिङ्गार्चनादृते ॥
हरलिङ्गाङ्कितवटे जयार्घं नर्मदे हर ॥
नमः प्रातर्मातर्गिरिशदुहितर्नर्मद उत ।
क्षपायां रेवे ते नम इतमते मेकलसुते ॥
नमो नित्यं सत्यं हि त रदकमर्त्यंतकमकं ।
हरत्याधिं सा त्वमखिलविपदे मेऽर्पय सुखम् ॥ १ ॥

महेशाङ्गोद्भूता सुरवरनराणामभिमता ।
युता सिद्धैर्याता प्रसभमिव पाश्चात्यजलधिम् ॥
धृता भीमेनैषा हृतमजकदोषा वरवृषा ।
सुभूषा सद्वेषा रुचिरवपुषा भात्यतिरुषा ॥ २ ॥

तटे यस्यास्तप्त्वा तप उपरिगैर्दुश्चरमरं ।
वरं ह्यत्रेः पत्नी परमनसूया गतभया ॥
स्वपुत्रत्वेनैव त्रिभुवनसमाराध्यमभवं ।
समापास्मद्दैवं क इह सरितं तां तु न नमेत् ॥ ३ ॥

प्रयान्ती सिन्धुं या प्रतिहतगतिर्विन्ध्यपदतो ।
महावेगाऽभङ्गा सकलमलभङ्गा वरभगा ॥
नगान्भित्त्वानेकानपि विविधलोकान्स्वरसत ।
पुनातीयं रेवा जगति वरभावाऽद्भुतभवा ॥ ४ ॥

प्रसिद्धाऽऽस्ते यस्याजनिरमरकण्ठेऽमरकूले ।
मतो नाभिः सिद्धेश्वरपुर उतासौ भृगुपुरे ॥
परे सिन्धौ लीना जगति मलिनानां सुमतिदा ।
समुद्धर्त्री भर्त्री निजभजकलोकस्य गतिदा ॥ ५ ॥

यदीयांबुस्पृष्टः स्पृशति गतियोगेन पवनो ॥
मनोहृद्यं यं तं तमपि स पुनातीति महिमा ॥
प्रतीतो यस्याः सा जगति गतिदासावभयदा ।
सदा सक्तान्युस्वान्किमुत भजतामुद्धरति नो ॥ १२ ॥
यदीयं पानीयं सदमृतमयं चित्सुखमयं
सुपेयं चायुष्यं मतिदमुत वर्चस्यमभयम् ॥
यशस्यं चक्षुष्यं विहितविजयं स्वर्ग्यमलयं ।
सुभव्यं सद्गेयं सकलजगदारोग्यविजयम् ॥ १३ ॥
सुरप्रार्थ्यं पथ्यं स्वयमिह च पूज्यं विजयते
जगन्मान्यं धन्यं मलहृदिह लभ्यं तु नियतेः ॥
नियोगात्सा रेवा नृभवदवदाघार्तिशमनी ।
मनःपीडया पायादविरतमपायाद्धरधुनी ॥ १४ ॥
नियम्यात्मानं ये विहितनियमाः सन्ततपरि-
क्रमं कुर्वन्त्यस्या अमलजलसेवैकनियमाः ॥
सुपूताश्ते धन्या जगति बहुमान्याः परगतिं ।
प्रजन्त्येवं रेवा जयति खलु शर्वाङ्गजनिता ॥ १५ ॥
अये रेवे देवेडितगुणगणे मर्त्यतरणे ।
क्षणेनापि स्नानात्परमगतिदाभीष्टवरदा ॥
स्वमेवातो देवा अपि तव न चेच्छन्ति हि तटं ।
परित्यक्तुं वक्तुं तव गुणगणान्कः प्रभुरिह ॥ १६ ॥
यदीये सत्तोये हिमनगसुतागर्भगमणा-
धिपस्योत्कृत्यारं शिर इह सुरारिः स्वहितकृत् ॥
महामायात्री प्राक्क्षिपदपभयोऽतर्क्यमहिमे-
श्वरस्यात्मान्धीर्याद्गतरुधिरसंस्पर्शवशतः ॥ १७ ॥

ततोऽनन्ता आब्धेः स्मरहरसुतायास्तु सलिले-
मलेऽनन्ता जाता इह रुधिरभासः खलु शिलाः ॥
अभूवन्पाषाणा अखिलमलसंक्षालनपरा ।
यदापूज्या विघ्नक्षपणपटवस्तेऽपि वरदाः ॥ १८ ॥

यदीये पानीये सूक्ष्मममृतसंस्पर्शिजनानि ।
क्षपायां ते ओङ्कारेश्वरवरपुरात्पूर्वन तत ॥
महोत्तुङ्गस्थानात्प्रविशति धवलाख्ये पशुपते-
र्भवन्त्याहो बाणाभिधपरमलिङ्गानि बहुशः ॥ १९ ॥

महान्तस्ते बाणा अपि परमसूक्ष्माः कतिपयाः ।
शुभाः कर्पूराभाः शशधरकलाढ्याः कतिपयाः ॥
परे ये चित्रा अपि च निखिलास्तेऽत्र भगवान् ।
गजारेः सायुज्यं ददत इति रेवाम्बुमहिमा ॥ २० ॥

सर्वप्रभावे जय देवि रेवे, प्रसीद मे वेधु सदैव सेवे ॥
श्रीनर्मदे देवि नमो नमस्ते, श्रीशर्मदे सोमसुते नमस्ते॥२१॥

जयतु विगतदोषाऽरम्भा-महासिन्धुघोषा ।
परिहृतजनदोषा या नमोमात्रतोषा ॥
जयतु भजकपोषा सा वहन्ती विशेषा ।
निरुपमतमभूषा मालिनी दिव्यवेषा ॥ २२ ॥

सन्मानसस्यन्दनशुद्धदिव्यनीरा ।
नीरागयोग्याखिलरम्यतीरा ॥
धीरार्चिता नित्यमनन्तपूरा ।
सा पातु रेवेप्सनतसारा ॥ २३ ॥

स्वभक्तवरदे सुरद्विपदमेध्यसद्धर्मदे ।
सुदुर्गविदकर्मदे हृतगदेऽपि सद्धर्मदे ॥
अये नदि न दीनता भजसि कर्हिचिन्छर्मदे ।
प्रसीद जनशर्मदे जय नमोऽस्तु ते नर्मदे　॥ २४ ॥

यन्मूलेऽत्यमरेश्वरो विजयते श्रीसिद्धनाथस्तथा ।
कावेरीपरिवेष्टितो गतिद ओंकारोऽपरे चामिता ॥
मध्येऽन्येऽपि च शूलपाणिसहिता पाश्चात्यभागे स्थिता ।
सर्वे त भजतामभीष्टफलदा वर्वर्ति सा नर्मदा ॥ २५ ॥

हरपरमरये सदस्तमघ मम
(हारबन्ध) कुरु गुरुकरुणा समस्तमते मयि ॥
खलबलदलने समस्तमनोमरम् ।
हर दरभरमत्यमर्त्यमतेऽमले　॥ २६ ॥

यस्य स्मृत्या च सद्य कलिमलविलयो जायते भावुकानां ।
यत्स्मृत्या स्मर्तृगामी भवभयहरुपे यात्मदो भावुकानाम् ॥
दत्तात्रेयस्य तस्य प्रशमितमनस सद्धरीर्थानि मातु ।
स्थान यस्यास्तटे सा विजयत सुशती नर्मदा शर्मदा न ॥२७॥

(अलङ्कार)कुष्ठाद्यार्तोऽप्यरोगो भवति सदनसूयाश्रमे यत्तटे यन् ॥
मध्ये शुक्लाग्निवार्यान्यपि झटिति पुनन्त्युद्धरत्याशु या च ॥
प्रेतश्राद्धेन नारायणबलित इतं दुर्गतिं मुक्तिदा ता ॥
रेवामस्तौन्खेदा परमसुहितदा नर्मदा वासुदेव　॥ १ ॥

(नामूत्रिकापन्ध, भवान्तकेऽभय देहि ताप मे हर नर्मदे ॥
भवाम्बक नय देहि पाप मे हर नर्मदे ॥

जय जय शिवकन्ये नर्मदे शर्मदे त्वम् ।
जय जय जनमान्ये धर्मदेऽधर्मदे त्वम् ॥
जय जय सुवदान्ये घर्मदे कर्मदे त्वम् ।
जय जय भुवि धन्ये भर्मदे वर्मदे त्वम् ॥

इति श्री. प. प. वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
श्रीनर्मदालहरी सम्पूर्णा ॥

---

५९ मन्त्रगर्भश्रीनर्मदास्तोत्रम्

या रिर्ता न र्थसघा या   अ नन्य न समुत्थये ॥
सु क्ष्म श मे निदानायै   न दा पुं मो हसंहते ॥ १ ॥
वे वर्पि दा नयेडपाये   सू क्ष्मव स्तु दशे नमः ॥
या क्यार्था धे सोमपुत्र्यै   या तना न लशान्वये ॥ २ ॥
नै दायै न मंदारी ले   त्रि धा ठ मे विशुद्धये ॥
द या द मः स्थेयंकस्यै   से सिद्धे दे यतात्मने ॥ ३ ॥
म त्य सं मा तिपारिण्यै   भू स्यि सं तु शिद्देतवे ॥
र म्यायै व स्वरूपिण्यै   [illegible] परस्य श्यं तरात्मने ॥ ४ ॥
स्थ स्तस्थ नै शाविरत्नांशु   द भि त त्रा सिभीतये ॥
श्री मदा मे इते पुंड   त्तापघ्न्ये हि तधीयंये ॥ ५ ॥
फ तार दा रिमोक्षायै   ने भाभर् मो गनुनये ॥
ठ पो दा यै तप सिध्यै   य शांयं नियमीहते ॥ ६ ॥
रे याये न रसापस्न्यै   रि क्यायै पट्टिडिपारने ॥
या मना मो ब्रह्मायै   गं गायै सारव कैंतये ॥ ७ ॥

स्तु तायै नि त्यदीप्तायै प्र लिप्त पेंदुदुध्दते ॥
वि तिष्ठ शिवसंधात्र्यै र त्यै चे त.समाधये ॥ ८ ॥

जय जय शिवकन्ये नर्मदे शर्मदे त्वम् ।
जय जय जनमान्ये धर्मदेऽधर्मदे त्वम् ॥
जय जय सुयशान्ये धर्मदे कर्मदे त्वम् ।
जय जय भुवि धन्ये मर्मदे वर्मदे त्वम् ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
श्रीनर्मदास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

६० श्रीक्षिप्रात्रिकम्

क्षिप्रामक्षिप्रदां क्षिप्राभीष्टदां क्षिप्रतारिणीं ॥
क्षिप्रप्रसादनार्थं तां प्रपद्ये सुरवन्दिताम् ॥ १ ॥

यत्तीरेऽवन्तिकाख्याऽऽस्ते महाकालाभिधेशितुः ॥
राजधान्यधिका काश्या मृता यत्रामृतं गता ॥ २ ॥

धर्मध्वत्या युता याऽऽपूर्वसागरमादरात् ॥
प्रणता समता देवैः क्षिप्रा देवी पुनातु माम् ॥ ३ ॥

इति. श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वती विरचित-
श्रीक्षिप्रात्रिकं संपूर्णम्

---

६१ श्रीवेत्रवतीस्तोत्रम्

ये प्रवल्या महानद्या गु णान्वक्तुं न ईशिरे ॥
श्र पामवाप देवार्षे रु क्तये यत्स्तुतेरलम् ॥ १ ॥
च रद्दा येत्रवत्येषा दे वर्षिनरसेविता ॥
सी मतापाघशमनी म न्या नः पातु सर्वदा ॥ २ ॥
स्तु तिं कर्तुमनीशोऽहं द याब्धेऽञ करौ युगे ॥
ति मिरघ्नि नमस्ते हृत्ता पं हर सरिद्वरे ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीवेत्रवतीस्तोत्रं संपूर्णम्

---

६२ पयोष्णीत्रिकम्

पयोष्णिका पातु पयोधिमिष्टक्षीरा यथा सिन्धुषु याघभीष्टम् ॥
फलं सकृत्स्नानत एव राति त्वां तां प्रपद्येवहि नानवद्ये ॥ १ ॥
यन्नर्मदोपनगमस्थि हि तीर्थवर्यं यत्सेवनेन सकलर्णनिवृत्तिरेव ॥
यत्स्नानतो गतिमवापुरहो पिशाचाः सर्वापदोऽवतु सदात्र
पयोष्णिका सा ॥ २ ॥

याम्यन्विना हि सरिता प्रययौ समुद्रं पश्चात्समिष्टफलदा सकलार्तिहन्त्री ॥
शास्त्री समस्तदुरितान्नि कामदात्री सर्वापदोऽवतु सदात्र पयोष्णि-
का सा ॥ ३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
पयोष्णीत्रिकं संपूर्णम् ॥

---

६२ तापीस्तोत्रम्

छाया विवस्वद्दुहिता द्वितीया पुरातनी स्वत्र धुनी कृतार्था ॥
ययाऽऽस भूर्न्यानिभूषितापि तापीसरित्साऽवतु मां स्मृतापि ॥१॥

तपती पतिमाप्तुमुद्गता वरविंध्याद्रिपदाम्बुदोत्थिता ॥
प्रययौ नवयौवनान्विता जलधिं पश्चिममर्कहर्यंचिता ॥ २ ॥

पुनानाऽपि नानाजनानंहसोऽत्र पदं राति याति प्रशस्तं परत्र ॥
यदीये प्रतीरेऽत्र पापी न तापी न कोऽपीयमस्मानवत्वत्र तापी ॥३॥

भुजगप्रयातोपमा यद्गतिर्या मतिं न पुनाना ददाना गतिं या ॥
यदं पश्चिमाब्धिं सुखेनोरयेमे हरत्वद्य ताम् पाप्मन. संति ये मे ॥४॥

जयरजा परजातिसुपूजिता द्युमणिजा मणिजातिविभूषिता ॥
सुतपती तपती पतिगाऽनतानवति सा यशसा पयसाऽन्विता ॥५॥

या वारयत्याशु यदिरजालेपोऽम पातकमाप्रवेन ॥
द्रवेन यशेन तयागतेर्न यथा नदी राति सहाश्रयेन ॥ ६ ॥

जगति तपनशीला याहि तापी सुशीला,
चलति भुवि विशाला सुरिपानीयशाला ॥
परिहृतजनपाला खेलदुच्चोर्मिमाला,
निखिलसुकृतपाला पातु न सूर्यबाला ॥ ७ ॥

जये तापीह्यपि प्रशमितभये ते सुसमये,
सदा दत्तात्रेयो निवसति मतिप्रार्पितनये ॥
न ये त्वां सेवंते त इह जनिभाजोऽत्र भजते
गतिः सद्यो यासीत्यत्र फणिगणरत्वां हि भजते ॥ ८ ॥

वेणुवादनरतान्युतांचिता
या पुरी पुरजिताऽपि रक्षिता ॥
सन्ति यत्र विबुधा अनेकशः
सन्ति विप्रसदनानि भूरिशः ॥ ६ ॥

तस्यां पद्मावतीपुर्यां वेंन्यासंज्ञा महाधुनी ॥
मधुर्नीरा विजयते जयतेजोयशःप्रदा ॥ ७ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीवेण्यास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

६५ श्रीतुङ्गाष्टकम् ॥

तुङ्गा तुङ्गतरङ्गवेगसुभगा गङ्गासमा निम्नगा
रोगान्ताऽवतु सह्यसंस्थितनगाज्जाताऽरि पूर्वाब्धिगा ॥
रागाद्यान्तरदोषहृद्बरभगा वागादिमार्गातिगा
योगादीष्टसुसिद्धिदा हतभगा स्वङ्गा सुवेगापगा ॥ १ ॥

स्वसा कृष्णावेणीसरित वत वेणीवसुमणि-
प्रभापूतक्षोणीधकितवरवाणीसुसरणिः ॥
अशेषाघश्रेणीहृदतिलमनोभ्रान्तहरणि-
र्इदा स्वर्निश्रेणिर्जयति धरणीवक्षरमणी ॥ २ ॥

इदं धृत्वा क्षिप्ता भवजलनिधौ मद्गविधुता
भ्रमच्चित्ताअस्ता उपगतसुपोता अपि गताः ॥
अधोधस्तान्भ्रान्तान्परमकृपया वीक्ष्य सरणिः
स्वयं तुङ्गा गङ्गामवदसुभङ्गापहरणी ॥ ३ ॥

यथा सधर्मा मिलिताऽत्र पूर्वतो भद्रा कुमुद्वत्यपि वारुणीतः ॥
तन्मध्यदेशेऽखिलपापहारिणी व्यालोकि तुङ्गाऽखिलतापहारिणी ॥ ४ ॥

भद्रया राजते कीर्त्या या तुङ्गा सह भद्रया ॥
संनिधिं सा करोत्वेतं श्रीदत्तं लघुसंनिधिम् ॥ ५ ॥

गङ्गास्नानं तुङ्गापानं भीमातीरे यस्य ध्यानम् ।
लक्ष्मीपुर्यां भिक्षादानं कृष्णातीरे चानुष्ठानम् ॥
सिंहाद्र्यद्रौ निद्रास्थानं सेवा यस्य प्रीत्या ध्यानम् ।
सह्यकायाक्षय्यं दानं श्रीदत्तस्यास्यास्तु ध्यानम् ॥ ६ ॥

(गोमूत्रिकाबंधः) तुंगापगा महागंगा पातु पापविनाशिनी ॥
रागातिगा महागंगा जंतुतापविनाशिनी ॥ ७ ॥

(हारबंधः) हर परमये भयस्तमसामयान् खलबलदलनेऽघमल्पमले मम ॥
हरसि हसरसे ममातमनामलं कुरु गुरुकरुणां समरसमते
मयि ॥ ८ ॥

येगात्तुङ्गापगाघं हरतु रमया देवदेवर्षिवन्द्या
यां यां यं यत्र लग्नप्रभुप्रसादने शास्त्रशर्म ॥
श्रीदत्तो दत्तदत्तो विवति यत्र बहु स्वा पयः पद्मरत्ना-
क्षी धामेऽमिताभा भज भज भजतां तारकां रत्नरम्याम् ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
तुङ्गाष्टकं सम्पूर्णम् ॥

---

६६ चन्द्रभागास्तुतित्रिकम्

पूर्वं नदी या प्रथिताऽत्र भीमा भूमापतेर्या समभूदभीमा ।
यस्याप्तटे रश्मि चन्द्रभा या हरिपूर्णी सा पातु चन्द्रभागा ॥ १ ॥

या पाण्डुरङ्गस्य पुरीं वरिष्ठामावृत्य पूर्वादिधमगाद्गरिष्ठा ।
सा चन्द्रभागा त्रिविधाघहन्त्री भवत्वजस्रं मम कामदात्री ॥ २ ॥
यथा हि पक्षार्धगचन्द्रभागास्तद्वद्धृताङ्गा खलु चन्द्रभागा ।
रागादिदोषाग्निविनिवार्य क्षान्तिं ददातु मे चोपरतिं च शान्तिम् ॥३॥

---

६७ ज्ञानतीर्थस्तोत्रषट्पदी

विशुद्धविज्ञानमहावाक्यार्थालोचनस्रुतम् ॥
अन्त्यात्माकारवृत्त्यात्मज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ १ ॥
रागद्वेषमुखानात्मगतदोषान्विधूय यत् ॥
सत्त्वशुद्धिं विधत्ते तज्ज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ २ ॥
यत्केवलं सजातीयाख्यप्रवाहोपबृंहितम् ॥
उत्पाटयत्यविद्याद्रुन्ज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ ३ ॥
श्रद्धावति विसंदेहे तत्परे विजितेन्द्रिये
सदेति शान्तिदं यत्तज्ज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ ४ ॥
यत्स्वयं योगसंसिद्धे कालेनोदेति निर्मलम् ॥
पवित्राणां पवित्रं तज्ज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ ५ ॥
हृदयग्रन्थिभित्सर्वसंशयच्छिच्च कर्महृत् ॥
शोकमोहनुदाभेतज्ज्ञानतीर्थं पुनातु माम् ॥ ६ ॥
षट्पदीयं मदीयास्यपद्मे तिष्ठतु सर्वदा ॥
गुर्वोभिन्नेशभक्त्याप्तज्ञानतीर्थसमाह्वया ॥ ७ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
ज्ञानतीर्थषट्पदीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

६८ सद्गुरुतीर्थस्तोत्रम्

वाक्याऽऽविवेचनाच्छुत्या द्वैतद्रुन्मूलनोचिता ।
प्रत्यक्परात्मैक्यसिन्धौ याऽखण्डैकरसप्रदा ॥ १ ॥
संगता ज्ञानगङ्गा तां संकल्पत्यागपूर्वकम् ।
दयया केवलं शिष्यं यः स्नापयति बुद्धिमान् ॥ २ ॥
पापेच्छाविभवो भूयो नैव यत्करुणाक्षणात् ।
पुनरावृत्तिरहितदेवप्राप्तिकरश्च यः ॥ ३ ॥
सदेव सद्गुर्वभिधमहातीर्थं सतां मतम् ।
तीर्यतेऽस्मान्महापापात्तत्तीर्थं सद्गुरुः परम् ॥ ४ ॥
यस्मात्तीर्थात्परं तीर्थं न भूतं न भविष्यति ।
स्मरणाद्दर्शनादस्य सेवनाच्च कृतार्थता ॥ ५ ॥
तीर्थानि दिग्देशकालपरिच्छिन्नानि यान्यतः ।
विलक्षणं ज्ञानतीर्थं कृपया तद्ददाति यत् ॥ ६ ॥
तीर्थानां परमं तीर्थं तारकाणां च तारकम् ।
सद्गुर्वाख्यं महातीर्थं भजामि परमार्थदम् ॥ ७ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं सद्गुरुतीर्थस्तोत्रं संपूर्णम् ।

---

६९ श्रीकृष्णालहरी

चतुर्बाहुः श्रीमत्सजलजलदश्यामलतनुः
प्रकाशाब्जश्रेन्दुः सद्गुणगणसुधापात्रलिपिपे ॥
तडिद्वासा मामप्यलघुतिलकलसन्मौलिरवतात्
क्षमाभस्य भ्रात्रेऽपि जयति सूनुः स्वादितकृत् ॥ १ ॥

अपि श्रीकृष्णे ते महिमपरपारं व्रजति को
न शेषोऽशेषास्यैरपि कथयितुं वा प्रभवति ॥
अतो ह्रीतो वाचः शुचय इह वन्म्यल्पकमिदं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २ ॥

अलक्ष्यं ते रूपं वचनहृदयाध्वातिगमतो
नतोऽहं ते लक्ष्यं कथमपि च विहाय वरदे ॥
प्रवृत्तस्त्वां स्तोतुं स्वमतिगतितस्ते वरगुणे
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३ ॥

धृता साहित्यज्ञैरपि सुगुणसंपत्सुललिता –
मितार्थास्त्वानर्घा न च तव मुदे तापि कविता ॥
समर्थाथापि त्वं शिशुवचनवन्मे शृणु मुदा
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४ ॥

रसज्ञा मे दृष्टा मुनिनमितदत्तात्रिजपदे
मुदे तस्यापीयं प्रभवति न किं साधुलहरी ॥
हरीशात्मा कृष्णा यत इयमभूद्दत्तदयिता
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ५ ॥

न च प्राज्यं राज्यं न च विबुधपूज्यं सुरपदं
पदं पूष्णो जिष्णोरपि मम न विष्णोरभिमतम् ॥
मतं दत्तात्रेयप्रपदपरिपूतं तव तटं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ६ ॥

न भोगं नो योगं न च दुरितभङ्गं लषति मे
मनोऽरोगं गाङ्गं जलमपि न साङ्गं श्रुतिगणम् ॥
न यागं न स्वर्गं तव सततयोगं लषति मे
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ७ ॥

मनो मे श्रीकृष्णे त्वदुपसरति क्वापि न कलौ
मलौघघ्नीतिघ्नी भवति भवतीद्देति सततम् ॥
सुपेयस्त्वं स्वस्तं जगति गदिते साधनचया-
श्रमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ८ ॥

महाभक्ता गङ्गा यदि दुरितभङ्गात्र कथिता
भवत्यपीह त्वत्तः कथमधिकतामेति विमता ॥
हरेः सांख्युत्सृत्वा त्वमिह ननु मूर्ता हरितनु-
र्नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ९ ॥

हरेर्ह्यङ्घ्र्यब्जाभिनवबिसवल्ली भवतु वा-
प्यधितिष्ठत्वीट्शीर्षं स्रगिव च पताकेव सुतराम् ॥
प्रकामं मुक्तेर्नै त्वमिव भवति श्रीहरितनु-
र्नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १० ॥

गते जीवे कन्यां जगति बहुमान्यां गिरिवरेणी-
ह सह्ये त्वां धन्यां जननि भगिनीशामरसरित् ॥
समागत्याप्यब्दं परमनियमात्तिष्ठति मुदा
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ११ ॥

महाजंबुद्वीपे वृजिनहरतीर्थानि वरदे
समायान्ति त्वान्तु त्रिविधमलहरे तानि परदे ॥
तदा त्वत्स्नानादेः फलमपि न वक्तुं प्रभुरहो
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १२ ॥

पितॄनुद्दिश्यैको वितरति निवापाञ्जलिमये
मनुष्यस्त्वय्यम्बे सकलपितरोऽस्य द्रुतमये ॥
गतिं यान्ति श्राद्धादपि च पुनरावृत्तिरहितां
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १३ ॥

महापाप्याकल्पं यदि विधिवशाद्दुर्गतिमितो
वृषोत्सर्गात्सोऽपि द्रुतमिह हि नारायणबलेः ॥
त्रिपिण्डीश्राद्धाद्वा व्रजति सुगतिं दुर्लभतरां
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १४ ॥

सुतं लेभे वन्ध्या ऋणहृदिमृणी दुःख्यपि सुखं
नरो यो यो यं यं स्मरति हृदि कामं स स च तम् ॥
अवापेति ज्ञात्वा जननि पतितस्तेऽद्य पुरतो
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १५ ॥

अहो माहात्म्यं ते शुकजनक आहात्र हि महा-
बलेशादासिन्धोरुभयतटसंस्थेषु बहुषु ॥
महातीर्थेष्वग्र्यं नृहरिपुरि तीर्थाष्टकमिदं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १६ ॥

मुखं ते सह्याधः सदयहृदयं ते नरहरेः
पुरेऽप्यारम्भे नाभिः प्रपदयुगलं प्राच्यविषये ॥
अये श्रीकृष्णे ते प्रथितमिह रूपं मुनिमते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १७ ॥

नरः श्रीकृष्णे ते सुलभममृतस्पर्धि मधुरं
वरं नाम ब्रूयात्त्वमपि स निःश्रेयसमियात् ॥
सुदूरस्थो स्वस्थोऽप्यथ किमुत साक्षाद्व्रजति यो
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १८ ॥

पुरेष्टं दत्तं वा विहितमपि पूर्तं च सुकृतं
स्वधीतं वा जप्तं श्रुतमपि यशोऽजस्य हि तदा ॥
भवद्दृष्टिं कृष्णे भवति भवभीहृत्खलु नृणां
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ १९ ॥

प्रकृत्यैक्याद्भेदो न हरिहरयोः प्रत्ययवशात्
पृथग्वद्भातीति प्रथयितुमहो शंभुवपुषा ॥
युता वेण्यापि त्वं भगवति पृथक्त्वं न भजसे
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २० ॥

अये योगिध्येये निगमगणगेयेऽविधनिलयेऽ
नपाये दत्ताये कलुषविलये सह्यतनये ॥
त्वदन्यस्त्रो वीक्षे सुलभशरणं लीढमरणं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २१ ॥

परिक्रान्ता देशा भगवति चतस्रोऽपि च दिशा
न शान्ता दुष्टाशाप्यजनि वपुषो मेऽन्तिमदशा ॥
प्रशान्ताद्यैशाशा तव दृशिवशादास सुदशा
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २२ ॥

त्वदीये सत्तोये जलचरगणा ये गतभया
वयांसीशे वान्ये पशुमृगगणाः कीटकगणाः ॥
अपि स्नाताः पीताः कथमपि ततस्ते दिवमिता
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २३ ॥

गतः क्रूरो जारो दिवमपि च चोरो वनचरो
वरोदे ते स्नानात्कथमपि नरो यः श्रुतपरः ॥
स किं स्नानात्ते न व्रजति गतिमव श्रुतमते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २४ ॥

अपि स्नातं तीर्थे सकलमखिलं दैवतमिहा-
र्चितं सर्वं दत्तं हुतमपि च पूतं खलु कृतम् ॥
तव स्नातं मातर्विधिवदिह येनांबु सुगते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २५ ॥

अवज्ञातं तीर्थं सकलमपि देवा अवमता
न दत्तं मे नेष्टं व्रतमपि च पूर्तं किमपि नो ॥
स्थितं त्वत्सामर्थ्याद्रभरवशाद्देवि सरिते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २६ ॥

क्षमः कस्याप्यग्रे क्षणमपि न च स्थातुमभवे
भवेयं तूष्णींस्थोऽभवमिह हि हास्यास्पदमतः ॥
तवेयं लज्जास्तामपि सपदि मामुद्धर हिते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २७ ॥

त्वया प्रत्याख्यातो यदि भवति भीतोयमभवे
भवेदन्यस्याय त्रिजगदुदरे किं नु शरणम् ॥
रणन्तुर्धैर्दैस्तदिह मरणं यामि महिते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २८ ॥

महापापं तापं गतमपि सकंपं गतकृपं
सशापं लोको मां हसतु बहु तापं न गणये ॥
विधेयंहोपाये तव विरुदभङ्गाद्भगनुते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ २९ ॥

त्रितापघ्नीतिघ्नी भुवि पतितपावन्यघहरा
त्रितापघ्नी भेदिनी विविधवरदात्री ऋणहरा ॥
यदा सिन्धुप्वंतद्विरदनिचयो जीवतु चिरम्
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३० ॥

यदाशायान्निर्मुक्ता त्वमिह तत आरभ्य पतिता
विशोध्याप्युन्नीता अधिकतम एभ्योऽस्म्यत इमम् ॥
यदोद्धर्तुं शक्ता त्वमसि तत पचिष्ठ सरिते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३१ ॥

अयं सामान्योऽस्तीत्यपि मनसि मा स्थापय यतः
सगरवाधौघास्ते जननि मयि तिष्ठन्ति सुचिरम् ॥
अतो वध्वोत्तिष्ठेश्वरि परिकरं त्वं दृढतरं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३२ ॥

ममोद्धारेणाद्य त्रिजगति सुकीर्तिर्भवतु तेऽ
क्षितेऽतीते काले न खलु विमले त्वीदृगभवत् ॥
प्रसङ्गोसङ्गोऽहं तव उपरि यास्येऽभयपदं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३३ ॥

अतः प्रादुर्भूत्वा परमनिजरूपेण सहसा
ममाघाद्रीन्भित्वा सकलमलहन्त्रीह सहसा ॥
कृपाक्षीरं धृत्वाङ्कमुपरि च मे देहि सहसा
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३४ ॥

कृतस्त्वय्येतावद्दुरितमिति शङ्कास्तु न यतो-
ऽन्यथात्मानं क्षंतं तत इतरथा वेद्मि हि मया ॥
निजात्मस्तेनेन प्रविपद्मम किं न विहितं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३५ ॥

समं साक्षात्पश्यस्यखिलहृदयस्थे भगवति
स्वदग्रे वक्तव्यं न हि न हि तथापीह वदति ॥
प्रभोरग्रे लोकास्तदनुसरणं मेऽस्तु शरणं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३६ ॥

स्वभूरूपेण त्वं सृजसि हरिधाम्नावसि हरा-
त्मना हंसीन्द्राद्या विसृजसि विभूतीः स्वकलया ॥
लयान्ते ते कुक्षिं विशति सकलं मङ्गलगते
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३७ ॥

इहापि त्वं पापिप्रचयमलसंक्षालनपटू-
दकात्मा सूरासूरपि सुरगणाः शापमिषतः ॥
स्वतन्त्रे सन्मन्त्रे सरित इह भूत्वा तव गता
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३८ ॥
तमोनुत्ते भासा जगति खलु भास्वान् भवति
स्वयंज्योतिः स त्वां तपनमिव मे भासयत इत् ॥
अये भातां त्वानु द्युमणिसहितं भाति सकलं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ३९ ॥
गणी वेणी भूत्वाप्यसुरसुरवाराहतपदो
महोद्धत्यै यद्दृग्भुवनजयिनोऽलं कुसुमगोः ॥
स गोवाहोऽपि त्वां परममादिवत्सन्नत वस
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४० ॥
स्वयंभूर्ब्रह्मायं भुवनरचनाभिहतधिषणः
कमुदत्याभिख्या सरिदिह हि भूत्वापि सुवसत् ॥
समायातस्त्वां संमुखमु करहाटाख्यविषये
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४१ ॥
द्विजाः काले काले शुचिषु च चतुर्भिः करदश-
चतुर्भिर्द्वाभ्यां पञ्चभिरपि बुधा जुह्वति सति ॥
पुनर्द्वाभ्यां स्नानादपि नयसि नाकं त्वमचिरात्
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४२ ॥
प्रभावस्तेपारत्दहति दहनो वाति पवनो
मनोल्हादे भीतस्तपति तपनो धावति मृतिः ॥
कृपा वर्षत्यन्ये त इह बलिमुञ्चन्ति नियतं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४३ ॥

क्व शक्तिस्तेऽनन्ते विविधकुकृताद्रिप्रहरण-
क्षमा सामान्यं मे त्रिविधमपि पापं क्व नु कियत् ॥
तवाग्रे वह्न्यग्रे विरसबहुशष्पाद्रिवदहो
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४४ ॥

न कृच्छ्राद्याः शक्ता यदघहरणायापि बहुशो
न च प्रायश्चित्तं हवनजपनाद्यं क्षममभूत् ॥
स कृष्णे त्वत्स्नानाद् व्रजति सुशुचिः सन्दियमहो
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४५ ॥

कुसङ्गान्यास्त्र्यर्थापहरणमुखं कायिकमघं
दुरुक्त्यायोन्निन्दाकदशनमुखं वाचिकमघम् ॥
कुचिन्तान्यानर्थस्मरणमुखरं मानसमघं
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४६ ॥

त्वदीयाम्भस्पृष्टः स्पृशतु गतिदे स्पर्शन वत
त्वदीयं पानीयं पततु वदनाब्जे मम वत ॥
अतोऽहो त्वत्तीरं तुहिनशिशिरेऽङ्गं पततु मे
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४७ ॥

स्तुता तीर्थैः सर्वैरपि जगति सर्वाभिरमले
सरिद्भिर्देवेन्द्रैरपि मुनिभिरत्यादृततटाम् ॥
न कस्त्वां सेवेत प्रवरसरिदत्राघमथने
नमः श्रीकृष्णे ते जय शमिततृष्णे गुरुमते ॥ ४८ ॥

धरेन्द्रतनयेऽभयेऽस्म्युपगतोऽनुकम्पोदये
जयेश्वरि हरीशरूपिणि मणिद्युते त्वार्यये ॥
भये नादे न दीनतां व्रजतु हृन्मदीयं त्वये
श्रये वपुषि तेऽसिते भवतु दृक्त्वदीयेऽस्मये ॥ ४९ ॥

काचित्क्षालयति प्रभोः पद्युगं काचित्क्रमारोहति
स्वेदात्कापि जटान्तिः प्रकटिता बद्धापधेद्धाहिता ॥
सर्वैः काचन मानिनीह पतिता जाता गता काप्यध-
स्त्यक्तं ते न च नाम रूपमपि सत्कृष्णे दशायामिह ॥५०॥

(हारबन्धः) देवेष्टदे वेदवेद्ये जय जय भयहृत्त्वं कृपाकृष्णकृष्णे
त्राहि त्राहि महार्तिं रतय भवहवराज्यां सदा सत्यसन्धे ॥
भूयो भूयोऽभयोक्तीश्चिंतर तव तनुर्येह मोहप्रहर्त्री
सा मे कामेश मेध्या मनसि नयनयोराद्राद्रस्तु दृष्ट ॥५१॥

(गोमूत्रिकाबन्धः) कृष्णां यो वृणुते भक्तः पदं यायाभिरन्तरम् ॥
कृष्णां यो शृणुते भक्तः खेदं यायाधिरन्तरम् ॥५२॥

कृष्णास्यप्रेरितमतिर्वासुदेवसरस्वती ॥
कृष्णामस्तौदतः प्रीयाच्चरसिद्धसरस्वती ॥ ५३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
श्रीकृष्णालहरी संपूर्णा ॥

---

७० श्रीकृष्णापंचकस्तोत्रम्

कृष्णा नः पातु कृष्णाद्रमधुररसा चिद्रसासारसाक्षी
साक्षीभूता नतानां निखिलमरहस्या या ह्यनंतमूर्तिः ॥
मूर्तिघ्नी भीतिनिघ्नी सकलहितरता तारतम्यव्यतीता
सीता याभिश्चित्तमार्गं जगति गतिदृयतव्यालिरेषा विशेषा ॥१॥

कृष्णावेणी सततरुणी वीक्षिता मध्यनीपूद्
योषा येषा सुपमवपुषा भासमाना ममाना ॥
मानार्तानारि खलु भजतां दद्यतां याति माता
माता पादेरित उपरि परिक्रांतिवार्ता मयीह ॥ २ ॥

तव गुणगणं वारं वारं सुधारुचिरं चिरं
भगवति सति स्मारं स्मारं परं त्वचरं वरं ॥
न लपति मतिः सारं सारं विचार्य परावरं
लपति म इतो दूरं दूरं प्रदर्शय तं परम् ॥ ३ ॥

कृष्णे कृष्णतनो मनोहरकथे नाथेश्वरि प्रार्थये
दत्तं दत्तपदं प्रदर्शय परं नातो वरं स्पर्धये ॥
अन्यं येऽटति ते तटे नट इवानेकाङ्गधारी हरिः
संसाराब्धिविमर्दनः शमपरः साक्षाच्च आत्मा विभु ॥ ४ ॥

प्रायप्रभाधिलसहस्सु महस्सु देव
उद्यन्स्वयं हरति हार्दतमः स एव ॥
तीरे भ्रमत्यनुदिनं तव भावगम्य-
स्तं दर्शयाशु कृपयाऽप्यनुपाधिगम्यम् ॥ ५ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीकृष्णापञ्चकं संपूर्णम्

---

७१ श्रीकृष्णावेणीपंचगंगास्तोत्रम्

शिवा शिवा शिवप्रेष्ठा शिवायास्तु हताशिवा ॥
सर्वदा शेरते यस्यां सद्गुणाः सर्वदा हि सा ॥ १ ॥

नमामि सर्वतोभद्रां सुभद्राश्रयदां नदीं ॥
भद्राय साऽस्तु मे भद्रा सर्वाभद्रहरा वरा ॥ २ ॥

स्रोतस्वती भोगवती या सौभाग्यवती सती ॥
आभोगतापं सा मेऽस्तु उपास्या भोगवतीह या ॥ ३ ॥

कलुषाणीह सर्वाणि या कुंभयति सत्वरम् ॥
परशक्त्या स्रवन्ती सा भूयात्कुंभी शिवाय मे ॥ ४ ॥
स्रवन्ती या हतापाया पापहारिसरस्वती ॥
पुनातु सा हताम्नाया पापघ्नी सरस्वती ॥ ५ ॥
कृष्णा विष्णुतनुः साक्षान्महापापापहारिणी ॥
तारिणी दुर्गसंसारात्सा कृष्णा मुक्तयेऽस्तु नः ॥ ६ ॥
महेश्वरस्वरूपा या कृष्णया सङ्गता नदी ॥
सा वेणी सकलाघघ्नी तापघ्नी मुक्तयेऽस्तु नः ॥ ७ ॥
कृष्णावेणीपंचगङ्गास्तोत्रं सर्वाघहारि यः ॥
त्रिसंध्यं प्रपठेद्धीमान्स पवित्रो भविष्यति ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासु. कृष्णापंचगंगास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

७२ कृष्णापञ्चगङ्गासंगमस्तोत्रम्

कृष्णाप्रवाहेऽत्र तु पञ्चगङ्गायुजिः प्रतीवारिरस्याप्सङ्ग ॥
गङ्गार्कजायुत्यधिपुण्यदात्री श्रेयोविधात्री सकलापहन्त्री ॥ १ ॥
तीर्थं प्रयागेन समं मनोहरं क्षेत्रं कुरुक्षेत्रसमं यतो वरं ॥
सद्यः कुरुक्षेत्रवराधिपुण्यदं त सङ्गमाख्यं प्रणमामि कामदम् ॥२॥
अदुम्बरः कल्पतरुर्यत्रास्ते चामरेश्वरः ॥
त्रिपुरेश्वरसमो यत्र शक्तितीर्थं च यत्र हि ॥ ३ ॥
यत्र श्रीसद्गुरोर्वासः सर्वाभीष्टार्थपूरकः ॥
सुतरां भ्राजतेऽनेन संगमोऽस्मै नमो नमः ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वती विरचितं कृष्णापञ्चगङ्गासङ्गम-
स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

हरिहरदूता यत्र प्रेताश्चेतुं निजं निजं लोकम् ।
कलहायन्तेऽन्योन्यं सा नो हरतूभयात्मिका शोकम् ॥७॥

विभिद्यते प्रत्ययतोऽपि रूप-
मेकप्रकृत्योर्न हरेर्हरस्य ॥
भिदेति या दर्शयितुं गतैक्यं
वेण्याऽजतन्वाऽजतनुर्हि कृष्णा ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीकृष्णाष्टकं संपूर्णम् ॥

---

७४ नृसिंहवाटिकास्थशुक्लाद्यष्टतीर्थस्तोत्रम्

ब्रह्महत्याहरं तीर्थं कृष्णा पश्चिमवाहिनी ॥
यत्र तत्रैव शुक्लाख्यं स्नानाच्छुद्धिकरोति यत् ॥ १ ॥
ततोऽप्यधः पापविनाशि काम्यतीर्थं वरोदुम्बरसंनिधौ च ॥
सिद्धाख्यतीर्थं वरदं तथैवामरेश्वरस्याऽमरतीर्थमग्रे ॥ २ ॥
स्यात्कोटितीर्थं त्वथ शक्तितीर्थं प्रयागतीर्थं च ततस्ततोऽग्रे ।
यत्कूलस्थानि पञ्चनीरे महाष्टतीर्थानि महापहन्ति ॥ ३ ॥
न ब्रह्महत्यादिमहाघसंघो यद्दर्शनादेव निमेषमात्रम् ॥
स्थातुं यत्यशेषाघहराष्टतीर्थस्नानात्तु पुण्यं किमु वाच्यमत्र ॥४॥
नमोऽस्तु तीर्थाष्टक ते भवान्नु श्रीपादपादेशपवित्रकारि ॥
निवार्य पापं त्रिविधं समस्तं विज्ञानपात्रं कुरु मामिहैव ॥ ५ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
शुक्लाद्यष्टतीर्थस्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

७५ नरसिंहवाटिकावर्णनम् ॥

मङ्गलायतन तेऽस्तु मंगला मङ्गलाय ननु यत्तमङ्गला ॥
मङ्गलायतनसर्वमङ्गलामङ्गला यत इता सुमङ्गलाः ॥ १ ॥

पांसुलं व्याप्तलोकं सद्विक्रमत्रातपांसुलम् ॥
भद्रदं पदमेतत्ते मम भूयादभद्रदम् ॥ २ ॥

अग्रजन्मासि भूतेश विश्वभृन्मानवोप्यहं ॥
अग्रजन्मास्यतो भूयाद्ब्रह्मन्संबन्ध आवयोः ॥ ३ ॥

नरसिंह इहाद्वैतनरसिंहः प्रभुर्यतिः ॥
कृष्णापञ्चनदीयोगे कृष्णाहारी कलौ युगे ॥ ४ ॥

धन्या यदान्याश्रितसारतीरा मान्यास्तदैन्यामृतसारनीरा ॥
कृष्णा वितृष्णान्हि विधाय भक्तान्पुष्णाति कृष्णाच्युतमूर्तिरेषा ॥ ५ ॥

मन्येऽत्र धन्येयमनन्तमूर्तिः स्वस्पर्शनालोकनकीर्तनाद्यैः ॥
दीनानिमान्पावयितुं स्वभक्तान्कृष्णात्र कृष्णाभिधनिम्नगाभूत् ॥ ६ ॥

यदात्मनोः प्रत्ययभेदभिन्नमेकप्रकृत्योः प्रथितं स्वरूपम् ॥
हरिर्हरो दर्शयितुं ह्यभिन्नं गतौ द्विनद्यैक्यमिवं तु कृष्णा ॥ ७ ॥

अष्टाङ्गयोगसिद्धिः कष्टा भिक्षाशिनां कलौ स्पष्टा ॥
नरसिद्धिदानि तीर्थान्यष्टातोसौ दधौ स्वभक्तेष्टा ॥ ८ ॥

(गद्यम्) भगवती श्रीकृष्णेयमेव भगवच्चरणावनेजनशोभन-जीवनोत्तमकलेवरामरेश्वराधिष्ठितप्रतीरसमग्रपुरसयोगवरमहन्दिराभितः प्रचुरसुंदरमंदिरालंकृतामितामरभूरुहमण्डितवासादितमनोहरनिर्जरसपद-मरनिम्नगेयं बभौ ॥ ९ ॥

या किल स्वीयजीवनचिन्तनकीर्तनदर्शनस्पर्शनसेवनादिना पवित्रीकृतबाह्याभ्यन्तरात्मन तथाविधस्वभक्तानज्ञानतः स्वलोकं प्रापयितुमुत्सुकान्याम्यान्दूतान्निवारयितुं तद्दिशं जिगमिषवीव ॥१०॥

सह्याद्रिकन्येयमसह्यवीर्या सुधाधिकस्वादुरसा पवित्रा ॥
स्निग्धातिमुग्धा महिषी नृपैः कैर्जानिमवत्आप्लवणांबुधेर्नो ॥ ११ ॥
तस्यास्तटे श्रीभगवान्नृसिंहसरस्वती तत्र पवित्रदेशे ॥
विध्वस्तजन्तुः खलु तन्निवासः स्वर्वासिवाधाधिसुखं तनोति ॥ १२ ॥
नद्याः सकाशाद्विपुलाचलामला रेजेऽत्र सोपानपरंपरा वरा ॥
रौद्रप्रयत्नै रचिताश्वमेधसत्पङ्क्तिर्यथैन्द्रं पदमारुरुक्षुभिः ॥ १३ ॥
यत्र महानन्दसंज्ञा मठास्ते दातुं महानन्दहीनामरेभ्यः ॥
महानन्दं केवलं सत्कृपातो गच्छन्तीवोर्ध्वं सतां वक्ति युक्तम् ॥ १४ ॥

(गद्यम्) सर्वदा किल जागरूकाखिलवरदामरनिकरकल्पतरुवर-जानहृदयकपूर्णाकालंकृतेऽस्मिन्सुगमापावृतकान्तपथे दैन्यपापतापा एवा-लब्धमार्गा अन्तः प्रवेष्टुं नो इतर इत्येतदेवात्र वैषम्यं व्यालोकि॥ १५॥

अत्र स्थखिला अपि भूसुराः अज्ञानध्वान्तध्वंसना इना इव, भवतापहराश्चन्द्रा इव, भौमा अपि सर्वमङ्गला इव, बुधा अपि निसर्गसौम्या इव, सुमापितभूषिताः सर्वगुरवो गुरव इव, वशकाव्याः कवयः कवय इवातिपीनस्तनजघनललनामण्डलाक्रमणमन्दा मन्दा इव स्थिता अत एवैकैकमहमण्डितं ग्रहमण्डलं स्फीताभ्यसूयं स्वस्व-सम्पस्वस्थामिवालक्ष्यते ॥ १६ ॥

सार्थको नाकलोकोऽयं नाकवार्तः परस्य तु ॥
नाकसंज्ञैव यत्रास्ते स्पर्धासूयात्ययाचकम् ॥ १७ ॥

यत्र रमरमेरनराः सुरा इव प्रीताः स्थिताः सेवितकामितामृताः ॥
संगीतयुक्ते सुधियः स्वया श्रियः साध्व्योऽपि सच्छीलजिता-
मृतांगनाः ॥ १८ ॥

यत्रायमात्मा सुखसच्चिदात्मा सन्दृश्यतेऽजः शतसूर्यतेजाः ॥
सत्वप्रधाने हृदि सावधाने मठेव भिक्षोः श्रुतिमिरिततिक्षोः ॥ १९ ॥

देवोऽमरः सहस्राक्षः परितो निर्जरैर्वृतः ॥
त्रिलोकार्चितपादाब्जो मघवेवापरोस्त्ययम् ॥ २० ॥
धर्मराजो दण्डधरः समवर्ती यमेश्वरः ॥
सर्वदा ज्ञातदेवात्मा जयत्यत्रापरो यमः ॥ २१ ॥
पश्यन्सत्यानृते कर्मयन्त्रिस्थानां नृणां स्फुटम् ॥
नारायणोयं जयति प्रचेता इव पाशभृक् ॥ २२ ॥
मनुष्यधर्मो देवोऽपि श्रीदः पुण्यजनेश्वरः ॥
राजराजो जयत्यत्र नरवाह इवापरः ॥ २३ ॥
मालाकमण्डलुधरो विधुर्वेदपरायणः ॥
सदानन्दो गतच्छन्दो ब्रह्मेवात्र वपरिथतः ॥ २४ ॥
नारायण इवाशेषसेतुहेतुरयं हरिः ॥
विश्वरूपो ह्यखलः सदा भक्तमतानुगः ॥ २५ ॥
मृत्युंजयोऽमृतमयः शंकरस्त्रिपुरान्तकः ॥
सर्वज्ञो जितकामोयं वशी शंभुरिवापरः ॥ २६ ॥
सृष्ट्वात्मेदं प्रविश्यांतर्मायया क्रीडतीह सः ॥
पद्भ्यामेव पाति स्वान्प्रज्ञानब्रह्मवाचकः ॥ २७ ॥
पादपत्यं स्वार्थसिध्यै द्रुमाणामितरे विदुः ॥
पादपत्वं स्वर्थसिध्यै सत्पतेर्नेतरे विदुः ॥ २८ ॥

(गद्यम्) स एव परमकारुणिको भगवान् जगद्गुरुः केवलयुक्तया युक्त्या इह हि परस्परं विवदतामसतां शास्त्रिणां मतानि निराकुर्वन् स्वभक्तानां विमलदृष्ट्यैव स्वपदपर्यालोचनान्मुक्तिरिति श्रुतितात्पर्यमुपदेष्टुमिव सच्चिदानन्दं पदमिह प्रकटीचकार ॥ २९ ॥

परमात्मन इवास्य श्रीगुरोः, प्रबोधसमय इव शिबिकोत्सवसमये, विशुद्धज्ञानदीपैरिव प्रदीपैः प्रकाशिते सत्त्वप्रधानान्तर इव शिबिकान्तर

उपविष्टं स्वप्रकाशापरोक्षात्मानमिव सर्वात्मानं षड्विधलिंगतात्पर्याव-धारणरूपश्रवणमननिदिध्यासनसमाधिक्रमगतचरमवृत्त्यैव केवलामल-दृष्ट्यापरोक्षीकुर्वंत इव पश्यन्तो, यतय इवोच्चावचजन्तवो विस्मृत-बाह्याभ्यन्तरव्यवहाराः सन्तो ब्राह्मीं स्थितिमिव परमानन्दस्थितिं प्राप्नुवन्त्यहो महदाश्चर्यमिदम् ॥ ३० ॥

किंचित्स्वप्नेऽपि येनाप्तं योगसाधनकारणम् ॥
समाधेस्ते पराकाष्ठां प्रापुर्ध्येयैकगोचराः ॥ ३१ ॥

पेशलैः कापिलालापैः किं शेषाशेषभाषितैः ॥
किं चान्यैरेष्य एवैका तारिका वाटिका हरेः ॥ ३२ ॥

(गद्यम्) भगवत्पददिदृक्षया परमवादिगमान्नित्यानित्यवस्तुविवेकस्तत्र यदृच्छयाप्तमाधुकरान्नसेवनादिहामुत्रार्थफलभोगविरागविषणमघहरणकाष्णींणोनिषेवणाच्छमादिसंपन् संपन्नजनसेवितकान्तानन्तायतनालोकनान्मुमुक्षुत्वं नारायणार्हणप्रेक्षणात्परोक्षज्ञानमज्ञानध्वान्तध्वंसनजनार्दनपदालोकनमपरोक्षज्ञानमिति किमतः परं परं साधनम् ॥ ३३ ॥

अध्वैव यदिदं कर्म कार्यं सत्पददर्शनम् ॥
विमनोवासनस्तज्ज्ञो न प्रमाद्येदतोऽनिशम् ॥ ३४ ॥

कुतो मोहः कुतः शोकः कुतः कामः कुतो भ्रमः ॥
कुतः संशय एतस्मिन्पदे दृष्टे परात्परे ॥ ३५ ॥

कन्दर्पदर्पदलितागलिताङ्गनाङ्ग-
सम्बन्धबन्धनवशा अवशास्त आपुः ॥
नेदं पदं परमया रमयापि येन्धा-
स्ते हन्त हन्त कुधिया विधियान्त्यघोघः ॥ ३६ ॥

लुलल्लालं लीलाललितललनालोलल्पनं
क्व कीलालेद्वालो ललद्मललीलोलितिलकः ॥
क्व लोलालिप्रालिर्लुलितकलिभालः क्व मललं
बिलं लोलन्मूत्रं क्व कनकघटौ मांसलकुचौ ॥ ३७ ॥

(गद्यम्) अहह मूर्खप्रतारणेयं पश्य पश्य सन्ध्रघटकल्पं संघाणपिञ्जूषादिलिप्तं श्लेष्मलमलद्वाराद्यानीतशोभं मलीमसं लपनं निष्कलंककलानिधिरिति, मांसलौ मुक्तावल्यादिराजितौ स्तनगोलौ स्वर्णकलशाविति, चर्मशकलं द्विधा भिन्नं गलन्मूत्रमपानोद्गारधूपितममूल्यचैलतिरोहितं कृमिकुलस्थलकल्पं गलन्मदकरिगण्डस्थलमिति, हिंसवञ्चनार्थं त्वगावृता रक्तमांसास्थिघटितात्यमङ्गला मङ्गलमात्रपवित्रा ममताहन्तावृता स्वपरमूर्तिरियमासेचनककनकमूर्तिरिति, भ्रान्त्यैव पश्यन्त एतान् भ्रष्टपथानसतो धिग्धिगहो हर हर हरिमायेयं किल ज्ञानिनामपि चेत्स्खलतीति महर्षिवाक्याय शतशो नमो नमः ॥ ३८ ॥

त्यक्तानित्याशुचिदुःखमयोभयलोकभोगसाधनसंगा दुस्तरैषणापारगा परावृतत्वरतरासुरस्मरशरविसरवर्गा भगवद्दर्शनमात्रकामाश्रितवाटिकायोगा अश्रान्तमाप्तभगवत्प्रसादाभोगा वदितपरमार्थभागा निःसङ्गा अमी नरसिंहवाटिकास्थिताः सर्वेऽपि नरसिंहसरस्वतीयतिगुरुप्रसादेनैव कृतकृत्याः स्युः ॥ ३९ ॥

प्रेतोऽस्ति नास्तीति यथास्य संशयस्तथा यदन्तस्य च निर्गुणाकृतेः ॥
तद्भूशरासाद्धि कटाक्षमार्गणैर्विद्धा न चाद्धा यतयो नमोऽस्तु वः ॥ ४० ॥
धन्या हि संन्यासिन एव यद्दृढवर्माण एतैरसुरैर्न विद्धाः ॥
विद्धा हरीशाजमुखाः किलैतैः पुनर्मृतप्रायनृणां कथा का ॥ ४१ ॥
तस्मान्न चास्मात्प्रपदाच्छरण्यान्न कायनं नास्य शरण्यमीश ॥
नियोजयानेन पदा सदा मां तवान्तिकस्थेन सुदुर्लभेन ॥ ४२ ॥

कृष्णावेणीककुद्मत्यः प्रपंचोपशमान्तिके ॥
अखण्डैकरसा ऐक्यात्परात्मानात्मवच्छिवाः ॥ ४३ ॥
यज्ञाङ्ग आगमस्तत्र सदा सेव्यो द्विजातिभिः ॥
अन्तरप्राकृतैः पूर्णो बहिश्च प्राकृतैः फलैः ॥ ४४ ॥
सेव्योयमागमो नित्यमर्थहीनैर्द्विजातिभिः ॥
सार्थैस्तु ब्राह्मणैः सेव्यं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ४५ ॥
इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीमन्नृसिंहवाटिकाक्षेत्रवर्णनं संपूर्णम् ॥

---

७६ सप्तपुरीस्तोत्रम् ॥

स्या अ योध्ये रामपाद [illegible] पु नीतेऽमृतत्वदा ॥
भू यो मास्तु ममापूर्तिः पु री पु सरयूप्लुते ॥ १ ॥
आ ध्या नान्मथुरे ते मे स द्वा सोऽस्तु निरंतरम् ॥
[illegible] म कृष्णांघ्रिसंपूते व र दे यमुनाप्लुते ॥ २ ॥
पू थु मार्गं प्रदा माये भ य भागीरथीप्लुते ॥
व रा सि त्वां हरिद्वार मु सी थं प्रवदंति हि ॥ ३ ॥
[illegible] मा पं हर काशि त्व मुष्म पे हसमणिकर्णिके ॥
भू या न्न मे पुनर्जन्म म य पादांचिते भवे ॥ ४ ॥
सा का श्चीनगरी मह त्रा स हा शिवविष्णुपूः ॥
आ शीः प्रदाप्य मां कृत्वा स्तु मै नसमशस्त्रियम् ॥ ५ ॥
सो का वरानपेक्षं मां म सा कालेश्वरादृता ॥
मा घी र्मंतपसं पातु मां मो हात्क्षिप्रयाद्दता ॥ ६ ॥

स्वा ज नंताश्रये मेध मो क्ष दा सिंधुतीरगे ॥
त्वं वं धारयखिलैः सर्व प्र दा द्वारवतीश्वरि ॥ ७ ॥
य वि राड्राजधान्याद्यं [illegible] य कृष्णातटस्थिते ॥
को का माहात्म्यमाहुस्त्वां लो का नृसिंहवाटिकां ॥ ८ ॥
कर्मभिर्नृत्यंति नरस्तत्रसि मायाख्यबंधनम् ॥
इंवि यस्तद्वाटिकेयं सर्वेषां हितदा सदा ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. वासुदेवानदसरस्वतीविरचितं
नृसिंहवाटिकान्वितसप्तपुरीस्तोत्र सपूर्णम् ॥

---

७७ वेदगंगास्तुतिः

वेदगंगे नमस्ते मे वेदगंगे भवत्यघम् ।
हर तत्वं विधिश्रीशहरतत्व प्रकाशय ॥ १ ॥

---

७८ हिरण्यकेशीस्तुतिः

हिरण्यकेशाः कमपाद्यमेध हिरण्यकेश्या यहचोक्ततत्वम् ।
आदित्यवर्णं तदवेक्षणाद्देमादित्यवर्म्मा विदधातु शुद्धम् ॥ १ ॥

---

७९ मलापहास्तुतिः

मलापहा महासिंधुः सर्वजन्ममलापहा ॥ १ ॥
हरतु त्रिविधं पापं तापं च त्रिविधं मम

---

८० घटप्रभास्तुतिः

घटप्रभांतु मे कुर्यात् सद्यो हेमघटप्रभाम् । ॥ १ ॥
उपलब्धि यतो भूम्न उपलब्धिर्भविष्यति

८१ विश्वामित्रिस्तुतिः

विश्वामित्र्याः करोत्वंभो विश्वामित्र्या ऋचोहिताम् ।
प्रचोदनां सति दृढां हित्वा कर्मप्रचोदनाम् ॥ १ ॥

८२ तुंगभद्रास्तुतिः

भद्रया राजते वीच्या तुंगया सह भद्रया ।
तुंगभद्रा धुनी सा मां तुंगभद्राश्रयं क्रियात् ॥ १ ॥

८३ बाहुदानदीस्तुतिः

सदानीरा लघुतला सदा नीरागहृज्जला ।
बाहुदाख्यावतु मुनिबाहुदास्मानियं धुनी ॥ १ ॥

८४ करतोयानदीस्तुतिः

प्रायशो वहति या करतो या शुष्यतीह न जलाकरतोया ।
पावनी बहुसुखाकरतोया पातु साधनिचयात्करतोया ॥ १ ॥

करतोये सदातोये बहुशोऽये पुरामये ।
दोषा मे ये कृतास्तेषां सर्वेषां त्वं भवान्तकृत् ॥ २ ॥

यया छिन्नो बाहुर्न्नृपय इह दत्तो हि दयया
नदी सेयं मायामयमयलया नित्यविजया ।
अपायान्मां पायात् सततनिरपायामृतपया
सदातोया पेया जगति करतोयाघविलया ॥ ३ ॥

८५ भार्गवीभार्गवक्षेत्रस्तुतिः

मार्गवीबाहुदायोगे भार्गवं क्षेत्रमुत्तमम् ।
यत्रोर्वशी क्षितौ यत्र तत्रेश्वरगदाधरौ ॥ १ ॥

परिपिपालयिषुर्जगतः स्थितिं महति यत्र तु शेषधरे स्थितिम् ।
हरिजो व्यकरोच्चत आहृता सरिदसौ भृगुणाप्यघभीहृता ॥ २ ॥

स्वमातृहत्याकलुषाश्रयाशदन्दह्यमानो भृगुनन्दनोऽभूत् ।
रामः प्रशांतोऽलघयिष्यतात्र भुवो भरं तेन यशं च लब्धम् ॥ ३ ॥

प्रविष्टमात्रस्य नरस्य तीर्थं दन्दह्यमानानि महान्त्यघानि ।
प्रयान्ति नाशं जगतीह धन्यं श्रीभार्गवक्षेत्रमिहानवद्यम् ॥ ४ ॥

---

८६ वेंकटेश्वरस्तुतिः

वें ह्यव्ययं पापवाच्यमेतत्कटति वेंकटः ।
कटतेर्नाशनार्थत्वात्पापहा वेंकटेश्वरः ॥ १ ॥

परिपिपालयिषुर्जगतः स्थितिं य च चकार ह शेषधरे स्थितिम् ।
द्रुतविलंबितगेन मया क्षितौ स खलु वेंकट ईश्वर ईक्षितः ॥ २ ॥

---

८७ कालहस्तीश्वरस्तुतिः

जंबुद्वीपे भारताख्येऽत्र वर्षे ह्यैंणाख्यात्याम्यभागे स्वयर्ये ।
प्रत्यक्षश्रीकालहस्तीशसंज्ञः शंभुर्यत्राऽगोऽपि कैलाससंज्ञः ॥ १ ॥

सुवर्णमुख्यासरितोऽविदूरे प्रासाद आस्ते सति याम्यतीरे ।
नगोऽपि तद्दक्षिणतोऽप्यदूरे यस्मिन्निवासोऽस्ति सदा स्मरारेः ॥ २ ॥

यथा गौरीश ते धाम स्माधरे शिव राजते ।
राजते तद्वदत्रापि राजते देवराज ते ॥ ३ ॥

कैलासशैलादवतीर्य भक्तिप्रियो हरोऽस्यात्सगणः सशक्तिः ।
यः कालहस्तीन्द्रहरिः स पायाच्छ्रीकालहस्तीश्वर आश्वपायात् ॥४॥
यस्येक्षणेऽप्यापि नरस्य जाताः सद्यो विनश्यंत्यखिलाः सपापाः ।
दुर्दैवदैन्याद्यखिलं प्रकामं निवार्य यः पूरयति स्वकामम् ॥ ५ ॥

८८ शिवविष्णुकांचीस्तुतिः

कांचीपुरीमहं मन्ये कांचिदेकां विभोः कलाम् ।
विकला अपि यद्योगा सकलात्मत्वभाजनम् ॥ १ ॥
कांची यथा हि वक्षोर्ध्वं युवते राजते कटौ ।
कांची तथाऽधिवसुधाया वसुप्रान्ते विराजते ॥ २ ॥
पंचमी मुक्तिपुर्येषा पंचमी योगभूरिव ।
पश्यता तस्य न पुनः पश्यतात्रास्य जन्मिनः ॥ ३ ॥
शिवविष्णुपुरी कांची कांश्चिन्चित्तां हरेश किम् ।
न किंचिदपि यद्दृष्ट्वा पापं तिष्ठति देहिनाम् ॥ ४ ॥
वाराणसी मुक्तकाशी पापराशीविनाशिनी ।
तथा दक्षिणकाशीयं मुक्तिद्वारमपावृता ॥ ५ ॥
अतिवेगवतीयमशाम्यां वेगवती सरिदत्र हि कांच्याम् ।
सतिवेगवती गुरुगीता वेगवतीं मिरमात्मनि कुर्यात् ॥ ६ ॥
एकाम्रकेशाभिधभूमिलिंगं यामाम्यभीष्टार्थदमात्मलिंगम् ।
सपर्याविद्यावरणं निरस्य प्रदर्शय स्वात्मनि मे चिरस्य ॥ ७ ॥
वरदराजवराजितदुर्हरं वरदराजमुपाश्रितसम्पदम् ।
वरदराजिकरं प्रणमाम्यजं वरदशान्तवरं समघोऽग्रजम् ॥ ८ ॥
परिहृतविनतार्तिर्वारितस्त्रीयजूर्तिर्भुवनरचितमूर्तिर्भक्तरामप्रपूर्तिः ।
जयति वरदराजो भक्तचित्तानुवर्ती निजभजकपतिर्दिङ्मालिनी
यस्य कीर्तिः ॥ ९ ॥

८९ पक्षितीर्थस्तुतिः

यत्र शंखाभिधं तीर्थं यत्र वेदगिरिर्महान् ।
भक्तवत्सल ईशश्च पक्षितीर्थं तदुत्तमम् ॥ १ ॥
विधेः सुतौ शंभुशापाद्विधे. कंकत्वमेत्यसौ ।
भक्तदत्तं गृण्हतोमो भक्तमन्यहमत्र हि ॥ २ ॥
मांशुवेदगिरेः शीर्ष्णं निषेव्य महाचर्यतः ।
शिवमात्मानमित्र यः पश्येत्स गतिमाप्नुयात् ॥ ३ ॥

९० पिनाकिनीस्तुतिः

कांच्यामवाच्यामघहन्त्रुनी यास्ति पयस्विनी ।
याप्राची दक्षिणा चापि पुनात्यस्मान् पिनाकिनी ॥ १ ॥

९१ अरुणाचलस्तुतिः

काश्यां मुक्तिर्मरणादरुणाचलस्याचलस्य तु स्मरणात् ।
अरुणाचलेशसंज्ञं तेजोलिंगं स्मरेत्सदामरणात् ॥ २ ॥

पिनाकिनीस्तुतिः

द्विधेह संभूय धुनी पिनाकिनी द्विधेव रौद्री हि तनुः पिनाकिनी ।
द्विधा वनोरुत्तरतोपि चैको यस्याः प्रवाहः प्रववाह लोकः ॥ ३ ॥
प्राचोत्तरा तत्र पिनाकिनी या स्वतीरगान् संवसतान्पुनाती ।
अस्याः परो दक्षिणतः प्रवाहो नानानदीयुक् प्रववाह सेयम् ॥४॥

लोकस्तुता याप्यपिनाकिनीति स्वयं हि या सागरमाविवेश ।
मनाक् साधनार्ति विना पापहन्त्री पुनानापि नानाजनाद्याधिहन्त्री ।
अनायासतो या पिनाक्याप्तिदात्री पुनात्वंहसो नः
पिनाकिन्यवित्री ॥ ५ ॥

अरुणाचलतः काञ्च्या अपि दक्षिणदिक्स्थिता ।
चिदम्बरस्य कावेर्या अप्युदग्या पुनातु माम् ॥ ६ ॥
याधिमासवशार्धेऽब्द्यां कृतक्षौरस्य मेऽल्पका ।
स्नापनाय क्षणाद्वृद्धा सा ह्यासेव्या पिनाकिनी ॥ ७ ॥

९२ चिदम्बरस्तुतिः

चिदम्बरस्य चिन्ता नो जाड्यं हित्वा व्यदर्शयत् ।
सर्वव्यापकतां तस्य चिन्तनीयं चिदम्बरम् ॥ १ ॥
यद्यास्तमया माया सती चित्स्वप्रभाद्वया ।
अम्बराभा सुता तस्य चिन्तनीयं चिदम्बरम् ॥ २ ॥
सुखं नित्यं निरस्त्रपं भूमैव निरुपाधिकम् ।
स्वरूपमेव यत्तस्य चिन्तनीयं चिदम्बरम् ॥ ३ ॥
पायाद्म्बरलिङ्गं नो यच्चिदम्बरनामकम् ।
शेषशायिप्रभृतिपुंदोषहारिसुरावृतम् ॥ ४ ॥

९३ कावेरीस्तुतिः

कावेरी निम्नगा वारिलहरीपापहारिणी ।
तारिणी पापिनामेनां भजेहं पापहारिणीम् ॥ १ ॥
स्वसा कृष्णानद्याखिलजगदवद्यामितगुणा
स्वसाराधावद्यामखिलमलपद्यामतिघृणा ।
नृणां गोप्याच्छाद्य दममसृतपद्यां हितकरी
व्यधात्सा कावेरी सरिदवतु नः पुण्यलहरी ॥ २ ॥

उदीचीस्था गंगा पृथुतरतरंगाविकपटा
भटान्याम्यानुच्चैर्दरकलगिरा या जयति हि।
इयं कावेरी तु प्रसभमपि तानंतिकगता-
न्निरस्यं स्वर्लोकं नयति निजलोकं श्रुतिमता ॥ ३ ॥

अतो जल्पं जल्पं सरिदमृतकल्पं तव यश-
स्तटे भ्रामं भ्रामं तव खलु निकामं शुचि यशः।
मुदा मज्जं मज्जं तव पयसि जन्माघकहरं
सदा स्मारं स्मारं तव भवहमाहात्म्यमवरम् ॥ ४ ॥

अये कावेरि त्वत्तटसमटनादेवमनिशं
नयेत्कालं मेलं तव किल जलं पुण्यधुनि शम्।
तटे श्वेतारण्यप्रमतिवरकाशीसदृशपुण्-
महाक्षेत्राण्यन्यान्यपि तव जयंत्याधिविलये ॥ ५ ॥

कावेरि सिन्धो ननु दीनबन्धो कारुण्यसिन्धो भवघोरसिन्धोः।
मां तारय त्वं पतितोमहस्ते तत्राप्यपेक्षार्हति साध्विनस्ते ॥ ६ ॥

पतितोद्धरणाय साध्वि चेदवतारस्तव भूतले न चेत्।
पतितं हि समुद्धरिष्यसि न जनुस्त्वं विफलं करिष्यसि ॥ ७ ॥

कुम्भादिकन्ततामिहाघरणीयममे
नेष्येव सद्गतिमितीच्छसि चेत्स्वधर्मे।
बध्नि प्रसह्य खलु सह्यसुते पुनासि
त्वं सह्य इत्यपिरचो विमतं करोषि ॥ ८ ॥

दीक्षा गृहीताजगरी गरीयसी यद्रोधसि श्रीगुरुणारुणाम्भसा।
कायाधवायापि मुहुर्निरस्तुवन् कावेरिकां त्वां खलु वासुदेवः ॥९॥

वेदान्तस्तोत्राणि

९४ वेदांतपररामायणम्

दशेंद्रियरथो देही राजा दशरथः स्मृतः ।
कौसल्या तत्प्रिया बुद्धी रामस्तत्रोद्गतः परः ॥ १ ॥
धृत्वा सीतां स्वानुभूतिं सुखमास्तेऽथ दैवतः ।
संसारविपिने प्रापाहंकारो रावणाभिधः ॥ २ ॥
राजसः स्वानुभूतिं तां सीतां यत्नाज्जहार ह ।
रामः परात्मापि ततः स्वानुभूतिवियोगतः ॥ ३ ॥
प्राप्तो दीनदशां दुःखी शुशोच विरहातुरः ।
परिभ्रमन्हनुमता विवेकेन च संगतः ॥ ४ ॥
तेन सीताख्यानुभूतिरित्यस्तिवार्ता प्रदर्शिता ।
ततो वानरसद्वृत्तिसैन्येन च हनूमता ॥ ५ ॥
सेतुं बध्वा स जलधौ साधनाभ्यासरूपकैः ।
ततो भवाब्धिमुल्लंघ्य दीप्तज्ञानाग्निना भृशं ॥ ६ ॥
सूक्ष्मदेहाख्यलंका च दग्ध्वोपनिषदस्त्रतः ॥
कामक्रोधादिरक्षांसि हत्वा युद्धे सहस्रशः ॥ ७ ॥
सात्त्विकाहंकारविभीषणसाहाय्यतस्ततः ।
कुंभकर्णं तामसाहंकारं राजसमप्यथ ॥ ८ ॥
निहत्य रावणं स्वानुभूतिं सीतां प्रगृह्य च ।
रामः स्वरूपसाम्राज्येऽभिषिक्तोऽरीरमत्तया ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं वेदांतपररामायणं संपूर्णम् ॥

९५ वेदांतपरभागवतम्

वसुदेवः शुद्धसत्त्वं तच्चित्तिर्देवकी मता ॥
कृष्ण आत्मागतस्तत्र पितृबन्धविमोचकः ॥ १ ॥
गोकुलं प्रापितोऽथापि दैवात्पित्रेन्द्रियाभिधम् ।
सद्वृत्तिसात्त्विकात्मालययशोदानन्दवात्मज् ॥ २ ॥
दुर्वासनापूतनाघ्नो रेमे गोप्यात्मवृत्तिभिः ॥
विलीय सत्सङ्गितगोरक्षाद्गोगोपपालकः ॥ ३ ॥
नानाकौतुककृद्दुर्हृद्वृत्तिवृन्दावने स्थितः ॥
गोप्याशापूरकोऽविद्यानिशायां चित्तरासकृत् ॥ ४ ॥
गोप्योर्द्वयोर्द्वयोर्मध्ये वशस्तत्तनुरूपवान् ॥
रेमे दैवात्तद्वियुक्तो दुर्हृत्प्राप्तपितृसंगतः ॥ ५ ॥
भवाब्धिमध्ये देहाख्यां कृत्वा द्वारवतीं पुरीं ॥
सोऽनुप्रविष्टस्तां वृत्त्याख्या विविधाः स्त्रियः ॥ ६ ॥
सर्वाः पतिव्रताः कान्तं मेनिरे तं वशीकृतम् ॥
आत्मारामोऽप्यसङ्गोऽपि ततो दीन इवाबभौ ॥ ७ ॥
षोडशस्त्रीसहस्रेशः संसारं समवर्धयत् ॥
परोद्देशकृत्पञ्चप्राणपाण्डवपालकः ॥ ८ ॥
हरीकृत्य ब्रह्मशापं विभाव्य स्वजनान् क्षणात् ॥
पुरीं द्वारवतीं चापि कृष्ण एकस्ततः स्वयम् ॥ ९ ॥
हृत्पाण्डवसारोगाद्वैकुण्ठं पूर्णधाम वन् ॥
भक्तः स्मृत्वा भगवत्संकथेदं सदा पठेत् ॥ १० ॥
भवार्तिहृद् भागवतं स नूनं भवमर्जकः ॥

---

९६ वेदांतपरत्रिवेणी ॥

इंद्रियाणां जडानां च विषयाणां च तादृशां ॥
वैरस्यं ज्ञानपूर्वं यद्विरक्तिः सा प्रकीर्तिता ॥ १ ॥
जडोपाधेश्वरादूदृश्याद्बुद्धिवृत्तिं निवर्त्य च ॥
चैतन्यप्रवणा कार्या भक्तिः सा परिकीर्तिता ॥ २ ॥
सर्वांशरोऽस्मि घनचित्प्रकाशात्मेति या मतिः ॥
महावाक्यविचारोत्था सात्मज्ञप्तिः प्रकीर्तिता ॥ ३ ॥
एता हि यमुनागंगासरस्वत्योऽत्र संगताः ॥
त्रिवेणी सैव तत्रैव स्नानाद्द्रागाद्यघक्षयः ॥ ४ ॥
गुणत्रिवेणीस्नानं धीस्त्रियः कुर्यात्पुमानिह ॥
पातकेच्छोद्भवो नास्य पुनरन्यत्र तूद्भवः ॥ ५ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
वेदान्तत्रिवेणी संपूर्णा ॥

---

९७ मानसपूजा

अथ प्रबोधः

अजितामृत योगनिद्रितास्त्युतशक्तेः स्वकृताविमोहित
ह्यसुरे श्रुतिवन्दिगीततो भगवञ्जागृहि जागृहि स्ययीद् ॥ १ ॥

अथ ध्यानम्

यतोऽस्य जननाद्यजः स्वशरमाय आद्यो विभुः ।
स्वराट् सकलविद्गुरुः स सुरसार्चिदात्मा प्रभुः ॥
असंसृतिविरूप छन्द्मितमलोऽमुमैक्याप्तये
निवर्त्य नयनं निषेधविधिवाक्यतश्चिन्तये ॥ २ ॥

अथावाहनम्

कार्यक्षमान्वीक्ष्य पृथग्युतान्वा योऽनुप्रविश्याथ विभुर्निजांशात् ।
निन्ये प्रभुत्वं हि महन्मुखांस्तमुपाह्वये श्रीशमनन्यचित्तः ॥ ३ ॥

अथासनम्

अनेजज्जवीयो ह्यदोऽप्याप्नुवन्नो सुराः पूर्वमर्शत्पराक्षोऽपि तिष्ठत् ।
परान्धावतोऽत्येति यद्ध्यासनं ते ह्यधीशार्पितं चित्तमस्तान्यवृत्ति ॥४॥

अथ पाद्यम्

राहोः शीर्षधरोपधारिकमिदं विष्णो पदं श्रीश ते
मत्स्यत्वञ्च निसर्गशुद्धमपि सन्मायांशतोऽशुद्धवत् ॥
भातं मूढधिया तदर्थममले ज्ञानामृतं यत्नतो
धीपात्रेण हिरण्मये विनिहितं पाद्यं गृहाणात्मन ॥ ५ ॥

अथार्घ्यम्

देवाचार्यप्रसादप्रजनितमुरसंपद्विसद्रत्नजात-
श्रेण्याढ्ये मञ्जुलेऽस्मिन्नतितरविमले भाजने वै विशाले ॥
चेतःसञ्ज्ञेऽविलोले धृतभजनसराद्वैतवार्यर्थजाले
ह्यर्घ्यं संपादितं ते ह्यधिप परम भोः स्वीकुरुष्वाप्तकाम ॥ ६ ॥

अथाचमनम्

विधिवच्छ्रवणादि यत्कृतं ते ह्यधिपाभव मे प्रसीद शंभो ॥
त्रिविधावरणाम्बु तेऽर्पितं सत्कृपयाऽऽचमनं कुरुष्व तेन ॥ ७ ॥

अथ स्नानम्

प्रवचनादिसुदुर्लभताश्रुतेरध्यधिपते त इह श्रुतिविप्लुते ॥
परमभक्तिसुशीतलसज्जलं वपुषि सिक्तमयाऽऽप्लुतयेऽस्त्वलम् ॥ ८ ॥

अथ वस्त्रम्

यत्किञ्चिज्जगति श्रीश तत्त्वया वास्यमीश वै ॥
वस्त्रत्वेनार्पितं तेन परानन्दार्हतास्तु मे ॥ ९ ॥

अथ प्रदक्षिणा

त्वं श्रीशोऽहमहं त्वमित्यथगतेः स्येम्ने निदिध्यासना-
स्नानस्ते परिदक्षिणा हि विहिता यद्यच्च मे क्रीडितम् ॥
तद्ब्रह्मास्तु चिदन्वये त्रिपुरथोत्थानुस्मरन्व्याहरे
तारं तारकमेकमात्मनि यथा शार्दूलविक्रीडितम् ॥ १७ ॥

अथ नमस्कारः

असकृदभिहिता तेनेकजन्माप्तपुण्यैः प्रणतिविततिरेवाद्वैतबोधाविशेषा ॥
त्वयि विनिहितमेतन्मे न रावं स्वर्गीयं च्यविष जयतु पूजा त्वद्यशो-
मालिनीयम् ॥ १८ ॥

अथ क्षमापनम्

यन्मे न्यूनं समस्तं स्थूलदृष्ट्या भूमन्स्तेनुक्रोशापीयूषदृष्ट्या ॥
नित्यं श्रेयः स्वप्रभं शालिनीयं वस्त्याभूत्संपूर्णताशालिनीयम् ॥ १९ ॥
बोधनं ह्यात्मनः शोधनं चात्मनः पूजनं ह्यात्मनो भोजनं स्वात्मन ॥
यत्र सैषात्मपूजास्तु कण्ठे सतां स्रग्विणी मापरा श्रीय कंठेऽसताम् ॥ २० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
आत्मपूजा सम्पूर्णा ॥

---

९८ ब्रह्मसूत्रम्

चित्तूलजातं यदु चित्तवृत्तं त्रिवृत्कृतं येन च सूत्रजातम् ॥
परपूर्वजातं यदु नैव जातं तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज देहजातम् ॥ १ ॥
त्रिलोकसूत्रं ननु यद्गुणाग्र्यं त्रिगुणताग्र्यं नवदेवताग्र्यम् ॥
षट्के त्रिमात्रे गदनन्तमात्रं तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज देहजातम् ॥ २ ॥

प्रजापतेर्यत्खलु पूर्वजातं यज्ञोपवीतं सहजातमात्मम् ॥
सत्वेन युक्तं त्रिगुणेन शक्तं तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥ ३ ॥
दक्षोध्दृतं चेद्यदु विश्वमूलं सदा पवित्रं प्रकरोति सूत्रम् ॥
एनोऽखिलं भञ्जतैकपात्रं तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥ ४ ॥
यद्ब्रह्मसूत्रं यदु वस्तुतंत्रं यतः स्वतन्त्रं परतन्त्रयन्त्रम् ॥
तमाहुरत्रेः परमं सुपुत्रं तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥ ५ ॥
यमत्रिपुत्रं स्तुवते पवित्रमसाध्वमित्रं किल साधुमित्रम् ॥
अतीव चित्रं सुविचित्रगात्र तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥ ६ ॥
अनन्यया सूत्रमिदं पवित्रं भक्त्या धृतं चेत्सुविशुद्धगात्रम् ॥
भवेत्सविश्वासात्स पवित्र एव तद्ब्रह्मसूत्र द्विज धेह्यजातम् ॥ ७ ॥
स ब्राह्मणो यो मनसा बिभर्ति यद्वा नरो यो वचसा बिभर्ति ॥
यद्वाप्यदंभः श्रवसा बिभर्ति तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥८॥
द्विजोऽपि चेद्येन विवर्जितः स चण्डाल एवास्य च धारणेन ॥
सद्ब्राह्मणत्वं खलु हीनजातेस्तद्ब्रह्मसूत्रं द्विज धेह्यजातम् ॥ ९ ॥
नवसूत्रमहोरात्रं योऽत्रिपुत्रमयं द्विजः ॥
ब्रह्मसूत्रमिदं धत्ते स यातीह पवित्रताम् ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
ब्रह्मसूत्र संपूर्णम् ॥

---

९९ षट्पञ्चाशिका

ध्याता सच्चिन्मुखो दत्तो रक्तोष्णाकाशदीपवत् ॥
मायाविघ्नैर्हृदाऽसंगः वह्निश्चिन्ने यथा ध्रुवः ॥ १ ॥
भवाध्वतापश्रान्तस्य सीताराम. समाश्रय. ॥
भयाध्वतापश्रान्तस्य शीताराम: समाश्रयः ॥ २ ॥

भवांबुधिनिमग्नस्य तारिणी भगवत्कथा ॥
यथांबुधिनिमग्नस्य तरणिर्विधिचोदिता ॥ ३ ॥
भवतापाभितप्तस्य शरणं न गुरोः परम् ॥
दवतापाभितप्तस्य शरणं न घनात्परम् ॥ ४ ॥
रोचते सुविरक्तस्य न सांसारिकपुंकथा ॥
यथा पित्तज्वरार्तस्य सुरसान्नादिसत्कथा ॥ ५ ॥
शृणोति सर्वं संन्यस्य श्रुतिवार्तां स आदरात् ।
परव्यसनिनी नारी जारवार्तां यथाऽऽदरात् ॥ ६ ॥
कथंचन त्यजेन्नैव विवेकी शान्तिगेहिनीम् ॥
यथा कामाभिसंतप्तोऽविवेकी कान्तगेहिनीम् ॥ ७ ॥
गुरूक्तं सूक्ष्ममध्यासभावनानात्वदर्शिनः ॥
आदर्शबिंबितानेकद्वारदर्शिशिशोरिव ॥ ८ ॥
धीसाङ्गशमादिसंपन्नः सद्गुरूक्त्या लभेत्पदम् ॥
चोरैस्त्यक्तो वने बद्धदृगभिज्ञगिरा नरः ॥ ९ ॥
भवाद्भूमेत्यपरोक्षात्मत्वं प्रत्येत्सद्गुरोर्गिरा ॥
भिल्लपालितराट्पुत्र आप्तोक्त्या राजतामिव ॥ १० ॥
कूटस्थसच्चिदानन्दतनोर्धन्यविभो वने ॥
पुत्रस्य जातिवन्ध्याया इव जन्माग्रया यथा ॥ ११ ॥
पाताल्मेणमात्रं चिन्तनी त्रिभं न चापरम् ॥
यस्त्वन्तरं यथा ध्वान्ते रज्जौ सर्पविसर्पणम् ॥ १२ ॥
विषयमहलेच्छा नु स्यात्परिज्ञानतः पुरा ॥
अज्ञस्य शुक्तिविज्ञानात्पूर्वं रजतस्पृहा ॥ १३ ॥
कस्मात्कस्मादिदं जातं येनेन कः सुधीः ॥
को नाम मुक्तिसंपन्न आत्मा घनसदात्मवान् ॥ १४ ॥

स्वस्वरूपस्थितौ सत्यां दुःखं नैव सुखात्मनि ॥
यथा बाल्यादिके त्यक्ते कष्टं स्वात्मनि नैव तत् ॥ २७ ॥
नाध्यात्मिकादिदुःखोऽपि ज्ञात्वेकात्मतां विभुः ॥
स्वसत्यात्मा यथा लोके पटस्थां चित्रितः पटः ॥ २८ ॥
कामं सृजतु कूटस्थे माया विश्वं चिदम्बरे ॥
नास्य लाभो न वा हानिर्वर्षत्यब्दे यथा दिवः ॥ २९ ॥
करणव्यवहारैस्तु कूटस्थात्मा न लिप्यते ॥
न लिप्यते यथा कूटो लोहानामपि ताडनैः ॥ ३० ॥
अन्नमय इवाभातोऽप्यात्मा कोशेभ्य उत्तरः ॥
तेभ्यो विवेचितः शुद्धः स्फटिको रक्ततो यथा ॥ ३१ ॥
शुद्धात्मा व्यवहारेऽपि स्थितस्तेन न लिप्यते ॥
असंगत्वात्तथान्यत्र पद्मपत्रमिवांभसा ॥ ३२ ॥
देहादितापतप्तोऽहमिति धीरविवेकिनः ॥
पुत्रदारेषु तप्येषु तपामीति मतिर्यथा ॥ ३३ ॥
सच्चिदानंदरूपोऽहमेवं निश्चयवानपि ॥
मर्त्योऽस्मीति यदाधीर्हि भ्रममश्नुते क्षणम् ॥ ३४ ॥
निराकृत्य स्वलेखिकां सारमास्थाय नीरसम् ॥
यथा त्यजति निःसारं फले स्वादु रसं पिबन् ॥ ३५ ॥
नात्यन्तासत्यमात्मानं मूढः पश्यति दुष्टदृक् ॥
यथा दिवान्ध उदितमर्कं लोकप्रकाशकम् ॥ ३६ ॥
विमान्यपांशोऽन्यं प्रपञ्चं सुखं यापि विभेत्ति यः ॥
दीपादितो दृश्यमानां स्वच्छायामिव बालकः ॥३७॥
माया दाद्विचिरंनं प्रदर्शयितुं क्षमा ॥
विमर्शं सं यथाऽप्यरतर्कगां मलिनवाद्युयः ॥ ३८ ॥

चिन्तयान्नोऽपि तत्वं स्वं स्वच्छन्दो न नियम्यते ॥
साम्राज्यं स्वतन्त्रं च प्रजाभिरिव राट्सुतः ॥५०॥

परमार्थदृशः क्वापि नेष्टानिष्टे शुभाशुभे ॥
घृष्ट्याऽघृष्ट्याप्पूरस्थसस्यवृद्धिक्षयाविव ॥५१॥

श्रुत्याद्यावृत्तियोगाग्न्युज्ज्वलितः पूर्वरूपभाक् ॥
जीव आत्मैव चागन्तुमलदाहे सुवर्णवत् ॥५२॥

कीटभ्रमरदृष्ट्या न चित्रं स्वध्यानतः स्वता ॥
नामरूपोपाध्यपाये सर्वैक्यं सरिदब्धिवत् ॥५३॥

चित्रप्राप्तिक्षिकैश्वर्यं तत्त्वज्ञं रञ्जयेत्कथम् ॥
हावैः क्षीरेप्सुधृतस्वहृद्दुग्मथयतीह किम् ॥५४॥

ज्ञानी क्षीणान्यकर्मापि प्रारब्धं सहतेऽवशी ॥
व्यालग्राही गृहीताहिर्यथा तत्कृतपीडनम् ॥५५॥

प्राप्तकामं स्थितप्रज्ञं स्वयं कामा विशन्ति तैः ॥
शान्तो नोत्सर्पति यथा पूर्णाब्धिरचलांबुभिः ॥५६॥

या षट्पंचाशिका वासुदेवानन्दीयमुद्गता ॥
वानवासीपुरि तया प्रीयतामत्रिनन्दनः ॥५७॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता
षट्पञ्चाशिका संपूर्णा ॥

श्रीदत्तात्रेयस्तोत्राणि

१०० श्रीदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रम् ॥

ॐकारतत्वरूपाय दिव्यज्ञानात्मने नमः ॥
नभोतीतमहाधाम्न ऐंद्र्यृध्या ओजसे नमः ॥ १ ॥

नष्टमत्सरगम्यायागम्याचारात्मवर्त्मने ॥
मोचितामेध्यकृतये ह्रींबीजश्राणितश्रिये ॥ २ ॥

मोहादिविभ्रमांताय बहुकायधराय च ॥
भत्तदुर्वैभवछेत्रे क्लींबीजवरजापिने ॥ ३ ॥

भवहेतुविनाशाय राजच्छोणाधराय च ॥
गतिप्रकंपितांडाय चारुव्यायतबाहवे ॥ ४ ॥

गतगर्वप्रियायास्तु यमादियतचेतसे ॥
वशिताजातवश्याय मुंडिने अनसूयवे ॥ ५ ॥

वदद्वरेण्यवाग्जालाविस्पष्टविविधात्मने ।
तपोधनप्रसन्नायेडापतिस्तुतकीर्तये ॥ ६ ॥

तेजोमण्यंतरंगायाद्मरसद्मविहापिने ॥
आंतरस्थानसंस्थायायैश्वर्यश्रौतगीतये ॥ ७ ॥

वातादिभययुग्भावहेतवे हेतुहेतवे ॥
जगदात्मात्मभूताय विद्विषत्षट्कघातिने ॥ ८ ॥

सुरवर्गोद्धृते भूत्या असुरावासभेदिने ॥
नेत्रे च नयनाक्ष्णे चिच्चेतनाय महात्मने ॥ ९ ॥

देवाधिदेवदेवाय वसुधासुरपालिने ॥
याजिनामग्रगण्याय द्रांबीजजपतुष्टये ॥ १० ॥

चासनावनदावाय धूलियुग्देहमालिने ॥
यतिसंन्यासिगतये दत्तात्रेयेतिसंविदे ॥ ११ ॥
यजनास्यभुजेजाय तारकावासगामिने ॥
महाजवास्पृग्रूपायात्ताकाराय विरूपिणे ॥ १२ ॥
नराय धीप्रदीपाय यशस्वियशसे नमः ॥
हारिणे चोज्वलांगायात्रेस्तनूजाय संभवे ॥ १३ ॥
मोचितामरसंघाय धीमतां धीरकाय च ॥
बलिष्ठविप्रलभ्याय यागहोमप्रियाय च ॥ १४ ॥
भजन्महिमविख्यात्रेऽमरारिमहिमच्छिदे ॥
कामाय कुंडिपूज्याय यमिने हेममालिने ॥ १५ ॥
गतोपाधिव्याधये च हिरण्याहितकांतये ।
यतींद्रचर्यां दधते नरमावौपधाय च ॥ १६ ॥
बरिष्ठयोगिपूज्याय तंतुसंतन्वते नमः ॥
स्थात्मगायासुतीर्थाय मःश्रिये षट्काय च ॥ १७ ॥
तेजोमयोत्तमांगाय नोदनानोद्यकर्मणे ॥
ज्ञान्याभिमुतित्रिहात्र ॐकारितसुभक्तये ॥ १८ ॥
रुक्शुङ्मनःखेदहृते दर्शनाविषयात्मने ॥
रांकवाम्नवस्राय नरतस्त्वप्रकाशिने ॥ १९ ॥
द्राग्वितप्रणतापायात्तःस्वजिष्णु स्वराशये ॥
राजन्त्यास्थैकरूपाय मःस्थायमसुवंधने ॥ २० ॥
यतये चोदनातीतप्रचारप्रभवे नमः ॥
मानरोपविहीनाय शिष्यसंसिद्धिकारिणे ॥ २१ ॥
गंत्रे पादविहीनाय चोदनाचोदितात्मने ॥
यवीयसेऽलर्कदुःखवारिणेऽखंडितात्मने ॥ २२ ॥

प्ह्रींबीजायार्जुनेष्टाय दर्शनादर्शितात्मने ॥
नतिसंतुष्टचित्ताय यतिने ब्रह्मचारिणे ॥ २३ ॥

इत्येष सत्स्तवो वृत्तोयात् कं देयात् प्रजापिने ॥
मस्करीशो मनुस्यूतः परब्रह्मपदप्रदः ॥ २४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
मन्त्रगर्भश्रीदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१०१ श्रीदत्तात्रेयप्रार्थनास्तोत्रम् ॥

श्रीपाद श्रीवल्लभ त्वं सदैव। श्रीदत्तास्मान्पाहि देवाधिदेव ॥
भावग्राह्य क्लेशहारिन्सुकीर्ते। घोरात्कष्टादुद्धरास्मान्नमस्ते ॥ १ ॥
त्वं नो माता त्वं पिताऽऽप्तोऽधिपस्त्वम्। त्राता योगक्षेमकृत्सद्गुरुस्त्वम्॥
त्वं सर्वस्वं नोऽप्रभो विश्वमूर्ते। घोरात्कष्टादुद्धरास्मान्नमस्ते ॥ २ ॥
पापं तापं व्याधिमाधिं च दैन्यं। भीतिं क्लेशं त्वं हराशु त्वदन्यम् ॥
त्रातारं नो वीक्ष ईशास्तजूर्ते। घोरात्कष्टादुद्धरास्मान्नमस्ते ॥ ३ ॥
नान्यस्त्राता नापि दाता न भर्ता। त्वत्तो देव त्वं शरण्योऽकहर्ता ॥
कुर्वात्रेयानुग्रहं पूर्णराते। घोरात्कष्टादुद्धरास्मान्नमस्ते ॥ ४ ॥
धर्मे प्रीतिं सन्मतिं देवभक्तिं। सत्संगाप्तिं देहि भुक्तिं च मुक्तिम् ॥
भावासक्तिं चाखिलानंदमूर्ते। घोरात्कष्टादुद्धरास्मान्नमस्ते ॥ ५ ॥
श्लोकपंचकमेतद्यो लोकमंगलवर्धनम् ॥
प्रपठेन्नियतो भक्त्या स श्रीदत्तप्रियो भवेत् ॥ ६ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयप्रार्थनास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१०२ श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रम्

दयात्रेयं महात्मानं वरदं भक्तवत्सलं ।
प्रपन्नार्तिहरं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ १ ॥

दीनबंधुं कृपासिंधुं सर्वकारणकारणं ।
सर्वरक्षाकरं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ २ ॥

शरणागतदीनार्तपरित्राणपरायणं ।
नारायणं विभुं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ३ ॥

सर्वानर्थहरं देवं सर्वमंगलमंगलम् ।
सर्वक्लेशहरं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ४ ॥

शोषणं पापपंकस्य दीपनं ज्ञानतेजसः ।
भक्ताभीष्टप्रदं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ५ ॥

सर्वरोगप्रशमनं सर्वपीडानिवारणम् ।
तापप्रशमनं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ६ ॥

ब्रह्मण्यं धर्मतत्त्वज्ञं भक्तकीर्तिविवर्धनम् ।
आपदुद्धरणं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ७ ॥

जन्मसंसारबंधघ्नं स्वरूपानंददायकम् ।
निःश्रेयसप्रदं वंदे स्मर्तृगामी स माऽवतु ॥ ८ ॥

जयलाभयशःकामदातुर्दत्तस्य यः स्तवम् ।
भोगमोक्षप्रदस्येमं प्रपठेत्स कृती भवेत् ॥ ९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

मकरंदान्दर्शनतः पुरुषार्थचतुष्टयम् ।
ददाति भगवान् भूमा सच्चिदानंदविग्रहः ॥ ४ ॥
जागर्ति गुप्तरूपेण गोप्ता ध्यानसमाधितः ।
प्रत्यूहं भक्तसुम्नं ददाति समदृष्टितः ॥ ५ ॥
कृष्णा तृष्णाहरा यत्र सुरसा भुवनेश्वरी ॥
यत्र सौख्यदपादुदत्तपादुका तां नमाम्यहम् ॥ ६ ॥
पादुकारूपियतिराण्नरसिंहसरस्वती ।
राजते राजराजर्षिदत्तश्रीपादवल्लभः ॥ ७ ॥
नमामि गुरुमूर्तिं तं तापत्रयहरं हरिम् ।
आनंदमयसाक्षात्कारं नयभक्त्या सुखप्रदम् ॥ ८ ॥
करवीरस्थविबुधमूढपुत्रं विनिंदितम् ।
छिन्नजिह्वं बुधं चक्रे तद्वन्मयि कृपां कुरु ॥ ९ ॥

---

१०५ श्रीपादश्रीवल्लभस्तोत्रम्

ब्राह्मण्यै यो मंक्षु भिक्षान्नतोभूच्छ्रीदस्तस्या यः कृपार्द्रः सुतोऽभूत् ॥
विस्मृत्यास्मान् किं स गाढं निद्रौ श्रीपादद्रौ तापदाहानिद्रौ ॥१॥
आम्नायार्थं मतजप्रमत्तान्यः कृत्वा स्वांगात् संचचारार्थमान्यः ॥
विस्मृत्यास्मान् किं स गाढं निद्रौ श्रीपादद्रौ तापदाहानिद्रौ ॥ २ ॥
सार्भा मर्तुं योद्यता स्त्रीस्तु तस्या दुःखं हर्तुं त्वं स्वयं तत्सुतः स्याः ॥
विस्मृत्यास्मान् किं स गाढं निद्रौ श्रीपादद्रौ तापदाहानिद्रौ ॥ ३ ॥
राज्यं योऽदाद्दाशु निर्णेजकाय प्रीतो नत्या यः स्वगुप्त्यै नृकायः ॥
विस्मृत्यास्मान् किं स गाढं निद्रौ श्रीपादद्रौ तापदाहानिद्रौ ॥ ४ ॥

प्रेतं विप्रं जीवयित्वाऽऽस्तजूर्ति यश्चक्रे दिक्‌शालिनीं स्वीयकीर्तिं ॥
विस्मृत्यास्मान् किं स गाढं निद्रौ श्रीपादद्रौ नापदाहानिद्रौ ॥५॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीपादश्रीवल्लभस्तोत्रं संपूर्णम्

---

१०६ श्रीनृसिंहसरस्वतीप्रार्थनाष्टकम् ॥

अब्दकृत्स्नगिरोऽमरोऽभवद्द्विजपत्न्यास्तनयोऽपि योऽभवत् ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ १ ॥
प्रणवं प्रपपाठ जन्मतो विजहाराल्पदशोऽपि सन्मतः ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ २ ॥
मृतविप्रसुतं व्यजीवयच्च स वंध्यामहिषीमदोहयत् ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ३ ॥
स्वतनुं यतये व्यदर्शयद्द्विजगाधं गुरुशाप्यनाशयत् ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ४ ॥
प्रददौ हि मृतप्रियस्त्रिया अपि सौभाग्यमसु यश्चमारिकया ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ५ ॥
स्वसुतेऽभवदश्वत्थदिक्काशुवशाया अपि वंशवृद्धिकृत् ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ६ ॥
दुरकार्यपि शुष्कशाखतः कुसुमी येन सुखी च कुष्ठतः ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ७ ॥
अमराख्यपुरे च योगिनीवरदो योऽधिकदोऽस्ति योगिनोः ।
स नृसिंहसरस्वती यतिर्भगवान्मेऽस्ति परा वरा गतिः ॥ ८ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीनृसिंहसरस्वतीप्रार्थनाष्टकं संपूर्णम्

---

१०७ श्रीदत्तगुरुपंचकम्

सुनीलमणिभासुराहृतसुरावदाता सुरा-
सुरार्चितदुराशयाविलनरावराशांबरा ॥
वरादरकरा कराक्षगुणधरा धरापादरा-
दरारवपरा परा तनुरिमां स्मराम्यादरात् ॥ १ ॥
सदादृतपदा पदाहृतपदा सदाचारदा
सदानिजहृदास्पदा शुभरदा मुदासंमदा ॥
मदांतकपदा कदापि तव दासदारिद्र्यहा
सदान्यवरदास्तु मेंतर उदारवीरारिहा ॥ २ ॥
जयाजतनयाभया सदुदया दयार्द्राशया
शयात्तविजयाजया तव तनुस्त्वया हृत्स्थया ।।
नयादरदया दयाविशदया वियोगोनया
तयाश्रय न मे हृदोस्तु शुभया भया भातया ॥ ३ ॥
धियाश्रय भज गुरुं यमृषयोपि चेरुर्गुरुः
स्वशांतिविजितागुरुः समभवत्स पृथ्वीगुरुः ॥
अजं भवरुजं हरंतमुषिजं नरा अत्रिजं
भजंतु तमघोघ्नजं सुमनसामसूयात्मजम् ॥ ४ ॥
नमोस्तु गुरवे स्वकल्पतरवेऽत्र सर्वोरवे
रवेरधिरुचे शुचे मलिनभक्तहृत्कारवे ॥
अवेहि तव किंकरं झिगसि धेहि मे शंकरं
करं तव वरं वरं नव पर वृणे शंकरम् ॥ ५ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तगुरुपंचकं संपूर्णम् ॥

१०८ श्रीनृसिंहवाडी दत्तपादुकाष्टकम् (वृत्तगर्भम्)

कृष्णावेणीपञ्चगङ्गायुतिस्थं श्रीपाद श्रीवल्लभ भक्तहृत्स्थम् ॥
दत्तात्रेय पादुकारूपिणं तं वन्दे विद्याशालिनी संगृणन्तम् ॥ १ ॥
उपेन्द्रवज्रायुधपूर्वदेवैः सपूर्वदेवैर्मुनिभिश्च गीतम् ॥
नृसिंहसञ्ज्ञं निगमागमाद्यं गमागमाद्यन्तकरं प्रपद्ये ॥ २ ॥
परिहृतनवजूर्तिं स्वीयकामप्रपूर्तिं ह्यवनिजभजकार्तिं सच्चिदानन्दमूर्तिम् ॥
सदयहृदयवर्ती योगविचक्रवर्ती स जयति यतिराड् दिङ्मालिनी यस्य कीर्तिः ॥ ३ ॥
द्रुतविलम्बितकर्मविचारणा फलसुसिद्धिरतोऽमरभाग्जनः ॥
अनुभवत्यकमेव तदुद्धृतौ हरिरिहाविरभूत्पदरूप्यसौ ॥ ४ ॥
विद्युन्मालातुल्या सम्पत्प्राज्ञम्मन्यातेऽप्यस्या आपत् ॥
तत्ते धार्यं ज्योतिर्नित्यं ध्याने मेऽस्तु ब्रह्मस्सत्यम् ॥ ५ ॥
त्रिद्वारं तव भवनं चतुष्प्रदीपं विघ्नेशामरपतियोगिनीमरुद्भिः ॥
जाह्नव्याद्युतमभितोऽन्नपूर्णया च स्मृत्वा मे भवति मतिः प्रहर्षिणीयम् ॥ ६ ॥
हरति द्विजानां शिवसोपजातिं पुष्णाति कृष्णा च विनष्टतृष्णा ॥
यथाक्प्रवाहाऽनुमताशिवाह्वा या साऽष्टतीर्थाः स्मृतिमेतु सार्था ॥ ७ ॥
कलौ मलौघातकरं नरञ्जपुरे वरे जातमकामकामम् ॥
चराचराद्य भुवनाऽवनार्थं क्षणे क्षणे सज्जनतानताङ्घ्रिम् ॥ ८ ॥
भुजगप्रयाताद्गुणोत्यादिवास्माद्भवाब्धौ त आगत्य न त्यक्तुमिच्छेत् ॥
नृसिंहस्य वाट्या प्रभो राजधान्या स यायात्सुधन्या गतिं लोकमान्याम् ॥ ९ ॥

इति श्री प प श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
दत्तपादुकाष्टकं संपूर्णम् ॥

---

१०९ श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रम्

दत्तात्रेय त्वां नमामि प्रसीद त्वं सर्वात्मा सर्वकर्ता न वेद ।
कोऽप्यन्तं ते सर्वदेवाधिदेव ज्ञाताज्ञातान्मेऽपराधान्क्षमस्व ॥ १ ॥
त्वदुद्भवत्वात्त्वदधीनधीत्वात्त्वमेव मे वन्द्य उपास्य आत्मन् ।
अथापि मौढ्यात्स्मरणं न ते मे कृतं क्षमस्व प्रियकृन्महात्मन् ॥२॥
भोगापवर्गप्रदमार्तबन्धुं कारुण्यसिन्धुं परिहाय बन्धुम् ।
हिताय चान्यं परिमार्गयन्ति हा मादृशो नष्टदृशो विमूढाः ॥ ३ ॥
न मत्समो यद्यपि पापकर्ता न त्वत्समोऽथापि हि पापहर्ता ।
न मत्समोऽन्यो दयनीय आर्य न त्वत्समः क्वापि दयालुवर्यः ॥४॥
अनाथनाथोऽसि सुदीनबन्धो श्रीशानुकम्पामृतपूर्णसिन्धो ।
त्वत्पादभक्तिं तव दासदास्यं त्वदीयमन्त्रार्थदृढैकनिष्ठाम् ॥ ५ ॥
गुरुस्मृतिं निर्मलबुद्धिमाधिव्याधिक्षयं मे विजयं च देहि ।
इष्टार्थसिद्धिं वरलोकवश्यं धनान्नवृद्धिं हयगोसमृद्धिम् ॥ ६ ॥
पुत्रादिलब्धिं म उदारतां च देहीश मे चास्त्वभयं हि शान्तिः ।
ब्रह्माग्निभूभ्यो नम ओषधीभ्यो वाचे नमो वाक्पतये च विष्णवे ॥७॥
शं वास्तु भूतं शिवमन्तरिक्षं द्यावाभयं मेऽस्तु दिशः शिवाश्च ।
आपश्च विद्युत्परिपान्तु देवाः शं सर्वतो मेऽभयमस्तु शान्तिः ॥८॥

इति श्री प. प. वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
दत्तात्रेयस्तोत्रम् ॥

---

११० अद्वैतमालामन्त्रः

वराभयकरं देवं सच्चिदानंदविग्रहं ।
दत्तात्रेयं गुरुं ध्यात्वा मालामंत्रं पठेच्छुचिः ॥ १ ॥

ॐ नमो भगवते दत्तात्रेयाय सच्चिदानंदविग्रहायाद्वयत्वादिगुणकाय नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वभावायासंगतायेक्षामात्रेण प्रकृतिप्रवर्तकायाजायाव्यक्तात्मने भूतेश्वराय सद्धर्मत्राणार्थं योगमाययाविष्कृतशुद्धसत्त्वस्वरूपायाच्युत भवबंधं विमोचय विमोचयाऽपापविद्धासक्तत्वयाश्रमोचितकर्माणि साधय साधय श्रीमन् साधनसंपदं देहि देहि सद्गुरूत्तम गुरूपसत्त्या श्रवणाद्यभ्यासपूर्वकं भवत्पदभक्तिं वितर वितराऽऽद्य लयविक्षेपादीन्परिहर परिहर श्रीहरेऽसंभावनादिडाकिनीर्जहि जहि क्लेशकर्मविपाकाशयवर्जिताविद्यादिक्लेशान्नाशय नाशय हृषीकेशार्थदोषदृष्ट्या प्रमाथींद्रियाणि वशीकुरु वशीकुरु सर्वांतर्यामिन् वैराग्याभ्यासवशाच्चंचलं मन आकर्षयाकर्षयासंग रागद्वेषौ विद्वेषय विद्वेषयाऽऽप्तकाम कामादिशत्रूनुच्चाटयोच्चाटय कल्पनातीत दुष्कल्पनाः स्तंभय स्तंभयाऽसुरनिषूदनासुरभावं मारय मारयाऽस्तसुदर्शन व्याधिस्त्यानादियोगोपसर्गाञ्छमय शमय मृत्युंजय प्रमादमृत्युं विद्रावय विद्रावय विमुक्त हृदयग्रंथिं भिंधि भिंधि निःसंशय सर्वसंशयांश्छिंधि छिंधि निर्वासन दुर्वासना वारय वारय क्रियाकारकफलासंस्पृष्ट ज्ञानाग्निना दाह्यकर्माणि दह दह पाशविमोचन पाशांस्त्रोटय त्रोटयाऽऽदित्यवर्णात्मस्वरूपप्रदर्शनेन स्वपदेन नियोजय नियोजय जय जय भगवन्ननसूयानंदवर्धनाय दत्तात्रेयाय नमस्ते नमस्ते ५००॥

इति पंचशतार्णं यो दध्यान्मालामनुं गले ।
अर्थं तस्य न मुष्णंति देहस्थेंद्रियतस्कराः ॥ २ ॥

दंभदर्पादयो घोरा ये चाविद्यानिशाचराः ।
ये योगभूचरा ज्ञानभूचराः खेचरा अपि ॥ ३ ॥
अंतरायकरा भूतग्रहाः क्रूरतरा अपि ।
याश्च तृष्णादिराक्षस्यो दुर्भरा भैरवा अपि ॥ ४ ॥
ये च त्रिविधदुःखाख्या वेतालो लोभसंज्ञितः ।
महामोहाभिधो महराक्षसो द्विविधावृती ॥ ५ ॥
शाकिनी डाकिनी चापि लयाद्याश्च पिशाचकाः ।
दूरादेव पलायंते तेपि मालास्मृतो द्रुतम् ॥ ६ ॥
धीशुद्धिक्रमतो लभ्या परभक्तिः प्रजापिनः ।
दत्तोऽतो परमं दद्यात्पदं देवसुदुर्लभम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता-
द्वैतमालामन्त्रः ॥

---

१११ अद्वैतं दत्तात्रेयवर्मस्तोत्रम्

ध्यात्वा भक्तामयकरं समष्टिव्यष्टिचालकम् ॥
दत्तात्रेयं पठेद्वर्म सर्वरक्षाकरं परं ॥ १ ॥
स्वसत्तनुप्रणामे मे प्रथमस्य शिरोऽवतु ॥
व्यर्थाचिरः पुरःकंपाद् दुर्भराच्च शुभूर्वकः ॥ २ ॥
स्वपादतुलसीगंधप्रीतिदानेन पातु मे ॥
नासत्यनासिको घ्राणमितरघ्राणतर्पणात् ॥ ३ ॥
नेत्रे स्वसाधुमूर्तिर्मे भास्कराक्षः प्रदर्श्य च ॥
रूपलावण्यसौंदर्यवीक्षणात्परिरक्षतु ॥ ४ ॥
सुश्लोको दिक्श्रुतिः श्रोत्रे श्रावयित्वा स्वकं यशः ॥
श्राव्यं च द्विविधं पातु शब्दात्कर्णकषायदात् ॥ ५ ॥

उच्चारयित्वा मधुरान्स्वगुणान्लोकशोकहान् ॥
जिह्वां पावकत्वात्पातु रसास्वाददुरुक्तितः ॥ ६ ॥
स्वाश्रयक्षेत्रतीर्थेषु गमयित्वा पदौ मम ॥
उरुक्रमपदः पातु व्यर्थपर्यटनादकान् ॥ ७ ॥
रजोहरः स्वसत्पादरजस्तीर्थाप्लुतानि मे ॥
कृत्स्नांगानि हरिः पातु दुःस्पर्शालेपनादितः ॥ ८ ॥
चंद्रचेताः स्वमननाल्हाददानेन मे मनः ॥
दुःखदानंतवस्तुस्पर्शसंकल्पायासतोऽवतु ॥ ९ ॥
चित्तं साक्ष्यनुसंधानं कारयित्वा पुमीश्वरः ॥
मरीचिकोपमद्वैतानुसंधानात्सदावतु ॥ १० ॥
ग्राहयित्वातींद्रियकं बुद्धिं मे निश्चयात्मिकाम् ॥
दुस्तर्कात्पातु जीवात्मा धीव्याप्यस्ततमाः स्वभूः ॥ ११ ॥
दृशे देहेंद्रियप्राणमनोधीभ्यो विलक्षणः ॥
सोहमित्यनुभाव्याहंकारात्पातु दुरात्महात् ॥ १२ ॥
सर्वाशाभ्यः सदा माव्याद्विष्णुः सर्वात्मकोऽपि च ॥
वर्जितं कवचेनाव्याद्रक्षाहीनं च यत्स्थलं ॥ १३ ॥
यो नह्यादात्मनीदं सन्सनद्धः कवची भवेत् ॥
साम्राज्यसंस्थः कामादीन् जित्वाद्वैतसंविदि ॥ १४ ॥
संसारदुःखप्रहरं नष्टात्मधनदायकं ॥
त्रिदोषोत्पातशमनं दुःस्वप्नाद्यादिवारणम् ॥ १५ ॥
यस्यांगे वर्म कंठे च माला गीतायुधं करे ॥
जराप्रदर्शितपथं प्रचंडामयसैनिकम् ॥ १६ ॥
प्राप्तं मृत्युरिपुं चाप्यविगणय्य स एव हि ॥
पदाक्रम्य सुखी यायात्प्रसिद्धं ब्रह्मलोककम् ॥ १७ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
श्रीदत्तात्रेयवर्माख्यकवच संपूर्णम् ॥

११२ श्रीदत्तप्रार्थनातारावली

दत्तात्रेय महामाय वेदगेय हृतामय ॥
अनसूयाऽत्रितनय ममापायं निवारय ॥ १ ॥

नमो नमस्ते जगदेकनाथ । नमो नमस्ते सुपवित्रगाथ ॥
नमो नमस्ते जगतामधीश । नमो नमस्तेऽस्तु परावरेश ॥ २ ॥

त्वत्तोऽखिलं जातमिदं हि विश्वं । त्वमेव सर्वं परिपासि विश्वं ॥
त्वं शक्तितो धारयसीह विश्वं । त्वमेव भो संहरसीश विश्वम् ॥३॥

त्वं जीवरूपेण हि सर्वविश्वं । प्रविश्य संचेष्टयसे न विश्वं ॥
स्वतंत्रमत्राखिललोकबंधो । कारुण्यसिंधो परबोधसिंधो ॥ ४ ॥

यो ब्रह्मरूपेण सृजत्यशेषं । यो विष्णुरूपेण च पात्यशेषं ॥
यो रुद्ररूपेण च हंत्यशेषं । दुर्गादिरूपैः शमयत्यशेषं ॥ ५ ॥

यो देवतारूपधरोऽपि मार्गं । यो वेदरूपोऽपि बिभर्ति मार्गं ॥
यो ऽधीशरूपेण ददाति भोगं । यो मौनिरूपेण तनोति योगम् ॥६॥

गायंति यं नित्यमशेषवेदाः । यजंति नित्यं मुनयोऽस्तभेदाः ॥
ब्रह्मादिदेवा अपि यं नमंति । सर्वेऽपि ते लब्धहिता भवंति ॥७॥

यो धर्मसेतून्स्फुटदान्बिभर्ति । नैकावतारान्समये बिभर्ति ॥
हत्वाखलान्योऽपि सतो बिभर्ति । यो भक्तकार्यं स्वयमातनोति ॥८॥

स त्वं नूनं देवदेवर्षिगेयो । दत्तात्रेयो भावगम्योऽप्रमेयः ॥
ध्येयः सर्वैर्योगिभिः सर्वमान्यःकोऽन्यस्त्राता तारकोऽधीश धन्यः ॥९॥

सजलजलदनीलो योऽनसूयात्रिबालो
विनिहतनिजकालो योऽमलो दिव्यलीलः ॥
अमरविपुलकीर्तिः सच्चिदानंदमूर्ति-
र्हतनिजभजकार्तिः पात्वसौ दिव्यमूर्तिः ॥ १० ॥

करोति सर्वस्य भवानपेक्षां कथं भवत्तोऽस्य भवेदुपेक्षा ॥
अथापि मूढः प्रकरोति तुच्छां सेवां तवोऽज्ञस्य न जीवितेच्छाम् ॥१९॥

द्वेष्यः प्रियो वा न च तेऽस्ति कश्चित् त्वं वर्तसे सर्वसमोऽथ दुश्चित् ।
त्वामन्यथा भावयति स्वदोषान्निर्दोषतायां तव वेदघोषः ॥ २० ॥

गृण्हासि नो कस्यचिदीश पुण्यं गृण्हासि नो कस्यचिदप्यपुण्यम् ॥
क्रियाफलं मास्य च कर्तृभावं सृजस्यविद्येति न च स्वभावम् ॥२१॥

मातुः शिशोर्दुर्गुणनाशनाय न ताडने निर्दयता न दोषः ॥
तथा नियंतुर्गुणदोषयोस्ते न दुष्टहत्याऽदयता न दोषः ॥ २२ ॥

दुर्गादिरूपैर्महिषासुराद्यान् रामादिरूपैरपि रावणाद्यान् ॥
अनेकहिंसादिकपापयुक्तान् क्रूरान्सदाचारकथावियुक्तान् ॥ २३ ॥

स्वपापनाशार्थमनेककल्पान्यातयंत एवाग्नियानकल्पान् ॥
स्वकीयमुक्तौ निजशस्त्रकृत्तान्कृत्वा भवान्धामनयत्सुपूतान् ॥ २४ ॥

याऽपाययत्स्तन्यमिषाद्विषं सा लेभे गतिं मातृधियां दयालुः ॥
स्वलोपदः को निजकार्यसक्तस्त्वमेव नित्यं ह्यभिमानमुक्तः ॥ २५ ॥

नो कार्यं करणं च ते परगते लिंगं कला नापि ते
विज्ञाता त्वदृमेव नान्य इति वै तत्त्वं प्रसिद्धं श्रुतेः॥
नेशस्ते अनिताधिकः सम उतान्यः कश्चनास्ति प्रभु-
र्दत्तात्रेय गुरो निजाभरतरो त्वं सत्यमेको विभुः ॥२६॥

भोगार्थं सृजसीति कोऽपि वदति क्रीडार्थमित्यं परे
ते केऽन्वाप्तित समाप्तकाम महिमानं नो विदुर्हीतरे ॥
कोपीदं सदसद्वदंत्वितरथा वापास्तु मेतत्कथा-
पंथा मे श्रुतिदर्शितस्तव पदप्राप्त्यै सुखेऽन्ये वृथा ॥ २७ ॥

सोऽनन्यभक्तोऽस्य तु पर्युपासको नित्याभियुक्तो यमुपैत्यभेदतः ॥
तत्प्रीतयेऽसौ भवतात्समर्पनातारावली तत्पदभक्तिभावना ॥२८॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता
प्रार्थनातारावली संपूर्णा ॥

११३ नक्षत्रमालिकास्तोत्रम्

गोदावर्या महानद्या उत्तरे सिंहपर्वते ॥
सुपुण्ये माहुरपुरे सर्वतीर्थसमन्विते ॥ १ ॥
जज्ञेऽत्रेरनसूयायां प्रदोषे बुधवासरे ॥
मार्गशीर्ष्यां महायोगी दत्तात्रेयो दिगंबरः ॥ २ ॥
मालां कुंडीं च डमरुं शूलं शंखं सुदर्शनम् ॥
दधानः षड्भुजैरत्र्यात्मा योगमार्गप्रवर्तकः ॥ ३ ॥
भस्मोद्धूलितसर्वांगो जटाजूटविराजितः ॥
रुद्राक्षभूषिततनुः शांभवीमुद्रया युतः ॥ ४ ॥
भक्तानुग्रहकृन्नित्यं पापतापार्तिभंजनः ॥
बालोन्मत्तपिशाचाभः स्मर्तृगामी दयानिधिः ॥ ५ ॥
यस्यास्ति माहुरे निद्रा निवासः सिंहपर्वते ॥
प्रातःस्नानं च गंगायां ध्यानं गंधर्वपत्तने ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रे चाचमनं धूतपापेश्वरे तथा ॥
विभूतिधारणं प्रातःसंध्या च करहाटके ॥ ७ ॥
कोल्हापुरेऽस्य भिक्षा च पांचालेऽपि च भोजनं ॥
तिलको विठ्ठलपुरे तुंगापानं दिने दिने ॥ ८ ॥

पुराणश्रवणं यस्य नरनारायणाश्रमे ॥
विश्रामो रैवते सायंसंध्या पश्चिमसागरे ॥ ९ ॥
कार्तवीर्यार्जुनायाद्यायोगर्धिमुभयीं प्रभुः ॥
स्वात्मतत्त्वं च यदवे बहुगुर्वाप्तमुत्तमम् ॥ १० ॥
आन्वीक्षिकीमलर्काय प्रल्हादाय च धीमते ॥
आयूराजाय च वराम्साध्येभ्यो मोक्षसाधनम् ॥ ११ ॥
मंत्रांश्च विष्णुदत्ताय सोमदत्ताय कर्म च ॥
स एवाविरभूद्भूयः पूर्वार्णवसमीपतः ॥ १२ ॥
भाद्रे मासि सिते पक्षे चतुर्थ्यां राजविप्रतः ॥
सुमत्यां प्राक्सिंधुतीरे रम्ये पीठापुरे वरे ॥ १३ ॥
य आचारव्यवहृतिप्रायश्चित्तोपदेशकृत् ॥
निजाप्रजावंधपंगू विलोक्य प्रव्रजन्सुधीः ॥ १४ ॥
मातापित्रोर्मुदे दृष्टिं गतिं ताभ्यामुपानयत् ॥
मही प्रदक्षिणीकृत्य गोकर्णे व्यद्रुमावसन् ॥ १५ ॥
ततः कृष्णातटं प्राप्य भर्तृकामां सपुत्रकां ॥
निवार्य ब्राह्मणीं मंदप्रदोषव्रतमादिशन् ॥ १६ ॥
तत्पुत्रं विबुधं कृत्वा तस्या जन्मांतरे प्रभुः ॥
पुत्रोभूद्यो नरहरिनामको देश वत्सरे ॥ १७ ॥
करंजनगरेऽप्यंबामाधवद्विजतो विभुः ॥
मासि पौषे सिते पक्षे द्वितीयायां शनैर्दिने ॥ १८ ॥
जातमात्रोऽपि चोंकारं पपाठायापि मूकवत् ॥
सप्ताब्दान्लीलया स्थित्वा नानाकौतुककृत्प्रभुः ॥ १९ ॥
उपनीतोऽपठद्वेदान्सप्तमे वत्सरे स्वयम् ॥
आश्वास्य जननीं पुत्रद्वयदानेन बोधदः ॥ २० ॥

काशीं ग वाष्टांगयोगाभ्यासी कृष्णसरस्वतीम् ॥
कृत्वा गुरु यतिर्भूत्वा वेदार्थान्सम्प्रकाश्य च ॥ २१ ॥
लुप्तसन्यासिधर्मं च तेने तुर्याश्रमोत्तकृन् ॥
मेरु प्रदक्षिणीकृत्य शिष्यान्कृत्वापि भूरिश ॥ २२ ॥
पितृभ्या दर्शन दत्वा द्विज शूलरुजार्दितम् ॥
कृत्वानामयमाश्वास्य सायदेव महामतिम् ॥ २३ ॥
अब्द स्थित्वा वचनाथक्षेत्रे कृष्णातटे तत ॥
भिल्लवाम्या चतुर्मासान्विभुर्गत्वा ततोऽमत ॥ २४ ॥
नृसिंहवाटिकाक्षेत्रे द्वादशाब्दान्वसन्सुधी ॥
तत्र स्थित्वापि गधर्वपुरमेयावसन्मठे ॥ २५ ॥
जीवयित्वा मृतान्दुग्धा वध्या च महिषीं हरि ॥
विश्वरूप दर्शयित्वा यतये विश्वनाटक ॥ २६ ॥
बह्वीरमानुषीर्लीला कृत्वा गुप्तोऽपि तत्र च ॥
य आस्ते भगवान्दत्त सोऽस्मान्रक्षतु सर्वदा ॥ २७ ॥
या सप्तविंशतिश्लोकैः कृता नक्षत्रमालिका ॥
सद्भक्तेभ्योर्पिता भक्ताभिन्नश्रीदत्ततुष्टये ॥ २८ ॥
द्वादश्यामाश्विने कृष्णे श्रीपादस्योत्सवो महान् ॥
माघे कृष्णे प्रतिपदि नरसिंहप्रभोस्तथा ॥ २९ ॥

इति श्री. प. प श्र वासुदेवानदसरस्वतीविरचिता
नक्षत्रमालिका सपूर्णा ॥

---

११४ श्रीदत्तभावसुधारसस्तोत्रम्

दत्तात्रेय परसुखमय वेदगेय ह्यमेय
योगिध्येय हृतनिजभय स्वीकृतानेककायम् ।
दुष्टागम्य विततविजय देवदैत्यर्षिवंद्य
वंदे नित्यं विहितविनय चाव्ययं भावगम्यम् ॥ १ ॥

दत्तात्रेय नमोऽस्तु ते भगवते पापक्षयं कुर्वते
दारिद्र्यं हरते भयं शमयते कारुण्यमातन्वते ।
भक्तानुद्धरते शिवं च ददते सत्कीर्तिमातन्वते ।
भूतान्द्रावयते वरं प्रददते श्रेयः पते सद्गते ॥ २ ॥

एकं सौभाग्यजनकं तारकं लोकनायकम् ।
विशोकं भक्तभजकं नमस्ये कामपूरकम् ॥ ३ ॥

नित्यं स्मरामि ते पादे हतखेदे सुखप्रदे ।
प्रदेहि मे शुद्धभावं भावं यो वारयेद्द्रुतम् ॥ ४ ॥

समस्तसम्पत्प्रदमार्तबंधुं समस्तकल्याणदमस्तबंधुम् ।
कारुण्यसिंधुं प्रणमामि दत्तं यः शोधयत्याशु मलीनचित्तम् ॥५॥

समस्तभूतान्तरबाह्यवर्ती यश्चात्रिपुत्रो यतिचक्रवर्ती ।
सुकीर्तिसंव्याप्तदिगन्तरालः स पातु मां निर्जितभक्तकालः ॥६॥

व्याध्याधिदारिद्र्यभयार्तिहर्ता स्वभक्तयेऽनेकशरीरधर्ता ।
स्वदासभर्ता प्रभुणा विहर्ता कर्ताप्यकर्ता स्वयशोऽरिहर्ता ॥७॥

सोऽनसूयातनयोऽभवद्यो विष्णुः स्वयं भक्तिरक्षणाय ।
गुणा यदीया न हि बुद्धिमद्भिर्गण्यन्त आकल्पमपीह धात्रा ॥ ८ ॥

न यत्कटाक्षामृतवृष्टितोऽत्र तिष्ठन्ति तापाः सकलाः परत्र ।
यः सद्गतिं सन्ददाति भूमा स मेऽन्तरे तिष्ठतु दिव्यधामा ॥ ९ ॥

स त्वं प्रसीदात्रिसुतार्तिहारिन् दिगंबर स्वीयमनोविहारिन् ॥
दुष्टा लिपिर्या लिखितात्र धात्रा कार्या त्वया साऽतिशुभा विधात्रा ॥१०॥

सर्वमंगलसंयुक्त सर्वैश्वर्यसमन्वित ॥
प्रसन्ने त्वयि सर्वेशे किं केषां दुर्लभं कुह ॥ ११ ॥

हार्दांधतिमिरं हंतुं शुद्धज्ञानप्रकाशक ॥
त्वदंघ्रिनखमाणिक्यद्युतिरेवालमीश नः ॥ १२ ॥

स्वकृपार्द्रकटाक्षेण वीक्षसे चेत्सकृद्धि मां ॥
भविष्यामि कृतार्थोऽत्र पात्रं चापि स्थितेस्तव ॥ १३ ॥

क्व च मंदो वराकोऽहं क्व भवान्भगवान्प्रभुः ॥
अथापि भवदादेशाद्भाग्यवानस्मि वै दृशा ॥ १४ ॥

विहितानि मया नाना पातकानि च यद्यपि ॥
अथापि ते प्रसादेन पवित्रोऽहं न संशयः ॥ १५ ॥

स्वलीलया त्वं हि जनान्पुनासि तस्मै स्वलीलाश्रवणं प्रयच्छ ॥
तस्याः श्रुतेः मांद्रविलोचनोऽहं पुनामि चात्मानमदीय देव ॥१६॥

पुरतस्ते स्फुटं वच्मि दोषराशिरहं किल ।
दोषा ममामिताः पांसुवृष्टिबिंदुसमा विभो ॥ १७ ॥

पापीयसामहं मुख्यः त्वं तु कारुणिकाग्रणीः ।
दयनीयो नहि क्वापि मदन्य इति भाति मे ॥ १८ ॥

ईदृशं मां विलोक्यापि कृपालो ते मनो यदि ।
न द्रवेत्तर्हि किं वाच्यमदृष्टं मे तवाग्रतः ॥ १९ ॥

त्वमेव सृष्टवान्सर्वान्दत्तात्रेय दयानिधे ॥
वयं दीनतराः पुत्रास्तवाकल्पाः स्वरक्षणे ॥ २० ॥

जयतु जयतु दत्तो देवसंघाभिपूज्यो
जयतु जयतु भद्रो भद्रदो भावुकेज्यः ॥
जयतु जयतु नित्यो निर्मलज्ञानवेद्यो
जयतु जयतु सत्यः सत्यसंधोऽनवद्यः ॥ २१ ॥

यद्यहं तव पुत्रः स्यां पिता माता त्वमेव मे ॥
दयास्तन्यामृतेनाशु मातस्त्वमभिषिंच माम् ॥ २२ ॥

ईशाभिन्ननिमित्तोपादानत्वात्सद्गुरुस्त्वं वै ॥
अनघोने सुतो नाहं दत्त मां परिपाह्यतः ॥ २३ ॥

तव वत्सस्य मे वाक्यं सूक्तं वाऽसूक्तमप्यहो ॥
क्षंतव्यं मेऽपराधश्च त्वत्तोऽन्या न गतिर्हि मे ॥ २४ ॥

अनन्यगतिकस्यास्य बालस्य मम वै पितः ॥
न सर्वथोचितोपेक्षा दोषाणां गणनापि च ॥ २५ ॥

अज्ञानित्वाद्दुष्पथाद्दोषा मम पदे पदे ॥
भवंति किं करोमीश करुणावरुणालय ॥ २६ ॥

अथापि मेऽपराधैश्चेदायास्यंतर्विपातय म् ॥
पदाहतार्भकेणापि माता रुष्यति किं भुवि ॥ २७ ॥

अंकमंकगतं दीनं ताडयंतं पदेन च ॥
माता त्यजति किं बालं प्रत्युताश्वासयत्यहो ॥ २८ ॥

तादृशं मामकर्तं चेन्नाश्वासयसि भो प्रभो ॥
अहहा बत दीनस्य त्वां विना मम का गतिः ॥ २९ ॥

शिशुर्नायं शठः स्वार्थी यापि नायातु तेऽन्तरम् ॥
लोके हि क्षुधिता बालाः स्मरंति निजमातरम् ॥ ३० ॥

जीवनं भिन्नयोः पित्रोर्लोके एकतराच्छिशोः ॥
त्वं तूभयं दत्त मम मास्तु निर्दयता मयि ॥ ३१ ॥
स्तवनेन न शक्तोऽस्मि त्वां प्रसादयितुं प्रभो ॥
ब्रह्माद्याश्चकितास्तत्र मंदोऽहं शक्नुयां कथम् ॥ ३२ ॥
दत्त त्वद्बालवाक्यानि सूक्तासूक्तानि यानि च ॥
तानि स्वीकुरु सर्वज्ञ दयालो भक्तभावन ॥ ३३ ॥
ये त्वां शरणमापन्नाः कृतार्था अभवन्निह ते ॥
एतद्विचार्य मनसा दत्त त्वां शरणं गतः ॥ ३४ ॥
त्वन्निष्ठास्त्वत्परा भक्तास्तव ते सुखभागिनः ॥
इति शास्त्रानुरोधेन दत्त त्वां शरणं गतः ॥ ३५ ॥
स्वभक्काननुगृह्णाति भगवान्भक्तवत्सलः ॥
इति संचिंत्य संचिंत्य कथंचिद्धारयाम्यसून् ॥ ३६ ॥
त्वद्भक्तस्त्वदधीनोऽहमस्मि तुभ्यं समर्पितम् ॥
तनुं मनो धनं चापि कृपां कुरु ममोपरि ॥ ३७ ॥
त्वयि भक्तिं नैव जाने न जानेऽर्चनपद्धतिम् ॥
कृतं न दानधर्मादि प्रसादं कुरु केवलम् ॥ ३८ ॥
ब्रह्मचर्यादि नाचीर्णं नाधीता विधितः श्रुतिः ॥
गार्हस्थ्यं विधिना दत्त न कृतं तत्प्रसीद मे ॥ ३९ ॥
न साधुसंगमो मेऽस्ति न कृतं वृद्धसेवनं ॥
न शास्त्रशासनं दत्त केवलं त्वं दयां कुरु ॥ ४० ॥
ज्ञातेऽपि धर्मे नाहि मे प्रवृत्तिर्ज्ञातेऽप्यधर्मे न ततो निवृत्तिः ॥
श्रीदत्तनाथेन हृदि स्थितेन त्वया नियुक्तोऽस्मि तथा करोमि ॥ ४१ ॥
कृतिः सेवा गतिर्यात्रा स्मृतिश्चिंता स्तुतिर्वचः ॥
भवंतु दत्त मे नित्यं त्वदीया एव सर्वथा ॥ ४२ ॥

प्रतिज्ञा ते न भक्ता मे नश्यंतीति सुनिश्चितम् ॥
श्रीदत्त चित्त आनीय जीवनं धारयाम्यहं ॥ ४३ ॥
दत्तोऽहं ते मयेतीश आत्मदानेन योऽभवत् ॥
अनसूयात्रिपुत्रः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४४ ॥
कार्तवीर्यार्जुनायादाद्योगर्द्धिमुभयीं प्रभुः ॥
अव्याहतगतिं चासौ श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४५ ॥
आन्वीक्षिकीमलर्काय विकल्पत्यागपूर्वकम् ॥
यो ददावार्यवर्यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४६ ॥
चतुर्विंशतिगुर्वाप्तं हेयोपादेयलक्षणं ॥
ज्ञानं यो यदवेऽदात्स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४७ ॥
मदालसागर्भरत्नालर्काय प्राहिणोच्च यः ॥
योगपूर्वात्मविज्ञानं श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४८ ॥
आयुराजाय सत्पुत्रं सेवाधर्मपराय यः ॥
प्रददौ सद्गतिं चैव श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ४९ ॥
लोकोपकृतये विष्णुदत्तविप्राय योऽर्पयत् ॥
विद्यास्तच्छ्राद्धभुग्यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ५० ॥
भर्त्रा सहानुगमनविधिं यः प्राह सर्ववित् ॥
राममात्रे रेणुकायै श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ५१ ॥
समूलशान्दिकं कर्म सोमकीर्तिनृपाय यः ॥
मोक्षोपयोगि सकलं श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ५२ ॥
नामधारकभक्ताय निर्विण्णाय व्यदर्शयत् ॥
तुष्टः स्तुत्या स्वरूपं स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ५३ ॥
यः कलिब्रह्मसंवादमिषेणाऽऽह युगस्थितीः ॥
गुरुसेवां च सिद्धाऽऽस्यात्सद्दत्तः शरणं मम ॥ ५४ ॥

शिष्यत्वेनोररीकृत्य सायंदेवं ररक्ष यः ॥
भीतं च क्रूरयवनाच्छ्रीदत्तः शरणं मम ॥ ६७ ॥
प्रेरयत्तीर्थयात्रार्थं तीर्थरूपोऽपि यः स्वकान् ॥
सम्यग्धर्ममुपादिश्य श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ६८ ॥
सशिष्यः पर्यलीक्षेत्रे वैद्यनाथसमीपतः ॥
स्थित्वोद्दधार मूढं यः श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ६९ ॥
विप्रश्रुतसमधियं य आगतं लोकनिंदितम् ॥
छिन्नजिह्वं बुधं चक्रे श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७० ॥
नृसिंहवाटिकास्थो यः प्रददौ शाकभुङ् निधिम् ॥
दरिद्रब्राह्मणायासौ श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७१ ॥
भक्ताय त्रिस्थलीयात्रां दर्शयामास यः क्षणात् ॥
चकार परं क्षेत्रे श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७२ ॥
प्रेतं तं वारयित्वा यो ब्राह्मण्यै भक्तिभावितः ॥
ददौ पुत्रौ स गतिदः श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७३ ॥
तत्वे यो मृतपुत्रार्थे बोधयित्वाप्यजीवयत् ॥
मृतं कल्पद्रुमस्थः [illegible] श्रीदत्तः शरणं मम ॥७४॥
दोहयामास भिक्षार्थं यो वंध्यां महिषीं प्रभुः ॥
दारिद्र्यदावदावः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७५ ॥
राजप्रार्थित एत्यास्थान्मठे यो गाणगापुरे ॥
ब्रह्मरक्षःसमुद्धर्ता श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७६ ॥
विश्वरूपं निदर्श्याय शिविकास्थः स्वलंकृतः ॥
गर्वहृद्दर्शयद्यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७७ ॥
त्रिविक्रमेण चालीतौ गर्वितौ ब्राह्मणद्विषौ ॥
बोधयामास तौ यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥७८॥

स्वकृत्वा चतुर्वेदशाखाध्यावदंगादिकमीश्वरः ॥
विप्रगर्वहरो यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ७९ ॥
सप्तजन्मविदं सप्तरेखोल्लंघनतो ददौ ॥
यो हीनाय श्रुतिस्फूर्तिं श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८० ॥
त्रिविक्रमायाह कर्मगतिं दत्त्वाविशः पुनः ॥
विप्रोक्तं पतितं चक्रे श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८१ ॥
रक्षसे वामदेवेन भस्ममाहात्म्यमुद्रितम् ॥
उक्तं त्रिविक्रमायाह श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८२ ॥
गोपीनाथसुतो कृष्णो मृतस्तस्त्री शुशोच ताम् ॥
बोधयामास यो योगी श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८३ ॥
गुर्वगस्त्यविसंवादरूपं स्त्रीधर्ममाह यः ॥
रूपांतरेण स प्राप्तः श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८४ ॥
विधवाधर्ममादिश्यानुगमे चाक्षमस्मदः ॥
अजीवयन्मृतं विप्रं श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८५ ॥
वेश्यासत्यै तु रुद्राक्षमाहात्म्ययुतमीदृशवम् ॥
प्रसादं प्राह यः सत्यै श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८६ ॥
शतरुद्रीयमाहात्म्यं स्मरतात्सुतजीवनम् ॥
सत्यै शशंस स गुरुः श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८७ ॥
कृपाळुत्वानं स्त्रियो मंत्रानर्हंतायसुभाग्यदम् ॥
सोमव्रतं च यः प्राह श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८८ ॥
ब्राह्मण्या दुःस्वभावं यो निवार्याह्निकसुत्तमम् ॥
शशीस ब्राह्मणायासौ श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ८९ ॥
गार्हस्थ्यधर्मं विप्राय प्रत्यवायजिहासया ॥
क्रममुक्त्यै च ऊचे स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९० ॥

त्रिपुंपर्याप्तपाकेन भोजयामास यो नृणाम् ॥
सिद्धश्चतु सहस्राणि श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९१ ॥
अश्वत्थसेवामादिश्य पुत्रौ योदात्फलप्रदः ॥
चित्रकृद् वृद्धवंध्यायै श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९२ ॥
कारयित्वा शुष्ककाष्ठसेवां तद्वृक्षतां नयन् ॥
विप्रकुष्ठं जहारासौ श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९३ ॥
भजंतं कष्टतोऽप्याह सायंदेवं परीक्ष्य यः ॥
गुरुसेवाविधानं स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९४ ॥
शिवतोषकरीं काशीयात्रां भक्ताय योऽवदत् ॥
सविधिं विहितां त्वष्ट्रा श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९५ ॥
कौंडिण्यधर्मविहितमनंतव्रतमाह यः ॥
कारयामास तद्योऽपि श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९६ ॥
श्रीशैलं तंतुकायासौ योगगत्या व्यदर्शयत् ॥
शिवरात्रिव्रताहे स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९७ ॥
ज्ञापयित्वाप्यमर्त्यत्वं स्वस्य दृष्ट्या चकार यः ॥
विकुष्ठं नंदिशर्माणं श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९८ ॥
नरकेसरिणे स्वप्ने स्वं कल्लेश्वरलिंगगम् ॥
दर्शयित्वानुजग्राह श्रीदत्तः शरणं मम ॥ ९९ ॥
अष्टमूर्तिधरोऽप्यष्टग्रामगो भक्तवत्सलः ॥
दीपावल्युत्सवेऽमुत्र श्रीदत्तः शरणं मम ॥ १०० ॥
अपक्वं छेदयित्वापि क्षेत्रे शतगुणं ततः ॥
धान्यं शूद्राय योऽदात्स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ १०१ ॥
गाणगापुरके क्षेत्रे योऽष्टतीर्थान्यदर्शयत् ॥
भक्तेभ्यो भीमरथ्यां स श्रीदत्तः शरणं मम ॥१०२॥

पूर्वं दत्तवरायाद्राद्याय स्फोटकरुग्धरः ॥
म्लेच्छाय दर्शितं चेष्टं स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ १०३ ॥
श्रीशैलयात्रामिषेण वरदः पुष्पपीठगः ॥
कलौ तिरोऽभवद्यः स श्रीदत्तः शरणं मम ॥ १०४ ॥
निद्रा मातृपुरेऽस्य सह्यशिखरे पीठं भिक्षा पुरे
काश्याख्ये करहाटकेऽर्घ्यमवरे भिक्षास्य कोलापुरे ॥
पांचाले भुजिरस्य विठ्ठलपुरे पत्रं विचित्रं पुरे
गांधर्वे युजिराचमः कुरुपुरे दूरे स्मृतो नांतरे ॥ १०५ ॥
अमलकमलवक्त्रः पद्मपत्राभनेत्रः
परविरतिकलत्रः सर्वथा यः स्वतंत्रः ॥
स च परमपवित्रः सत्कमंडलुपात्रः
परमरुचिरगात्रो योऽनसूयात्रिपुत्रः ॥ १०६ ॥
नमस्ते समस्तेष्टदात्रे विधात्रे नमस्ते समस्तेड्यताघौघहर्त्रे ॥
नमस्ते समस्तेङ्गितज्ञाय भर्त्रे नमस्ते समस्तेष्टकर्त्रेऽकहर्त्रे ॥१०७॥
नमो नमस्तेऽस्तु पुरांतकाय नमो नमस्तेऽस्त्वसुरांतकाय ॥
नमो नमस्तेऽस्तु खलांतकाय दत्ताय भक्तार्तिविनाशनाय ॥१०८॥
श्रीदत्तदेवेश्वर मे प्रसीद श्रीदत्तसर्वेश्वर मे प्रसीद ॥
प्रसीद योगेश्वर देहि योगं त्वदीयभक्तेः कुरु मा वियोगम् ॥१०९॥
श्रीदत्तो जयतीह दत्तमनिशं ध्यायामि दत्तेन मे ।
हृच्छुद्धिर्विहिता ततोऽस्तु सततं दत्ताय तुभ्यं नमः ॥
दत्तान्नास्ति परायणं श्रुतिमतं दत्तस्य दासोऽस्म्यहम् ।
श्रीदत्ते परभक्तिरस्तु मम भो दत्त प्रसीदेश्वर ॥ ११० ॥
इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तभावसुधारसस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

११५ प्रार्थनास्तोत्रम्

प्रभो देवदेव प्रभो दत्तदेव ।
तारकोऽस्माकमकहृत्त्वमेव ॥
प्रभो देव देव प्रभो दत्तदेव ॥ ध्रु ॥
पाहि करुणाकरा पाहि परमेश्वरा ।
त्राहि भवसागरादखिलदेव ॥
पाहि लघु सन्मते पाहि लघु सन्मते ।
देहि लघु सद्गते शुद्धभावम् ॥ १ ॥
त्वमसि दुरितापहा त्वमसि भवतापहा ।
त्वमसि कुमतापहा सर्वदेव ॥
त्वमसि हितकारकस्त्वमसि भयवारकः
स्त्वमसि भवतारक साधुदेव ॥ २ ॥
त्वमसि मम दैवतं त्वमसि मम जीवितं ।
त्वमसि मम सकलहितजातमेतत् ॥
त्वमसि मम चालकस्त्वमसि मम पालक
स्त्वमसि मम तारको दत्तदेव ॥ ३ ॥
आर्द्रनवनीतकोमलं सांद्रकरुणात्मकं ।
सांद्रचिद्विलासोज्ज्वलं सुकृतशीलं ।
हृदयमिह विश्रुतं सदयमज ते मतं
सुनय सत्सा द्रुतं भवतु देव ॥ ४ ॥
देव भवदावतप्तस्तीव्रतरतापतः ।
दत्त संतापितं मामिषिंच ॥
सत्कटाक्षामृतैः पूजितामिऽमृतैः
संस्तुवास्त्वामृतैः पाहि देव

घोरघोराघकापाप्लुते सद्भवेऽगाधसंसारकूपे दुरन्ते ।
पतितमतिमन्युना घोरकालाहिना
सभृत मोचयाशेव माम्‌ ॥ ६ ॥
घोरभवसागरे सर्वथा दुस्तरेऽस्मिन्ननाद्यावनंतेऽनपारे ।
पतितमिह दु खित कर्मवाताहत
प्रोद्धरार्तं प्रभो मां सुभाव ॥ ७ ॥
मत्सम. पापकृन्नत्सम पापहृत् ।
नास्त्यपर ईश्वर प्रार्थये तत्‌ ।
यत्त्वमिच्छसि विभो तत्कुरुष्व प्रभो
वासुदेवार्थित भीश देव ॥ ८ ॥ प्रभो
इति श्री. प. प श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
श्रीदत्तात्रयप्रार्थनास्तोत्र संपूर्णम्‌ ॥

---

११६ आयुराजकृतदत्तात्रेयस्तोत्रं चतुःस्वम्‌ ॥

दुर्दर्शं ईशोऽपि मयाऽविज्ञान मपूजितो येन वरोऽपि दत्त ॥
दयामये तत्पदि मेऽस्ति चित्तं दत्तात्रय त प्रणमामि दत्तम्‌ ॥ १ ॥
भगवन्‌ किमु मामुपेक्षसे मयकन्मान्य सहापि नेक्षसे ॥
चरित किमु दुष्कर मया चरित वाऽऽत्त क्लेश दे मया ॥ २ ॥
प्रणमामि विभो प्रसीद मे प्रणतेऽपीश धृते महात्मने ॥
शरणं भव पेश नश्वरण मेऽभयदं गतिर्हि न ॥ ३ ॥
पुत्रार्थं त्वाराध्य लब्धानि कान्तं
पुत्रार्थं ते सत्प्रसादादकान्तम्‌ ॥
मेनेऽस्तार्तो नष्टपुत्र सुरेश
धीके त्वत्तोऽन्याश्रय नो परेश ॥ ४ ॥
इति श्री प. प श्रीवासुदेवानंदसरस्वती कृत
चतुःस्व आयुराजकृतदत्तात्रयस्तोत्र संपूर्णम्‌ ॥

११७ श्रीदत्तात्रेयप्रार्थनास्तोत्रम्

समस्तदोषशोषणं स्वभक्तचित्ततोषणं
निजाश्रितप्रपोषणं यतीश्वराग्र्यभूषणं ॥
श्रुतिशिरोविभूषणं प्रदर्शितार्थदूषणं
भजेऽत्रिजं गतैषणं विभुं विभूतिभूषणम् ॥ १ ॥
समस्तलोककारणं समस्तजीवधारणं
समस्तदुष्टमारणं कुबुद्धिशक्तिजारणम् ॥
भजद्भयादिदारणं भजत्कुकर्मवारणं
हरिं स्वभक्ततारणं नमामि साधुचारणम् ॥ २ ॥
नमाम्यहं सुदास्पदं निशारिशारिखापदं
समस्तदुःखतापदं मुनीन्द्रवंद्य ते पदम् ॥
यदंचितांतरामदं विहाय नित्यसम्मदं
प्रयान्ति नैव ते भिदं मुहुर्भजन्ति चाविदम् ॥ ३ ॥
प्रसीद सर्वचेतने प्रसीद शुद्धचेतने
स्वभक्तहृन्निकेतने सदाम्ब दुःखशातने ॥
त्वमेव मे प्रसूर्मता त्वमेव मे प्रभो पिता
त्वमेव मेऽखिलेहितार्थदोऽखिलाकतोऽविता ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तप्रार्थनास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

११८ श्रीदत्तप्रतिष्ठास्तोत्रम्

शालिवाहनशकेऽभ्रपूर्णगजक्ष्मामिते तपसि मासि योऽत्रिजः ॥
गौतमीतट उपागतो विभुर्दत्त एष स पुनातु नः प्रभुः ॥ १ ॥

योऽघुवेगवदपत्यनुद्धतान्नाशयत्यपि सुधीरयोद्धतान् ॥
दत्त एष पुनातु नः स्वकान् सेवकांश्च विदधा वशो व्यकान् ॥ २ ॥

गौतम्या निवसति पूर्वकूल आन्ध्रे देशे यो निजभजकेष्टकृन्महीन्द्रे ॥
महाख्ये महति यथा तथानपीय यस्यास्ते जगति कथा प्रहर्षणीयम् ॥३॥

यो माघे मासि राकायां शुक्रवारे प्रतिष्ठितः ॥
ब्रह्मानन्देन गौतम्यां श्रीदत्तो भक्तवत्सलः ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तप्रतिष्ठास्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

११९ श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रम् ॥

नमस्तेऽनसूयासुतायार्तिहन्त्रे नमस्तेऽत्रिपुत्राय सर्वाधिहन्त्रे ॥
नमस्तेऽवधूताय लोकैकभर्त्रे नमस्ते समस्तेहितायादिकर्त्रे ॥ १ ॥
नमस्ते मखादिक्रियाकर्मकर्त्रे नमस्ते जगत्साक्षिणे वै त्रिकर्त्रे ॥
नमस्तेऽसुरारातये भक्तत्रात्रे नमस्तेऽखिलस्यास्य पित्रे च मात्रे ॥२॥
नमस्ते जगन्मानसप्रेरकाय नमस्ते जगद्यन्त्रसंचालकाय ॥
नमो योगिवर्य प्रभो मे प्रसीद नमो भिक्षुवन्द्य प्रभो मे प्रसीद ॥३॥
भुजंगप्रयातेऽहितास्मासु माला भुजंगप्रयातोपमं ते विशाला ॥
भवं नाशयित्वा वसत्वीशमूर्तिः शिवंकर्यपीडयाऽऽधिहन्त्री च
कीर्तिः ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

१२० श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रम्

जन्माद्यस्य यतो यतो जगदिदं शास्त्रं च शास्त्रप्रमं
यत्तच्छास्त्रसमन्वितं मतिहितं वेद्यं विनष्टभ्रमम् ॥
दत्ताख्यं तदु माययाऽस्य तु मया शार्दूलविक्रीडितम्
प्रारब्धं करुणेश मन्दमतिना स्तोत्रं सदस्त्वीडितम् ॥ १ ॥

ईशात्पूर्वमचिन्त्यशक्तिरजनिद्वेधं य एको विभुः ॥
साङ्ख्याः शापमुखेश्च लोकविपदो व्राग्भारयंस्ताः प्रभुः ॥
पत्न्या अत्रिमुनेस्तपस्विन इतश्चेषामितां निर्मलं ॥
दुर्वास शशिदत्तसंज्ञित इनः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ २ ॥

कक्षाद्दीपकशिष्यया त्रिजगुरुं श्रीवेदधर्माह्वयं
रुष्टं कुष्ठमहो निषेव्य वरदं विश्वेशदृग्यांग्वयम् ॥
सोऽसादत्त सुरद्वयं स्वगुरुतो यत्रे यशोऽस्याऽमलम्
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ३ ॥

मन्दादः क्षुधितातिथिद्विजनुषः शप्तोऽसुरत्वं गतः
कृत्वाऽजेन रणं क्षणं हतमतिः सोऽस्तात्मवित्याहृतः ॥
यं भक्त्या शरणं यतोऽलभदिमामान्वीक्षिकीं निश्चलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ४ ॥

यं साध्याभिधदेवता उपगतास्ताभ्यो जगादामृतं
यो दुःसङ्गनिवृत्तिपूर्वकमरं धेयं विविक्तामृतम् ॥
शान्तिं चारि तपोन्तरङ्गकतया मायानियन्ताऽचलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ५ ॥

यं वर्णाश्रमलिङ्गहीनममले नग्नं स्थितं सावलं
नागः पिङ्गल ऊच आश्रममिदं किं ते वदेत्याद सम् ॥
योऽसौ पञ्चममाश्रमं समवदत् पूतस्य मे हीत्यलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ६ ॥

यो बुद्ध्याश्रितभूनगादिगुरुत आदेयहेयात्मकम्
शान्त्यादिप्रदशिक्षणं च यदवे पृष्टो जगौ स्वार्जितम् ॥
आत्मैवात्मगुरुः किलेति च यतो योऽदर्शयन्व्यर्गलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ७ ॥
निद्रां वीक्ष्य पुरा पुरारिरमरीं योगर्द्धिमुख्यैर्ददौ
बाहूनां च सहस्रमाजिमरणं यश्चार्जुनायोद्गतिम् ॥
वन्दे भार्गवरामकामदमरं श्रीरेणुकाभीष्टदं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ८ ॥
रक्षः प्रत्युपकार्यदर्शयदहो त्रिविष्णुदत्ताय यं
दुर्दर्शोऽपि निमन्त्रितोऽग्निरविभुक् श्राद्धान्नभुक् सान्वयम् ॥
तं रक्षोऽप्यनयन्निजं पदमदो मोदात्मकं सोज्ज्वलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ९ ॥
भिक्षित्वाप्रभुपादिशद्वरममूनन्वागतप्राणे
यैः सप्तग्रहमुक्त आस मनुभिर्ब्रह्मात्मजो ब्रह्मणे ॥
तस्मै दुर्ग्रहनिग्रहाय महसे कुर्मो नमो मङ्गलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ १० ॥
आयूराजवरप्रदोऽपि नहुषो हुण्डेन मायाविना
तत्पोतं हृतमाशु हन्तुमजितो योऽरक्षदार्तिं विना ॥
पित्रोर्योगमकारयच्च जयिना तेनेष्टदोऽसावलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ ११ ॥
भ्रात्राऽजौ विजितो विचित्रचरितस्वाप्यार्पितश्रोत्रक–
श्रालर्कः शरणं यमाप कृपया साष्टाङ्गयोगं सवित् ॥
तस्मै येन मदालसासुत उपादिष्टो वरिष्ठोऽमलं
दत्तात्रेयगुरुर्भजत्सुरतरुः कुर्यात्स नो मङ्गलम् ॥ १२ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयस्तोत्रं सम्पूर्णम् ॥

१२१ पद्यम् (चाल जम्का अजब तडाका०)

भगवन् भक्तिरसं देहि स्याद्धन्यो येन न देही ॥ ध्रु० ॥
सकामधर्मं हृद्यापि नेच्छोऽनर्थकरेऽस्मिन् तुच्छे ।
निराश्रयदेऽनिरहतनावीव स्वार्थं को वाऽन्विच्छेत् ॥ १ ॥
अर्थेहमगवद्धजनविघ्नकृम्प्रियते कर्मण्यपि मे ।
सद्धानादरस्त्वद्भजनादर परास्तु नाऽन्येच्छा मे ॥ २ ॥
ननु स्वधर्मत्यागे भजतां कृतार्थता चेदिष्टा ।
येन यदि वाऽतो भ्रश्येद्वाऽपक्वः किं स न साधु ॥ ३ ॥
न भक्तिरसिकोऽनर्थं याति क्वापि समर्थः ।
भक्तिवासनासद्भाग्यात्तो हीनोऽपि भजेत्स्वार्थं ॥ ४ ॥
भजतो जन्मान्तरेऽप्यमद्रं नीचगतो लभेत्किं ।
स्वधर्मनिरतो न चेद्भक्तो भद्रं क्वापि लभेत्किं ॥ ५ ॥
यद्यपि धर्मादुपरि सुखं स्यात्तद्व्ययरतो व्यर्थः ।
सुखानि दैवाद् दुःखानीवाऽऽयान्ति क्वापि समर्थ ॥ ६ ॥
यद्धोलभ्यं योग्यमलभ्यं तदेव देव प्रेष्ठ ।
त्वत्पद्भजनं अनिमृतिर्भजनं मे देहमरप्रेष्ठ ॥ ७ ॥

१२२ पद्यम् (चाल–जमका अजब तडका०)

भगवन्निर्विकार ईश त्वमसि सदोदित विगताश ॥ ध्रु० ॥
अपरोक्षस्त्वं निरुपमामः प्राणिस्त्वं कथमीश ॥
स्वयंज्योतिस्त्वमतो विकृतिर्नहि तव भवदपनाश ॥ १ ॥
मलिनो योऽसौ मल्क्षालनाच्छुद्धो विशति पावीश ॥
अज्ञानमलाऽस्पृष्टोऽस्यनराऽहस्ते विकृतिः क्वेश ॥ २ ॥

यो हि जायते सचोत्पत्तिना विक्रियते जगदीश ॥
त्वं तु सदाऽजस्तवाधोऽक्षज निकार उत्पत्तित ईश ॥ ३ ॥
आगमगेयस्त्वमप्रमेय· कथं घटेत त्रीश ॥
ज्ञानलक्षणाऽतिशयाधानात्संस्कारस्तव धीश ॥ ४ ॥
त्वं देशाद्यैरपरिच्छिन्नो महानुभूतिर्व्रीश ॥
अरितस्त्वाद्या विकृतिरविद्या कृता न तेऽस्ति परेश ॥५ ॥
त्वमेक एवाद्वितीय एवाखिलानुभूतिः स्वेश ॥
विकारहेतोरभावतोऽतो न ते विकारोधीश ॥ ६ ॥
श्रुतिविषयस्य स्वयं प्रभायं तूक्तिविरामेधीश ॥
स्वदीपिता वाङ्मुखाश्चरति वृत्तिव्याप्ति· सुमतेश ॥ ७ ॥
(अस्य श्लोकः भागवते)
एष स्वयंज्योतिरजाप्रमेयो महानुभूतिः स्वकलानुभूतिः ॥
एकोऽद्वितीयो वचसा विरामे येनेषिता वागसवश्चरन्ति ॥ १ ॥

---

१२३ दत्तात्रेयस्तोत्रम् ॥

निर्मलं निश्चल स्वातं निशांतं यस्य संततम् ॥
दय वीतरज उत्कृष्टमेशांतं दायितं मतम् ॥ १ ॥
स सर्वात्मापि सर्वेशः सर्वभूतगुहाशयः ॥
नि यंता सर्वभूताना सर्वशक्तिसमन्वितः ॥ २ ॥
प्रि यश्चात्मवतां नित्यं दत्तात्रेयो जगद्गुरुः ।
यो गेश्वरो योगिपूज्यो भक्तानां कल्पपादपः ॥ ३ ॥
वि श्वरूपधरो विश्वविहारी विजिताहितः ॥
ज न्ममृत्युजराव्याधिभयदोषनिवारणः ॥ ४ ॥
य तिसंन्यासिसुगतिः सर्वारिष्टनिवारणः ॥
तं जसां तेज आत्मायं सदा ध्येयो मुमुक्षुभिः ॥ ५ ॥

१२४ पद्यम् (चालः सुंदरमुख तुंदिल०)

अत्रिपुत्र मेऽत्र पुत्र ईश कुत्र भो ॥ चित्तमंत्र चित्रमत्र दर्शितं प्रभो ॥ध्रु०॥
पूर्वजनुषि करय रत्नमपहृतं मया । दृढिपक्तिरिह विनष्टिरहाते यया ॥
शर्मकराऽधर्महराऽलं परीक्षया ॥ (चाल) ॥ श्रीमन् धीमन् भूमन् जय भगवन् तवमहिमन् सुतधामन् त्राहि मां विभो ॥ १ ॥
परिह्वरयाधामपरयदोषमर्पितः ॥ खलु परया वै दयया सद्गुणः सुतः ॥
केन चाद्य सोऽनघय कुत्र परिहृतः ॥ (चाल) ॥ त्वरया परया घृणया दर्शय तं दत्त सुतं भगवंतं त्वार्चये विभो ॥ २ ॥ अत्रिपुत्र० ॥

---

१२५ पद्यम् (चाल–साध्य नसे मुनि कन्या०)

भज भज भगवत्कायं ॥ तं विप्रं हापितमायं ॥ ध्रु० ॥
समाधिमिध्यै क्लेशविहत्यै कृतक्रियो यो विप्रः ॥
कर्माशयहत्तापाऽतापकृन्मूलोत्पाटनविप्र ॥ १ ॥
सुदमपि दुःखं पश्यत्यार्अहितत्यर्वाऽर्यनिसंस्थः ॥
विप्रो देवः साक्षादेव प्रभुः स किमुपरिस्थः ॥ २ ॥
अभ्यासहताऽविद्या ये तानर्चत नित्यं हि यतः ॥
यदि ते कुपिता अप्यविभ्रान्ता भ्रान्ति मानातीताः ॥ ३ ॥

---

१२६ नरसिंहसरस्वतीस्तोत्रम्

विजयते जयते जय ते यतेविहतमो हतमोहतमो नमः ॥
हृदिकदाय पदाय सदा यदा तदुदयोनदयो न वियोनयः ॥ १ ॥
उदयते नयतेर्नयतेर्यदा मनसि कामनिकामगतिस्तदा ॥
पदुदयो हृदयोकसि ते सिते भवति योवति योगिवराश्वरान् ॥ २ ॥

भवति भावभवोद्भवो यदा भवति कामनिकामहतिस्तदा ॥
भवति मानव मानवदुत्तमे भवतिरोधिरतो विरतोत्तमे ॥ ३ ॥
तव सता वसता मनसा नसा प्रपदयो पदयोरजसाजसा ॥
सुसहित सहितस्तव तावता यदरतारतता जनताविता ॥ ४ ॥
कृतकृत सु विहाय विहायसा समम न मजवामज तामसात् ॥
मिलति तारकमन्त्र यमजसत् पदरजो भ्रमहारिमहारिसत् ॥ ५ ॥
तदजरामरशोशविलक्षण सदजधीगुणनेतृकलक्षणम् ॥
भुवनहेत्वघहृत्त्रिपुराधिक तव न जातु पद सुपुराधिकम् ॥ ६ ॥
त्रिविधभेदपर समदश्यते विविधवेदपर क्मदश्यते ॥
पदमिय यदुनिदूघनबुद्धिया सदनिद प्रजहात्यघनुद्धिया ॥ ७ ॥
अज नमो जनमोहनमोहन प्रिय नियोजय ते नयते नदे ॥
य इह वेद निवेद निवदवे त्यज पद जपद तपद पदम् ॥ ८ ॥

इति श्री प प श्रीवासुदेवान दसरस्वतीविरचित
नरसिंहसरस्वतीस्तोत्र सपूर्ण ॥

१२७ श्रीदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रम् ॥

ॐ अनसूयासुतोऽमत आद्य आत्रेय आत्मद ॥
इडापतिरिलेशार्च्य ईश ईडितसद्गुण ॥ १ ॥
उन्मत्त उत्तमयशा ऊर्ध्वदूर्ध्वगतिप्रिय ॥
ऋणहर्ता ऋषिश्रेष्ठो ऋवचो ऋजशिक्षक ॥ २ ॥
लृस्थरयो लृगतिदो लृवचो लृपुर सर ॥
एष्यदिष्ट एकार्य ऐकात्म्यप्र ऐक्यदृक् ॥ ३ ॥
ओंकारवाच्य ओजोद औदासीन्यद औषध ॥
अहर्याश चरणपा अध्यात्मनिजहृन्मल ॥ ४ ॥

१२८ दत्तभजनम्

(दत्तपुराणान्तर्गतप्रत्यध्यायतात्पर्यम्)

वेदपादस्तुततोषित दत्त १. श्रावितशास्त्रविरोधक दत्त २. संमतवेदशिरोमत दत्त ३. संपृष्टेश्वरसत्क्रिय दत्त ४. कर्मेंद्रतत्वज्ञापक दत्त ५ स्मृतित. सन्निधिकारक दत्त, सह्यमहीधरवासिन्दत्त, काशीगंगास्नायिन्दत्त, कमलापत्तनभिक्षुकदत्त, शांडिल्यानुग्राहक दत्त ६. योगाष्टांगज्ञेश्वर दत्त ७. योगफलाभिज्ञेश्वर दत्त ८. शिक्षितपातजलप्रद दत्त ९. अर्पितसायुज्यामृत दत्त १०. विक्षेपावृतिवर्जित दत्त, असंग अक्रिय अविकृत दत्त, स्वाश्रयज्ञानत्युद्बोधक दत्त, स्वैकांशाहितविश्वक दत्त, जीवेश्वरतास्वीकृतदत्त, त्र्यधिसमष्ट्यंतर्गतदत्त, गुणतो रूपत्रयधरदत्त, नानाकर्मगतिप्रदद्दत्त ११. स्वभक्तमायानाशक दत्त १२. अनसूयाभ्याह्लादक दत्त १३. मत्स्याद्यवतारात्मक दत्त १४. प्रल्हादानुग्राहक दत्त. असुरसुरोपगशिक्षक दत्त १५. ज्ञानकाहसंदर्शक दत्त, १६ नवविधभक्तिपरायणदत्त, स्वमंत्रजापकतारक दत्त १७. योगभ्रष्टद्विजनुतदत्त, सतीमाहात्म्यप्रमुदित दत्त, सत्यनसूयात्यर्भक दत्त १८. कृतवीर्यानुग्राहक दत्त १९. जंभाख्यासुरघातक दत्त, देवेंद्राभीष्टार्पक दत्त, अर्जुनहृद्यवरप्रदद्दत्त २०. मोक्षेच्छ्वर्जुनसंस्तुत दत्त, शिल्पज्ञोद्गतिशासक दत्त, कामशास्त्रविज्ञापक दत्त, सप्तमहर्विद्रावक दत्त २१. विष्णुदत्तवरदायक दत्त २२. कर्मविपाकख्यापक दत्त, क्षुद्रिंगपीडाहारक दत्त २३. भीतप्राज्ञाल्हादक दत्त २४. श्रवणादिविधिद्योतक दत्त २५. सयोगविज्ञानार्पक दत्त २६. विमुक्तचर्याजल्पक दत्त २७. शक्तभक्तहितयोजक दत्त २८. भार्गवरामाल्हादक दत्त २९. अर्जुनसायुज्यप्रद दत्त ३०. रेणुकाभीष्टार्थप्रद दत्त ३१. पातितभपकर्दंभक दत्त ३२. ऋतध्वजानुग्राहक दत्त ३३. मदालसानुग्राहकदत्त ३४. अलर्कराज्यो-

त्कर्षकदत्त ३५. अलर्कराज्यत्याजकदत्त ३६. योगसिद्धिसंदर्शकदत्त ३७ योगसुचर्याभापकदत्त ३८. मृत्युलक्ष्मसंजल्पकदत्त ३९. अलर्कगीतोत्तमगुणदत्त, विहिताळर्कनृपाश्रयदत्त ४०. आयुराजवरप्रददत्त ४१.नहुषाशेषाशिष्टदत्त ४२. आयु शोकद्रावकदत्त, इंदुमतीहृदुर्पकदत्त ४३. प्रकटितनहुषसुतेजोदत्त, घातितहुंडासुरबलदत्त, आयुर्लिप्सापूरक दत्त ४४. यदुराजानुग्राहक दत्त, बहुगुरुतत्त्वग्राहकदत्त, श्रीयदुवंशाल्हादकदत्त ४५. मन्वंतरसत्कीर्तिगदत्त, सप्तद्वीपक्ष्माप्रियदत्त ४६. दिनकरवंशोत्कर्षदत्त ४७. हिमकरवंशोद्धारकदत्त, पूरितभक्तमनोरथदत्त, उपासनाकांडप्रियदत्त ४८. देहार्थाऽव्योव्दोधक दत्त, शरीरदोषादर्शकदत्त, तनुसाफल्यप्रबोधकश्च, ऋग्भीकतपथाख्यापकदत्त, भाषितसुंदासुरमृतदत्त ४९. जल्पितवेदत्रयोत्तमगतदत्त, अभिहितविदसुतवुर्गत दत्त ५०. नानाधर्मद्योतकदत्त ५१. निषेधविधिसंदर्शकदत्त ५२. वैष्णवधर्मादर्शकदत्त ५३. सन्माहात्म्यद्योतकदत्त ५४. माघस्नानख्यापकदत्त ५५. भाषितराक्षसमोचनदत्त, सुकृतोऽस्तुकजनरोचकदत्त ५६. सोमकीर्तिनृपतारकदत्त, अधर्मसाध्वसहारकदत्त, वर्णाश्रमपुपकारकदत्त, ब्रह्मचारिपुप्रबोधकदत्त ५७. गृहस्थधर्मद्योतकदत्त ५८. श्राद्धसपद्धतिदर्शकदत्त ५९ दर्शितसत्तिथिनिर्णयदत्त ६०. कृतदुष्कर्मविनिर्णयदत्त, प्रायश्चित्तस्थापकदत्त ६१. कर्मविपाकज्ञापकदत्त ६२. सत्संसारद्योतकदत्त, वनस्थतप आदर्शकदत्त ६३. पंचप्रलयासंगतदत्त, संमतसंन्यासाश्रमदत्त ६४.

---

१२९ दत्तस्तवस्तोत्रम्

भूतप्रेतपिशाचाद्या यस्य स्मरणमात्रतः॥
दूरादेव पलायंते दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ १ ॥

यन्नामस्मरणाद्दैन्यं पापं तापश्च नश्यति ॥
भीतिग्रहार्तिदुःस्वप्नं दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ २ ॥
दद्रुस्फोटककुष्ठादि महामारी विषूचिका ॥
नश्यंत्यन्येऽपि रोगाश्च दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ३ ॥
संगजा देशकालोत्था अपि सांक्रमिका गदाः ॥
शाम्यंति यत्स्मरणतो दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ४ ॥
सर्पवृश्चिकदष्टानां विषार्तानां शरीरिणाम् ॥
यन्नाम शांतिदं शीघ्रं दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ५ ॥
त्रिविधोत्पातशमनं विविधारिष्टनाशनम् ॥
यन्नाम क्रूरभीतिघ्नं दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ६ ॥
वैर्यादिकृतमंत्रादिप्रयोगा यस्य कीर्तनात् ॥
नश्यंति देवबाधाश्च दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ७ ॥
यच्छिष्यस्मरणात्सद्यो गतनष्टादि लभ्यते ॥
य ईशः सर्वतस्त्राता दत्तात्रेयं नमामि तम् ॥ ८ ॥
जयलाभयशःकामदातुर्दत्तस्य यः स्तवं ॥
भोगमोक्षप्रदस्येमं पठेद्दत्तप्रियो भवेत् ॥ ९ ॥

इति. श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
दत्तस्तवस्तोत्रं संपूर्णम्

---

१३० पंचमाष्टकस्थालर्ककृतस्तोत्रम्

वन्दे देवं देवात्मानं सच्चिद्रूपं सर्वात्मानं ॥
विश्वाधारं मुन्याकारं स्वेच्छाचारं वाग्दूरम् ॥ १ ॥
विश्वोपाध्या यो भवेशोऽविद्योपाध्याप्यस्मानीशः ॥
सत्वज्ञानान्मायानाशे तत्रैकस्त्वं नेशोऽनीशः ॥ २ ॥

रज्ज्वज्ञानात्सर्पस्तत्र भ्रान्त्या भातीशैवं ह्यत्र ॥
जीवभ्रान्तिस्त्वेषा मिथ्या सा मेऽद्यारं नष्टाऽऽप्तोक्त्या ॥३॥
धन्योऽस्म्यद्य त्वद्दृक्पूतो जातोऽस्म्यद्य ब्रह्मीभूतः ॥
त्वं ब्रह्मेशासीशारूपो मायायोगान्नानारूपः ॥ ४ ॥
दत्तात्रेयः प्रज्ञामेयो वेदैर्गेयो योगिध्येयः ॥
त्वं विश्वात्मा कस्त्वामीशः स्तोतुं ध्यातुं ज्ञातुं वेशः ॥ ५ ॥
वृद्धः क्वापि प्रौढः क्वापि बालः क्वापि मत्तः क्वापि ॥
अंशी भोगी रागी क्वापि त्यागी योगी संगी क्वापि ॥ ६ ॥
स त्वं बुद्धः सिद्धः शुद्धः श्रद्धाबद्धोऽप्यन्याविद्धः ॥
श्रीशो मायाधीशो धीशो विज्ञानेशो निर्वाणेशः ॥ ७ ॥
धर्माधर्मातीतो गीतो वेदैर्भेदैर्हीनोऽनूनः ॥
त्वां तं संतं भक्त्या मुक्त्या ईशं श्रीशं वन्दे वन्दे ॥ ८ ॥

---

१२१ चतुर्थाष्टकस्थार्जुनकृतस्तोत्रम्

मोहतमो मम नष्टं त्वद्वचनाद्धृदि कष्टम् ॥
शिष्टमिदं मयि दृष्टं हृत्परमात्मनि तुष्टम् ॥ १ ॥
ज्ञानरविर्हृदि भातः स्वावरणाख्यतमोऽतः ॥
क्वापि गतं भवदीशासौ खलु काममदीशा ॥ २ ॥
क्लेशरुजां हरणेन त्वच्चरणस्मरणेन ॥
अस्मि कृतार्थ इहेश श्रीश परेश महेश ॥ ३ ॥
श्रेयदुपं तव पादं को न भजेदविवादं ॥
दैववशाद्धृदि ध्येयं दर्शितवानसि मे यं ॥ ४ ॥
चित्रमिदं सदमेयः सोप्यभवद्धृदि मेयः ॥
देवसुरर्षिसुगेयः सोऽद्य कथं मम हेयः ॥ ५ ॥

आश्रिततापहरं तं पातकदैन्यहरं तम् ॥
नौमि शिवं भगवंतं पादमहं तव संतम् ॥ ६ ॥
यत्र जगद्भ्रम एषः कल्पित एव सशेषः ॥
भ्रान्तिलयेऽद्वय एवावेदि मयाद्य स एव ॥ ७ ॥
शान्तिपदं तव पादं स्वार्थदमाद्यमनंतम् ॥
नौमि शिवं भगवन्तं ह्यपितकामघनं तम् ॥ ८ ॥
देवोऽभावो शुद्धः सिद्धः सत्यो नित्यो बुद्धः शुद्धः ॥
सर्वोपूर्वो हर्ता कर्ताऽभिन्नस्त्वं नः पाता माता ॥ ९ ॥

---

१३२ अथ वेदपादस्तुतिः

अग्निमीळे परं देवं यज्ञस्य त्वां त्र्यधीश्वरम् ॥
स्तोमोऽयमग्रियोऽध्यस्ते हृदिस्पृगस्तु शन्तमः ॥ १ ॥
अयं देवाय दूराय गिरां स्वाध्याय सात्वनाम् ॥
स्तोमोऽस्त्वनेन विन्देयं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ २ ॥
एता या लौकिकाः सन्तु हीना वाचोऽपि नः प्रियाः ॥
बालस्येव पितुष्टे त्वं स नो मृळ महाँ असि ॥ ३ ॥
अयं वां नात्मनोस्तत्त्वमधिगम्यास्ति दुर्मनाः ॥
हृद्रोगं मम सूर्य त्वं हरिमाणं च नाशय ॥ ४ ॥
प्रभग्महेऽस्मान्विद्धीति स्तोतारस्ते वयं नमः ॥
भगवो देव ते स्तोममारे अस्मे च शृण्वते ॥ ५ ॥
इन्द्रो मदाय यातीह सत्वरं सोमिनो यथा ॥
स्तोतॄंनेहि तथाऽस्माँस्ते माध्वीर्गावो भवन्तु नः ॥ ६ ॥
द्वे विरूपेऽत्र मायायाऽस्तेऽत्र मग्नोऽस्मि पीडितः ॥
माभितः सन्तपन्तीह सपत्नीरिव पर्शवः ॥ ७ ॥

इदं श्रेष्ठमपि प्राप्य जन्म गन्ताघ एव तत् ॥
कुरु प्रसादं ज्ञात्वैतत्तेनाहं भूरि चाकन ॥ ८ ॥

प्रवरतुज्ञानाज्जहावि निष्कामश्चेन्मृतिं त्वहम् ॥
न तादृशोऽतः कामादि सर्वं रक्षो निर्ग्रहय ॥ ९ ॥

सुषुमामूर्धिय स्तोमैरागच्छेते वयं विभो ॥
त्वदंशास्तत्वं पतिर्नोऽसि देवो देवेषु मेधिरः ॥ १० ॥

यस्य रूपं रूपमिह प्रतिरूपोऽसि नो पृथक् ॥
गतानि भूतानि त्रिदुर्ब्राह्मणा ये मनीषिणः ॥ ११ ॥

तं नु त्वा किं क्षुपेऽल्पज्ञो भगवन्तं क्षमस्व भोः ॥
ओपमागहि मां त्वं चेत्सत्या सन्नतिमन्यसे ॥ १२ ॥

हा वासना घ्नन्ति यथा वृश्चिकस्यारसं विषम् ॥
अतो मा पाहि भूयिष्ठां नम उक्तिं विधेम ते ॥ १३ ॥

नि होता सीदसि विभो यस्त्वं यष्टुगृहे प्रिय ॥
स त्वा हुवे ज्येष्ठराजं ब्रह्मणां ब्रह्मणस्पते ॥ १४ ॥

सेमामविड्ढिप्रभृतिमीशिषे योऽव मानिशम् ॥
त्वं विश्वेषा यदीशानो ब्रह्मणा वेपि मे हवम् ॥ १५ ॥

मन्दः स्वर्तोऽयं दीनोऽस्त इति विद्वान्भयात्प्रभुः ॥
इन्द्र आशाभ्य परि मां सर्वाभ्यो अभयं करत् ॥ १६ ॥

प्र य आरपितां भ्रान्ति त्वत्प्रसादाज्जहाति सः ॥
विमुच्यते तद्विप्रास्त्वां आशुवांसः समिन्धते ॥ १७ ॥

इच्छन्ति देवा अपि ते प्रसादाय नृजन्म तत् ॥
विद्माग्रामानि ते दत्त विश्वाभिर्गीर्भिरीमहे ॥ १८ ॥

इन्द्र त्वा भजतः मृत्युर्दुर्लभं किं स्यामि नु ॥
भक्त्या हेमाद्रि ते नाशा गंभीरो उदधीरिव ॥ १९ ॥

न सा रोद्धुं धियः शक्ता योगेनाऽपि ततः सदा ॥
त्रातारं धीमहीश त्वां धियो यो नः प्रचोदयात् ॥ २० ॥

वैश्वानराय इत्याग्ने विधिलब्धं महैव ते ॥
भवामो भजने भक्त्या अस्माकं श्रुणुधी हवम् ॥ २१ ॥

एषा त्वामिन्द्र विप्रासो जागृवांसो विपन्यवः ॥
स्तुवन्त्येभ्यो हि ते कोऽपि न आर्यो अस्ति वृत्रहन् ॥२२॥

मत्तभुग्भ्यो गृणद्भ्यस्ते मर्त्येभ्योऽप्यमृतत्वमिन् ॥
इत्त स्मृत्वा तव मनोरथ आयातु पाजसा ॥ २३ ॥

इदमुन्यद्रिपं श्रेयो यज्ञभ्या परितृप्यति ॥
साधुस्तवकूजनं तेऽस्मै इयं स्तोतृभ्य आभर ॥ २४ ॥

त्वामग्ने मायिनं मायां जेतारमपराजितम् ॥
हित्वा कं शरणं यामः सनो बोधि श्रुधी हवम् ॥ २५ ॥

महो महेशोऽज्ञानेन मवानयतु मातृवम् ॥
यथा वै सूर्यं स्वर्भानुस्तमसाविध्यदासुरः ॥ २६ ॥

प्रयक्षतो यदात्मानं मनीषा मनसा सह ॥
तदैव भवतैरग्ने जानता संगमेमहि ॥ २७ ॥

ऋतस्य गोपास्त्वं देहि मह्यं शं युञ्जते धियः ॥
भीताय नाधमानाय ऋषये सप्तवध्रये ॥ २८ ॥

त्वं हि पाताऽसि नो दत्त परिबाधस्व दुष्कृतम् ॥
कामादीन्यस्य धीमानि जहि रक्षांसि सुक्रतो ॥ २९ ॥

पिबा सोममिति श्रुत्वा यष्टहूतिं शुभं द्रवन् ॥
आयासि पुरुरूप त्वमाशु गोपूपपृच्यताम् ॥ ३० ॥

इन्द्रे चोतान्यं न पृथङ् मन्ये मायाभिरिन्द्रवान् ॥
पुरुरूप इतीशे स्वयमित्रौ सुषहान्कृधि ॥ ३१ ॥
यज्ञा यज्ञाधीश सर्वे त्वन्मया अपि तेषु नः ॥
जपयज्ञो मतस्तेन सम्नु पूष्णा गमेमहि ॥ ३२ ॥
स्तुवे नराप्यं तुष्टः सन्नथो यस्या अयोमुखम् ॥
मायां जित्वा भवान्तां मे विश्वाहा शर्म यच्छतु ॥ ३३ ॥
जुषस्व स्तोममीशैते प्रियासः सन्तु सूरयः ॥
वयं स्तोम प्रियानेन यच्छा नः शर्म दीर्घश्रुत् ॥ ३४ ॥
उमौ अक्षे मृत्युरयमदुग्धा इव धेनवः ॥
धियो मेऽनेनेट्गीश न जातो न जनिष्यते ॥ ३५ ॥
प्रब्रह्मैहीदमाकर्ण्योर्वारुकमिव बन्धनात् ॥
मृत्युं जय प्रमादाख्यान्मृत्योर्मुक्षीय माऽमृतात् ॥ ३६ ॥
यदद्य वर्ष्मे ते नैव पश्येम शरदः शतम् ॥
स्तोत्राय ते हते मृत्यौ जीवेम शरदः शतम् ॥ ३७ ॥
मरुत्तमं महेशं त्वां मनामह इहागहि ॥
मृळा सुक्षत्र मृळय मा नो दुःशंस ईशत ॥ ३८ ॥
तिस्रो वाचस्तेऽत्र वरां क ईशानं न याचिषत् ॥
भक्त्या गृणीमस्त्वां स्तोत्रैस्तेभिर्न स्तूयमानाहि ॥ ३९ ॥
दूराद्विहाय सर्वं त्वामृषयो ये च तुष्टुवुः ॥
मर्ता अमर्त्यस्य ते वद्भूरि नाम मनामहे ॥ ४० ॥
य इन्द्र त्वं यो नमसा स्वध्वरो छीति संस्तुतः ॥
इन्द्रो महेन्द्र ऋषिरित्युपब्रह्माणि नः शृणु ॥ ४१ ॥
वयमु त्वा वरं देवमस्मभ्यं शर्म सप्रथः ॥
मनामहे पूर्णतं यदमित्याभिन्द्र नोनुमः ॥ ४२ ॥

प्रकृतान्यपि सूक्तानि शृण्वन्तं जातवेदसम् ॥
त्वां गृणन्ति न के त्वं हि येषामिन्द्रो युवा सखा ॥ ४३ ॥
त्वावतः पाहि नो मर्त्यान्यत इन्द्र भयामहे ॥
आदिश्य पद्भक्तिं ते ततो नो अभयं कृधि ॥ ४४ ॥
आत्वा रथं न तुरगैः स्तोत्रैस्त्वा वर्तयामसि ॥
स त्वं न इन्द्र मृळय यस्य ते स्वादु सख्यमित् ॥ ४५ ॥
आ प्रयोधं मघोऽयोघः स्वप्नवद्दुःस्वदोऽशुचिः ॥
सतितान् दुःखितान्नृन्नः पाहि त्वं शृणुधी गिरः ॥ ४६ ॥
इन्द्राय साम ते गातु न अमो नाम ते गृणे ॥
बण्महाँऽअसि सूर्य त्वं सत्रादेव महाँऽअसि ॥ ४७ ॥
सोमः पुनानोंऽतरामो मया त्वं नाधिरक्षितः ॥
ईक्षे तुच्छान्यहिर्भोगान्योषा जारमिव प्रियम् ॥ ४८ ॥
प्रण इन्दोऽपि स्मेरं रूपं ते दर्शयामलम् ॥
नृन्स्तोतॄन्पाह्यंहसो नो जहि रक्षांसि सुक्रतो ॥ ४९ ॥
हिन्वन्ति द्वैतमस्त्यस्माद्भयं विन्दति मामिह ॥
यदन्ति दूरके यच्च पवमान वि तज्जहि ॥ ५० ॥
धर्ता कारकशक्तीनां सर्वेषां त्वमिहैक इत् ॥
यशोऽग्रेदं पवित्रं ते वितत ब्रह्मणस्पते ॥ ५१ ॥
असर्जि भवता विश्वमनित्यमवशं बृहत् ॥
त्वं संस्मर ह्य शरण वत्सं जातं न धेनवः ॥ ५२ ॥
पुरोजितीश मो भुमन्तत्र माममृतं कृधि ॥
यत्रानन्दाश्च मोदाश्च मुदः प्रमुद आसते ॥ ५३ ॥
अयं स इति विद्वान्सन्यमाय घृतवद्धविः ॥
कुतो जुहोम्यतोऽदेवा यमाय जुहुता हविः ॥ ५४ ॥

निवर्तध्वमितो देवा भद्रं नो अपि वातय ॥
मनो हरे मां पाह्यार्तं पिता पुत्रमिव प्रियम् ॥ ५५ ॥
प्रमा प्रमाता प्रमेयं त्रिपुटीह न विद्यते ॥
रूपं तेऽविकृतं सत्वं मधुमन्ये परायणम् ॥ ५६ ॥
प्रहोताचोऽत्रैव मनोन्वाहुवामह इच्यतः ॥
शमादि मनसो नास्य यो यज्ञस्य प्रसाधनः ॥ ५७ ॥
ये यज्ञेनार्थन्त्यनेन सर्वे नन्दंति ते त्वया ॥
नान्येऽतस्त्वप्रिया एव विरूपासो दिवस्परि ॥ ५८ ॥
देवानां नु वशे योऽस्य सुमङ्गलीरियं वधूः ॥
स्नेहेषु त्वच्युतो भोगी पतिर्बन्धेषु बध्यते ॥ ५९ ॥
विहितं सर्वमिचे त्वमतो ज्यायांश्च पूरुषः ॥
पादोऽस्य विश्वाभूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ६० ॥
इमे जाये इति वदन्त्या सालावृकहृत्समा ॥
तन्मयो न स भेदासुमात्मानं तव पूरुष ॥ ६१ ॥
इमा उपाधितोऽत्रैकः पाकेव मनसान्वितः ॥
त्वां यदीक्षेत तं माता रेह्लि स उ रेह्लि मातरम् ॥ ६२ ॥
तदिदात्मन्हृदि वपुः पश्यन्तस्ते मनीषया ॥
मुनयो वातरशनाः पिशङ्गा वसतेऽमलाः ॥ ६३ ॥
त्वं चिन्मयं बुधा रूपं संजानाना उपासते ॥
यो अस्य पारे रजसः [illegible] नः पर्षदतिद्विषः ॥ ६४ ॥
इमे त्वोर्जे चौदनेन नित्यहोमेऽपि नव्यतः ॥
यजन्त्यहं स्वकामस्त्वां श्रेष्ठतमाय कर्मणे ॥ ६५ ॥
अग्न आयाहीति गातुं त्वाऽक्षमः स्तौमि केवलम् ॥
निषीद मे हृदि यथा निहोता सत्सि बर्हिषि ॥ ६६ ॥

शं नो देवीः प्रसादाद्वाचे संतु धीरृचयोऽनिशम् ॥
आत्मप्रवाहा स्वारस्यान्छ्रेयोरभिस्रवन्तु नः ॥ ६७ ॥

ज्ञातेऽस्मिन्याशमुक्तिः सकलविदिति तत्स्यादनिर्देश्यमेकम् ।
सूक्ष्मं चातीन्द्रियं सच्चदयमिति गिरा शाब्दनिर्देश्यमेव ॥
वाक्यैस्तत्त्वं विरोधेऽपि सति सुमतिभिःसोऽयमित्यादिवत्तद्–
भागत्यागेन लक्ष्यं सद्गुरुकृपया लभ्यमैक्यं हि तज्ज्ञैः ॥ ६८ ॥

इति श्री. प. प. वासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता
श्रीदत्तपुराणान्तर्गतवेदपादस्तुतिः संपूर्णा ॥

---

१३२ मंत्रात्मकश्लोकाः॥

अनसूयात्रिसंभूतो दत्तात्रेयो दिगंबरः ॥
स्मर्तृगामी स्वभक्तानामुद्धर्ता भव संकटात् ॥ १ ॥
दरिद्रविप्रगेहे यः शाकं भुक्त्वोत्तमश्रियं ॥
ददौ श्रीदत्तदेवः स दारिद्र्यान्छ्रीप्रदोऽवतु ॥ २ ॥
दूरीकृत्य पिशाचार्तिं जीवयित्वा मृतं सुतम् ॥
योऽभूदभीष्टदः पातु स नः संतानवृद्धिकृत् ॥ ३ ॥
जीवयामास भर्तारं मृतं सत्या हि मृत्युहा ॥
मृत्युंजयः स योगींद्रः सौभाग्यं मे प्रयच्छतु ॥ ४ ॥
अत्रेरात्मप्रदानेन यो मुक्तो भगवानृणात् ॥
दत्तात्रेयं तमीशानं नमामि ऋणमुक्तये ॥ ५ ॥
जपेच्छ्लोकमिमं देवपितृर्षिपुंनृणापहं ॥
सोऽनृणो दत्तकृपया परंब्रह्माधिगच्छति ॥ ६ ॥
अत्रिपुत्रो महातेजा दत्तात्रेयो महामुनिः ॥
तस्य स्मरणमात्रेण सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ ७ ॥

नमस्ते भगवन्देव दत्तात्रेय जगत्प्रभो
सर्वबाधाप्रशमनं कुरु शांतिं प्रयच्छ मे ॥ ८ ॥
अनसूयासुत श्रीश जनपातकनाशन ॥
दिगंबर नमो नित्यं तुभ्यं मे वरदो भव ॥ ९ ॥
श्रीविष्णोरवतारोऽयं दत्तात्रेयो दिगंबरः ॥
मालाकमंडलुच्छूलडमरुशङ्खचक्रधृक् ॥ १० ॥
नमस्ते शारदे देवि सरस्वति मतिप्रदे ॥
वस त्वं मम जिह्वाग्रे सर्वविद्याप्रदा भव ॥ ११ ॥

दत्तात्रेयं प्रपद्ये शरणमनुदिनं दीनबंधुं मुकुंदम्
नैर्गुण्ये संनिविष्टं पथि परमपदं बोधयंतं मुनीनाम् ॥
भस्माभ्यक्तं जटाभिः सुललितमुकुटं दिक्पटं दिव्यरूपं
सह्याद्रौ नित्यवासं प्रमुदितममलं सद्गुरुं पावशीलम् ॥१२ ॥

१३४ श्रीनृसिंहसरस्वतीस्तोत्रं ॥

कोट्यर्कभं कोटिसुचंद्रशांतं विश्वाश्रयं देवगणार्चितांघ्रिं ॥
भक्तप्रियं त्वात्रिसुतं वरेण्यं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ १ ॥
मायातमोर्कं त्रिगुणं गुणाढ्यं श्रीवल्लभं स्वीकृतभिक्षुवेषं ॥
सद्भक्तसेव्यं वरदं वरिष्ठं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ २ ॥
कामादिषण्मत्तगजांकुशं त्वामानंदकंदं परतत्त्वरूपम् ॥
सद्धर्मगुप्त्यै विधृतावतारं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ ३ ॥
सूर्येंदुगुं सज्जनकामधेनुं भूपोदपंचात्मकविश्वमस्मात् ॥
उदेति यस्मिन्नमतेस्तमेति वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ ४ ॥
रक्ताञ्जपद्मायतकांतनेत्रं सद्दंडकुंडीपरिहारपिताङ्घ्रि ॥
मितस्मितज्योत्स्नमुखेंदुशोभं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥५॥

नित्यं त्रयीमृग्यपदाब्जधूलिं निनादसद्बिंदुकलास्वरूपम् ॥
त्रितापकल्पाग्निविकल्पवृक्षं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ ६ ॥

दैन्यादिमोकष्टद्वाभिमीड्यं योगाष्टकज्ञानसमर्पणोत्कं ॥
कृष्णानदीपंचसरिद्युतिस्थं वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ ७ ॥

स्तोत्रे क्व ते मेऽस्त्युरुगायशक्तिस्तुतुमुंस्तो वै विमुखोऽस्म जातः ॥
स्तुवन्द्विजिह्वोभवदीरयन्त्वां वंदे नृसिंहेश्वर पाहि मां त्वम् ॥ ८ ॥

श्रीनृसिंहसरस्वतीस्तोत्र संपूर्णम् ॥

---

१३५ श्रीनृसिंहसरस्वतीस्तोत्रं

प्राग्ब्रह्मा त्वमजोऽक्रियोऽपि बहुलं स्यामित्यभूद्धीस्तया
सृष्ट्वैवांडमुखं ततो जगदिदं सृष्टं सधर्मं गुणैः ॥
रवेः स्वं भो रमयन्विहंसि सदरीननावतीर्यानिशम्
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ १ ॥

कल्याकृष्टहृदुज्झितक्रतुनरत्रस्ताध्वराशीर्मुदे
प्रातः सूर्य इवोदितोऽस्यज महामोहांधकारं ग्रसन् ॥
सद्धर्माश्रमसेतुमत्र शिथिलप्रायं सुदार्ढ्यं नयन्
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ २ ॥

सर्वानंदनिधानरूपममलं सं त्वं सुखं मूर्तिमत्
प्रादुष्कृत्य जनांतरमृगक्रीडावनं पावनम् ॥
संसारावटमग्नमुद्धरसि भो स्वीकृत्य तुर्याश्रमं
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वर ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ३ ॥

मूके गां दृशमंधके सुतनयं वंध्यासु चामून्मृते
सौभाग्यं विधवासु पङ्गुरमहो दत्तं सुशुल्कंघने ॥
एवंभूत इयान्तवैव महिमा त्रैलोक्यसंस्थाक्षमो
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ४ ॥

मुक्तावास मुमुक्षुकल्पविटपिन्मो कामिनां कामधुक्
दारिद्र्यानलमेघ दुष्कृतदवाग्ने तापिताराम ते ॥
श्रुत्यन्विष्टरजः पदं श्रुतविवादातीततत्त्वं महद्
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ५ ॥

भो योगीश्वर भावितं तव पदं तीर्थाश्रयं सज्जना-
जीवं कामिसुदैवतं च कमलालीलास्थलं निर्मलं ॥
विद्वद्वादकरंडकं सुकृतसंस्थानं महत्पावनम्
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ६ ॥

वेदागोचर ते पवित्रममलं शक्तोऽत्र कः कृत्स्नशो
वक्तुं पञ्चविनेंदुमुखपञ्चनात्मेतीह मूर्त्यष्टकम् ॥
एतद्विश्वमयं च नान्यदिह वा ॐकाररूपेगित-
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ७ ॥

कुंडीदंडकरं प्रशांतममलं संन्यासिरूपं तव
श्रीभीमामरजायुतिस्थितमजं ध्येयं शरण्यं मयि ॥
ज्ञानं तारकमीश सत्यमनिशं ब्रह्मन्स्थिरधीर्वंदे
वंदे श्रीनृहरे सरस्वति वरं ते श्रीपदाब्जद्वयम् ॥ ८ ॥

श्रीनृसिंहसरस्वतीस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१३६ मानसपूजा

परानंदमयो विष्णुर्हृत्स्थो वेद्योप्यतींद्रियः ॥
सदा संपूज्यते भक्तैर्भगवान्भक्तिभावनः ॥ १ ॥
अचिंत्यस्य कुतो ध्यानं कूटस्थाऽऽवाहनं कुतः ॥
क्वासनं विश्वसंस्थस्य पाद्यं पूतात्मनः कुतः ॥ २ ॥
क्वानर्घोरुक्रमस्यार्घ्यं विष्णोराचमनं कुतः ॥
निर्मलस्य कुतः स्नानं क्व निरावरणेऽम्बरम् ॥ ३ ॥
स्वसूत्रस्य कुतः सूत्रं निर्लेपस्य च लेपनम् ॥
निस्तृपः सुमनोभिः किं किमक्लेद्यस्य धूपतः ॥ ४ ॥
स्वप्रकाशस्य दीपैः किं किं भक्ष्याद्यैर्जगद्भृतः ॥
किं देयं परितृप्तस्य विराजः क्व प्रदक्षिणाः ॥ ५ ॥
किमनंतस्य नतिभिः स्तौति को वाग्गोचरम् ॥
अंतर्बहिः प्रपूर्णस्य कथमुद्वासनं भवेत् ॥ ६ ॥
सर्वतोपीत्यसंभाव्यो भाव्यते भक्तिभावनः ॥
सेव्यसेवकभावेन भक्तैर्लीलात्तविग्रहः ॥ ७ ॥
तथेशातींद्रियस्यापि पारंपर्यश्रुतां तनुम् ॥
प्रकल्प्यास्मादावयंति प्रार्चयेऽर्चां मनोमयीम् ॥ ८ ॥
कलसुश्लोकगीतेन भगवन्दत्त जागृहि ॥
भक्तवत्सल सामीप्यं कुरु मे मानसार्चने ॥ ९ ॥
श्रीदत्तं खेचरीमुद्रामुद्रितं योगिसद्गुरुम् ॥
सिद्धासनस्थं ध्यायेऽभीवरप्रदकरं हरिम् ॥ १० ॥
दत्तात्रेयाह्वयाम्यत्र परिवारैः सहार्चने ॥
श्रद्धाभक्त्येश्वरागच्छ ध्यातधामन्नंजसा विभो ॥ ११ ॥

सौवर्णं रत्नजडितं कल्पितं देवतामयम् ॥
रम्यं सिंहासनं दत्त तत्रोपविश्य यंत्रिते ॥ १२ ॥

पाद्यं चंदनकर्पूरसुरभि स्वादु वारि ते ॥
गृहाण कल्पितं तेन दत्तांघ्री क्षालयामि ते ॥ १३ ॥

गंधाब्जतुलसीबिल्वशमीपत्राक्षतान्वितम् ॥
सांब्वर्घ्यं स्वर्णपात्रेण कल्पितं दत्त गृह्यताम् ॥ १४ ॥

सुस्वाद्वाचमनीयांबु हैमपात्रेण कल्पितम् ॥
तुभ्यमाचम्यतां दत्त मधुपर्कं गृहाण च ॥ १५ ॥

पुष्पवासितसत्तैलमंगेष्वालिप्य दत्त भोः ॥
पंचामृतैश्च गंगाद्भिः स्नानं ते कल्पयाम्यहम् ॥ १६ ॥

भक्त्या दिगंबराचांत जलेदं दत्त कल्पितम् ॥
काषायपरिधानं तद् गृहाणैणेयचर्म च ॥ १७ ॥

नानासूत्रधरैते ते ब्रह्मसूत्रे प्रकल्पिते ॥
गृहाण दैवतमये श्रीदत्त नवतन्तुके ॥ १८ ॥

भूतिमृत्स्नामुकस्तूरीकेशरान्वितचंदनम् ॥
रत्नाक्षताः कल्पितास्त्वामलंकुर्वेथ दत्त तैः ॥ १९ ॥

सच्छमीबिल्वतुलसीपत्रैः सौगंधिकैः सुमैः ॥
मनसा कल्पितैर्नानाविधैर्दत्तार्चयाम्यहम् ॥ २० ॥

लाक्षासिताभ्रश्रीवासश्रीखंडागुरुगुग्गुलैः ॥
युक्तोऽग्नियोजितो धूपो हृदा स्वीकुरु दत्त तम् ॥ २१ ॥

स्वर्णपात्रे गोघृताक्तवर्तिप्रज्वलितं हृदा ॥
दीपं दत्त सकर्पूरं गृहाण स्वप्रकाशक ॥ २२ ॥

सषड्रसं षड्विधान्नं नैवेद्यं गन्धसंयुतम् ॥
कल्पितं हैमपात्रे ते भुंक्ष्व दत्तांबुदः पिब ॥ २३ ॥
प्रक्षाल्यास्यं करौ चाद्भिर्दत्वाचम्य प्रगृह्यताम् ॥
तांबूलं दक्षिणां हैमीं कल्पितानि फलानि च ॥ २४ ॥
नीराज्य रत्नदीपैस्त्वां प्रणम्य मनसा च ते ॥
परितस्त्वत्कथोद्घोषैः कुर्वे दत्त प्रदक्षिणाः ॥ २५ ॥
मंत्रवन्निहितो मूर्ध्नि दत्त ते कुसुमांजलिः ॥
कल्पयंते मनस' गीतवाद्यनृत्योपचारकाः ॥ २६ ॥
प्रेर्यमाणप्रेरकेण त्वया दत्तेरितेन ते ॥
कृतेयं मनसा पूजा श्रीमंस्तुष्टो भवानया ॥ २७ ॥
दत्त मानसतल्पे मे सुखनिद्रां रहः कुरु ॥
रम्ये व्यायतमपत्यामतूलिकाढ्ये सुधीजिते ॥ २८ ॥
इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
श्रीदत्तात्रेयमानसपूजा संपूर्णा ॥

---

१३७ श्रीदत्तात्रेयापराधक्षमापनस्तोत्रम् ॥

रसज्ञा यदा तार्क्ष्यं स्वादु लभ्यं गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ १ ॥
वियोन्यंतरे दैवदार्ढ्याद्विभो प्राग्गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ २ ॥
मया मातृगर्भस्थितिप्राप्तकष्टाद्गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ३ ॥
मया जातमात्रेण संमोहितेन गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ४ ॥

मया क्रीडनासक्तचित्तेन बाल्ये गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ५ ॥
मया यौवनेऽज्ञानतो भोगतोषाद्गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ६ ॥
मया स्थाविरेऽनिघ्नसर्वेंद्रियेण गृहीतं कदाचिन्न ते नाम दत्त ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ७ ॥
हृषीकेश मे वाङ्मनःकायजातं हरेऽज्ञानतो ज्ञानतो विश्वसाक्षिन् ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ८ ॥
स्मृतो ध्यात आवाहितोऽस्यर्चितो नो न गीतः स्तुतो वंदितो नो न जप्तः ॥
क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं क्षमस्वापराधं प्रभो क्लिन्नचित्त ॥ ९ ॥
दयाब्धिर्भवादृङ् न सागाध मादृग्भवत्यात्मतोमेवान्ये शरण्यः ॥
यथार्हं ऽकनं भूर्हि भूनिःस्तुतांघ्रेरिति प्रार्थितं दत्तशिष्येण सारं ॥ १० ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयापराधक्षमापनस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

---

१३८ दकारादिदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रम्

दत्तं वंदे दशातीतं दयाब्धिं दहनं दमम् ॥
दक्षं दरघ्नं दस्युघ्नं दर्शं दर्पहरं दवम् ॥ १ ॥
दातारं दारुणं दान्तं दास्यादं दानतोषणम् ॥
दानं दानप्रियं दावं दासत्रं दारवर्जितम् ॥ २ ॥
दिक्पं दिवसपं दिक्स्थं दिव्ययोगं दिगंबरम् ॥
दिव्यं दिष्टं दिनं दिश्यं दिव्यांगं दितिजार्चितम् ॥ ३ ॥

दीनपं दीधितिं दीप्तं दीर्घं दीप्तं च दीप्तगुम् ॥
दीनसेव्यं दीनबंधुं दीक्षादं दीक्षितोत्तमम् ॥ ४ ॥
दुर्ज्ञेयं दुर्ग्रहं दुर्गं दुर्गेशं दुःखभंजनम् ॥
दुष्टघ्नं दुग्धपं दुःखं दुर्वासोग्र्यं दुरासदम् ॥ ५ ॥
दूतं दूतप्रियं दूष्यं दूष्यत्रं दूरदर्शिपम् ॥
दूरं दूरतरं दूर्वाभं दूरांगं च दूरगम् ॥ ६ ॥
देवार्च्यं देवपं देवं देयज्ञं देवतोत्तमम् ॥
देवज्ञं देहिनं देशं देशिकं देहिजीवनम् ॥ ७ ॥
दैन्यं दैन्यहरं दैवं दैन्यदं दैविकांतकम् ॥
दैत्यघ्नं दैवतं दैव्यं दैवज्ञं देहिकार्तिदम् ॥ ८ ॥
दोषघ्नं दोषदं दोषं दोषित्रं दोर्द्वयान्वितम् ॥
दोषज्ञं दोहपं दोषेट्बंधुं दोग्धं च दोहदम् ॥ ९ ॥
दौरात्म्यघ्नं दौर्मनस्यहरं दौर्भाग्यमोचनम् ॥
दौष्ट्यत्रं दौष्कुल्यदोषहरं दौर्हृद्यभंजनम् ॥ १० ॥
दंडज्ञं दंडिनं दंडं दंभघ्नं दंभिशासनम् ॥
दंतास्यं दंतुरं दंशिघ्नं दंदशज्ञं च दंदम् ॥ ११ ॥
अनंतानंतनामानि संति तेऽनंतविक्रम ॥
वेद्मोऽपि चकितो यत्र नुर्वाग्हृद्दूरका कथा ॥ १२ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं
दकारादिदत्तात्रेयाष्टोत्तरशतनामस्तोत्रं संपूर्णम् ॥

१३९. श्रीगुरुचरिताध्यायसारांशश्लोकाः ॥

अध्याये प्रथम इष्टवन्दनाख्यं
प्रोक्तं मंगलमथ नामधारकाख्यम् ॥
प्राप्येदं क्षुध इह धाम दर्पणीयं
दृष्टोऽदर्शयदतनुः प्रहर्षणीयम् ॥ १ ॥

सिद्धः स्वप्नदृष्टगुरुरित्यतीरिद जगौ मार्गे द्वितीये विधेः
संवादं कलिना च दीपकगुरूपाख्यानकं साद्भुतम् ॥
यथा शारीरि हि दीपकेन गुरुसेवामेवाप्यविशीलितं
सुर्पारद्धोऽस्य तथा करोत्यपि तत्तः सार्द्रस्त्विमोदितम् ॥ २ ॥

तृतीयेऽध्यायेऽम्बरीषनृपमिति मुनेः प्रथमतो-
ऽवतीर्णोपाख्यानमतद्विभिदा धन्यमभवत् ॥
प्रजानेत्रा योऽभीरिति [illegible] दुर्वासामपि हरि-
स्तमाराध्याप्याप्य मामिममदनात्प्रभुस्थितारीनी ॥ ३ ॥

तुर्ये प्रोक्ताः सत्यहार्दं यथार्थं
श्वेतीशेदावानसूया सभार्या ॥
[illegible] मूर्ता [illegible] पुरुषे ।
[illegible]मालिनी सर्वमाऽऽरौ ॥ ४ ॥

दृष्टाय दत्तो द्विजाद्वनाशं [illegible] स धर्मेऽभूत् ॥
श्रीपादश्रीवल्लभः [illegible] ॥ ५ ॥

[illegible] ॥
[illegible] ॥ ६ ॥

[illegible] ॥
[illegible]

सधुमुतविधवा मा भर्तुकामा प्रदोष-
व्रतकथनत ईशम्नात्रिवर्त्याष्टमेऽन्त्यान् ॥
स विबुधमकरोत्तञ्च जन्मान्तरेऽस्याः
सुत इह भविता दिङ्मालिनी यस्य कीर्तिः ॥ ८ ॥

आख्यानकीर्तिश्रुतितोऽस्य मुक्ति-
र्भवान्तरेऽसौ रजकाय राज्यम् ॥
द्वारवन्तिगोऽभून्नवमेऽत्र कृष्णा-
तटेऽपि संपूरयति स्वतृष्णाम् ॥ ९ ॥

पथि तस्करघातितभक्तं सार्थमजीवयदेत्य चिरस्य ॥
विनिहत्य च सान्दजमे श्रीपादुवियेगवती गतिरस्य ॥ १० ॥

एकादशे नृहरिसंज्ञक आस सोऽस्या-
पुत्रः प्रदोषफलदः प्रणवं पठिष्यन् ॥
श्रुत्वाप्यशक्यश्रुतिगणानुपनीत उच्च-
रुद्घर्षणी स्वजननीं बहुधा करिष्यन् ॥ ११ ॥

माणवस्त्राक्रीडितकृद्द्वादश आश्वास्य विभुः ॥
मातरमेत्य च काशीं न्यास्यभवत्स निराशीः ॥ १२ ॥

प्रसूमुखैर्जनिभुवि सङ्गतः स्वकेभ्यो दशेऽनुगयुगुपेत्य गौतमी ॥
मृतोत्सुकं जठरगार्तमुद्धरन्न्यदर्शयद् भुवि रुचिरां प्रसूर्गविम् ॥ १३ ॥

सायंदेवं शक्रमिताध्याय उवाच
श्रीशो म्लेच्छं याहि न भीस्ते ॥ तथेति ॥
गत्वा भीतम्लेच्छनृपेणार्चित एष
नृत्यन् रेजे मत्तमयूरो हि यथा सः ॥ १४ ॥

चित्रपदोक्तिर ईशस्तीर्थगमाय स शिष्यान् ॥
पञ्चदशे कथयित्वा तद्विधिमीरयदेव ॥ १५ ॥

षोडशे गुरुरथोद्धृतात्मने धौम्यशिष्यचरितोपदेशवः ॥
ब्राह्मणाय विदमर्पयद् गुरुद्रोहिणेऽलमनुतप्तचेतसे ॥ १६ ॥

आर्याक्षमानितोऽदादार्यायै मूढविप्र इह जिह्वां ॥
सप्तदशे तत्प्रेरित ईशमवाप्यालमत्ततो जिह्वाम् ॥ १७ ॥

भिक्षार्थं गत्वा कुसुमितलतायेष्टितद्वारदेशं
गेहं विप्रस्य प्रभुरतिदरिद्रस्य भुक्त्वापि शाकम् ॥
छित्वा वल्लीं स्ववसतिमगात्तल्लतामूलदेशे
लेभेऽर्थौघं द्विजवर इहाष्टादशे चाशिषोऽपि ॥ १८ ॥

अमरापुर ऊनविंशकेऽनुगगङ्गानुजया शतुंबरे ॥
वरदे स निधाय पादुके गुरुराश्वास्य च योगिनीरगात् ॥१९॥

प्रेतार्तिहताऽमौं दत्तो मृत एकः ।
वर्ण्योपतदंबां विंशे ततुमध्याम् ॥ २० ॥

विद्युन्मालावत्संबन्धं पुत्रादेः सन् चोक्त्वा बोधम् ॥
सार्धं चक्रे जीवंवेतं सैके विंशेऽसौ तत्पोवम् ॥ २१ ॥

गन्धर्वं प्राप्य भोगामरदुहितृसुतिं भिक्षार्थमथ गुरु-
र्गत्वा दीनद्विजौको गतरदमहिषीं वंध्यां अरवहाम् ॥
दृष्ट्वा दुग्धं ययाचे तदनु सुवदना स्त्रीः क्षीरमदुह-
द् द्वाविंशे ऽदात्पयोऽस्मै तदु वरदगुरुः पीत्वागमदसौ ॥ २२ ॥

राद् त्रयोविंश आकर्ण्य सत्तयतः सन्निर्णी स्वां पुरीमानयचद्वशः ॥
श्रीगुरू रक्षसेऽदाद्वृतिं राजवद्राजदत्ते मठे विषयामोऽवसत् ॥ २३ ॥

निन्दापर्र्यतिविप्रिविक्रमं प्राप्य श्रीगुरुराश्वदर्शयत् ॥
सैन्यं न्यासिवपुः क्षणं चतुर्विंशे यानगराजवद्विराद् ॥२४॥

मत्तावाप्तौ श्रुतिनयविज्ञौ म्लेच्छाद्याप्तौ द्विजविजिगीषू ॥
भिक्षुर्निन्ये श्रितशिबिकौ तौ गुर्वर्ग्यं पंचसहितविंशे ॥ २५ ॥

चित्रपदोक्तिभिरीशः षड्युतविंश उवाच ॥
वेदतदङ्गविशारदा यं प्रणमन्ति हि लेखाः ॥ २६ ॥

अपि क इह यदीक्षणादपराजिता॰ स वृकुडवदनाच्छ्रुतीः समवाचयत् ॥
अमयद्रुममिते द्विजो च पिशाचतां सुगतिमथ गतौ च तौ द्विषद्वहः ॥ २७ ॥

अकथयदसावष्टाविंशे स्वकर्मविपाकतो
विविधकुगतिं हीनत्वाप्तिं सचिह्नपुनर्भवम् ॥
तदघहतये प्रायश्चित्तं च कृच्छ्रजपादिकं
पतितमकरोद् भूयोऽक्षं सा मनोहरिणी कथा ॥ २८ ॥

नवद्वययुते नतेन मुनिना स पृष्टोऽवदत्
विभूतिमहिमानमानतपदाखपायावदत् ॥
कुमारहरवादमप्यथ स वामदेवो ददौ
गतिं भसितधारणेन विधिवद्य पृथ्वीधरः ॥ २९ ॥

गोपीनाथोऽत्रिसुतभजनात्पुत्रमापोद्वहोऽर्वं
तस्त्री कृष्णं तमनयदथो पत्तनं गाणगात्वम् ॥
मन्दाक्रान्ताऽजनि स तु पुरस्थोपकण्ठं ममार
त्रिंशे तत्स्त्रीनिकटमथ गतो भूतिरुद्राक्षभृत्सन् ॥३०॥

स्त्रीधर्ममुवाच कुपूर्मितेऽध्याये धिषणोक्तमुपस्थितम् ॥
विन्ध्याद्रिचरित्रसमन्वितात्ऽगस्त्यविसतीचरितं च सन् ॥३१॥

रुक्मवतीमूचे प्रणतां वामष्टयुता सौभाग्यवती स्या॰ ॥
प्रेतमपि द्वात्रिंश इहात्या वल्लममाशूत्थापयदीशः ॥ ३२ ॥

भुजगशिशुमृता नीता कुलयुगिह पुराम्न्याढ्ये ॥
स्वपुरमपि सती वेश्या तत इह विकपी भूपौ ॥ ३३ ॥
घृतकरपुटराजप्रार्थितर्षिः सुतमृतिहृतये रुद्राभिषेकम् ॥
श्रुतिपुरमितसर्गेकारयद्राट्तनयमुत मृतितोजीवयद्द्राक् ॥ ३४ ॥
सुरहितदकुचकथा घृत्वा शरपुरमित इह सोमाख्यं ॥
व्रतमपि यत इह सीमंतिन्यलभदपि च दयितं नष्टम् ॥ ३५ ॥
तर्कपूर्युजि हलमुखी स्त्री सुशिक्षणमिपत ईद् ॥
आह्निकाचरणमवदच्छाक्त्यसंमतमु सुधिये ॥ ३६ ॥
प्रमिताक्षरोक्तिगुरुराह सुचिरसुरपूजनादिसकलाह्निकवित् ॥
अन्नदानादिधर्मशयनादिविधिः स्वरपूर्मितेऽत्र हृतभक्तविधिः ॥ ३७ ॥
त्रिलोकपर्याप्तकृतोदनेन संभोजिता विप्रसुता अनेन ॥
अष्टत्रियुक्ते ह्युपजातयोऽपि भक्ताय दत्तो गुरुणा वरोऽपि ॥ ३८ ॥
नवत्रिमितसर्गे व्यधात्सधविरवन्ध्यां ॥
कुमारललितां पिप्पलार्चनत ईशः ॥ ३९ ॥
खयुगमितेऽत्र कुष्ठविनिवृत्यै नरहरयेऽवदत्सामिदर्चां ॥
तदु विटपी द्विजश्च शुचिरासीदियमजकीर्तिरश्वमालिनी ॥ ४० ॥
अवदृदिह परीक्ष्य सायंदेवं कुयुगमिते भगवान्गुरुरुरुलब्ध्यै ॥
विधिजमुपगतः सुपुष्पिताग्रागमवन आर्यं उवाच काशियात्राम् ॥ ४१ ॥
वाचोर्मीतार्द्धयुग्माढ्ये स सर्गे शिष्टां यात्रां कथयन्दर्शयित्वा ॥
काशीं दारादिनुतक्ष्मानयित्वा सायंदेव गुरुराह प्रतं सन् ॥ ४२ ॥
सायंदेवाय त्रियुगपरिमितेऽध्याये प्राहेशोऽनंतव्रतमिह च पत्रेष्टम् ॥
यस्याचीर्णेन व्यपगतदुरितो यायात्कौण्डिण्यः पार्थश्च सुगतिमिवो-
संधाधाम् ॥ ४३ ॥

क्षणत श्रुतिवेदसंमितेऽस्मिन्ननयद्यतिराज एकरूप ॥
श्चयगमात्मरत स ततुक घानयदाशु निवेद्य रा ट्चान्निम् ॥४४॥

यद्धीरासीद्भमरविलसिता नद्यवोक्त्या क्षुरगुपशमघी ॥
प्राप्येश द्राक्स शुचिकनिरमूद् गुर्वाक्षावोऽक्षयुगमित इह॥४५॥
त दपेरय स श्चान्द ईशा रसकृतयुक्त इहार्चिनमप्रथम् ॥
ारिद्समभूद्दुसमस्या मकपद्दस्य फवि स च शिष्य ॥ ४६ ॥

दीपावल्या समार्थित सप्तशिष्यै
सप्तग्रामान्तःक्षेत्रसरथोऽप्यगात्स ॥
अष्टास्मा मूत्रा सप्तवेदाढ्यसर्गे
लोके यन्मूर्तिर्विश्रुता यैश्वदेवी ॥ ४७ ॥

क्षत्र गुरूक्तवदशोपमपकथान्य
विच्छेद शूद्र वपगा विनिवारयन्तीम् ॥
सिंहोन्नताक्ष इव चात्मवधू निवार्य
ऐभेऽमितर्धिमिभवेदयुजीशभक्त्या ॥ ४८ ॥

घर्गैकवाक्समित इन्द्रवसारे पोपमाघक्षतिकृद्धागिन्या ॥
तत्क्षेत्रमाहात्म्यमुवाच सोऽष्टतीर्थानि चाद्दर्शयदत्र सभ्य ॥४९॥

दशायुते पुरोक्तरमक्षोभवद्यवनराज आस यूपकृन्
पृथुपिटकरवदङ्क चदितस्तदीयशमष्ट्रिडो नृपकथाम् ॥
अवददयो ययौ गुरु स्मृति प्रथमजन्मनोऽलभदथो
गतरुगसौ सुयानगमज गजाश्वरक्षित पुर स्वमनयत् ॥ ५० ॥

राजपुरादेत्य च नीजपीठ कीर्तिरभून्मम सुशुचिरतन्वी
स्थेयमिहात परमिह न साक्षादित्यवनीपुयुजि स च विषार्य॥
स्वानपि चाश्वास्य बहुवरदानै पुष्पकृतासनगत इदमाह
मद्भजनाद्ध सुगतिरिह तिष्ठे सत्यमितीदरमभवददश्च ॥५१॥

श्रवणेच्छाश्रुतानां च तदन्येषां स्मृतिर्यतः ॥
सैकपञ्चाशदध्यायसारभूतार्थमालिका ॥ ५२ ॥

तीर्णा आशु तरन्त्यस्मात्तरिष्यन्त्यपतो नराः ॥
तीर्थं गुरुचरित्राख्यमवगाह्यमिदं बुधैः ॥ ५३ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता
श्रीगुरुसंहिता-समश्लोकीगुरुचरित्र-ध्यायसारावतरणिका संपूर्णा ॥

---

१४० बालाशिषः

स्वांशेनेदं ततं येन स त्वमीशात्रिनन्दन ॥
मुञ्च मुञ्च विपद्भ्योऽमुं रक्ष रक्ष हरे शिशुम् ॥ १ ॥

प्रातर्मध्यन्दिने सायं निशि चाप्यथ सर्वतः ॥
दुर्दृग्गोधूलिभूतार्तिगृहमातृमहादिकाम् ॥ २ ॥

छिन्धि छिन्ध्यखिलारिष्टं कमण्डलुत्रिशूलधृक् ॥
त्राहि त्राहि विभो नित्यं त्वद्रक्षालंकृतं शिशुम् ॥ ३ ॥

सुप्तं स्थितं चोपविष्टं गच्छंतं क्वापि सर्वतः ॥
भो देवावश्विनावेव कुमारो यामलामयः ॥ ४ ॥

दीर्घायुरस्तु सततं सहओजोबलान्वितः ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित
श्रीदत्तपुराणान्तर्गतबालाशिषः

---

१४१ श्रीदत्तात्रेयहृदयम्

प्रह्लाद एकदारण्यं पर्यटन्मृगयामिषान् ॥
भाग्याद्ददर्श सह्याद्रौ कावेर्यां निद्रितं भुवि ॥ १ ॥
कर्मादिवर्णलिङ्गाद्यैरप्रतर्क्यं रजस्वलम् ॥
नत्वा प्राहावधूतं तं निगूढामलतेजसम् ॥ २ ॥
कथं भोगान्विना धत्सेऽस्वः पीनां तनुमनुद्यमः ॥
उद्योगात्स्वं ततो भोगो भोगात्पीना तनुर्भवेत् ॥ ३ ॥
शयानोऽनुद्यमोऽनीहो भवानिह तथाप्यसौ ॥
पीना तनुं कथं सिद्धो भवान्वदतु चेत्क्षमम् ॥ ४ ॥
विद्वान्दक्षोऽपि चतुरश्चित्रप्रियकथो भवान् ॥
दृष्ट्वापीह जनांश्चित्रकर्मणो वर्तसे समः ॥ ५ ॥
इत्थं श्रीभागवतेन प्रह्लादेनात्रिनंदनः ॥
संपृष्टः प्राह सन्तुष्टः कृपालुः प्रहसन्निव ॥ ६ ॥
श्रीनृसिंहोऽवतीर्णोऽत्र यदर्थं स त्वमेव हि ॥
दैत्यजोऽपि मुनिज्ञात्र शृणु भागवतोत्तम ॥ ७ ॥
मन्दः स्वज्ञो भ्रमंस्तृष्णानद्येमं लोकमागतः ॥
कर्मयोगेन श्रुतिस्त्रमोद्द्वारं यदृच्छया ॥ ८ ॥
निवृत्तोऽन्यत्र यतनां श्रमदं वीक्ष्य शर्मणे ॥
आत्मनोऽस्य सुखं स्व हिष्टे नष्टे स्वयंप्रभम् ॥ ९ ॥
ज्ञात्वा संस्पर्शजान्भोगान्दुःखात्मयपयामि दैवभुक् ॥
विस्मृत्यात्मा जनः स्वार्थं सत्त्वं यात्युग्रसंसृतिम् ॥ १० ॥
स्वार्थं मायावृतं त्यक्त्वा तदर्थेऽन्यत्र धावति ॥
शैवालच्छन्नकं त्यक्त्वा यथाम्ब्वर्थी मरीचिकाम् ॥ ११ ॥

हृलेढ्विकल्पं चितौ तां मनस्यर्थभ्रमे तु तत् ॥
वैशारिके तं मायायां तां स्वस्मिन्विलोपयेत् ॥ २४ ॥
शुद्धः सोऽहं परात्मैक इति दार्ढ्ये विमुच्यते ॥
हृदयं मे सुगुप्तं ते प्रोक्तं तत्त्वं विचारय ॥ २५ ॥
इत्यीशेनोपदिष्टः स ज्ञात्वात्मानं प्रपूज्य च ॥
तदाज्ञप्तो ययौ राज्यं कुर्वन्नपि स दैवभुक् ॥ २६ ॥
राज्यश्रीपुत्रदाराढ्योऽप्यलिप्तः स्थात्मवत्सदा ॥
भुक्त्वारब्धं चिरं राज्यं दत्वा पुत्रे विरोचने ॥ २७ ॥
मुक्तसंगश्चचार क्ष्मां समदृक्स गुरुत्ववत् ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं श्रीदत्तपुराणान्तर्गतं श्रीदत्तात्रेयहृदयं संपूर्णम् ॥

---

१४२ श्रीदत्तात्रेयकवचम् ॥

श्रीपादः पातु मे पादावूरू सिद्धासनस्थितः ॥
पायाद्दिगंबरो गुह्यं नृहरिः पातु मे कटिं ॥ १ ॥
नाभिं पातु जगत्स्रष्टोदरं पातु दलोदरः ॥
कृपालुः पातु हृदयं षड्भुजः पातु मे भुजौ ॥ २ ॥
स्रक्कुंडीशूलडमरुशंखचक्रधरः करान् ॥
पातु कंठं कंबुकंठः सुमुखः पातु मे मुखम् ॥ ३ ॥
जिह्वां मे वेदवाक्पातु नेत्रे मे पातु दिव्यदृक् ॥
नासिकां पातु गंधात्मा पातु पुण्यश्रवा श्रुती ॥ ४ ॥
ललाटं पातु हंसात्मा शिरः पातु जटाधरः ॥
कर्मेंद्रियाणि पात्वीशः पातु ज्ञानेंद्रियाण्यजः ॥ ५ ॥

दत्त, १५ सद्गुरुसेवोद्बोधक दत्त १६ गुरुशिष्यक्रमशासक दत्त १७ दीपकशिष्योद्धारक दत्त १८ मानसपुत्रोत्पादक दत्त १९ अत्रिमहर्ष्याल्हादक दत्त २० अनसूयानुग्राहक दत्त २१ त्रिमूर्ति वपविधारक दत्त २२ निजभजवेच्छापूरक दत्त २३ मत्स्याद्यव तारात्मक दत्त २४ अगनगधरणीदेशिक दत्त २५ शिक्षितवा योत्तमगुण दत्त २६ आकाशगुणग्राहक दत्त २७ गृहीतनिर्मल जलगुण दत्त २८ अग्न्याचार्यपावक दत्त २९ चंद्रच्छात्र श्रीगुरु दत्त ३० भास्करशिष्य श्रीगुरुदत्त ३१ कपोतशिक्षितसद्गुण दत्त ३२ अजगरशिक्षिततोषित दत्त ३३ समुद्रशिक्षितसद्गुण दत्त ३४ पतंगशिष्य श्रीगुरुदत्त ३५ मधुकृच्छात्र श्रीगुरुदत्त ३६ स्वीकृतदृतायत्गुण दत्त ३७ मधुहरशिष्य श्रीगुरुदत्त ३८ मृग शिक्षोज्झितगीतक दत्त ३९ मत्स्यच्छात्र श्रीगुरुदत्त ४० वेश्या शिक्षास्ताशक दत्त ४१ कुररत्यक्तपरिग्रह दत्त ४२ बालकशिष्य श्रीगुरु दत्त ४३ कन्याकंकणगुणवद्दत्त ४४ गृहीतसर्पोत्तमगुण दत्त ४५ शरकारार्तिकायन दत्त ४६ गृहीतपेशस्कृद्गुण दत्त ४७ वृत्तो र्णनाभ्याचार्यक दत्त ४८ गृहीतदेहोत्तमगुण दत्त ४९ श्रीयदुराजो द्धारक दत्त ५० प्रह्लादानुग्राहक दत्त ५१ कृतवीर्यात्मजतारक दत्त ५२ श्रीपादश्रीवल्लभ दत्त ५३ मातापित्राल्हादक दत्त ५४ सहो दरानुग्राहक दत्त ५५ महाबळेश्वरपूजक दत्त ५६ गोकर्णक्षेत्राश्रित दत्त ५७ कृष्णावेणीतटगत दत्त ५८ मूढद्विजसुततारक दत्त ५९ शनिप्रदोषफलोतक दत्त ६० ब्राह्मण्यर्थितपूरित दत्त ६१ चौरसमूहविघातक दत्त ६२ संजीवितमृतभूसुर दत्त ६३ प्रदोष पूजासुफलद दत्त ६४ नृसिंहसरस्वतीसंज्ञक दत्त ६५ जनित प्रणवोच्चारक दत्त ६६ प्रकल्पितसर्वश्रुतिगुण दत्त ६७ तत्त्वज्ञानो द्बोधक दत्त ६८ मातापित्रेष्टार्पक दत्त ६९ काशीयात्रागामिन्दत्त.

७० स्वीकृतसंन्यासाश्रम दत्त. ७१ वेदांतार्थोद्बोधक दत्त. ७२ योगाष्टांगख्यापक दत्त. ७३ कृष्णासरस्वतीछात्रक दत्त. ७४ जननी-दर्शनकारक दत्त. ७५ शूलार्तद्विजतारक दत्त. ७६ सायंदेवाल्हादक दत्त. ७७ तीर्थसुसेवाशंसक दत्त. ७८ भासितसद्गुरुसेवन दत्त. ७९ छिन्नरसज्ञाल्हादक दत्त. ८० द्विजदारिद्र्यदवानल दत्त. ८१ गंगानुजहृद्दर्पक दत्त. ८२ वंध्यादोषापासक दत्त. ८३ पिशाच-बाधानाशक दत्त. ८४ तत्त्वज्ञानादेशक दत्त. ८५ जीवितमृतविप्रात्मज दत्त. ८६ वंध्यामहिषीदोहक दत्त. ८७ राजाभीष्टसुपूरक दत्त. ८८ पिशाचतारकसद्गुरु दत्त. ८९ हततंत्रिविक्रमदुर्मद दत्त. ९० श्रुत्युपदेशकतारक दत्त. ९१ कर्मविपाकद्योतक दत्त. ९२ नारीधर्म-द्योतक दत्त. ९३ संजीवितमृतभूसुर दत्त. ९४ रुद्राक्षमहिम्नोदित दत्त. ९५ नार्युपदेशानिषेधक दत्त. ९६ सोमव्रतफलशंसक दत्त. ९७ कर्मकांडसंजल्पक दत्त. ९८ स्वत्पात्रद्धिविधारक दत्त. ९९ वंध्यादोषनिवारक दत्त. १०० शुष्ककाष्ठसंजीवक दत्त. १०१ सायंदेवोद्धारक दत्त. १०२ तंतुकभक्तिद्योतक दत्त. १०३ कवि-वरयुग्मोत्कर्षक दत्त. १०४ स्वीकृतसप्तकलेवर दत्त १०५ शूद्र-मनोरथपूरक दत्त. १०६ गंधर्वपुरस्तोतक दत्त. १०७ रजकमनोरथ-पूरक दत्त. १०८ श्रीगुरुचरितवरप्रददत्त. ॥

---

१४४ दकारादिश्रीदत्तसहस्रनामस्तोत्रम् ॥

यावद्द्वैतभ्रमस्तावन्न शान्तिर्न परं सुखं ।
अतस्तदर्थं वक्ष्येऽद्य सर्वात्मत्वावबोधकम्

ॐ दत्तात्रेयो दयापूर्णो दत्तो दत्तकधर्मकृत् ।
दत्ताभयो दत्तधैर्यो दत्तारामो दयार्दनः ॥ १ ॥

दयानुतो दयापूर्णो दयायुक्तान्तरस्थितः ।
दयालुर्दयनीयेक्षो दयासिन्धुर्दयोदयः ॥ १४ ॥

दरद्रावितवातश्च दरद्रावितभास्करः ।
दरद्रावितवह्निश्च दरद्रावितवासवः ॥ १५ ॥

दरद्रावितमृत्युश्च दरद्रावितचन्द्रमाः ।
दरद्रावितभूतौघो दरद्रावितदैवतः ॥ १६ ॥

दराब्जधृग्दरदरो दराक्षो दरहेतुकः ।
दरदूरो दरातीतो दरमूलो दरप्रियः ॥ १७ ॥

दरघाद्यो दरदचो दरधृग्दरवल्लभः ।
दक्षिणावर्तदरपो दरोदस्नानतत्परः ॥ १८ ॥

दरप्रियो दलवन्द्यो दलेष्टो दलदैवतः ।
दरकण्ठो दराभश्च दरहन्ता दरानुगः ॥ १९ ॥

दरावद्रावितारिर्दरावार्दितासुरः ।
दरावमहामन्त्रो दरारापितभीर्दरीट् ॥ २० ॥

दरधृग्दरवासी च दरशायी दरासनः ।
दरकृद्दरहृच्चापि दरगर्भो दरातिगः ॥ २१ ॥

दरिद्रपो दरिद्री च दरिद्रजनशेवधिः ।
दरीचरो दरीसंस्थो दरीक्रीडो दरीप्रियः ॥ २२ ॥

दरीलभ्यो दरीदेवो दरीकेतनहृत्स्थितिः ।
दरार्तिहृद्दलनकृद्दलप्रीतिर्दलोदरः ॥ २३ ॥

दलादनर्घ्यनुग्राही दलादनसुपूजितः ।
दलादगीतमहिमा दलादलहरीप्रियः ॥ २४ ॥

दलाशनो दलचतुष्टयचक्रगतो दली ।
द्विन्यस्तपद्मगतिविद्दशाशाञ्जीवभेदकः ॥ २५ ॥

द्विषड्दलाब्जभेत्ता च व्यष्टास्राब्जविभेदकः ।
द्विदलस्थो दशशतपत्रपद्मगविग्रहः ॥ २६ ॥

दशाक्षरावृत्तिकृद्व्यक्तो दशास्यवरदर्पहा ।
दवप्रियो दवचरो दवशायी दवालयः ॥ २७ ॥

दवीयान्दववक्त्रश्च दविष्ठायनपारकृत् ।
दवमाली दवदवो दवशोषनिशातनः ॥ २८ ॥

दवसाक्षी दवत्राणो दवारामो दवस्थगः ।
दशहेतुर्देशातीतो दशाधारो दशाकृतिः ॥ २९ ॥

दशपङ्क्त्यन्धसंविद्दो दशपङ्क्त्यन्धभेदनः ।
दशाप्रदो दशाभिज्ञो दशासाक्षी दशाहरः ॥ ३० ॥

दशायुधो दशमहाविद्याढ्यो दशपद्मदृक् ॥
दशलक्षणलक्ष्यात्मा दशपट्वाक्यलक्षितः ॥ ३१ ॥

दर्दुरस्रातविहितध्वनिज्ञापितशष्टिकः ।
दशपालो दशबलो दशेन्द्रियविहारकृत् ॥ ३२ ॥

दशेन्द्रियगणाध्यक्षो दशेन्द्रियदृगूर्ध्वगः ।
दशैकगुणगम्यश्च दशेन्द्रियमलापहा ॥ ३३ ॥

दशेन्द्रियप्रेरकश्च दशेन्द्रियनिबोधनः ।
दशैकमानमेयश्च दशैकगुणचालकः ॥ ३४ ॥

दशभूर्दर्शनाभिज्ञो दर्शनादर्शितात्मकः ।
दशाश्वमेधवार्धिष्ठो दशास्यरथपालकः ॥ ३५ ॥

दशास्यगर्वहर्ता च दशास्यपुरभञ्जनः ।
दशास्यकुलविध्वंसी दशास्यानुजपूजितः ॥ ३६ ॥

दक्षिणोत्तरमार्गज्ञो दक्षिण्यो दक्षिणार्हकः ।
द्रुमाश्रयो द्रुमावासो द्रुमशायी द्रुमप्रियः ॥ ४९ ॥
द्रुमजन्मप्रदो द्रुस्थो द्रुरूपभवशातनः ।
द्रुमत्वगम्बरो द्रोणो द्रोणीस्थो द्रोणपूजितः ॥ ५० ॥
द्रुघणी द्रुघणाख्यश्च द्रुशिष्यो द्रुमधर्मधृक् ।
द्रविणार्थो द्रविणदो द्रावणो द्राविडप्रियः ॥ ५१ ॥
द्राविडप्रणताचार्यो द्राक्फलो द्राक्केन्द्रमार्गवित् ।
द्राघीयआयुर्दपानो द्राघीयान्द्राक्प्रसादकृत् ॥ ५२ ॥
द्रुततोषो द्रुतगतिव्यतीतो द्रुतभोजनः ।
द्रुफलाशी द्रुदलभुग्द्रुघद्रत्याप्तवादरः ॥ ५३ ॥
द्रुपदेड्यो द्रुतमतिर्द्रुतीकरणकोविदः ॥
द्रुतप्रमोदो द्रुतिधृग्द्रुतिभ्रीडाविचक्षणः ॥ ५४ ॥
दृढो दृढाकृतिर्दार्ढ्यो दृढसत्त्वो दृढव्रतः ।
दृढच्युतो दृढबलो दृढार्थासक्तिवारणः ॥ ५५ ॥
दृढधीर्दृढभक्तिर्दृग्दृढभक्तिवरप्रदः ।
दृढदस्युर्दृढभक्तीशो दृढभक्तो दृढाश्रयः ॥ ५६ ॥
दृढदण्डो दृढयमो दृढप्रदो दृढाङ्गकृत् ।
दृढकायो दृढध्यानो दृढाभ्यासो दृढासनः ॥ ५७ ॥
दृग्दो दृग्दोषहरणो दृष्टिद्वंद्वविराजितः ।
दृक्पूर्वो दृग्ज्ञानोतीतो दृक्पूतगमनो दृगीट् ॥ ५८ ॥
दृगिष्टो दृष्टविषमो दृष्टिहेतुर्दर्पचक्षुः ।
दृग्लभ्यो दृक्त्रययुतो दृग्बाहुल्यविराजितः ॥ ५९ ॥
द्युपतिर्द्युपदाद्युस्थो द्युमणिर्द्युप्रवर्तकः ।
द्युरेशो द्युगमो द्युस्थो द्युभूर्द्युर्द्युलयो द्युमान् ॥ ६० ॥

द्विसृष्टिर्द्विविधो द्वीड्यो द्विपथो द्विजधर्मकृत् ।
द्विजो द्विजातिमान्यश्च द्विजदेवो द्विजातिकृत् ॥ ७३ ॥
द्विजप्रेष्ठो द्विजश्रेष्ठो द्विजराजसुभूषणः ।
द्विजराजाग्रजो द्विड्द्वीड् द्विजाननसुभोजनः ॥ ७४ ॥
द्विजास्यो द्विजभक्तो द्विजातिभृद्द्विजसत्कृतः ।
द्विविधो व्याहृतिर्द्वन्द्ववारणो द्विमुखादनः ॥ ७५ ॥
द्विजपालो द्विजगुरुर्द्विजराजासनो द्विपात् ।
द्विजिह्वसूत्रो द्विजिह्वफणछत्रो द्विजिह्वभृत् ॥ ७६ ॥
द्वादशात्मा द्वापरदृग्द्वादशादित्यरूपकः ।
द्वादशीशो द्वादशारचक्रधृग्द्वादशाक्षरः ॥ ७७ ॥
द्वादशीपारणो द्वादश्यर्च्यो द्वादशापह्वलः ।
द्वासप्ततिसहस्राह्वनाडीगतिविचक्षणः ॥ ७८ ॥
द्वंद्वघ्नो द्वंद्वदो द्वंद्वबीभत्सो द्वंद्वतापनः ।
द्वंद्वार्तिहृद्द्वंद्वसहो द्वयी द्वंद्वातिगो द्विगः ॥ ७९ ॥
द्वारदो द्वारविद्द्वारस्थो द्वारभृद्द्वारिकाप्रियः ।
द्वारकृद्द्वारगो द्वारनिर्गमक्रममुक्तिदः ॥ ८० ॥
द्वारभृद्द्वारनवकातिसंसृतिविदर्शकः ।
द्वैमातुरो द्वैतहीनो द्वैतारण्यविनोदनः ॥ ८१ ॥
द्वैतस्पृग्द्वैतगो द्वैताद्वैतमार्गविशारदः ।
दाता दातृप्रियो दाक्षो दारुणो दारदाशनः ॥ ८२ ॥
दानदो दारवसतिर्दास्यदक्षो दाससेवितः ।
दानप्रियो दानतोषो दानज्ञो दानविमर्दः ॥ ८३ ॥
दास्यप्रियो दासपालो दास्यदो दासतोषणः ।
दाक्षिण्यहृद्दान्तसेव्यो दान्तज्ञो दान्तवल्लभः ॥ ८४ ॥

दंपतिद्वेषशमनो दंपतिप्रीतिवर्धनः ।
दन्तोलूखलको दंष्ट्री दन्त्यास्यो दन्विपूर्वगः ॥ १५६ ॥

दंभोलिभृद्देभहर्ता दंण्डथविध्वंशकारणः ।
दन्द्रम्यमाणशरणो दन्त्यश्ववरयपत्तिदः ॥ १५७ ॥

दन्द्रम्यमाणलोकार्तिहरो दण्डत्रयाश्रितः ।
दण्डपाण्यर्चपदण्डिवासुदेवस्तुतोऽवतु ॥ १५८ ॥

इति श्रीमद्दकारादिदत्तनामसहस्रकं ।
पठतां शृण्वतां वापि परानन्दपदप्रदम् ॥ १५९ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविहित-
दकारादिदत्तसहस्रनामस्तोत्र संपूर्णम् ॥

अथ षोडशावताराणां सामान्यतः तंत्रोक्ताः पूजोपचारमंत्राः ॥

मंत्रात्मा मंत्रराजोयं परमात्मात्मभूः स्वयं । गूढश्चरति तंत्रेषु मंत्रबीजार्थगर्जितः । त्वयान्वितं जगत्सर्वं तत्त्वमसि न संशयः । शून्याकारं निराकारं साकारं सर्वतोमुखं । मंत्रराज महाराज योगिराज जगत्पते । सुवर्णवर्णः सर्वात्मा त्वमेकोसि जगद्गुरुः । इति आवाहनं ॥ येषु येषु च भावेषु भक्त्या त्वां परमेश्वर । साधवो भावयंत्यात्मा त्वं तथा तत्र भाससे । भेदाभेदौ न च स्थितयः मंत्रराज जगत्पते । त्वमेवैकः परमात्मा न चैवान्योस्ति तत्त्वतः । इति आसन ॥ सर्वतः पाणिपादं तद्रूपं जगज्जगात्मकं । न तस्मात्तद्विवेकेन विश्वेशं विदितं परं । इति पाद्य ॥ त्वमेव सर्वयोगानां भोक्ता साक्षी गुरुर्गतिः । फलं तत्कारणं बीजस्थानं त्वमसि तत्त्वतः । इति अर्घ्यं ॥ अमृतात्मत्वं मर्त्या भजंति भवनाशनं । मंत्रराजमिदं पुण्यं दुःखांकुरविमर्दनं । इति आचमनं ॥ असंगो ह्यजरः साक्षी नित्यसिद्धो निरामयः । नित्यानंदमयो देवः सर्वत्राप्यमलो बुधः । इति स्नान ॥ त्वमायया प्रगुप्तात्मा मायानाश्रयमोहिनी । 'यस्यायं पुरुषः पूर्णः परमात्मा परं पदं । ति वस्त्रं ॥ ब्रह्मनामकसूत्रं तु ब्रह्मसूत्रं प्रकीर्तितं । ब्रह्मैव ब्रह्मसूत्रं यस्मिन्प्रोतं चराचरम् । इति यज्ञोपवीतं ॥ उत्तमं पुरुषं पूर्णमगोचरमनामयं । ध्याये त्वां देवदेवेश मंत्रराज नमोऽस्तुते ॥ इति गंधं ॥ अतर्क्योयमनंतोयमद्वयः पुरुषेश्वरः । पूर्णानंदो घनश्यामः सिद्धराजोज्ज्वलोचनः । इति अक्षताः ॥ नानाश्चर्यमयं देवं नानाश्चर्यविनिर्गतं । निगमागमगोप्तारं गोपतिं श्रीपतिं भजे । इति अलंकाराः ॥ यस्मिन्भाति जगत्सर्वं भासा यस्य प्रवर्तते । तस्मै सर्वगुणाभासमूर्तये ब्रह्मणे नमः । इति पुष्पाणि ॥ यद्भाति रोचते यत्र येनेदं तदमेव हि । सत्यं तच्चिन्मय ब्रह्म स्वयमेवावभासते । इति धूपः । चिन्मयं चैव चिद्वस्तु चेतनं

घननिर्मलं । ब्रह्मैव मंत्रराजोयं सुरराजो जनप्रियः । इति दीपः ॥ सर्वदुःखांतकत्राता सर्ववित्स परः स्वभुक् । सर्वात्मा सर्वसर्वज्ञः सर्वसर्वोत्तमोत्तमः । इति पूर्वापोशनं ॥ मंत्रराजमूर्तये स्वाहा । मंगलमूर्तये स्वाहा । सज्जनप्रियाय स्वाहा । साधूनां पतये स्वाहा । परब्रह्ममूर्तये दत्तात्रेयाय स्वाहा । इति उत्तरापोशनं । प्रणवेनादावंते चापोशनमिति । नैवेद्यं ॥ कर्ता कर्म च कार्यं चतुर्थं कर्मणः फलं । ब्रह्मैव भासते सर्वं मंत्रेश्वरप्रसादतः । इति फलं ॥ वेदवेदार्थसंसारविसारं सर्वमंगलं । सर्वभूतमयं ब्रह्म वंदे मंत्रमयं शिवं । इति करोद्वर्तनं ॥ योगारिष्टहरं देवं योगमोक्षफलप्रदं । मंगलं परमं धाम शंकरं प्रणमाम्यहं । इति पुनर्धूपं ॥ भावस्याभावको भावो नाभावो भावभावभाक् । भासते भावरूपात्मा भावना भावभावना । भावाभावौ च संत्यज्य भावस्वभावभाक् । तस्मै दाद्धाय शांताय मंगलाय च ते नमः । इति तांबूलं ॥ अदृश्यं दृश्यते दृश्यं तदृश्यं दृश्यते न हि । दृश्यादृश्यविदृश्यत्वाद्रूपं ते मंगलं परं इति दक्षिणा ॥ ज्ञात्वा ज्ञेयं वेदनं च ज्ञायते यत्परं न हि । सत्यं तच्चिन्मयं ब्रह्म स्वयमेवावभासते । इति महावस्त्रं । स्वप्रकाशः प्रकाशात्मा परमात्मा परात्परः । परब्रह्मात्मभूतात्मा परमात्मा परात्परः । परब्रह्मात्मभूतात्मा स्वयंज्योतिः सदाशिवः । इति महानीराजनं ॥ मंत्रेश्वर महाराज मंत्रबीज जनाश्रय । प्रभो त्वं देवदेवेश सर्वोसि त्वं जगत्पते । सत्यज्ञानानंदमयं रूपं ते मंगलं परं । दत्तात्रेय मंत्रराज ज्ञानबीज नमोस्तुते । इति मंत्रपुष्पांजलिः ॥ भद्रं त्वमेव सर्वत्र सच्चिदानंदमव्ययं । प्रसीद देवदेवेश दत्तात्रेय नमोस्तुते । इति देवस्योपरि जलं भ्रामयेत् । नमस्ते दिव्यरूपाय नमस्ते बोधमूर्तये । मंत्रमयाय देवाय दत्तात्रेयाय ते नमः । इति प्रार्थनाक्षमापन ॥ प्रत्युपचारं तत्तद्वतारनाम चतुर्थ्यंतं नमोंतमुक्त्वोपचारो देय इति सामान्यतः पूजाविधिः ॥

ह्रीं ॐ

॥ श्रीरस्तु ॥ ॥ तत्सद्ब्रह्मार्पणमस्तु ॥ ॥ शुभं भवतु ॥

श्रीदत्तात्रेयषोडशावतारचरितानि

१४५ प्रथमचरित्रप्रारंभः

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्तगुरुभ्यो नमः

वेदधर्मा दीपकं प्रति कथयति—

यदुक्तमाथर्वणिके विधात्रे
क्षेत्रे च सत्याभिध आत्ममूर्तेः ॥
श्रीविष्णुनोपासनमात्ममुक्त्यै
भक्त्यैकगम्यस्य तदत्र वच्मि ॥ ॥ १ ॥

नारायणं लोकगुरुं शरण्यं । कारुण्यसिंधुं विधिनोपगम्यं ॥
ब्रह्माभिधाद्याह हराद्य चितां । किं तारकं तद्वद वेदवेद्य ॥ २ ॥

एवं निशम्यात्मभुवो नियोगं । सांगं निजोपासनमुक्तवान् सः
त्वं सात्त्विकं मामकमेकमेव । भावय धामातितरामुपास्व ॥ ३ ॥

दत्तोऽहं ते मयेऽयात्मदानेनाद्यभवावरम् ॥
दत्तोऽहमिति रूपमुपास्यं निखिलै सदा ॥ ४ ॥

नानाद्या येऽवतारा इह वृषघृतये स्वाश्रमाद्यादरास्ते–
रैकात्म्येऽप्येव वर्णोत्तम इतरनुतः स्वाश्रमस्थैश्च वंद्यः ॥
श्रीदत्तोऽस्याश्रमस्थ ... ूतोऽव्यं आत्मा
ऽऽकल्पं वर्वर्ति दे

न मे पाप्म
श्लोकैः

प्रत्युत्थानाभिवादाद्यैः सर्वेशैरपि सेविताः ।
विप्राश्रिता वसिष्ठाद्या गुरवो गौरवादरैः ॥ ८ ॥
तैः सर्वैरवधूतोऽयं श्रीदत्तो भगवान् स्वयं ।
अयोनिसंभवत्वाच्चात्याश्रमित्वाच्च सर्वथा ॥ ९ ॥
सेवनीयो वंदनीयो भूयो भूयो न संशयः ।
किं पुनर्मानवैरन्यैः पराधीनैर्हितेच्छुभिः ॥ १० ॥
निरुपाधिकमेकं यन्निर्गुणं निर्विकारकं ।
निरंजनं निरवधि चैतन्यात्मकमद्वयम् ॥ ११ ॥
परिपूर्णं परं ब्रह्म सच्चिदानंदविग्रहं ।
नित्यं शुद्धं नित्यमुक्तं विबुद्धं सर्वकारणं ॥ १२ ॥
नैव किंचित्कृतं तेन स्वरूपेणोद्भवादिकं ।
सत्तामात्रस्वरूपत्वात् सर्वाधारतयापि च ॥ १३ ॥
सर्वस्यापि विवर्तोपादानत्वान्निर्विकारतः ।
सर्वं कृतमिवेत्याहुस्तेनैव परमात्मना ॥ १४ ॥
शुद्धाद्वैतस्वरूपत्वात्तेन किंचित्कृतं न हि ।
निर्गुणेऽस्मिन्निर्विकारे सर्वमारोपयंति हि ॥ १५ ॥
वेदा अपि प्रवृत्ता यद्वर्णने तेऽपि सर्वथा ।
चकिता हि यतो वाचो निवर्तंत इति श्रुतेः ॥ १६ ॥
उपाधित्वेन चादाय स्वात्मशक्तिं स एव हि ।
अभवद्देवदेवेशः सर्वज्ञः सर्वकारणं ॥ १७ ॥
अव्यक्तादिक्रमेतेन सर्वं सृष्टं चराचरं ।
वेदशास्त्रपुराणाद्यादिकर्ता स गीयते ॥ १८ ॥
स कुर्वाणोऽप्यकर्तैव कुर्वन्नपि न लिप्यते ।
आदिकर्ता स भगवानव्यक्तत्वं स्वयं गतः ॥ १९ ॥

ततः स सूक्ष्मभूतानि त्रिगुणानि बभूव ह ।
तेषां सत्वांशतः पंच धीन्द्रियाणि पृथक् तथा ॥ २० ॥
तत्सत्वांशैक्यतो जातमंतःकरणमेव तत् ।
चतुर्विधं विमर्शादिवृत्तिभेदेन चाभवत् ॥ २१ ॥
सूक्ष्मभूतरजोंऽशेभ्यः पंचकर्मेन्द्रियाणि च ।
तद्रजोंऽशैक्यतः प्राणो वृत्तिभेदात्स पंचधा ॥ २२ ॥
तेभ्यो लिंगशरीराणि तदैक्यं सूत्रमुच्यते ।
पंचीकृतेभ्यो भूतेभ्यः स्थूलसृष्टिरजायत ॥ २३ ॥
ब्रह्मांडं च तदंतस्थाः कृता लोकाश्चतुर्दश ।
अन्नपानादिभोग्यं च देहा अपि चतुर्विधाः ॥ २४ ॥
वैश्वानरस्य देहोऽयं चराचरजगन्मयः ।
विराडित्युच्यते यस्मादेवयर्णादिसृष्टयः ॥ २५ ॥
आपो नारा इति प्रोक्ता अयनं तस्य ताः पुरा ।
अतो नारायणोऽसौ तन्नाभेः कः समवर्तत ॥ २६ ॥
स तप्त्वा तप आसाद्य सर्गसामर्थ्यमीशितुः ।
सनकादीन् ससर्जादौ सप्त मानसिकांस्ततः ॥ २७ ॥
मरीच्यत्रिमुखान्स्वांगजायातः कर्दमं मुनिम् ।
स्ववामदक्षिणांगाभ्यां शतरूपां मनुं च सः ॥ २८ ॥
ताभ्यां प्रियव्रतोत्तानपादौ कन्यात्रयं तथा ।
आकूतिर्देवहूतिश्च प्रसूतिश्चेति विश्रुतं ॥ २९ ॥
कर्दमाय ददौ देवहूतिं स्वायंभुवो मनुः ।
अभवन्नव कन्या हि देवहूत्यां प्रजापतेः ॥ ३० ॥
मरीच्यादिमुनिभ्यस्ता विधिना प्रददौ मुनिः ।
सपत्नीका मरीच्याद्याः सृष्टवर्धं प्रजापतेरिताः ॥ ३१ ॥

अस्यामेव जयंत्यां स पूजयित्वा प्रयत्नतः ।
पूजांतेऽर्घ्यत्रयं दद्यान्मंत्रैरेवैरुपासकः ॥ ४४ ॥

(मंत्राः) मायागुणविमुक्ताय सर्वलोकेश्वराय च ।
योगिराजाय देवाय चर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ १ ॥ ४५ ॥

अद्वयानंदरूपाय योगमायाधराय च ।
योगिराजाय देवाय० ॥ २ ॥ ४६ ॥

अव्यक्ताव्यक्तरूपाय निर्गुणाय गुणात्मने ।
योगिराजाय देवाय० ॥ ३ ॥ ४७ ॥

कायेन यत्कृतं कर्म वचसा यत्कृतं मया ।
मनसा यत्कृतं तेऽस्तु योगिराज समर्पणं ॥ ४८ ॥

एवमर्घ्यत्रयं दत्वा नमोऽस्तं प्रणवादिकं ।
योगिराजमनुं भक्त्या जपेत्तद्गतमानसः ॥ ४९ ॥

नारिकेलफलं दत्वा प्रयतः प्रार्थयेत्प्रभुं ।
योगिराजजयन्त्याख्यं यन्मयैतद्व्रतं कृतं ॥ ५० ॥

अनेन प्रीयतां योगिराजः श्रीभगवान्स्वयं ।
एवं संप्रार्थ्य देवेशं यथाविभवविस्तरं ॥ ५१ ॥

ब्राह्मणान्भोजयित्वाऽथ भुंजीत स्वसुहृद्युतः ।
कथां च शृणुयादेतां पापतापप्रणाशिनीं ॥ ५२ ॥

श्रीदत्तस्यावतारोऽयं योगिराज इति स्मृतः ।
प्रथमोऽथ द्वितीयोऽत्रिवरदाख्यो निगद्यते ॥ ५३ ॥

इति श्रीयोगिराजावतारो नाम प्रथमोऽध्यायः संपूर्णः ॥

१४६ अथ द्वितीयचरित्रप्रारंभः।

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीअत्रिवरदाय नमः ॥

यो योगिराज उक्तोऽत्रिवरदोऽपि, स एव हि।
रूपांतरेण द्वितीयावतारोऽभूत्स उच्यते ॥ १ ॥

अत्रिः पित्राज्ञया तप्त्वा तपः परमदुष्करं।
ऋक्षाद्रौ परमे तीर्थे वायुभक्षो जितेंद्रियः ॥ २ ॥

प्राणायामेन संयम्य मनो वर्षशतं शुचिः।
अतिष्ठदेकपादेन सकृद्दृष्टं महौजसं ॥ ३ ॥

ज्ञानानंदघन नित्यं प्रधानपुरुषतः परं।
योगिराजं महात्मानं चिंतयामास सर्वदा ॥ ४ ॥

मजामात्मसमां मह्यं ददातु भगवानयं।
इति संचिंत्य तपसि स्थितोऽत्रिर्मुनिसत्तमः ॥ ५ ॥

शतवर्षेषु यातेषु तपस्तोमेण मस्तकात्।
निर्गतं सुमहत्तेजस्त्रैलोक्यमतपत्ततः ॥ ६ ॥

भूचराः खेचरा जीवाः सर्वे देवाः सदानवाः।
परमोग्रेण तपसा संजाता भयविह्वलाः ॥ ७ ॥

सर्वे देवाश्च ऋषयो ब्रह्मविष्णुमहेश्वरान्।
स्वस्त्यर्थं शरणं जग्मु. सर्वे ते भयविह्वलाः ॥ ८ ॥

देवर्षिप्रार्थिता ब्रह्महरिशर्वा दयालवः।
मा भैष्टेत्यभयं दत्वा समाश्वास्य स्ववारणम् ॥ ९ ॥

चिह्निताः स्वस्वचिह्नैस्ते मुनेराश्रममुत्तमं।
आगत्योत्थापयामासुस्तपसोऽत्रिं स्वतेजसा ॥ १० ॥

ततः पराग्दृशिः सोऽत्रिः स्वस्वचिन्हैश्च चिन्हितान् ।
दृष्ट्वा ब्रह्महरीशान्प्राब्रवीद्धृष्टांजलिः ॥ ११ ॥
एक एव मया ध्यातो यूयं त्रय इहागताः ।
किमर्थमिति भातीदं चित्रं ह्यवाग्गोचराः ॥ १२ ॥
एवं मे संशयं छेत्तुं भगवंतः क्षमाः किल ।
यदत्र चापलं मे तत्क्षंतव्यं भक्तवत्सलैः ॥ १३ ॥
ते ऊचुस्तात भद्रं ते सत्संकल्पस्त्वमेव हि ।
यो ध्यातोऽत्र स एवामी वयं जानीहि नोऽद्वयान् ॥ १४ ॥
अस्माकं मुनिशार्दूल भेदो न परमार्थतः ।
कर्तव्योऽत्र न संदेहो यत एकात्मका वयं ॥ १५ ॥
निजोपाधिगुणानेव गृहीत्वाऽत्र वयं त्रयः ।
सृष्टिस्थितिविनाशार्थं त्रिविधत्वं गता इव ॥ १६ ॥
पश्य नोऽलौकिकं रूपं पूर्वदृष्टं प्रयत्नतः ।
इत्युक्त्वांऽतर्हितास्ते तु तदाऽपश्यत्पुरो मुनिः ॥ १७ ॥
योगिराजं महात्मानं योगमार्गप्रवर्तकं ।
शुद्धस्फटिकसंकाशं भासयंतं दिशो दश ॥ १८ ॥
क्षणेन दृश्यते तत्तु त्रिगुणात्मकमुत्तमं ।
योऽत्रिणाऽऽराधितो योगतपसाऽक्रमेण सः ॥ १९ ॥
योगाध्यक्षो योगिराजो योगसंसिद्धिदः प्रभुः ।
अत्रिसंकल्पसिध्यर्थं वरदानार्थमुद्यतः ॥ २० ॥
तप्तकांचनसंकाशः षड्भुजः सुस्मिताननः ।
यथाहूतो निद्रितो ना प्रज्ञानालंबनेन हि ॥ २१ ॥
बहिर्मुखो भवन्त्येवं भगवानप्ययं तथा ।
चित्प्रकृत्यवलंबेन शबलत्वमुपेत्य सः ॥ २२ ॥

भूत्वा बहिर्मुख इव देवो भक्तानुकंपया।
आविर्बभूव सहसा कार्तिके मासि पुण्यदे ॥ २३ ॥
कृष्णपक्षे प्रतिपदि रोहिण्यां गुरुवासरे ।
प्रथमे प्रहरे चैव मुहूर्ते प्रथमे विभुः ॥ २४ ॥
अवतारो द्वितीयोऽत्रिवरदाख्योऽयमीशितुः ।
तप्तकांचनसंकाशः षड्भुजः सुस्मिताननः ॥ २५ ॥
त्रिगुणात्मकमायायुक् त्रिमूर्तिवरवेषधृक् ।
त्रिमूर्तित्वाद् ब्रह्मविष्णुशिवलक्षणलक्षितः ॥ २६ ॥
मालाकमंडलुरधःकरपद्मयुग्मे ।
मध्यस्थपाणियुगले डमरुत्रिशूले ॥
यस्य स्त ऊर्ध्वकरयोः शुभशंखचक्रे ।
ध्यायेत्तमत्रिवरदं भुजषट्कयुक्तम् ॥ २७ ॥
ब्रह्मचिह्नमधःपाण्योर्विष्णुचिह्नं च मध्ययोः ।
ऊर्ध्वयोः करयो रुद्रचिह्नं ज्ञेयं विचक्षणैः ॥ २८ ॥
न निष्प्रयोजनानि स्युरायुधानि जगद्गुरोः ।
स्वकार्यसिद्धिहेतूनि न च तानि कथंचन ॥ २९ ॥
अद्वितीयस्य तस्याथ मालया कस्य वा जपः ।
निष्क्रियस्याविकारस्य का कमंडलुना क्रिया ॥ ३० ॥
किं स्वानंदनिमग्नस्य विभोर्डमरुशंखतः ।
अद्वयस्य भयाभावात् किं शस्त्राभ्यां प्रयोजनं ॥ ३१ ॥
स्वभक्तानुग्रहायैव विभोर्मालादिधारणं ।
एकस्मिन्नस्य वपुषि स्वरूपद्वयकल्पना ॥ ३२ ॥
दक्षिणेनांगभागेन देव आदिगुरुर्भवः ।
वामेनाप्यंगभागेन मायावीश्वर उच्यते ॥ ३३ ॥

दक्षिणेऽस्याक्षमाला तु रुसत्यादिगुरोः करे ।
आदिक्षांता द्विपंचाशद्वर्णास्तैरक्षमालिका ॥ ३४ ॥
यत्किंचिन्मंत्रजातं तत्सर्वं वर्णात्मकं मतं ।
सबीजं सरहस्यं तन्मोक्षसाधनमुच्यते ॥ ३५ ॥
निगमागमसंभूतं गृहीतं दक्षिणे करे ।
मुमुक्षुभ्योऽधिकारिभ्यो मंदेभ्यो दातुमेव तत् ॥ ३६ ॥
तत ऊर्ध्वकरे चापि डमरुर्दक्षिणे गुरोः ।
मुमुक्षुभ्यो मध्यमाधिकारिभ्यो मोक्षहेतवे ॥ ३७ ॥
पूर्वपक्षादिरूपेण शब्दज्ञानप्रकाशकम् ।
वेदादिशास्त्रं डमर्वायुधेन परिकल्पितं ॥ ३८ ॥
नित्यानित्यविवेकादिरूपायैस्तेन सर्वदा ।
अनुगृह्णाति भगवान्मुमुक्षुभ्योऽपि मध्यमान् ॥ ३९ ॥
तत ऊर्ध्वकरेणास्ते तेन चक्रं सुदर्शनं ।
मुमुक्षुभ्योऽप्युत्तमाधिकारिभ्यः सद्य एव हि ॥ ४० ॥
अज्ञानध्वांतनाशेन मुक्तये सुतरां शुभत् ।
सुदर्शनं द्वादशारं गृहीतं निशितं दृढं ॥ ४१ ॥
अविद्याकामकर्मात्मभववृक्षनिकृंतनं ।
कर्मबंधच्छेदनेनाऽऽवरणापगमेन च ॥ ४२ ॥
स्वात्मज्योतिःप्रकाशाय चक्रमेकमलं गुरोः ।
एवं क्रमेण मोक्षोपयोगित्वाच्छ्रीगुरोरिदं ॥ ४३ ॥
दक्षिणांगं मुमुक्षूणां मोक्षायैव हि केवलं ।
मायाविशस्य वामांगं कथ्यतेऽथ महेशितुः ॥ ४४ ॥
आपः कर्माणि यत्रालं कमंडयंते कमंडलुः ।
अधोगतेन सव्येन पाणिना स धृतः किल ॥ ४५ ॥

अद्वैतानंदरूपाय मोहमायाश्रयाय वै ।
अत्रिवरदरूपाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ ५८ ॥ २ ॥
अव्यक्ताव्यक्तरूपाय निर्गुणाय गुणात्मने ।
अत्रिवरदरूपाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ ५९ ॥ ३ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्त्वा कदरीफलमर्पयेत् ।
प्रीतोऽत्रिवरदोनेन स्वात्मानमपि दास्यति ॥ ६० ॥
एवंविधोऽत्रिवरदाख्यावतारो द्वितीयकः ।
दत्तात्रेयाख्यावतारस्तृतीयः प्रोच्यतेऽपरः ॥ ६१ ॥

इति अत्रिवरदाख्यो द्वितीयोऽवतारः ॥

---

१४७ अथ तृतीयचरित्रप्रारंभः ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्तगुरुभ्यो नमः ॥

भगवानत्रिवरदो वरदानाय चाश्रये ।
आविरासीत्स एवाह वर वरय भो मुने ॥ १ ॥
दुर्लभं त्रिषु लोकेषु यद्लभ्यं दिवौकसाम् ।
तत्ते नूनं प्रदास्यामि भक्त्याऽऽकृष्टोऽस्मि यत्त्वया ॥ २ ॥
सकृत्कृत्याप्यनसूयाया वशवर्ती यतस्ततः ॥
युवाभ्यां संप्रदास्यामि यदभीष्टं शृणीष्व तत् ॥ ३ ॥
इति श्रुत्वा भगवत उदारं वचनं मुनिः ।
अनसूयामुखं वीक्ष्य सस्मितं प्रांजलिर्जगौ ॥ ४ ॥
न भूतले न पाताले न स्वर्गेऽन्यत्र वापि च ।
वरणीयं ममास्त्येव यत्र कामो न मेऽपरः ॥ ५ ॥
यदि प्रसन्नो भगवान्वरं दास्यति मे तदा ।
देयो भवादृशः पुत्रो नान्यत्किमपि कांक्षितम् ॥ ६ ॥

तच्छ्रुत्वाऽत्रिवचो गूढं स्वगतं प्राह धीश्वरः ।
दयाक्षमारूपगुणशीलौदार्यशमादिभिः ॥ ७ ॥
मत्समोऽस्त्यपरो नातो मुनेः पुत्रो भवाम्यहम् ।
नोचेन्मे सत्यसंधत्वं नश्येदेव न संशयः ॥ ८ ॥
इति निश्चित्य भगवान्दंपत्योः पश्यतोः सतोः ।
सत्वप्रधानं स्वं रूपं धृत्वा प्राहात्रये स्मयन् ॥ ९ ॥
मयाऽहं तेऽत्रये दत्तस्त्वदधीनोऽस्मि सर्वथा ।
इत्युक्त्वा बालभावेन दंपत्योः पुरतः स्थितः ॥ १० ॥
कार्तिके कृष्णपक्षे तु द्वितीयायां भृगोर्दिने ।
मृगर्क्षे प्रथमे यामे मुहूर्ते प्रथमेऽपि च ॥ ११ ॥
आविरासीन्मुनेरग्रे दत्तात्रेयो दिगंबरः ।
वरदानभृतं कर्तुं सर्वलोकैकमोहनः ॥ १२ ॥
इंद्रनीलप्रतीकाशश्चंद्रवक्त्रश्चतुर्भुजः
सर्वांगरुचिरो देवः रूपनिर्जितमन्मथः ॥ १३ ॥
शांडिल्योपनिषद्यस्य दत्तात्रेयस्य मंगलं ।
ध्यानमुक्तं समासेन तदिदं ध्यातमंगलं ॥ १४ ॥
दत्तात्रेयं शिवं शांतमिंद्रनीलनिभं प्रभुं ।
आत्ममायारतं देवमवधूतं दिगंबरम् ॥ १५ ॥
भस्मोद्धूलितसर्वांगं जटाजूटधरं विभुं ।
चतुर्बाहुमुदारांगं प्रफुल्लकमलेक्षणं ॥ १६ ॥
ज्ञानयोगनिधिं विश्वगुरुं योगिजनप्रियं ।
भक्तानुकंपिनं सर्वसाक्षिणं सिद्धसेवितं ॥ १७ ॥
इत्यौपनिषदं रूपं ध्यात्वाऽत्रिर्जायया सह ।
प्रणिपत्याह देवेशं भक्तकामदुघं प्रभुं ॥ १८ ॥

१४८ अथ चतुर्थचरितप्रारंभः

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्तगुरुभ्यो नमः ॥
चतुर्थोऽस्यावतारस्तु कालाग्निशमनाभिधः ।
अनसूयात्रितपसः फलभूतोऽयमेव हि ॥ १ ॥
निवृत्तस्तपसः सोऽत्रिर्जायया सह धर्मवित् ।
निजाश्रमं समासाद्य ध्याननिष्ठोऽभवत्तदा ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले तापसोऽत्रिर्मुनेस्तनौ ।
कालाग्निःप्रबबुधे दुष्प्रधर्षोऽतिदारुणः ॥ ३ ॥
सोऽन्तरंगं ददाहात्रेः सर्वज्ञो भगवान्प्रभुः ।
ज्ञात्वा कारुणिकः शीघ्रं तच्छांत्यै सहसा स्वयम् ॥ ४ ॥
यथात्मा मूर्धसीमानं भित्वा विशति चांतरं ।
तथाऽत्रिमूर्धतः सोऽयं प्रविश्यांतः सुशीतलः ॥ ५ ॥
हृत्पुंडरीके दहरे परमे व्योम्नि निर्मले ।
कोटिचंद्रप्रतीकाश आपादतलमस्तकं ॥ ६ ॥
अत्रिमस्तकसंजातं कालाग्निं प्रशमय्य सः
मुनिं सुखमयं कृत्वा तस्थौ शांतस्वरूपधृक् ॥ ७ ॥
ततोऽत्रिः शांतहृदयो नेत्रे उन्मील्य चाग्रतः ।
अनसूयामृतुस्नातां लोभनीयतमाकृतिम् ॥ ८ ॥
पुत्रकामां महाभागां ददर्श तपसा ज्वलन् ।
देदीप्यमानं नेत्राभ्यामत्रेस्तेजो विनिर्गतं ॥ ९ ॥
द्यावापृथिव्योः संधिं तद्व्याप्य लोकस्य पश्यतः ।
अनसूयांतरं वेगात्प्राविशत्पुण्ययोगतः ॥ १० ॥
मार्गशीर्षे सिते पक्षे सप्तम्यां शोभने दिने ।
आविवेशानसूयायां गर्भभावं गतं तु तत् ॥ ११ ॥

(अर्घ्याणि) अमायायाअरूपाय कालाग्निशमनाय च ।
तोयतरनिवासाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ १ ॥ २४ ॥
ज्ञानानन्दैकदीपायानसूयानंदनाय च ।
भक्तारिष्टविनाशाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ २ ॥ २५ ॥
निर्विकल्पाय शुद्धाय सिद्धाय परमात्मने ।
मायागुणविमुक्ताय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥३॥ २६ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वा दद्यात्पयामृतं सुधीः ।
तत्प्रीतयेऽमृतरसद्रव्यं वा दापयेत्तदा ॥ २७ ॥
दत्तात्रेयोऽवतु श्रेयान्कालाग्निशमनाभिधः ।
बालभावं समाश्रित्य योऽनसूयापयोऽपिबत् ॥ २८ ॥

इति श्रीकालाग्निशमनो नाम चतुर्थोऽवतारः

---

१४९ अथ पञ्चमचरितप्रारम्भः

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

यदा दत्तोऽवतीर्णोऽयं कालाग्निशमनाभिधः ।
अत्रेर्गृहेऽवतीर्णो हि परमात्मा सनातनः ॥ १ ॥
तं द्रष्टुमागतास्तत्र देवाश्च ऋषयोऽपि च ।
गंधर्वाश्चारणाः सिद्धास्तथान्ये योगपारगाः ॥ २ ॥
आत्मानं दर्शयामास भगवान्योगिवल्लभः ।
अनादिनिधनो देवो योऽनसूयात्रिसंभवः ॥ ३ ॥
त्यक्त्वाऽर्भकस्वरूपं स तेषां संपश्यतां सतां ।
आविश्चकार भगवाञ्ज्योतीरूपं सनातनं ॥ ४ ॥

दिनमध्येऽवतीर्णोऽयं योगीन्द्रप्रियरूपधृक् ।
संपूज्य विधिना देवं समर्घ्याणि प्रदापयेत् ॥ १७ ॥
(अर्घ्याणि) योगारिष्टविनाशायानसूयानंदनाय च ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ १८ ॥
योगविज्ञजनाथाय भक्तानंदकराय च ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ १९ ॥
विश्वेश्वराय सिद्धाय विश्वरूपधराय च ।
पृथ्वीतत्त्वनिवासाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ २० ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वा दद्यान्मौक्तिकमुत्तमम् ।
यद्वा भक्ष्यविशेषस्य दानं दद्यात्स्वशक्तितः ॥ २१ ॥
सर्वेषामवताराणां सामान्यार्चनमुच्यते ।
नाममंत्रो नमोंतोऽत्र प्रणवादिः प्रकीर्तितः ॥ २२ ॥
मंत्रात्मा मंत्रराजाय दत्तात्रेयाय ते नमः ॥

इति श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं योगिजन-
वल्लभावतारकथनं नाम पञ्चमावतारः ॥

---

१५० अथ षष्ठचरितप्रारंभः ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्तगुरुभ्यो नमः ॥
अवतारो योगिजनवल्लभाख्योऽयमीरितः ।
स एव योगिनां ध्येयः पूज्योऽभूद्योगसिद्धिदः ॥ १ ॥
तेनैव रूपेण विभुर्योगिनां मंडले स्थितः ।
योगिविघ्नान्निवार्याशु योगिनां गतिदोऽस्ति सः ॥ २ ॥

आपातरमणीयानि दृष्टान्यत्र फलानि तु।
छाया विषमयी चापि पानीयं विषमेव हि ॥ १५ ॥
कष्टदं दर्शनादेव किमु तत्सेवितं पुनः।
तस्मान्न स्थेयमत्राद्य भवद्भिः सद्धितेच्छुभिः ॥ १६ ॥
इति श्रुत्वाऽपि तद्वाक्यं मोहविभ्रंशिताशयाः।
अश्रद्धाय फलासक्त्या समंतात्परिबभ्रमुः ॥ १७ ॥
त्रितापदवतो दग्धाः कुपितैर्मधुपालिभिः।
एकांते पिबतो लुब्धान्मधु काप्यविवेकिनः ॥ १८ ॥
तदा तिरोऽभवद्देवः सर्वे ते फललंपटाः।
इतस्ततः प्रधावंतः केवलं क्लेशभागिनः ॥ १९ ॥
उपपन्ने क्षये तत्र तदा ते सस्मरुः परं।
पुनस्तत्र सुखं दृष्ट्वा क्षणादेव विसस्मरुः ॥ २० ॥
फलमाधुर्यसंसक्त्या त्यक्तेशस्मरणाः पुनः।
अवापुः सुतरां दुःखं विवेकपरिवर्जिताः ॥ २१ ॥
तांस्तादृशान्निरीक्ष्येशः करुणावरुणालयः।
किंचित्स्वाभिमुखान् ज्ञात्वा मायावनमलोपयत् ॥ २२ ॥
तदा वनमदृष्ट्वा ते शुशुचुर्विरहार्दिताः।
तदा प्रादुरभूद्देवः स्वरूपेणांतरे स्थितः ॥ २३ ॥
तदा ते चकिता ऊचुर्भगवन् क्व गतं वनं।
दत्तात्रेयः स भगवान् प्रहस्याह कुमारकान् ॥ २४ ॥
यत एव समुत्पन्नं तस्मिन्नेव लयं गतं।
एवमेव हि संसारो नात्र कार्या विचारणा ॥ २५ ॥
तस्मात्तं दुःखदं त्यक्त्वा यः सदा मत्परो भवेत्।
तस्योऽपि सद्सारस्य आत्मज्ञानाद्विमुच्यते ॥ २६ ॥

त ऊचुर्भगवन्नात्मा कस्तज्ज्ञानं कथं भवेत्।
वयं तु साधनैर्हीना दीना नो भगवान् गतिः ॥ २७ ॥
श्रीदत्त आह सर्वेषामंतरात्माऽहमेव हि।
मज्ज्ञानं कर्मणा भक्त्या ज्ञानेन परिमुच्यते ॥ २८ ॥
त ऊचुर्भगवन्देव कथं नो मुक्तिरीदृशाम्।
ज्ञानेन कर्मणा भक्त्या हीना दीना वयं तव ॥ २९ ॥
त्वया सह चरिष्यामो नित्यं त्वद्दर्शनोत्सुकाः।
त्वां त्यक्तुमक्षमास्तस्मात् प्रसीद करुणां कुरु ॥ ३० ॥
इति तन्निश्चयं ज्ञात्वा कथं वारयेत्यमी गृहान्।
संगो हि योगभंगाय तस्मादेवं करोम्यहं ॥ ३१ ॥
एवं विचार्य भगवान्निममज्ज सरोवरं।
तत्रापि ते सरस्तीरे तस्थुः सर्वे शतं समाः ॥ ३२ ॥
ततस्तद्वंचनार्थाय नारीं मायामयीं वराम्।
गृहीत्वा पानिरत्नामुत्ततार जलात्प्रभुः ॥ ३३ ॥
स्त्रीसंसर्गिणं मामेते त्यजेयुरिति तेऽपि तम्।
सुरापानरतं मायाऽऽलिंगितं तं न तत्यजुः ॥ ३४ ॥
त्रैश्रीयसां न दोषायेत्येवं निश्चित्य केचन।
भक्तिमंतो भगवताऽनुगृहीतास्त एव हि ॥ ३५ ॥
संयोगो वा वियोगो वा कथं सर्वात्मनो भवेत्।
तथापि लोकशिक्षार्थं दर्शयत्येवमीश्वरः ॥ ३६ ॥
संगात्संजायते कामस्ततः क्रोधादयोऽपरा.।
शोकमोहादयः सर्वे संगादेव भवंति हि ॥ ३७ ॥
योगभंगकरः संगः प्रनिवृत्तोऽविवेकिनाम्।
विवेकिनां तु सत्संगः सर्वदा योगसिद्धिद. ॥ ३८ ॥

त्यजनात्त्याज्यो बहिःसंगः संगस्त्याज्यस्तथांतरः ।
इत्युपादिशदीशोऽयं लीलाविश्वंभरो विभुः ॥ ३९ ॥
पौषमासे पूर्णिमायां पुष्यर्क्षे बुधवासरे ।
स सूर्योदयवेलायामवतीर्णो महाद्युतिः ॥ ४० ॥
श्रद्धाभक्त्या तमभ्यर्च्य यथाविभवविस्तरं ।
त्रीण्यर्घ्याणि प्रदेयानि योगिवल्लभतुष्टये ॥ ४१ ॥
(अर्घ्याणि) पूर्णब्रह्मस्वरूपाय लीलाविश्वंभराय च ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४२ ॥
अद्वैतानंदरूपाय विश्वरूपाय शंभवे ।
अघ्नमयाय देवाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यह ॥ ४३ ॥
लीलाविग्रहरूपायात्मसूयानंदनाय च ।
संसारश्रमनाशाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४४ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वाऽन्नं दद्यात्तस्य तुष्टये ।
तेन तुष्टोऽभिलषितं लीलाविश्वंभरोऽर्पयेत् ॥ ४५ ॥
इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचितलीलाविश्वंभराख्य-
पञ्चदशावतारवर्णनं नाम षष्ठोऽध्यायः ॥

---

१५१ अथ सप्तमचरितप्रारम्भः

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ श्रीगुरुचरणारविंदाभ्यां नमः ॥
लीलाविश्वंभरस्येयं चरितं प्रोक्तमुत्तमं ।
सिद्धराजस्य चरितमथ वक्ष्ये समासतः ॥ १ ॥
लीलाविश्वंभरो देवः कदाचित्पर्यटन्निजम् ।
रूपमाच्छाद्य बदरीवनं प्राविशदेककः ॥ २ ॥

वयं श्रेष्ठा वयं श्रेष्ठा इत्यं विवदिरे मिथः ।
तान्दृष्ट्वोवाच सिद्धेशो भगवानत्रिनंदनः ॥ १५ ॥
विवादं मा कृथा व्यर्थं सिद्धाः शृणुत मे मतम् ।
यस्यैते वचनादेव पुनर्यास्यंति देवताः ॥ १६ ॥
तेनैव कुंठितास्तस्मात्सर्वश्रेष्ठः स एव हि ।
इत्युक्तास्ते तथेत्युक्त्वा प्रोचुः सिद्धाः पृथक् पृथक् ॥१७॥
प्रयांतु खेचरा भूयो ममैव वचनादिति ।
न तदा गमनं तेषां बभूवातीव लज्जिताः ॥ १८ ॥
अभूवन्विगतक्रोधा बभूवुर्निरहंकृताः ।
निस्तेजास्तान्समालोक्य दत्तः सिद्धेश्वरोऽब्रवीत् ॥ १९ ॥
प्रयांतु खेचरा भूयो वचसा मे क्षणादिति ।
तत्क्षणादेव ते सर्वे विमुक्तगतयः सुराः ॥ २० ॥
सर्वे यथागतं जग्मुर्विस्मिता अभवन् हि ते ।
ततस्तं परमात्मानं ज्ञात्वा भक्तिपुरःसराः ॥ २१ ॥
अभिष्टूय महात्मानं नमस्कृत्य पुनः पुनः ।
प्रमोदाविष्टमनसः सर्वे देवा ययुर्दिवम् ॥ २२ ॥
तदाश्चर्यं समालोक्य श्रुत्वा देवमुखात्स्तवं ।
ज्ञात्वा तं पूर्णपुरुषं दत्तं सिद्धा ववंदिरे ॥ २३ ॥
ततस्तान् स्वपरान् सिद्धान् प्रशांतान्निरहंमतीन् ।
स्वस्मिन् भक्तियुतान् दृष्ट्वा दत्तात्रेयोऽब्रवीदिदम् ॥२४॥
अहं सिद्धः परो योगी परमात्माऽऽत्मभूः स्वयम् ।
देवदेवो जगन्नाथः कालाग्निशमनो हरिः ॥ २५ ॥
सर्वात्मा सर्ववित्साक्षी मतो वः परमेश्वरः ।
शिवं भवतु सर्वत्र सर्वतो मत्प्रसादतः ॥ २६ ॥

दिवैव संगवत्यांते सिद्धेशस्तानुपादिशत् ।
सिद्धराजागमः सोऽभूत्सांगमंत्रश्च सक्रियः ॥ ३९ ॥

भोगमोक्षप्रदः शीघ्रं न देयोऽनधिकारिणाम् ।
सिद्धराजस्य तां मूर्ति विचित्रां ध्यानमंगलाम् ॥ ४० ॥

माघे मासि प्रकटितामानर्चुस्ते सुभक्तितः ।
सिद्धराजोऽयमस्माकं देवतेति सुभक्तितः ॥
संपूज्य विधिवद्दुग्धाण्यर्घ्याणि महात्मने ॥ ४१ ॥

(अर्घ्याणि) सर्वसिद्धांतसिद्धाय देवाय परमात्मने ।
सिद्धराजाय सिद्धाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहम् ॥ ४२ ॥

संसारदुःखनाशाय सर्वशोकहराय च ।
सिद्धराजाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४३ ॥

सवर्णज्ञानदीपाय सर्वशक्तिधराय च ।
सिद्धराजाय शांताय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४४ ॥

एवमर्घ्यत्रयं दत्वा प्रददुः पुस्तकं शुभं ।
यथोपदेशं ते सिद्धाः सिद्धराजपरायणाः ॥ ४५ ॥

कालेनाल्पेन ते सिद्धिं प्रापुर्देवप्रसादतः ।
एवं यः पूजयेत् सोऽपि वद्धत् सिद्धिं समाप्नुयात्
सिद्धराजावतारोऽयं सप्तमः परिकीर्तितः ॥४६॥

इति श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितसिद्धराजावतारो नाम सप्तमोऽध्यायः ॥

तथापि तस्य तेनैषन्मुद्राभंगोऽपि नाभवत् ।
ततश्चेश्वरसामान्यसिद्धियोगबलाद्विभुम् ॥ ११ ॥
चालयामासुरीशस्य न किंचिदपि सोऽभवत् ।
यथा वायुविघातेन न चचाल महागिरिः ॥ १२ ॥
इत्युत्कृष्टप्रभावं तं ज्ञात्वा सर्वेऽपि विस्मिताः ।
पप्रच्छुः कस्त्वमित्येवं सोऽब्रवीत्पूर्ववत्पुनः ॥ १३ ॥
अप्रतीतस्वरूपोऽहमिति संस्मृत्य सोय किम् ।
अवेद्या नेति संशय्य पुनः प्रपच्छुरादरात् ॥ १४ ॥
कस्तवास्त्याश्रयो नाथो ह्यनाथोऽहमनाश्रयः ।
कस्ते योगः क्रिया का च का च विद्येत्यमूलकाः ॥ १५ ॥
कस्तवास्ति गुरुस्त्राता न मे त्राता तथा गुरुः ।
का ते मुद्रेति मायेति, किं पश्यसि यदीक्ष्यते ॥ १६ ॥
किं ते ध्येयमिति ध्यानाभावगम्यं यदस्ति तत् ।
कस्ते मार्गो जना येन न गच्छंति स एव मे ॥ १७ ॥
इत्येतैर्वचनैस्तस्य स एवायं परेशिता ।
इति निश्चित्य तं मत्वा तेऽप्राक्षुर्निर्विचिकित्सितम् ॥ १८ ॥
हे देव सर्वदेवेश दीननाथ जगत्पते ।
त्वत्प्रसादाद्वयं सर्वे तव शक्तिमुपागताः ॥ १९ ॥
तव शक्तिबलात्तस्मान्न विचाल्य स्थिरो यदा ।
तदा हि कथमस्माकं त्वत्समानत्वमच्युत ॥ २० ॥

श्रीदत्तात्रेय उवाच ।

सर्वभूतगतो वायुर्यथा सर्वस्य चेष्टकः ।
सोऽपि संचालने व्योम्नो नैव शक्नोति सर्वथा ॥ २१ ॥

सर्वावयवशून्यत्वात् कारणत्वाद्यथाम्बरम् ।
न चलत्यनिलाघातात्तथाऽहं चात्ममायया ॥ २२ ॥
कारणत्वान्निर्गुणत्वान्निर्विकारो निरामयः ।
सर्वत्रापि स्थितो देहे सर्वसंस्पर्शवर्जितः ॥ २३ ॥
अबाध्यः सर्वभूतात्मा मायाधारो निराश्रयः ।
नित्यानंदमयं ब्रह्म सर्वसंगविवर्जितम् ॥ २४ ॥
नैवोत्पत्तौ समुत्पन्नः स्थितौ च न स्थितः कदा ।
न चैव प्रलये नाशः सत्यरूपस्य मे सदा ॥ २५ ॥
अद्वयाहं परं सत्यं शुद्धमद्वयमक्षरम् ।
सर्वशून्यमशून्यं च माययाऽनावृतं सदा ॥ २६ ॥
ईश्वरत्वमसत्यत्र सिद्धानां तत्र का कथा ।
विषयाभ्यासंसक्ता भवंतः काममोहिताः ॥ २७ ॥
कामो वः कारणं संगे दुःखायैव सुखाय च ।
कामो हि नरकस्येदं द्वारं मोहनमात्मनः ॥ २८ ॥
कामात् क्रोधस्य संचारः क्रोधाच्च स्मृतिविभ्रमः ।
स्मृतिभ्रंशाद् दुष्टकर्म ह्यन्यायं नरकप्रदम् ॥ २९ ॥
सिद्धियोगफलादेव नरकागमनं महत् ।
न चैव मम संप्राप्तिर्न सुखं न परा गतिः ॥ ३० ॥
सर्वकामविनिर्मुक्तः सर्वसंकल्पवर्जितः ।
धीरो यथा तथा स्वस्थश्चालितोऽपि न चंचलः ॥ ३१ ॥
आत्माऽहं सर्वभूतस्य सर्वदा संगवर्जितः ।
धीरो यथा तथा स्वस्थश्चालितोऽपि न चंचलः ॥ ३२ ॥

सिद्धा ऊचुः

गुरो श्रीपरेश देवेश देवदेव रमापते ।
न जानीमो यथार्थं त्वन्माहात्म्यं वयमव्ययम् ॥ ३३ ॥

शत्रुः कामो मनुष्याणामज्ञानामल्पमेधसाम् ।
इति ज्ञातं यथार्थत्वं त्वत्प्रसादात् सुवास्यतः ॥ ३४ ॥
मोचयस्व जगन्नाथ गुरो कामविबंधनात् ।
तदेकं वद निश्चित्य येन मुक्तिर्भविष्यति ॥ ३५ ॥

ज्ञानसागर उवाच ।

ममैवाराधनं कार्यं सर्वेषां नात्र संशयः ।
विहितेन मया पूर्वं मंत्ररूपेण कर्मणा ॥ ३६ ॥
फलसंगपरित्यागात् कामक्रोधादिवर्जनात् ।
मद्भक्त्या मत्पदप्राप्तिर्न मुक्तर्येवेति निश्चितम् ॥ ३७ ॥
इति तत्त्वोपदेशेन स आत्मज्ञानसाधने ।
प्रेरिता मंत्ररूपेण स्वात्माराधनकर्मणि ॥ ३८ ॥
(अर्घ्याणि) सर्वत्राज्ञाननाशाय ज्ञानदीपाय चात्मने ।
सच्चिदानंदरूपाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ३९ ॥
भेदत्रयविनाशाय मोक्षश्रीजाय चात्मने ।
ज्ञानप्रियाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४० ॥
भक्तारिष्टविनाशाय विज्ञानसागराय च ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४१ ॥
एकमर्घ्यत्रयं दत्वा कर्तव्यं मंदिरार्पणं ॥ ४२ ॥

इति श्रीज्ञानसागरचरित्रवर्णनं नाम अष्टमोऽध्यायः ॥

---

१५२ अथ नवमावतारचरितम् ।

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

ततो बहुविधे काले मंत्रानुष्ठानकारिणां ।
तेषामेवात्मभक्तानां क्रियाः सम्यक्परीक्षितुं ॥ १ ॥

तत्पूर्वरूपमाच्छाद्य मलीमसमिवाऽक्रियं ।
अभक्ष्यरूपमपरमवधूतं व्यधारयत् ॥ २ ॥

गत्वा ततस्तत्समाजं मदांध इव दूरतः ।
अपत्रपचरितं तेषामासीनो ध्यानमुद्रया ॥ ३ ॥

तदा केचिद्गता धृतिलयं विक्षिप्तमानसाः ।
केचित्संतापसंयुक्ता आसंस्त्रस्ताश्च केचन ॥ ४ ॥

मान्यवादरताः केचिद्दुष्टाहंकृतयस्तथा ।
कामक्रोधादिसंदुष्टस्वभावविद्विषः परे ॥ ५ ॥

पूर्वाभ्यस्तध्यानबलाद् ध्यानस्थाः केचनापरे ।
केचनानेकसंदेहसागरे पतितास्तथा ॥ ६ ॥

तान्दृष्ट्वा परमात्मा स दत्तात्रेयो दयाकरः ।
तेषां योगविरुद्धानि चित्तानि समुपाहरत् ॥ ७ ॥

तेन ते हतचेतस्काः स्तब्धा आत्मक्रियासु च ।
तत्परित्यागतोऽभूवंस्तद्देवतानुद्वयः ॥ ८ ॥

अन्त्रासीनास्तमासीनं व्रजंतमनुयायिनः ।
तिष्ठंतमनुतिष्ठंतस्ते छायेव समन्वगुः ॥ ९ ॥

इत्यात्ममायया तेषां मोहितानां परीक्षिता ।
शुद्धीरात्मरताः कृत्वा पुनस्ताः प्रमुमोच ह ॥ १० ॥

ततस्ते योगसंभ्रष्टाः सर्वे एतेन नो भृशम् ।
मोहितं चित्तमित्येवं ज्ञात्वा संक्षुब्धमानसाः ॥ ११ ॥
छलवादप्रसंगेन जेतुकामास्तमीश्वरं ।
पप्रच्छुः कस्त्वमित्येवं सोऽब्रवीत्पूर्ववत्पुनः ॥ १२ ॥
अप्रतीतस्वरूपोऽहमित्ययं पूर्व एव हि ।
भवेद्वा नेति संदिह्य तमप्राक्षुस्तथा पुनः ॥ १३ ॥
तथैव तद्वचः श्रुत्वा स एवायं परोक्षिता ।
इति निश्चित्य ते सर्वे प्रणिपेतुर्मुहुर्मुहुः ॥ १४ ॥
जयेति शद्बमुधार्य स्तुत्वा सुस्तुतिभिस्तथा ।
श्रद्धया परयोपेतास्तमिदं वाक्यमब्रुवन् ॥ १५ ॥
हे दत्त करुणामूर्ते गुरो संदेहनाशन ।
कृपया पाहि देवेश शरणागतवत्सल ॥ १६ ॥
मंत्रयोगस्त्वया प्रोक्तः साकल्येन सुदुष्करः ।
अस्य योगस्य विक्षेपान्न पश्यामः स्थितिं स्थिरां ॥ १७ ॥
गुणत्रयश्चलं चित्तं तद्धावति पिशाचवत् ।
देहे बद्धासने बद्धे मुद्रामालापरिग्रहात् ॥ १८ ॥
योगेनानेन सा सिद्धिर्भविष्यति कथं पुनः ।
अतस्त्रायस्व योगेश योगाभ्यासेऽतिदुर्बलान् ॥ १९ ॥
तच्छ्रुत्वा वचनं तेषां दत्तात्रेयः कृपांबुधिः ।
चैत्रशुक्ले पौर्णिमायां चित्रर्क्षे भौमवासरे ॥ २० ॥
द्वितीययामे प्रथमे प्रहरे प्रादुरास सः ।
आच्छाद्य पूर्वरूपं तदात्मानं विश्वरूपिणं ॥ २१ ॥
नानावर्णमनेकांघ्रि बहूदरकरं तथा ।
बहुवक्त्रश्रोत्रनेत्रग्रीवं सज्योतिषं परम् ॥ २२॥

येन तद्वचसा प्रीतस्तं निश्चायात्मनो गुरुं ।
बहुकृत्वो नमस्कृत्वा स्तुत्वा सम्यगपूजयत् ॥ ११ ॥

संकल्पिताभिरद्भिस्तत्पादौ प्रक्षाल्य धर्मवित् ।
कुशपुष्पसमायुक्ता अर्घ्यांस्तस्मा अथाकरोत् ॥ १२ ॥

सुगंधसुमनोधूपदीपप्रभृतिभिर्मुदा ।
उपचारैः समभ्यर्च्य श्राद्धार्थान्नं न्यवेदयत् ॥ १३ ॥

तस्य पात्रेऽथ प्रक्षाल्य सुरपाणिपदांबुजम् ।
दत्वा तांबूलमष्टांगं दीपैस्तं निरराजयत् ॥ १४ ॥

तयोस्तच्चरितं दृष्ट्वा क्रोधेन महता युताः ।
कृत्वा कोलाहलं विप्रा मंदिरान्निर्ययुर्बहिः ॥ १५ ॥

तान्दृष्ट्वान्येऽपि भूयांसो ब्राह्मणा मिमिलुस्तदा ।
आश्चर्यं किमिदं चेति वदमानेऽन्येऽपि संगताः ॥ १६ ॥

इति ते मिलिताः सर्वे गत्वा तन्मदिरं शुभं ।
ब्राह्मणास्तं भिक्षुरूपमब्रुवंस्तीव्रया गिरा ॥ १७ ॥

रे दुष्ट वर्णहीनस्त्वं कथमत्रागतोऽसि वै ।
ब्रह्मकर्मविनाशाय कस्ते वद पराक्रमः ॥ १८ ॥

भिक्षुरुवाच

किं तद्ब्रह्म कथं कर्म विप्राः सर्वे वदंतु मे ।
तदहं नैव जानामि जानाम्यात्मानमात्मना ॥ १९ ॥

विप्रा ऊचुः

ओमित्येकाक्षरं ब्रह्म वेदरूपेण विस्तृतं ।
तेनेदं विहितं कर्म नित्यनैमित्तिकात्मकम् ॥ २० ॥

आत्मज्ञानाधिकारे हि निर्जगाम ततो विभुः।
तद् दृष्ट्वाऽयं पुमान् पूर्ण इति मत्वाऽब्रुवन् जनाः ॥३१॥
देवदेव जगन्नाथ सर्वज्ञ परमेश्वर।
देहि देहि तदस्माकं ज्ञानं दुःखविनाशनम् ॥ ३२ ॥
अस्माकं भवकीटानां कोऽन्यस्त्राता विना त्वया।
त्रायस्व नः पुनः पाहि महात्मन् पुरुषेश्वर ॥ ३३ ॥
अस्माकं सकुटुंबानां क्षेमं देहाविषंचलं।
यशः प्रज्ञां धनं देहि ज्ञानं देहि सुखात्मकं ॥ ३४ ॥
अस्माकं कर्मजंतूनामायुरारोग्यदो भव।
सर्वदा सुप्रसन्नस्त्वं भव देव रमापते ॥ ३५ ॥
इति मूढधियो लोका आत्माभिलाषलोलुपाः।
देहि देहीति शब्देन महात्मानं समन्वगुः ॥ ३६ ॥
तान् दृष्ट्वान्येऽपि भूयांसो ब्राह्मणाः कामचोदिताः।
तथाऽन्येऽपि च धावंतः पृष्ठतस्तं न तत्यजुः ॥ ३७ ॥
तान्मूढान् समितान् दृष्ट्वा परितः प्रसृतान् विभुः।
सेवत्यागमपेक्ष्याथ तेषां धैर्यं परीक्षितुं ॥ ३८ ॥
प्रजगाम शतघ्नं महारण्यं भयंकरं।
तत्र चित्रासने योगी मौनीभूत्वपाविशत् ॥ ३९ ॥
(अर्घ्याणि) मायाकृताय शुद्धाय मायागुणहृताय ते।
शुद्धबुद्धात्मरूपाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४० ॥
सर्वावयवमुक्ताय सर्वमायाहराय ते।
सर्वसंतापनाशाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४१ ॥
शुद्धात्मज्ञानदीपाय भवारिष्टहराय ते।
मायापाशविमुक्ताय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ४२ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वा कुर्याद्ध्योत्स्नार्पणम् ॥ ४३ ॥

इति श्रीमायामुक्तावधूतचरितं नाम दशमोऽध्यायः

१५५ अथ एकादशावतारचरितम् ।

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

तेनैव ध्यानयोगेन स्थितं चापि न ते जहुः ।
ध्यानस्थायाग्निरूपाणि मायया ऽदर्शयद्विभुः ॥ १ ॥
तथापि ते महात्मानं नो जहुः काममोहिताः ।
पूर्वरूपं तदाऽऽच्छाद्य मायायुक्तोऽभवत्तदा ॥ २ ॥
ज्येष्ठशुक्लत्रयोदश्यां भृगौ स्वात्यामिनोदये ।
प्रादुर्बभूव स विभुर्मायायुक्तावधूतकः ॥ ३ ॥
शुक्लः श्यामो युवा ध्यानयोगस्थोऽङ्के स्वमायया ।
नारीमादाय कल्याणीमुपविष्टो व्यभासत ॥ ४ ॥
तं मायासहितं ते न तत्यजुः काममोहिताः ।
विसृज्य ध्यानयोगं तं गीतं सह तया जगौ ॥ ५ ॥
तं गायनपरं चापि ते जना नैव तत्यजुः ।
ततः सह तया देव्या मद्यमांसरतोऽभवत् ॥ ६ ॥
ततस्तं मायया युक्तं मद्यमांसादिसेवितं ।
शंकामुत्तरतिं दृष्ट्वा भ्रष्टोऽयमिति तत्यजुः ॥ ७ ॥
ततस्तान्निर्गतान्वीक्ष्य स्वगतं प्राह सो विभुः ।
नारीयं दुष्टसंसर्गप्रतिबंधविमोचिनी ॥ ८ ॥
योगानुकूलभूता मे सर्वदा सुखकारिणी ।
विचित्ररूपमप्याशु सर्वसंगनिवर्तनम् ॥ ९ ॥
इदं च मे पानमिदं च मांसप्रसेवनं मे जनसंगमुक्त्यै ।
इत्थं सदा योगहितं विचार्य तेनैव रूपेण चिरं चचार ॥ १० ॥
श्रुत्वैनमर्जुनः प्राह देवेन्द्रेणार्चितः कथं ।
एवंप्रभावो देवोऽपि श्रद्दधानाय शंस मे ॥ ११ ॥

गर्गमुनिरुवाच

नतावनात्तसुभगस्ततोऽयं परमेश्वरः ।
तल्लीलां शृणु भूपेंद्र यतोऽभीष्टार्थभागभूत् ॥ १२ ॥
स दैत्यो दैत्यराट् जंभो देवेंद्रोपि सदैवतः ।
स्वर्गार्थायुध्यतान्योन्यं दिव्यवर्षं पुरा भृशम् ॥ १३ ॥
दैत्यैर्देवाः पराभूता गत्वोचुर्जीवमातुराः ।
स्पष्टः पराजयो नोऽद्य तत्किं कार्यमतः परम् ॥ १४ ॥
तानाश्वास्याह धिषणो दत्तात्रेयं तपोधनं ।
शरणं यात वरदः स कार्यं वः करिष्यति ॥ १५ ॥
इत्युक्त सामराः शक्रः प्राप दत्ताश्रमं शुभं ।
तत्र देव महात्मानमप्रतर्क्यं ददर्श सः ॥ १६ ॥
दिगंबरमपि स्वांके धृत्वा बालां दिगंबराम् ।
अनघां सुदतीं तन्वीं पानासक्तमपि स्थितां ॥ १७ ॥
दृष्ट्वैवमपि ते चक्रुः सेवा सर्वेऽमराः सदा ।
विध्वंतमुपतस्थुस्ते प्रणता यान्तमन्वगु ॥ १८ ॥
भक्त्यैवं बहुकालं ते सेवयामासुरादरात् ।
अथैकदाह भगवान् देवाः किं सेवथेच्छथ ॥ १९ ॥
देवा ऊचुः प्रणम्येशं परमात्मन्जगत्प्रभो ।
सयज्ञभागं त्रैलोक्यं दानवैरखिलं हृतं ॥ २० ॥
वयं हृताधिकाराश्च तिष्ठामो मर्त्यवद् भुवि ।
परित्राणाय नो देव तद्वधे च धियं कुरु ॥ २१ ॥
त्वद्भक्तानां सुराणां नो विना त्वच्चरणांबुजान् ।
गतिर्न विद्यते भूमन् पाह्यार्तान् शरणागतान् ॥ २२ ॥

प्रहस्य प्राह ताञ्छ्रीमानहमुच्छिष्टदूषितः ।
मद्यासक्तो वशी नैव मत्तः किं भवतां भवेत् ॥ २३ ॥
स्त्रीसंभोगो हि दुःखाय तापाय च पुनस्तु सः ।
दैवादुच्छिष्टतामस्याः प्राप्तोऽहं किमतो भवेत् ॥ २४ ॥
देवा ऊचुस्त्वमनघो ज्ञानदीपोऽनघाप्यसौ ।
विद्या तव विभो यस्याः प्रसादात्सद्गतिः खलु ॥ २५ ॥
यथाऽर्कस्य प्रभा भूमन् विप्रचंडालसंगिनी ।
पुण्यं पापं च नादत्ते तथेयं प्रकृतिस्तव ॥ २६ ॥
श्रीदत्तः प्राह यद्येवं भवतां संमतं ततः ।
युद्धायाहूयतां दैत्या इहानयत मा चिरं ॥ २७ ॥
ततो हृष्टाः सुरा जग्मुर्दैत्यास्तेऽपि महाबलाः ।
मुंचंतो विविधास्त्रौघान्युयुधुर्मदविह्वलाः ॥ २८ ॥
पलायनपरा आसन् देवास्तेऽसुरपीडिताः ।
पृष्ठतोऽनुव्रजन्तस्ते दैत्या दत्ताश्रमं गताः ॥ २९ ॥
कालयंतः सुरान् दैत्या हन्यमानान्भयातुरान् ।
श्रीदत्तपादसंलग्नान् समस्तांश्शरणार्थिनः ॥ ३० ॥
ददृशुस्ते महात्मानं दत्तात्रेयं दिगंबरं ।
तन्वीं तां वामपार्श्वस्थां चार्वंगीं प्रमदोत्तमां ॥ ३१ ॥
पद्मपत्रायताक्षीं तां सुदतीं सुस्तनीं शुभां ।
सर्वयोषिद्गुणाढ्यां दृष्ट्वाऽऽसन् काममूर्च्छिताः ॥ ३२ ॥
साभिलाषास्ततो दैत्यास्त्यक्त्वा देवान् वधू यथं ।
हर्तुं मनो दधुः सर्वे तत्सौंदर्यविमोहिताः ॥ ३३ ॥
वयं स्त्रीरत्नलाभेन कृतार्था इति तेऽसुराः ।
उक्त्वा बलात् स्त्रियं क्षिप्त्वा शिबिकायां च के दधुः ॥ ३४ ॥

स्वस्थानाभिमुखा जग्मुः सानुरागाः स्मरातुराः ।
योगींद्रोऽथ प्रहस्याथ दानवान्पश्यतामराः ॥ ३५ ॥
परांगनाभिमर्शोत्थपापेनातिबलीयसा ।
हृतश्रीका हृतबला जाता एते न संशयः ॥ ३६ ॥
तन्मूर्धगाऽधुनेयं श्रीः शीर्षाण्युल्लंघ्य सत्वरं ।
आयास्यत्यत्र नैषात्र शंका ह्येते मृतोपमाः ॥ ३७ ॥
हन्यंतां तन्न मेतव्यं प्राप्तोऽयं विजयक्षणः ।
भवंतोऽत्र निमित्तं ते हतप्रायाः श्रियार्दिताः ॥ ३८ ॥
इत्युक्तास्ते सुरा गत्वा शस्त्रैर्दैत्यशिरांसि तु ।
फलानीवाशु वृक्षेभ्यः पातयामासुरच्यताः ॥ ३९ ॥
हतेषु तेष्वजं प्राप्ता श्रीरत्यत्याऽविभागिनी ।
देवा अपि ययुः स्वर्गं पूर्ववच्छ्रीधराज्ञया ॥ ४० ॥
एवंप्रभावः श्रीदत्त ईशस्तं शरणं व्रज ।
इत्युक्तः सोऽर्जुनस्तेन श्रीदत्ताश्रममाययौ ॥ ४१ ॥
इति एकादशावतारे श्रीमायायुक्तावधूतचरिते जंभासुर-
पराजयो नाम प्रथमोध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
सदैव रूपमाराध्य कार्तवीर्यार्जुनो नृपः ।
तत्प्रसादाद्योगमर्धिं प्राप्तवान् तत्प्रसादतः ॥ १ ॥
अर्जुन उवाच
महो महेश योगस्य मयारव्येया कथं वद ।
इति पृष्टोऽर्जुनेनाह सांगं योगं ह्यधीश्वराः ॥ २ ॥

मायायुक्तावधूत उवाच

प्रयुंजती यदाऽऽत्मानं बुद्धिस्तत्प्रेरकस्य हि।
महो देवस्य सवितुर्भम कार्या परिष्टुतिः ॥ ३ ॥

यो मद्गतान्तरात्माऽत्र श्रद्धावान्भजते हि मां।
स ममातिप्रियो नूनं सर्वेषामेव योगिनां ॥ ४ ॥

त्वमपि श्रद्धया राजन् योगं युंजन् भजस्व मां।
मत्प्रसादादिहैवाशु मत्सायुज्यं गमिष्यसि ॥ ५ ॥

इत्युक्तः प्रणतो राजा नत्वा प्राह सगद्गदं।
फुल्लास्याब्जो गलन्नेत्रो हृष्टरोमा तदाऽचिरात् ॥ ६ ॥

मोहतमो मम नष्टं त्वद्वचनाद्धि हि कष्टं।
शिष्टमिदं मयि हृष्टं हृत्परमात्मनि तुष्टं ॥ ७ ॥

क्लेशरुजां हरणेन त्वच्चरणस्मरणेन।
अस्मि कृतार्थ इहेश श्रीश परेश महेश ॥ ८ ॥

प्रेमदुघं तव पादं को न भजेदविशादं।
दैववशाद्धृदि मेयं दर्शितवानसि मेयम् ॥ ९ ॥

आश्रिततापहरं तं पातकदैन्यहर तम्।
नौमि शिवं भगवंत पादमहं तव संतम् ॥ १० ॥

गुरो गुरुतरागम्य गुरुगम्य गुणाकर।
गुरूत्तम नमस्तेऽस्तु संनिधो भव सर्वदा ॥ ११ ॥

एवं सुतीर्थः श्रीदत्तस्तीर्थकीर्तिः प्रसादितः।
फुल्लहृन्नेत्रवक्त्रश्च प्रेम्णा प्राह परेश्वरः ॥ १२ ॥

विदितं मत्प्रसादेन परं तत्त्वं त्वयाऽनघ।
यावद् दृढीभवेत्तावदभ्यासं कुरु यत्नवः ॥ १३ ॥

अनुभूय चिरं तेन कृतकृत्यो भविष्यसि ।
इत्युक्त्वा दक्षिणं हस्तं निदधौ तच्छिरस्यजः ॥ १४ ॥
मा भी राजन् कृतार्थस्त्वं सायुज्यं मम यास्यसि ।
इत्युक्तस्तं प्रणम्याशु गुहां गत्वा यथाविधि ॥ १५ ॥
उपविश्यासने दध्यौ प्रसन्नकरणोऽर्जुनः ।
समाहितोऽल्पकालेन सोऽभवत् सुदृढासनः ॥ १६ ॥
उत्थितो द्वादशदिनैः पुनर्मासेन सुस्थिरः ।
पुनः स्थाणुर्निश्चलात्मा त्रिमास्या स समुत्थितः ॥ १७ ॥
उत्थाय शनकैः प्राप्य ववन्देंघ्र्यब्ज ईशितुः ।
समालिंग्याह भगवाननुभूतं किमुच्यतां ॥ १८ ॥
प्रहस्याहार्जुनो नत्वा भूमन् कानुभवः पृथक् ।
पृथक् च कोऽनुभविता सर्वत्रास्मीह दे वयन् ॥ १९ ॥
अधुना किमिहोक्तेन निस्तीर्णोऽस्मि भवांबुधेः ।
परमानंदसंदोहनिमग्नोऽस्मि निराकुलः ॥ २० ॥
न किंचिन्मेऽस्ति कर्तव्यं कृतं सर्वमशेषतः ।
ज्ञातव्यमपि विज्ञातं प्राप्तं प्राप्तव्यमप्यहो ॥ २१ ॥
इदं स्वात्मसुखं त्यक्त्वा मनो मे नैति कुत्रचित् ।
न कं कृतेन राज्येन नाकं त्यक्तेन वा पुनः ॥ २२ ॥
यद्याज्ञा भवतो भूयो ध्यानार्थं प्रविशे गुहां ।
ईक्षे भवत्स्वरूपं वा सगुणं नामहो मम ॥ २३ ॥
श्रीशः प्राह नृप स्नात्वा कृत्वा नित्यविधिं सुधीः ।
कृत्वाऽऽहारं समाधिं च श्वोभूते व्रज पूर्णदृक् ॥ २४ ॥
इत्याज्ञप्तस्तथा चक्रे सोऽर्जुनोऽथ समाहितः ।
षण्मासात्पुनरुत्थानं प्राप श्रीदत्तवांछया ॥ २५ ॥

ततः पुनर्विशेत्युक्तो भूयो योगी समाहितः ।
वर्षेणोत्थाय चागत्य नत्वाग्रे श्रीगुरोः स्थितः ॥ २६ ॥
तं प्राह प्रणतं शांतं स्वभक्तं भक्तवत्सलः ।
स्वाग्रे समुपवेश्यांगं त्वया पृष्टं मयोदितं ॥ २७ ॥
किमाचारेण मे कृत्यं तथापि च तथाप्ययं ।
धर्मः सनातनः सेव्यो लोकोपकृतये सदा ॥ २८ ॥
लोकबाधानिरासार्थं विपरीतं क्वचिद्बहिः ।
चरित्वाऽपि न हि त्याज्याः क्रिया वर्णाश्रमोचिताः ॥२९॥
गृहस्थेन त्वया भूप त्रिविधा कर्मचोदना ।
लोकसंग्रहसिध्यर्थं श्रद्धयैव विजानता ॥ ३० ॥
यद्यदाचरति श्रेष्ठस्तत्तदेवेतरोऽपि च ।
स यत्प्रमाणं मनुते लोकस्तदनु वर्तते ॥ ३१ ॥
दोषगुण्योभयातीतो निषिद्धान्न निवर्तते ।
गुणबुध्या न विहितं करोति ज्ञोऽपि बालवत् ॥ ३२ ॥
यस्त्वात्मरतिरात्मस्थः स्वात्मतृप्तः सदात्मवान् ।
स्वात्मन्येवात्मना तुष्टस्तत्कार्यं नावशिष्यते ॥ ३३ ॥
कृतेन तस्य नैवार्थो नानर्थोऽप्यकृतेन च ।
अतोऽस्य नैव कुत्रापि कश्चनार्थव्यपाश्रयः ॥ ३४ ॥
द्वावेतौ पुरुषौ लोके परमानंदनिर्भरौ ।
योगयुक्तो द्वयातीतो यश्च बुद्धेः परं गतः ॥ ३५ ॥
पुरीं गच्छावनिं पाहि मनहीनां भुजाश्रितां ।
देवान् यज्ञैर्यज श्राद्धैः पितॄन् दानैर्द्विजानपि ॥ ३६ ॥
विप्रांस्तर्पय स्वजनान्गोभूकन्याप्यादिभिः ।
भूयो भूयोऽपि मे प्रीत्या दर्शनं च समाचर ॥ ३७ ॥

स्मरणं कुरु राज्येऽपि हृदाऽव्ययेन मे सदा ।
परानंदस्वरूपं मे न विस्मरसि कर्हिचित् ॥ ३८ ॥
अंतर्निष्ठः सदा युक्तो बहिर्व्यवहरन्नपि ।
प्रवाहपतितं कर्म कुरु तेन न लिप्यसे ॥ ३९ ॥
जीवन्मुक्तः सदा तिष्ठ यावदारब्धमात्मदृक् ।
ततो विदेहकैवल्यं प्राप्स्यसे मयि निश्चितं ॥ ४० ॥
मयाऽनुशिष्टो गच्छाशु यथोक्तं सम्यगाचर ।
सुखी भवानंदमयः सदैव त्वं निरामय ॥ ४१ ॥

इति एकादशावतारे श्रीमायायुक्तावधूतचरिते कार्तवीर्यार्जुन-
चरितवर्णनं नाम द्वितीयोऽध्यायः ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥
प्रविश्याश्रममासीनं दत्तात्रेयं दिगंबरं ।
ददर्शानघयाऽऽश्लिष्टं देव्या रामो महामतिः ॥ १ ॥
अभिवाद्येश्वरं मत्वा प्रार्थयामास भक्तितः ।
कृपां कुरु मयि ब्रह्मन्भक्तवत्सल सर्वविन् ॥
संस्कर्तुं पितरावत्र प्राप्तोस्मि ब्रूहि मे विधिम् ॥ २ ॥

श्रीदत्त उवाच

अनाचारो न जानामि धर्मं वाऽधर्ममच्युत ।
यथेष्टां गतिमाश्रित्य स्थितोऽस्मीह पिशाचवत् ॥ ३ ॥

राम उवाच

योगीश्वरः सर्वगुरुः कर्ता हर्ता जगत्प्रभुः ।
सदानंदो गुणातीतो धर्माधर्मौ कुतस्तव ॥ ४ ॥
रामोऽवदत् करिष्येहं महीं निःक्षत्रियामिति ।
संकल्पितमृतं भूयात् प्रसादाद्भवतोऽधुना ॥ ५ ॥

दत्तः प्राह तमालिंग्य त्वं सत्या मेऽसि निश्चितं ।
कृतं साधु त्वया,राम सत्यसंधो भविष्यसि ॥ ६ ॥
ततः श्रीशाज्ञयाऽऽनीय सर्वतीर्थानि सायकैः ।
भित्वाऽद्रिं विधिवत् सस्नौ रामः पश्चाच्च रेणुका ॥ ७ ॥
गुरुणाऽपि समाधाय कन्यादाग्निं यथाविधि ।
सुमंगला विवेशासौ सह पत्याऽऽहिताग्निना ॥ ८ ॥

राम उवाच

पदाय ज्ञाय ते दत्त नमस्त्व मे सदाश्रयतः ।
भूत्वाऽऽचार्यः कार्यौर्ध्वदेहिकं विधिवत्तयोः ॥ ९ ॥
इत्यर्थितः स रामेण भूत्वाऽऽचार्योऽप्यकारयत् ।
विधिनाऽक्षरिदानादि पिंडनिर्वापणादि च ॥ १० ॥
श्रीदत्तः प्राह पितरौ क्व गतौ राम वेत्सि किम् ।
स प्राह त्वत्प्रसादात्तौ स्वर्गताविति भाति मे ॥ ११ ॥
श्रीशः प्राह मृतौ स्वर्गे गतावित्यसमावना ।
न मृतौ न गतावेतौ पश्य लीलाविहारिणौ ॥ १२ ॥
रामोऽपि पितरौ दृष्ट्वा द्योतयंतौ दिशस्त्विषा ।
ननाम परया भक्त्या तौ ततोऽदर्शनं गतौ ॥ १३ ॥
प्राहाश्लिष्य प्रभू रामं क्षत्रियाञ्जहपार्थिवान् ।
मत्पितृदायुतस्त्वं तु सत्ये जिष्णुर्भविष्यसि ॥ १४ ॥
ततो रामः प्रणीतायां स्नात्वा संकल्प्य सायुधः ।
त्रिःसप्तवारं निःक्षत्रं इमां कृत्वाऽस्रसरस्यधात् ॥ १५ ॥
पितृन् संतर्प्य शस्त्राणि प्रक्षाल्याचार्यमत्रिजं ।
ऋत्विजः कश्यपमुखान्वृत्वा सोमेन सोऽयजत् ॥ १६ ॥

(अर्घ्याणि) स्वमायागुणगुप्ताय मुक्ताय परमात्मने ।
सर्वत्राज्ञाननाशाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहम् ॥ २७ ॥ १ ॥

मायास्थाननिवासाय मायामुक्ताय चात्मने ।
भक्तारिष्टविनाशाय कर्मणा० ॥ २८ ॥ २ ॥

योगारिष्टविनाशाय देवदेवेश्वराय ते ।
जंभदर्पविनाशाय कर्मणार्घ्यं० ॥ २९ ॥ ३ ॥

एवमर्घ्यत्रयं दत्वा कुर्यान्मधुसमर्पणं ॥ ३० ॥

इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचितमायामुक्तावधूत-
चरितवर्णनं नाम एकादशावतारः ॥

---

१५६ अथ द्वादशावतारचरितम् ।

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

पद्मर्षिशेऽलर्कबोधाय काशिराजसहायतः ।
चक्रेऽलर्कं भ्रष्टराज्यं सुबाहुः सोऽभ्यगाद् गुरुं ॥ १ ॥

अलर्कस्त्वकरोद्राज्यं पितृवत्पालयन् प्रजाः ।
शिक्षां दुष्टेषु शिष्टेषु रक्षां दीनेषु वै कृपां ॥ २ ॥

चकार सोर्थं धर्मेण धर्मं चार्थेन नीतिमान् ।
तयोरेवाविरोधेन दिव्यार्थानभजत्सदा ॥ ३ ॥

सुबाहुस्तादृशं विद्वान् बुबोधयिषुरात्मनि ।
काशिराजसहायार्थी स पुनर्योद्धुमाययौ ॥ ४ ॥

भ्रात्रा रुद्धं पुरं क्षीणान् कोशान् परवशांश्च तान् ।
मंत्र्यादीन् वीक्ष्य सोऽलर्को भीतो दुद्राव पीडितः ॥ ५ ॥

एकाकी सोऽश्वमारुह्य रात्रौ गत्वा वनं स्थितः ।
ऋष्याश्रमे स्मरन् मातुरुपदेशं तदा नृपः ॥ ६ ॥
प्रातः स्नात्वा स निष्कास्य मुद्रां कृतसुमंगलः ।
वाचयामास विप्रेण मात्रा विलिखितं हितं ॥ ७ ॥
त्याज्यः सर्वात्मना संगः स चेत्त्यक्तुं न शक्यते ।
स सद्भिः सह कर्तव्यः संतो दुःसंगभेषजम् ॥ ८ ॥
कामः सर्वात्मना हेयो हातुं चेच्छक्यते न सः ।
मुमुक्षां प्रति कर्तव्यः सैव कामार्तिभेषजम् ॥ ९ ॥
इति श्रुत्वा मातृहार्दं बुध्वा सह्याद्रिसंस्थित ।
ज्ञात्वा सत्तममात्रेयं निर्विण्णः शरणं ययौ ॥ १० ॥
आषाढे पौर्णिमायां च दिवाऽऽदिगुरुराश्रमौ ।
आद्ये यामे द्वितीये सन्मुहूर्ते मन्दवासरे ॥ ११ ॥
प्रणम्याह स भो ब्रह्मन् प्रसादं कुरु मे प्रभो ।
दैवाद् दुःखं समुत्पन्नं कृपया तदपाकुरु ॥ १२ ॥
भगवांस्तद्वचः श्रुत्वा ज्ञात्वाऽलर्कं महामतिं ।
मदालसागर्भरत्नं प्रहस्येदमभाषत ॥ १३ ॥
दुःखं नृप किमर्थं ते कस्त्वं दुःखं च कस्य च ।
विचार्याङ्गानि चात्मानं क दुःखं सत्यमिद्वद ॥ १४ ॥
इत्युक्तः स चिरं ध्यात्वा विमृश्य च पुनः पुनः ।
विहस्याहात्मनाऽऽत्मानं ज्ञात्वा सर्वैककारणं ॥ १५ ॥
खं वायुरग्निरंबु क्ष्मा नाहं तज्जानि चेह तु ।
सङ्घेऽहमिति मंतुस्तज्ज्ञाति दुःखायसाद्विभो ॥ १६ ॥
नित्यो मे महिमा नास्य क्षयो वृद्धिश्च यद्यपि ।
भौतिके तौ सुखाद्यं वा किं पारक्येन तेन मे ॥ १७ ॥

नित्यः सदैकरूपोऽहं परिणामः कुतो मम ।
संगे देहस्य संत्यक्ते दुःखादि कोपलक्ष्यते ॥ १८ ॥

स्थूलेऽत्र भौतिके सूक्ष्मे तन्मात्रास्थितेऽपि च ।
स्थितं त्रिविधं दुःखं पश्यतो मम तेन किम् ॥ १९ ॥

मनो मतिरहंकारश्चित्तं च न ममाप्यतः ।
अंतःकरणजैर्दुःखैः संबंधो न परस्य मे ॥ २० ॥

राज्यं करोत्वमजोऽत्र किं मे संघाभिमानतः ।
स चाहं देहतोऽन्योऽपि पार्थक्यं न सतो हि मे ॥ २१ ॥

यस्य भूतस्य हस्तादिसंबंधो नात्मनः पुनः ।
केभाश्वकोशराष्ट्राद्यैस्संगस्य चिदात्मन ॥ २२ ॥

तस्मान्नारिर्न मे मित्रं सुखं दुःखं पुरं बलं ।
पुरोत्पन्नोऽपि मोहोऽयं नष्टो भवदनुमहात् ॥ २३ ॥

यथैकमपि खं भाति बहुधोपाधिभेदतः ।
तथाऽहं काशिपो भ्राता न भेदः पारमार्थिकः ॥ २४ ॥

असम्यग्दर्शनाद् दुःखं मतं मे स्वप्नसंनिभम् ।
निर्ममो निरहंकारस्तस्मेक्षेऽस्य सुखादिधम ॥ २५ ॥

यथा तु भक्षिते दुःखं शुकादौ ममतावृते ।
न तथा ममताहीने वृषादौ तद्वदत्र तु ॥ २६ ॥

न दुःखी न सुखी सोऽहं निर्मम. प्रकृते. परः ।
यो भूताभिभवो भूतैः सुखदुःखात्मकः स च ॥ २७ ॥

श्रीदत्त. प्राह भूपेन्द्र सम्यग् व्यवसितं त्वया ।
दुःखमूलं ममेत्यस्य निवृत्तिर्ममेति च ॥ २८ ॥

मद्वनिष्ठोत्तमे प्रभात् स्वानुभूत्या निराकृता ।
ममता शाल्मलीतूल इव वातेन तेऽधुना ॥ २९ ॥

(अर्घ्याणि) सर्वत्राज्ञाननाशाय गुरवे परमात्मने ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ३० ॥

चिदात्मज्ञानदीपाय गुरवे ब्रह्मरूपिणे ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ३१ ॥

भेदतापविनाशाय सच्चिदानंदरूपिणे ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ३२ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वा सुवर्णं च समर्पयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचित आदिगुरुचरित-
वर्णनं नाम द्वादशावतारः ॥

---

१५७ अथ त्रयोदशावतारचरितम् ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

कदाचित्पिंगलो नागो दृष्ट्वाऽमुं मातुरस्थितं ।
कृष्णाधात्रीतले वेदं पठंतं प्रात्यवेपतः ॥ १ ॥

पप्रच्छ भवतः कोऽयमाश्रमो वर्णगर्हितः ।
वर्णित्वं ते न कौपीनमौंजीदंडादिविवर्जित ॥ २ ॥

न गृहित्वं चाग्निहोत्रद्विसूत्रादिविवर्जित ।
धनित्वं ते न चागंतुसाधनादिविवर्जित ॥ ३ ॥

न भिक्षुत्वं शिखाग्राम्यभोगयुक्त दिगंबर ।
केनोपदिष्टो मार्गोऽयं नभर्क्षीमद्यलालस ॥ ४ ॥

प्रभुः प्राह तदुक्तान्यः पंचमोऽयं ममाश्रमः ।
योऽविकल्पेनात्मरूपं विश्वं पश्येदभेददृक् ॥ ५ ॥

वैराग्ययुक्तो वीतारिस्त्वरयायं पंचमाश्रमः ।
त्वया श्रुतो न वै तं हि जानीयुर्ब्राह्मणाः समाः ॥ ६ ॥

इत्थं श्रुत्वा सोऽनसूयागर्भरत्नमिदं महः ।
इति मत्वाऽतिखिन्नस्तं प्रार्थयामास दीनवाक् ॥ ७ ॥

शुक्लाष्टम्यां श्रावणस्य विशेषादिंदुवासरे ।
शिवरूपधरं दृष्ट्वा दत्तात्रेयं महामुनिं ॥ ८ ॥

कुत्सिता रुशती धाष्ट्यद्वाग्युक्ता मेऽनयाऽनघ ।
भर्त्सितोऽसीश मां शाधि दौरात्म्यं मे क्षमस्व भो ॥ ९ ॥

इति क्षमाप्य विप्रेंद्रः संप्राप्तानुग्रहो मुनिं ।
अभिवाद्य प्रसन्नात्मा स्वाश्रमं पिंगलो ययौ ॥ १० ॥

(अर्घ्याणि) संसारदुःखनाशाय शिवाय परमात्मने ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ११ ॥

भेदतापविनाशाय मुख्यशिवाय चात्मने ।
शिवाय गुरवे तुभ्यं कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १२ ॥

सर्वत्राभेदरूपाय सर्वत्र विमलाय ते ।
सर्वदानंदरूपाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १३ ॥

एवमर्घ्यत्रयं दत्वा प्रदद्यादुदकं शुभं ॥

इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचितश्रीशिवरूपचरित-
वर्णनं नाम त्रयोदशोऽवतारः ॥

---

१५८ चतुर्दशावतारचरितम् ।

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदेवदेवाय नमः ॥

मार्कंडेय उवाच ।

अथ व्रजन् दक्षिणाशां दत्तात्रेयो महामुनिः ।
लोकान् पूतानथाकार्षीद्भ्रमनस्नानभोजनैः ॥ १ ॥
ततः कालेन बहुना सह्याद्रिमगमन्मुनिः ।
रम्यपर्वतराजेन्द्रं दृष्ट्वा स्थातुं मनो दधे ॥ २ ॥
दत्तात्रेयो महायोगी योगाभ्यासरतः सदा ।
समः सर्वेषु देवेषु ऋषिरूपधरो हरिः ॥ ३ ॥
दत्तात्रेयाश्रमो रम्यः सदा पुष्पफलैर्द्रुमैः ।
सेवितो मुनिभिः सिद्धैर्देवैः सेन्द्रैः सकिन्नरैः ॥ ४ ॥
सिंहाश्च नागाश्चिकत्र तत्रैव गतवैरकाः ।
तत्र व्याघ्रा हरिण्यश्च नकुलाः पन्नगास्तथा ॥ ५ ॥
तत्र ध्यानपराः सिद्धा मुनयश्च तपोधनाः ।
लोके च नियतात्मानस्ते सर्वे तत्र संस्थिताः ॥ ६ ॥
देवदेवस्वरूपेण दत्तात्रेयः स्वयं हरिः ।
कृष्णामलकवृक्षस्य मूले तिष्ठति नित्यशः ॥ ७ ॥
तत्र दृष्ट्वाऽच्युतं देवं शंखचक्रगदाधरं ।
अथ प्रजापतिर्देवः मर्त्यलोकस्थितैर्जनैः ॥
संवृतो ह्यगमत् सद्यो दत्तात्रेयाश्रमं प्रति ॥ ८ ॥
भाद्रे दिवा शुक्लचतुर्दशीतिथौ ।
भृगोर्दिने मे ज्ञाततारकाख्ये ॥
आद्ये च यामे शुभदे मुहूर्ते ।
दृश्योऽभवत्तत्र स देवदेवः ॥ ९ ॥

पुण्ये कृष्णामलीग्रामे दत्तात्रेयस्य चाश्रमे ।
ददर्श च शतानंदो देवदेवेश्वरं विभुम् ॥ १० ॥
अव्यक्तं व्यक्तयुक्तं तु सगुणं गुणवर्जितं ।
नामरूपादिरहितं नामरूपधरं हरिं ॥ ११ ॥
किरीटेनार्कवर्णेन भासमानं रमापतिं ।
देवदेवेश्वरं देवं योगिनां हृदयंगमम् ॥ १२ ॥
दृष्ट्वा चतुर्मुखो देवं साष्टांगं प्रणिपत्य च ।
कृतांजलिपुटो भूत्वा स्तुतिं चक्रे समाहितः ॥ १३ ॥

ब्रह्मोवाच ।

जय जय सकलानंदकारक । जय भूधरादिभुवनधारक ।
जय वृंदारकवृंदानंददायक ।
जयावनिजलदहनपवननभसां जनिस्थितिमृतिकारक ॥
जय विबुधानंदसंदोहप्रद ।
जय परमहंसपरिव्राजकादिनिष्किंचनजनप्रिय
जय स्वयंभ्वादिसुरेशपूजित ॥
जय जितात्मनां जनिस्थितिनिवृत्तिकारक भगवन्
भक्तजनवल्लभ, जय सह्याद्रिरंजन ।

एवं स्तुतो देवदेवः स्तुतिभीतिर्जनार्दनः ।
चतुर्मुखेन लोकानां पतिना जगदीश्वरः ॥ १४ ॥
स्तोत्रावसाने देवेशो जगतां पतिरच्युतः ।
विरिंचिमुचे भगवान् वरं बृहीति भारत ॥ १५ ॥

ब्रह्मोवाच

दुर्लभं मुनिरूपस्य दर्शनं तव दुर्लभं ।
तच्च लब्धं त्वयं देव किमन्यत् प्रार्थयामि ते ॥ १६ ॥

दृष्टोऽसि जगतां नाथ कृतार्थो दर्शनेन ते ।
कृतकृत्या वयं देव दत्तात्रेयस्य दर्शनात् ॥ १७ ॥
आयातयातं नाद्यापि निवृत्तं मम केशव ।
पुनर्भवो यथा नास्ति तथा कुरु जगत्पते ॥ १८ ॥

देवदेव उवाच ।

मद्दर्शनेन ते प्रसन् निवृत्तं कर्मजं फलं ।
अधुना मत्स्वरूपे त्वं मुनिभिर्लयमाप्स्यसि ॥ १९ ॥
इति प्रसादाद्वरं देवस्त्रैलोक्यानंददायकः ।
ब्रह्मणे मुनिशार्दूल ऋषिभिः सह सत्यवाक् ॥ २० ॥
ततो विवेश सगणो देवदेवस्य चक्रिणः ।
निजस्वरूपे देवस्य शतानंदो लयं गतः ॥ २१ ॥
सह्याद्रौ दंडकारण्ये दत्तात्रेयस्य चाश्रमे ।
परमेष्ठी परां मुक्तिमवाप मुनिभिः सह ॥ २२ ॥
(अर्घ्याणि) देवदेवाय देवाय दुःखशोकहराय च ।
दुरितौघविनाशाय कर्मणार्घ्यं ददाम्यहं ॥ २३ ॥
सर्वापराधनाशाय सर्वपापहराय च ।
देवदेवाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ २४ ॥
भक्तप्रियाय देवाय शुद्धाय परमात्मने ।
दत्तात्रेयाय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ २५ ॥
एवमर्घ्यत्रयं दत्वा तांबूलं च समर्पयेत् ।

इति श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचित श्रीदेवदेवावतार कथनं नाम चतुर्दशोऽवतारः ।

---

१५९ पंचदशावतारचरितम्

श्रीगणेशाय नम । श्रीदिगंबराय नम॰।

आसीद्राजा यदुर्नाम सोमवंश्यो महामति ।
धर्मात्मा नीतिमान् दक्ष श्रीदत्तार्चनतत्पर॰ ॥ १ ॥
राज्यं शशास वह्वङ्गं कदाचित् पर्यटम् स गाम् ।
ददर्श निर्भयं दक्षमवधूत कविं सुधी॰ ॥ २ ॥
तं नत्वोचे जन प्राय श्यायु कीर्त्यृद्धिहेतुक॰ ।
पुमर्थानीहते त्व तु कल्पोऽपि न तथा कथम् ॥ ३ ॥
तप्यमाने जने कामवन्हिनाऽपि न तप्यसे ।
निष्कामाऽसि कुतोऽकर्ता रोचये चेद्वद प्रभो ॥ ४ ॥
इत्युक्तस्त प्रभु पुंसा श्रेयसे प्राब्रवीत्परम् ।
सत्वं बुद्ध्याश्रितगुरुशिक्षित ज्ञानमात्मन॰ ॥ ५ ॥
मदर्चकोऽस्यतो राजन् समाधाय मन शृणु ।
चतुर्विंशतिराचार्या॰ संति मे बुद्ध्युपाश्रिता॰ ॥ ६ ॥
यच्छिक्षयेदत्रो भूमा मुक्तसंगश्चरे महीम् ।
वक्ष्ये येभ्यो मया यद्यच्छिक्षित शीमगुरोरिदं ॥ ७ ॥
न दैवानुगभूतार्त क्ष्मेव धीर स्वेश्चलेत् ।
सदा परार्थोद्भवेहो नगाच्छिक्षेत् परात्मताम् ॥ ८ ॥
प्राणवृत्याक्षिप्तहृद्वाग्विद्यत्तुष्येत्र गोप्रियै॰ ।
तद्भुग्दोषगुणास्पृग्विद्धर्मासक्तश्च देहग ॥ ९ ॥
गुणाश्रयो गुणैर्युज्येन्न गधैर्वायुवत् स्वदृक् ।
कालोत्यगुणतेजोऽब्भूमयभावात्पृगित्पुमान् ॥ १० ॥
वायूत्थाद्वारप्रक्रावच्चान्तस्थेनाभिदसगती ।
भाव्ये सर्वान्वियव्याप्त्या ब्रह्मात्मत्वात्ततात्मनः ॥ ११ ॥

रस्यः स्निग्धः प्रकृत्याच्छो ज्ञोऽब्वद्धाम्ना पुनाति नृन्।
छन्नः स्पष्टोऽपि काम्यर्चः प्राग्दग्धात्रघं दहन्। ॥ १२ ॥
क्वापि भुंक्ते तपस्तेजोदीप्तोऽक्षोभ्योऽपरिग्रहः।
मलास्पृक् सर्वभक्षोऽपि ज्ञोऽग्निवद्येधसीयते ॥ १३ ॥
तत्तद्रूपः स्वमायोत्थोच्चासत्स्वेशोऽग्निहेतिवत्।
कालान्नित्येपि दृश्येते नात्मभूतोद्भवक्षती ॥ १४ ॥
देहः कलावद्विकारी कालेनात्मान्जवद् ध्रुवः।
भात्यात्मा 'तत्स्थवद्व्यक्तो न स्वस्थो बुध्यतेऽर्कवत् ॥ १५ ॥
स्थूलबुध्यार्कवद्योगिर्गा यथास्वं गुणैर्गुणान्।
आदत्ते विसृजत्यत्र सदा योगी न युज्यते ॥ १६ ॥
नातिस्नेहप्रसंगाप्तो नश्येद्दीनकपोतवत्।
कश्चित् कपोतः कपोती क्रीडार्तो चेरतुर्वने ॥ १७ ॥
प्रेम्णाशंकं मिथो बद्धध्यक्ष्यंगौ पाति स श्रमात्।
सर्पयंती साऽसूतामांस्तांस्तौ पुपुषतुर्मुदा ॥ १८ ॥
कदाचिल्लुब्धको नीडाद्बहिस्थांस्तान्छिचाऽऽददे।
क्रोशतीं पतितान् दु:खार्त्तां तं चापस्मृतिं तथा ॥ १९ ॥
द्वंद्वारामः प्रियाऽशांतो गृहासक्तो विवज्वरः।
प्राप्तापावृतमुक्तिद्वार्नृजन्मच्युत एव सः ॥ २० ॥
क्वाप्यस्थैन्द्रियसौख्यं तच्चेच्छेदाजगरोऽक्रियः।
यदृच्छयाऽऽप्तं महान्तं ग्रासं वाऽल्पं रसारसं ॥ २१ ॥
भक्षेच्चेन्नाप्तोऽनशनो दैवभुक्सर्पवत्स्वपन्।
विनिद्रोऽक्रियवत्स्यंगधृग्गोमानापि नेहते ॥ २२ ॥
पूर्णो हीनोऽप्यजपरो न सर्पति न शुष्यति।
ज्ञोऽब्धिवन् सिंधुभिर्निम्नोऽनंतपारो दुरत्ययः ॥ २३ ॥

सदाक्षोभ्यो दुर्विगाह्यः प्रसन्नः स्तिमिताब्धिवत् ।
नाऽश्वशोऽस्मौ विवक्षरयेन् स्त्रीलीलारूपमोहितः ॥ २४ ॥
गृण्हीयात्सर्वतः सारं रमेनैकत्र चाल्पभुक् ।
संग्रहे नाशबीजेऽपि मधुकृद्वन्मुनिः सदा ॥ २५ ॥
बध्येत नांगनास्पर्शान्स्थूलैर्हन्येत खेभवत् ।
अन्योऽकाःसंचितं लुब्धैर्न भुक्तं नार्पितं धनं ॥ २६ ॥
भुंक्तेऽकार्जितगृह्यन्नं प्राग् भिक्षुर्मधुहेव च ।
ना श्रव्येत्तैणवद्गीतान्नृत्याद्वाऽप्यृष्यशृङ्गवत् ॥ २७ ॥
प्रमाथिजिह्वया नैति बडिशैर्मत्स्यवत्क्षयं ।
अभ्यास्पमुक्तया साऽसक्तया जितं सर्वं जिते रसे ॥ २८ ॥
वेश्यैकार्थदकांताशाच्चस्वनिद्रा सुखावहं ।
चिंताहेतुं हि निर्वेदं गत्वाऽऽत्मरथं रतार्थदं ॥ २९ ॥
रामं हित्वा कुधूत्याऽन्यं भीशुङ्मोहदमध्रुवं ।
कांक्षे धिङ्माऽऽत्मनात्मानं रमे क्रित्वाऽमुनेति सा ॥ ३० ॥
मत्वा यथाभूप्याशाकं नैराश्यं परमं सुखं ।
परिग्रहोऽकाय तज्ज्ञोऽस्त्वोऽप्यनंतसुखायते ॥ ३१ ॥
सामिषं कुररं हंति शूरोऽतो ध्यामिषः सुखी ।
मानावमानचित्तो न स्वक्रीडः स्वरतिः सुखी ॥ ३२ ॥
बालवद्धि जडोऽज्ञोऽर्भश्चात्मानंदो गुणातिगः ।
संकस्वैकैकं महाशब्दान् रणन्तौ द्वौ कुमार्यपि ॥ ३३ ॥
पाण्योर्धृत्वैकैकं शंख रहःकृत्येऽलमत्सुखं ।
कालिर्मूर्ध्नि द्वयोर्वार्ता ह्येकस्तच्छङ्खवच्चरेत् ॥ ३४ ॥
एकचार्यप्रमत्तोऽल्पवाग्गुहास्थोऽगृही मुनिः ।
एकोऽहिवद्गरयलक्ष्यो गृहारंभोऽध्रुवात्मनः ॥ ३५ ॥

विफलोऽकाय सर्पोऽन्यकृतधाम्न्येधते सुरः ।
जितश्वासासने नेत्रे वैराग्याभ्यासबद्धहृत् ॥ ३६ ॥

संयुक्त वासना मुक्त्वा सत्त्ववृद्ध्येत्यनिधनं ।
निर्वाण येऽयतो नातर्यदिस्थ सुनिरारमदृक् ॥ ३७ ॥

यथेप्सितात्मेषुकृन्नो येदेन यातममत ।
प्रेम्णाऽप्यचरद्दृद्ध्यानाद्विष्णो सारूप्यमेति ना ॥ ३८ ॥

प्राग्रूपमुत्सृजन् पेशस्कृन्ध्यानात् कीटवद्धृत ।
यथोर्णनाभिस्तत्तोर्णाविहार्यंतेऽपि वा तथा ॥ ३९ ॥

भावस्वमायासृष्टमेक सहृत्याभुन् क्षयेऽद्वय ।
शक्त्याश्रितभय सर्वेद् कालेनात्मानुभावत ॥ ४० ॥

साम्येऽसत्त्वादिशक्ति प्रधानपुरुषेश्वर ।
व्युपाधि परमानंदो मोक्षपद स परावर ॥ ४१ ॥

गुणात्मिका स्वमाया स क्षोभयन् स्वानुभावत ।
तया सृजति सूत्र सा त्रिगुणा शक्तिरासृजत् ॥ ४२ ॥

विश्व यस्मिन् प्रोतमेतद्यन संसरते पुमान् ।
देहात् स्तो बोधवैराग्ये पराख्या सोद्भवभयान् ॥ ४३ ॥

आत्मेष्टभूरसृष्टबीज भियेच्छुर्मरयति दूषन् ॥
गात्र स्वार्थं सपनावच लुनाति हि दुर्लभ ॥ ४४ ॥

मत्वा जन्म तद्विरक्ता चरेन्मुक्तोऽनहंकृति ।
तच्छ्रुत्वा समचित्तोऽभून्मुक्तसंगो यदुर्द्रुत ॥ ४५ ॥

आश्विनस्य सिते पक्षे पूर्णिमायां क्ष्मावासरे ।
अश्विन्यामुदिते सूर्ये श्रीदत्तोऽभूद्दिगम्बर ॥ ४६ ॥

नत्वाऽत्र्यंशं सदादिष्टो यदुः स्वैरं चचार गां ।
तद्रूपं पूजयन्विश्वं सत्तास्फूर्त्यन्वितं मितं ॥ ४७ ॥

दत्तप्रसादात् तद्वंशविस्तरोऽभूदिहांशतः ।
कृष्णोऽजः सकलो वृष्णिकुले भूभारहाऽभवत् ॥ ४८ ॥

इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचिते दिगंबरावतारे
प्रथमोध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

ततः प्रल्हादनामाऽसौ बभूवेऽरिभयंकरः ।
काले काव्येनोपनीतः शिक्षितोऽप्यभजद्धरिम् ॥ १ ॥

आबाल्यं नारदादेशाद्धर्मे भागवते रतः ।
भुक्त्वाप्यनात्मवित्त्वेन शांतिं न परमां ययौ ॥ २ ॥

औदासीन्येन स वनं पर्यटन् मृगयामिषात् ।
भाग्याद्ददर्श सह्याद्रौ कावेर्यां निद्रितं भुवि ॥ ३ ॥

कर्माद्यैर्वर्णलिंगाद्यैरप्रतर्क्यं रजस्वलं ।
नत्वा प्राहावधूतं तं निगूढामलतेजसम् ॥ ४ ॥

कथं भोगीव धत्सेऽस्वः पीनां तनुमनुद्यमः ।
उद्योगात् स्वं ततो भोगो भोगात्पीना तनुर्भवेत् ॥ ५ ॥

शयानोऽनुद्यमोऽनीहो भवानिह तथाऽप्यसौ ।
पीना तनुः कथं सिद्धो भवान् वदतु चेत्क्षमम् ॥ ६ ॥

विद्वान् दक्षोऽपि चतुरश्चित्रप्रियकथो भवान् ।
दृष्टाऽपीह जनांश्चित्रकर्मणा वर्तते समः ॥ ७ ॥

इत्थं श्रीभगवांस्तेन प्रह्लादेनात्रिनंदनः ।
संपृष्टः प्राह संतुष्टः कृपालुः प्रहसन्निव ॥ ८ ॥

दिगंबर उवाच

श्रीनृसिंहोऽवतीर्णोऽत्र यदर्थं स त्वमेव हि ।
दैत्यजोऽपि मुनिच्छात्र शृणु भागवतोत्तम ॥ ९ ॥
मंदः स्ववशो भ्रमंस्तृष्णानयेमं लोकमागतः ।
कर्मयोगेन मुक्तिस्वर्गोद्द्वारं यदृच्छया ॥ १० ॥
निवृत्तोऽस्म्यत्र यततां व्यत्ययं वीक्ष्य शर्मणे ।
आत्मनोऽस्य सुखे रूपं क्लिष्टनष्टे स्वयम्प्रभम् ॥ ११ ॥
ज्ञात्वा संस्पर्शजान्भोगान्दुःखान्स्वप्स्यामि दैवभुक् ।
विस्मृत्यामुं जन स्वार्थं सन्तं यात्युग्रसंसृतिं ॥ १२ ॥
स्वार्थं मायावृतं त्यक्त्वा तदर्थेऽन्यत्र धावति ।
शैवालछन्नकं त्यक्त्वा यथाऽम्बर्थी मरीचिकाम् ॥ १३ ॥
अभाग्यस्य क्रिया मोघाः सुखमाप्त्यै प्रयोजिताः ।
तत्साफल्येऽप्यसक्तिः किं कार्यं मर्त्यस्य कृच्छ्रजैः ॥ १४ ॥
कामार्थेच्छेर्मोहशोकरागद्वेषश्रमादयः ।
यतो जितात्मनो नैति निद्राऽपि भयशंकया ॥ १५ ॥
प्राणार्थेच्छा हि मधुकृन्मक्षिकेव मयोज्झिता ।
राजार्थिहिंस्रचोरद्विट्कालेभ्यो न बिभेम्यतः ॥ १६ ॥
निरिच्छः परितुष्टात्मा यदृच्छालाभवोऽस्मि सन् ।
बहुकालं शये नो चेद्विद्वान् धैर्यान्महाहिवत् ॥ १७ ॥
भूर्यल्पं स्वादु वास्वादु कदन्नं मानवर्जितं ।
समानं क्वापि भुंजेन्हि निशि भुक्त्वाऽपि वा न वा ॥१८॥

हरत्यन्यः परिं हत्वा कृच्छ्रासं मधुवर्द्धनं ।
शिक्षितं मधुकृत्तोऽतो विरक्तोऽस्म्यपरिग्रहः ॥ १९ ॥
दैवात्तं चर्म वल्कं वा वस्त्रं क्षौमं वसे न वा ।
कचिच्छयेऽश्मभस्मादौ कशिपौ वाजने वने ॥ २० ॥
कचिदस्नातोऽलंकृतोऽहं स्रग्वी सुवसनो न वा ।
रथेभाश्वैश्चरे कापि मुनिवत्कापि मुग्धवत् ॥ २१ ॥
नाहं निंदे न च स्तौमि स्वभावविषमं नरं ।
एतेषां श्रेय आशास एतैकात्म्यमथात्मनि ॥ २२ ॥
ब्रह्मासक्तो ब्रह्मनिष्ठो ब्रह्मात्मा ब्रह्मधीरहं ।
संस्कृते ब्राह्मणेऽन्त्ये वा समदृग्गवि शुन्यपि ॥ २३ ॥
समासमाभ्यां विषमसमे पूजात ओदनं ।
नाद्यादित्यह्यगृह्णिणो दोषो न समदृग्यतेः ॥ २४ ॥
स्वरूपेऽवासनस्तिष्ठाम्यान्वीक्षिकयानया दिवि ।
योऽमुमिच्छेत्तु तस्यायमुपायो विदुषः सुखः ॥ २५ ॥
त्रुनेद्विकल्पं चित्तौ तं मनस्यर्थभ्रमे तु तत् ।
वैकारिके तं मायायां तां स्वस्मिन् विरमेत्ततः ॥ २६ ॥
शुद्धः सोऽहं परात्मैक इति दार्ढ्ये विमुच्यते ।
हृदयं मे सुगुप्तं ते प्रोक्तं तत्त्वं विचारय ॥ २७ ॥
इतीशेनोपदिष्टः स ज्ञात्वाऽऽत्मानं प्रपूज्य च ।
सदाज्ञप्तो ययौ राज्यं कुर्वन्नपि स दैवभुक् ॥ २८ ॥
राज्यश्रीपुत्रदाराद्यपोऽप्यलिप्तः स्वात्मदृक् सदा ।
भुक्त्वाऽऽरब्धं चिरं राज्यं दत्वा पुत्रे विरोचने ॥ २९ ॥
मुक्तसंगश्चचार क्ष्मां समदृक् स गुरूक्तरत् ।
इति श्रीमद्वासुदेवानंदसरस्वतीविरचिते दिगंबरावतारे
द्वितीयोऽध्यायः ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

तथैव साध्यदेवेभ्यो भगवानाह हद्धिया ।
धृतिसत्यशमाद्यैर्हृद्ग्रंथिं छित्वा शर्म नयेत् ॥ १ ॥
गर्वाक्रोशान्यावमानद्रोहकामादयोऽर्थहाः ।
त्याज्याः शूराऽहंतुदाऽसद्वाक् च सह्या ततोऽन्यथः ॥ २ ॥
तद्वत्सन्मुन्यसच्चोरसंगी रंगात्पटो यथा ।
स्वयं सहिष्णुर्नो कुर्यान्निंदाघातादि दैवभाक् ॥ ३ ॥
वाक्सेव्या–व्याहृतया सत्या प्रिया धर्म्या च सद्गुजा ।
चिंत्यो भावो नान्यरंध्रं नेक्ष्यं देयं प्रतिश्रुतं ॥ ४ ॥
सुहृत्सेव्योऽधमो नैव श्रद्धेयं श्रेय आत्मनः ।
समो निंदाप्रशंसादौ तथोत्कर्षापकर्षयोः ॥ ५ ॥
प्रहृष्टं शोकराहित्यं दुर्वृत्ताच्च निवर्तनं ।
श्रेयोमार्गोऽयमादेय इतीशः प्राह तेऽभजन् ॥ ६ ॥
एवं सुरर्षिप्रमुखा भगवद्भावमद्वय ।
प्रसादेनैव संप्राप्ता भक्तिगम्यस्य चात्मनः ॥ ७ ॥
परोऽसौ पुरुषो भूमा भक्त्या लभ्यो ह्यनन्यया ।
क्रमेण पुण्यश्लोकेन सता नान्येन दुष्कृता ॥ ८ ॥
स्मरणेऽस्यार्जुनोऽलर्को वन्दने दास्य आयुरित् ।
सख्ये रामो विष्णुदत्तः सेवने यदुरर्चने ॥ ९ ॥
कीर्तने वेदधर्मा च श्रवणे दीपको द्विजः ।
एते ध्याने च षड्वः स च स्वात्मनिवेदने ॥ १० ॥
यो यो यां यां कृतीं भक्तिं वृणुते तस्य तस्य सः ।
तां तां स्थिरीकृत्य दत्ते ह्यमर्थं त्र्यधीश्वरः ॥ ११

इति दिगंबरावतारे तृतीयोऽध्यायः ॥

(अर्घ्याणि) योगपालाय देवाय दत्ताय परमात्मने।
दिगंबराय शांताय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १ ॥
दुःखदुर्गतिनाशाय दत्ताय परमात्मने।
योगारिष्टविनाशाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ २ ॥
योगारिष्टविनाशाय योगमायाधराय ते।
दिगंबराय देवाय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ ३ ॥
अर्घ्यांते वसनं मालाविभूतिं वा समर्पयेत्। ॥ ४ ॥
इति दिगंबरावतारकथनं नाम पंचदशोऽवतारः

---

१६० अथ षोडशावतारचरितम्।

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥
एवं स योगिराजाऽऽधीरवतीर्महीतले।
भक्तिं ज्ञानं च वैराग्यं साष्टांगं योगमुत्तमं ॥ १ ॥
नानारूपधरो भूत्वा नानासाधनसंहतिं।
नानाधिकारिभेदेन प्रकाश्य स्फुटमीश्वरः ॥ २ ॥
कृतकृत्य इव ज्ञानपर्यंके योगनिद्रया।
निद्राण इव संतस्थौ भगवानत्रिनंदनः ॥ ३ ॥
भक्ताः शिष्याश्च ते सर्वे समागत्य जगद्गुरुम्।
कृतकृत्याः प्रणम्येशं ददृशुः पद्मलोचनं ॥ ४ ॥
कार्तिके शुद्धपक्षे तु द्वादश्यां बुधवासरे।
रेवत्यां भास्वदुदयवेलायां जगदाश्रयः ॥ ५ ॥
भक्तानां पश्यतां तत्र प्रादुरासीत्परात्परः।
इंद्रनीलप्रतीकाशः कुर्वन् वितिमिरा दिशः ॥ ६ ॥

अपरो वासरमणिराभावीवोदयं गतः ।
स कृष्णः श्यामकमलनयनो ध्यानमंगलः ॥ ७ ॥
केवलं ध्यानमात्रेण सर्वाभीष्टप्रदो नृणाम् ।
सर्वदेवमयो ध्येयः सर्वतीर्थास्पदः प्रभुः ॥ ८ ॥
सर्वधर्ममयः सर्वगुरुरूपाश्चिदात्मकः ।
सत्यरूपः सत्यसंधः सत्यसंकल्प ईश्वरः ॥ ९ ॥
मेघगंभीरया वाचा सर्वेषां शृण्वतां सतां ।
वागीश्वरेश्वरः प्राह शृण्वंतु भजका इदम् ॥ १० ॥
सारात्सारं समुद्धृत्य दत्तं यः शीघ्रमोक्षदम् ।
वैदिकः शाश्वतो धर्म इष्टदोऽनिष्टवारकः ॥ ११ ॥
अस्यैव योगरूढत्वान्नाम्नामान्वर्थकमुत्तमम् ।
अस्यैव शब्दमूलत्वान्महत्त्वं नित्यताऽपि च ॥ १२ ॥
अनेनाघं निवार्याशु मद्ध्यानप्रतिबंधकं ।
ततोऽनायासतो ध्यात्वा मत्सायुज्यं गमिष्यथ ॥ १३ ॥
एवमुक्त्वा स भगवान् विरराम तदाऽपि ते ।
अंगीचक्रुस्तथेतीशवचनं शिरसा मुदा ॥ १४ ॥
तं कृष्णं श्यामकमललोचनं शांतविग्रहम् ।
संपूज्य परया भक्त्या दद्यादर्घ्याणि भाविकः ॥ १५ ।
(अर्घ्याणि) सर्वसिद्धांतसिद्धाय दत्ताय परमात्मने ।
कृष्णाय पद्मनेत्राय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १६ ।
अखंडाद्वैतरूपाय निर्गुणाय गुणात्मने ।
कृष्णाय पद्मनेत्राय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १७
भक्तप्रियाय देवाय योगनिद्रातुराय च ।
कृष्णाय पद्मनेत्राय कर्मणाऽर्घ्यं ददाम्यहं ॥ १८

एवं संपूज्य देवेशं रौप्यं दद्यात् स्वशक्तितः ।
ब्राह्मणान् भोजयेत्तेन प्रसन्नो भवतीश्वरः ॥ १९ ॥
इत्थं श्रीदत्तदेवस्यावतारा इह षोडश ।
वर्णिताः पूजितास्ते तु जन्ममृत्युभयापहाः ॥ २० ॥
प्रथमो योगिराजोऽत्रिवरदाख्यो द्वितीयकः ।
दत्तात्रेयस्तृतीयस्तु कालाग्निशमनाभिधः ॥ २१ ॥
चतुर्थः पंचमो ज्ञेयः स योगिजनवल्लभः ।
लीलाविश्वंभरः षष्ठः सप्तमः सिद्धराजकः ॥ २२ ॥
अवतारोऽष्टमो ज्ञानसागरो नवमस्तथा ।
विश्वंभरोऽथ दशमो मायामुक्तोऽवधूतकः ॥ २३ ॥
एकादशोऽवतारस्तु मायायुक्तोऽवधूतकः ।
द्वादशस्त्वादिगुरुकः शिवरूपस्त्रयोदशः ॥ २४ ॥
चतुर्दशो देवदेवस्ततः पंचदशः स्मृतः ।
दिगंबरः षोडशस्तु कृष्णः श्यामाब्जलोचनः ॥ २५ ॥
षोडशैतेऽवताराः श्रीदत्तात्रेयस्य योगिनः ।
अथ द्वादशमासानामधिपा मार्गशीर्षतः ॥ २६ ॥
दत्तात्रेयो मार्गशीर्षे मासस्याधिपतिः स्मृतः ।
लीलाविश्वंभरः पौषमासस्याधिपतिः स्मृतः ॥ २७ ॥
माघस्य सिद्धराजस्तु फाल्गुने ज्ञानसागरः ।
विश्वंभरस्तु चैत्रस्य मायामुक्तश्च माधवे ॥ २८ ॥
ज्येष्ठस्य मायायुक्तश्चाषाढस्यादिगुरुर्मतः ।
शिवरूपः श्रावणस्य देवदेवश्च भाद्रपः ॥ २९ ॥
दिगंबरश्चाश्विनस्य कार्तिकस्य च योगिराट् ।
अधिकस्यात्रिवरदो दत्तात्रेयः प्रकीर्तितः ॥ ३० ॥

येन मंत्रो गृहीतोऽत्र दत्तात्रेयस्य योगिनः ।
तेन हि प्रथमे वर्षे मार्गशीर्ष्यां गुरोर्मुखात् ॥ ३१ ॥
दत्तात्रेयेति नामेदं गृहीतव्यं द्वितीयके ।
लीलाविश्वंभराख्यं च तृतीये सिद्धराजकम् ॥ ३२ ॥
ज्ञानसागरकं तुर्ये ततो विश्वंभराभिधं ।
पंचमेऽब्देऽथ षष्ठेऽब्दे मायामुक्तं च सप्तमे ॥ ३३ ॥
मायायुक्तं चादिगुरुमष्टमे नवमे तथा ।
शिवरूपं देवदेवं दशमेऽथ दिगंबर ॥ ३४ ॥
एकादशे द्वादशेऽब्दे योगिराजमिति क्रमात् ।
यस्मिन्वर्षे तु यन्नाम गृहीतं सद्गुरोर्मुखात् ॥ ३५ ॥
परंपराभिज्ञमुखादभावे सद्गुरोरपि ।
भोजनादौ तु तन्नाम कीर्तनीयं प्रयत्नतः ॥ ३६ ॥
एवं द्वादशपर्यंत कीर्तनीयं यथाक्रमम् ।
ततो द्वादशवर्षोर्ध्वं श्रीदत्तात्रेयकीर्तनम् ॥ ३७ ॥

इति श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं श्रीदत्तात्रेय-
षोडशावतारचरितं संपूर्णम् ॥

अथ संक्षेपतो दत्तषोडशावतारचरितम्

अत्रिः पित्राज्ञयेच्छुः सुतमथ तपसे संस्थितः संयतोऽद्री
के प्राणायामपूर्वं शतसममसुना राजयोगेन नित्यः ।
ज्ञानानंदैकरूपः प्रकृतिगुणपरः पूर्णश्रितितो यो
भर्ता योगस्य दाताऽखिलजनसविता योगिराजः स आद्यः ॥ १ ॥
त्यक्त्वा तामात्मसंस्थामगुणसुखमयीमात्रिणाराधितोऽसौ
स्वामालंब्यात्मसुप्तां प्रकृतिमथ तया व्यक्तमाहर्षिमीशः ।

दत्तोऽहं ते मयात्रे वरद इति तदा सैव तस्याभिधाभूत्
षड्बाहुर्यस्त्रिमूर्तिः सकलसुरपतिः सोऽवतारो द्वितीयः ॥ २ ॥
भक्तोद्धारैककृत्ये प्रकृतिगुणयुगं व्यर्थमेवेति मत्वा
त्यक्तो तस्मादभूतामृतकिरणदुर्वाससौ सत्त्वयोगात् ।
अत्रेः पुत्रत्वमैच्छद्भवति हरिरयं विश्वपाता यदंश-
स्तस्मादुक्तिः पुराणेष्वयमृषितनयो विष्णुरित्थंस दत्तः ॥३॥
अत्रेर्भावानुरूपं प्रलयदहनवध्याक्त आदौ ततस्तं
सत्त्वं दृष्ट्वाग्निना च स्वजनकरुणया पूर्णचंद्रः स दत्तः ।
तस्थौ संभस्य वह्निं मुनिहृदि विमलानसूयोदरेऽष्टौ
वारान् संस्थाय कालानलशमन इति प्रादुरासीच्छुभाहे ॥ ४ ॥
अत्रेर्गेहेवतीर्णः परपुरुष इति द्रष्टुकामान् समेतॉ-
स्तेषान् सिद्धर्षिसंघान् निजमतिसुचिरं रूपमैशं च भावम् ।
विश्वात्मा दर्शयित्वा पुनरपि शिशुतां प्रीणनार्थं स्वपित्रो-
राश्रित्यासीदगारे शुभतरचरितो योगिनां वल्लभोऽसौ ॥ ५ ॥
क्रीडार्थे दक्षिणाशां मुनिसुतसहितः संययौ तत्र सृष्टं
तेषां भावेक्षणार्थं वनमतिललितं केऽपि तत्रैव सक्ताः ।
केऽप्येनं नो जहुस्ते न्यविशत जलधिं चित्रलीलाविलासो
लीलाविश्वंभरोऽसौ स्वजनकरुणया प्रादुरासीत्ततोऽब्धेः ॥ ६ ॥
काले क्वाप्यात्मभक्तान् स्वभजनविमुखांस्तुच्छसिद्ध्यातिरम्यान्
स्वासक्तान् कर्तुकामो मुनिरिव स तदा तेषु तस्थौ ततस्ताम् ।
हृत्वा स्वां योगसिद्धीर्व्यतनुत बहुशो भोगमोक्षैकहेतुं
स्वीयं मंत्रागमं च प्रभुरखिलगुरुः सिद्धराजः स दत्तः ॥ ७ ॥
वेदाः सांगाः सयज्ञा विधिनियमपदं लुप्तमासीत्पुरेदं
तत्सृष्टं येन भूयः सकलतनुभृतां धर्मसंस्था व्यधायि ।

श्रीदत्तो देवदेवः ससुरमुनिनरा यस्य संदर्शमात्रा-
द्वेषोद्धासत्पतिः संख्यगमदतिमवां मुक्तिमद्वैतसंज्ञाम् ॥ १४ ॥
प्रह्लादः साध्यदेवा यदुरपि नृवरोऽनुग्रहाद्यस्य चान्ये
योगर्द्धि प्राप्य तस्थुः सुविमलहृदयाः केवलानंदमग्नाः ।
योगीशो योगपालः प्रकृतिगुणपरः केवलानंदरूपो
दिग्वासा दिव्यमूर्तिः शिखरिनिवसतिः सोऽतिसौंदर्यराशिः॥ १५॥
एवं लीलावतारैर्दशभिरपि विभुर्ज्ञानतत्पूर्वयत्नै-
र्दत्वात्मप्राप्तिसिद्धिं परमगतिमयीं भक्तसंघस्य भूम्नः ।
दिव्ये स्थाने समं तैर्निरवधिविभवे संस्थितोऽनंतलीलः
श्रीदत्तः कृष्णमूर्तिः सरसिजनयनो योगनिद्रारतोऽभूत् ॥ १६ ॥
यस्य श्रीकृष्णमूर्तेश्चरितमतिशुभं वेद सम्यक् स एकः
सर्वज्ञः श्रीगुरुर्यो निजपदमतुलं तेन यस्मिन्न्यधायि ।
येनैतर्हीह भूयः प्रकटितममलं ज्ञानयोगादि सर्वं
तद्भक्तोद्धारहेतोः स भवति हि तथा प्रीयमाणोऽस्य भक्तः॥ १७॥
दत्तात्रेयः परात्मा प्रकृतिगुणयुतः सर्वसृष्टेर्निदानं
यत्सत्ताऽन्वितोऽयं सृजति विधिरिदं पाति विष्णुश्च रुद्रः ।
संहर्ता येन भास्वद्विधुमरुदनला धर्मवंतस्तथान्ये
न्यूनं विश्वात्मनोऽस्याचरितमिदमिति प्रोच्यतां किंत्वनंतम् ॥ १८॥
श्रीमदादिगुरोरेवं चरितं पुण्यमुत्तमम्
पुराणोक्तकथासंघसूचनार्थं समासतः ॥ १९ ॥
दत्तं वेदाष्टदशभिः श्लोकैः पापौघनाशनं ।
पठतां शृण्वतां भक्त्या तन्याच्छिवमहर्निशम् ॥ २० ॥
इति श्रीमदादिगुरु दत्तात्रेयदिगंबरानुचरविरचिते
श्रीदत्तात्रेयमाहात्म्ये संक्षेपेण सर्वग्रंथतात्पर्यवर्णनं संपूर्णम् ॥
श्रीदत्तगुरवः प्रीयन्ताम् ।

श्रीदत्तात्रेयषोडशावतारजयन्तीनां नामकालादिदर्शक पत्रकम् ।

अवतारानुक्रम	नाम	मास	पक्ष	तिथि	वार	नक्षत्र	याम	मुहूर्त	दानं
१	योगिराज	कार्तिक	शुक्ल	१५	बुध	कृत्तिका	प्रथम	प्रथम	नारीकेलफलम्
२	अत्रिवरदः	”	कृष्ण	१	गुरु	रोहिणी	,	द्वि॰	कदलीफलम् *
३	दत्तात्रेय	”	”	२	भृगु	मृगशीर्ष		सूर्योदये	इक्षुः †
४	कालाग्निशमन	मार्गशीर्ष	शुक्ल	१४	बुध	रोहिणी	द्वि॰	द्वि॰	पंचामृतम्
५	योगिजनवल्लभ	”	,	१५	गुरु	मृग	चतुर्थ	सूर्यास्ते	मौक्तिकम्
६	लीलाविश्वंभर	पौष	,	,	बुध	पुष्य	प्र॰	सूर्योदये	अन्नम्
७	सिद्धराज	माघ	”	”	गुरु	मघा	द्वि॰	द्वि॰	पुस्तकम्
८	ज्ञानसागर	फाल्गुन	”	१०	रवि	पुनर्वसु	प्र॰	सूर्योदये	मन्दिरम्
९	विश्वंभरोऽवधूत	चैत्र	”	१५	भौम	चित्रा	द्वि॰	प्र॰	गौ
१०	मायामुक्तोऽवधूत	वैशाख	”	१४	बुध	स्वातिः	”	मध्याह्ने	दध्योदनम् ऽ
११	मायायुक्तोऽवधूत	ज्येष्ठ	,	१३	भृगु	स्वाति	प्र॰	प्र॰	मधु
१२	आदिगुरु	आषाढ	”	१५	मंद	उत्तराषाढा	”	द्वि॰	सुवर्णम्
१३	शिवरूप	श्रावण	”	८	चंद्र	स्वाति	”	प्र॰	उदकम्
१४	देवदेवः	भाद्रपद	”	१४	भृगु	शततारा	”	द्वि॰	ताम्बूलम्
१५	दिगंबर	आश्विन	”	१५	बुध	अश्विनी	”	प्र॰	वस्त्रम्
१६	कृष्णश्यामकमलनयन	कार्ति[illegible]	,	१२	”	रेवती	”	सूर्योदये	रौप्यम्

याम= प्रहर (तीन तासांचा) मुहूर्त=४८ मिनिटें (अठ्ठेचाळीस) * केळें † ऊस ऽ दहीभात

१६१ श्रीसत्यदत्तव्रतपूजा.

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्त ॥ व्रती प्रातस्तिलामलककल्केन स्नात्वा व्रतं संकल्प्य कृतोपोषणः सायं पुनः स्नात्वा वाससी परिधाय गोम योपलिप्ते रंगवल्ल्यादिरंजिते प्रदेशे कल्पितं शुभं पूजास्थानमागत्य संभृतपूजासंभारः आसन उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य कृतदेव गुर्वादिवन्दनः शुभपुण्येत्यादि देशकालौ संकीर्त्य मम आत्मनः०र्थं मम समस्तसंभावितदुरितोपशमपूर्वकसकलमनोरथसिध्यर्थं यथामिलितोप चारैः (पुरुषसूक्तादिमंत्रैः) श्रीसत्यदत्तस्य सांगस्य सपरिवारस्य पूजां करिष्ये ॥ तत्रादौ निर्विघ्नतासि० गणपतिपूजनं कलशाराधनं शरी रशुध्यर्थं षडंगन्यासांश्च करिष्ये ॥ इति संकल्प्य गणपतिपूजनादि कृत्वा अपवित्रः प०॥ ततः पीठे—ॐ मही द्यौरिति भूमिं स्पृष्ट्वा—ओष धय इतिधान्यपुंजं कृत्वा—आकलशेष्विति कलशं संस्थाप्य तत्र इमं मंमे इति जलं—कांडात्कांडादिति दूर्वाः—अश्वत्थेव इति पंचपल्लवान्—या फलिनीरिति फलं—स हि रत्नानि—इति पंच रत्नानि—हिरण्यरूप इति हिरण्यं च प्रक्षिप्य—युवासुवासा इत्यनेन वस्त्रेणावेष्ट्य पूर्णादर्वीति पूर्णपात्रं निधाय तत्र वरुणं सस्थाप्य पंचोपचारैः पूजयेत् । (ततः आदित्यादि नवग्रहान् लोकपालान्वा आवाह्य पूजयेत् ।) ततः पीठप्राग्द्वारे— लक्ष्मीनारायणाभ्यां० । दक्षिणे ॐ पार्वतीपरमेश्वराभ्यां० । पश्चिमे रतिकंदर्पाभ्यां० । उत्तरे ॐ भूवराहाभ्यां० । मध्ये ॐ नमो भग दत्तात्रेयाय इति श्रीसत्यदत्तं यंत्रे मूर्तौ गुरुपादुकासु शालिग्रामादिषु आवाहयेत् । अथ ध्यानम् । श्रीदत्तं खेचरीमुद्रामुद्रितं योगिसद्गुरुं सिद्धासनस्थं ध्यायेऽभीवरप्रदकरं हरिं ॥ इति ध्यानं । ॐ सहस्रशीर्षा दत्तात्रेयाह्वयाम्यत्र परिवारैः सहार्चने । श्रद्धामस्येश्वरागच्छ ध्य

द्रव्याणि च समर्पये ॥ॐ तस्माद्यज्ञा०॥ सच्छ्रीबिल्वतुलसीपत्रैः सौगंधिकैः सुमैः ॥ मनसा कल्पितैर्नानाविधैर्देवार्चयाम्यहम् ॥ १० ॥ इति पुष्पाणि ॥ (ततः सति संभवे अष्टोत्तरशतनामभिः पुष्पतुलसीपत्रबिल्वपत्रादिभिः पूजयेत्) अथावरणपूजनम् ॥ अद्येत्यादि० श्रीसत्यदत्तव्रतांगत्वेनावरणदेवतापूजनं करिष्ये इति संकल्प्य गंधाक्षतपुष्पैः देवताः पूजयेत् ॥ ॐ शिक्षायै नमः ॐकल्पाय० ॐव्याकरणाय० । ॐ निरुक्ताय० । ॐ ज्योतिषाय० । ॐ छंदसे० । ॐ वह्नये० । ॐ इंद्राय० । ॐ रक्षसे० । ॐ वायवे० ॥ १ ॥ दयाब्धे त्राहि संसारसर्पान्मां शरणागतं । भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥ इति साक्षतं जलमुत्सृजेत् ॥ एवं सर्वत्र ॥ ॐ ऋग्वेदाय० । ॐ यजुर्वेदा०। ॐ सामवेदा०। ॐ अथर्वणाय० ॐ इतिहासपुराणेभ्यो०। ॐ मीमांसायै० । ॐ न्यायाय० ॥ २ ॥ दयाब्धे० २ ॥ ॐ सरस्वत्यै०। ॐ गणपतये० । ॐ शुकाय० । ॐ सुमंतवे० । ॐ जैमिनये० । ॐ वैशंपायनाय० । ॐ पैलाय० । ॐ गोभिलाय० ॥ ३ ॥ दयाब्धे०३॥ ॐ कश्यपाय० । ॐ अत्रये० । ॐ भरद्वाजाय० । ॐ विश्वामित्राय० ॐ गौतमाय० । ॐ जमदग्नये० । ॐ वसिष्ठाय० । ॐ व्यासाय० ॥ ४ ॥ दयाब्धे० ॥ ॐ अणिमाय० ॐ महिमायै० । ॐ गरिमायै०। ॐ लघिमायै० । ॐ प्राप्त्यै० । ॐ प्राकाम्या० । ॐ ईशित्वाय० । ॐ वशित्वाय० ॥ ५ ॥ दयाब्धे० । ॐ नंदनाथाय० । ॐ मत्स्येंद्राय०। ॐ दलेंद्राय० । ॐ गोरक्षाय० । ॐ योगणेश्वराय० । ॐ नागार्जुना० । ॐ मेघनादाय० । ॐ भुजंगाय० । ॐ कुल्लनायकाय० । ॐ मेरवाय० ॥६॥ दयाब्धे ॥ ॐ इंद्राय०। ॐ अग्नये नमः। ॐ यमाय०। ॐ निर्ऋतये० । ॐ वरुणाय० । ॐ वायवे० । ॐ सोमाय०। ॐ ईशानाय० ॥ ७ ॥ दयाब्धे० अनेन आवरणदेवतापूजनेन श्री० ॥ ॐ यत्पुरुषं व्य० ॥ लाक्षासिताभ्रश्रीवासश्रीखंडागरुगुग्गुलैः ॥ युक्तो-

ऽग्नियोजितो धूपो हृदा स्वीकुरु दत्त यम् ॥ ११ ॥ इति धूपं ॥ ॐ ब्राह्मणोऽस्य० ॥ स्वर्णपात्रे गोघृताक्तवर्तिप्रज्वालितं हृदा ॥ दीपं दत्त सकर्पूरं गृहाण स्वप्रकाशक ॥१२॥ इति दीपं ॐ चंद्रमा०॥ सपक्वं षड्विधान्नं नैवेद्यं गव्यसंयुतम् । कल्पितं हैमपात्रे ते भुंक्ष्व दत्तांव्वदः पिब ॥ १३ ॥ इति नैवेद्यं ॥ श्रीश तेऽद्य परभावितवीटिका पंचसैक-पुरुषार्थसाधिका ॥ निर्विकल्पकसमाधितःपुरा रंजिकाऽस्तु भवभंजिका वरा ॥ इति तांबूलं ॥ हिरण्यगर्भेति दक्षिणां ॥ इदंफलमिति फलानि ॥ ॐ श्रियेजातः श्रिय० कर्पूरपूरेण मनोहरे० ॥ इतिनीराजनं ॥ ॐ नाभ्या०॥त्वं श्रीशाहमहं त्वभित्यपगते त्वेऽस्मे निदिध्यासनात्मानस्ते परि-दक्षिणा हि विहिता यच्च मे क्रीडितम्॥ तद्भक्तास्तु चिदन्वयेक्षितुरथो त्वानुस्मरन् व्याहरेत्तारंतारकभेकमात्मनि यथा शार्दूलविक्रीडितम्॥ १४॥ इति प्रदक्षिणाः॥ ॐ सप्तास्या०॥ नमो गुरुभ्यो गुरुपादुकाभ्यो नमः परेभ्यः परपादुकाभ्यः ॥ आचार्यसिद्धेश्वरपादुकाभ्यो नमोऽस्तु लक्ष्मी-पतिपादुकाभ्यः ॥ १५ ॥ इतिनमस्कारान् ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञ० ॥ राजाधि० ॥ ॐ दिगंबराय विद्महे अवधूताय धीमहि । तन्नो दत्तः प्रचोदयात् ॥ मंत्रवन्निहितो मूर्ध्नि दत्त ते कुसुमांजलिः ॥ कल्प्यंते मनसा गीतवाद्यनृत्योपचारकाः ॥१६॥ इति मंत्रपुष्पांजलिं राजोपचा-रांश्च ॥ अथ प्रार्थना ॥ त्वत्प्रेमभक्त्यैव सदा मदात्मा धिया धियं दृष्टिमपीश दृष्ट्या ॥ अंगैः सदांगानि दृढ दयाब्धे हरे निरुंध्यादिति मेऽस्ति याच्ञा ॥१॥ यः सर्वहृत्स्थोऽस्व यतः स्मृतिर्विद्विर्दांतकृत्योऽपि च वेदवेद्यः ॥ समौ यदंशौ सयुजौ सुपर्णौ वृक्षाश्रितौ मुक्तयवलोक-नोक्तौ ॥ २ ॥ स त्वं परात्मा पुरुषोत्तमः श्रुतिख्यातः समाविश्य जगत्त्रयं सदा ॥ ईशाख्ययानंत बिभर्षि दत्त ते पादाब्जयुग्माय नमोऽ-स्तु सर्वदा ॥३॥ असकृदभिहिता तेऽनेकजन्माप्तपुण्यैः प्रणतिविततिरेषाऽद्वैतशेषाऽविशेषा ॥ त्वयि विनिहितमेतन्मेऽद्य सर्वं स्वकीयं त्वभिप

जयतु पूजा त्वद्यशोमालिनीयम् ॥ ४ ॥ मंत्रहीनं० ॥ ५ ॥ अन्यथा० ॥ ६ ॥ यस्य स्मृत्या० ॥ इति प्रार्थना ॥ अनेन यथा० श्रीसत्यदत्तः सांगः सपरिवारः प्रीयताम् ॥ इतिपूजाविधिः ॥

॥ श्रीसत्यदत्तव्रतकथा ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्त ॥ दीपक उवाच ॥ दत्तात्रेयाभिधः कोऽयं देवः सिद्धभावन्वितः । वर्णयन्ति महात्मानो यच्चरित्रमनुत्तमम् ॥ १ ॥ वेदधर्मो उवाच ॥ धन्योऽसि कृतकृत्योऽसि सौभाग्योऽसि धरातले । श्रीदत्तात्रेयमाहात्म्ये यस्य ते मतिरुत्तमा ॥ २ ॥ योगीशस्य परं वक्ष्ये माहात्म्यं पापनाशनम् । सद्यः सिद्धिप्रदं नृणां सत्यदत्तव्रताश्रयम् ॥ ३ ॥ कलिमागतमाज्ञाय शौनकाद्या महर्षयः । सत्र स्वर्गाय लोकाय सहस्रसममासत ॥ ४ ॥ त एकदा तु मुनयः प्रातर्हुतहुताग्नयः । सत्कृतं सूतमासीनं पप्रच्छुरिदमादरात् ॥ ५ ॥ ऋषय ऊचुः ॥ सूत सूत महाबुद्धे सर्वशास्त्रविशारद । वासुदेवस्य माहात्म्यं दत्तदेवस्वरूपिणः ॥ ६ ॥ परमानंदजननं सर्वसंपत्प्रदं नृणाम् । सदानंदस्य नो ब्रूहि योगाख्यानानि सर्वत. ॥ ७ ॥ ऐश्वर्यमतुलं प्रापुस्तद्भक्ता इति शुश्रुम ॥ ८ ॥ सूत उवाच ॥ शृण्वन्तु मुनयः सर्वे वेदवेदाङ्गपारगाः । भवतां परितोषाय दत्तदेवप्रसादतः । माहात्म्यं श्रावयिष्यामि निबोधत यथाश्रुतम् ॥ ९ ॥ कुलाद्रिमृक्षं ब्रह्मब्रह्मवर्यीयोंऽत्र विधीरितः । पत्नीयुतोऽत्रिः पुत्रार्थं ह्यधीशोपासतये ययौ ॥ १० ॥ ताक्ष्यासनस्थोऽब्दशतं संयतात्माऽनिलाशनः । जितेन्द्रियः सुतरां दध्यावेकं तादृक्प्रजाप्तये ॥ ११ ॥ आपुरत्रिं कविष्ण्वीशाः स्वस्वचिह्नान्वितास्ततः । तपसा तस्य संतुष्टा वरदानोत्कमानसाः

॥ १२ ॥ ऊचुस्त्व ऋषे सत्संकल्प न चेऽसत् द्वयं हि य एको ध्यातःस
इतः कः ॥१३॥ मातृवसुतलब्ध्यै वृत्तश्रमसिद्धये । दत्तोऽद्य मयाऽऽत्मा-
ऽद्य ते सकलात्मा ॥ १४ ॥ एवं दत्त्वा वरं सद्यो देवा अन्तर्हितास्त्रयः ।
अथावतरदमेऽत्रेर्दत्तात्रेयश्चतुर्भुजः ॥ १५ ॥ आप्तकामोऽपि भगवान्
श्रीदत्तो योगमायया । दर्शयन् भक्तवशतां संतोष्य पितरौ स्थितः
॥ १६ ॥ अथ कश्चिद्द्विजवरस्सर्वसंस्कारसंस्कृतः । अधीतवेदवेदाङ्ग-
श्चरिताश्रमसत्क्रियः ॥१७॥ चतु साधनसम्पन्नो दैवीसम्पत्समन्वितः ।
एवं सन्नपि नो शान्तिं प्राप्तो नानाश्रुतभ्रमात् ॥ १८ ॥ "गुरुपा-
दोपसत्तया ह्यस्थैर्यद्बोध चकुर्वेत्" । इत्यौपनिषदं वृत्तं ध्यात्वा
संपूज्य यत्नतः ॥ १९ ॥ तिष्ठन्तं खिन्नहृदयं विषीदन्तं क्षुधान्वितम् ।
मातुलाविरभूच्छ्रीमान्दत्तात्रेयो दिगम्बरः ॥ २० ॥ मनोहरे मार्गशीर्षे
शुक्लपक्षे गुरोर्दिने । प्रदोषे पूर्णिमायां भे मृगशीर्षाभिधे शुभे ॥ २१ ॥
प्राह विप्र किमर्थं त्वं दुर्मना इव लक्ष्यसे । वद सर्वं समासे त्वं
दौर्मनस्यस्य कारणम् ॥२२॥ तं प्रत्युवाच तद्भक्तियाम्ब्रितो नतकन्धरः
॥ त्रिगुणतो मुच्यतेऽनर्थादिति श्रुत्वा सदोहया । प्रवृत्तस्य ममाप्तस्य
प्रमदोऽभूच्छ्रुतार्णवः ॥ २३ ॥ एतेषां कतमः श्रेयान् शिवः पंथाऽ
मयोरिस्तवः। सुगमो मेऽद्य कृपया संप्रदर्शय सद्गुरो ॥ श्रीदत्त उवाच ।
समीचीनः कृतोऽयं हि प्रश्नोऽतोऽवहितः शृणु ॥ श्रुत्या युक्त्यानु-
भूत्या च यत्सत्यं तद्ब्रवीमि ते ॥ २५ ॥ ईश्वराराधनधिया स्वधर्मा-
चरणात्सताम् । ईशप्रसादस्तद्दुस्सुलभश्चात्र सद्गुरुः ॥ २६ ॥ सद्
गुरोस्संप्रसादेऽस्य प्रतिबन्धक्षयस्तथा । दुर्भावनातिरस्काराद्विज्ञानं
मुक्तिदं क्षणात् ॥ २७ ॥ सत्यव्रतं सत्यपरं त्रिसत्यं सत्यस्य योनिं
निहितं च सत्ये । सत्यस्य सत्यमुत सत्यनेत्रं सत्यात्मकं मां खलु
विद्धि सत्यम् ॥ २८ ॥ द्विपैकदेशमालम्ब्य यथान्धा द्विपवेदिनः ।
अन्योन्यं कलहायन्ते शाखौघोऽयं तथाल्पदृक् ॥ २९ ॥ विज्ञाय तत्त्वं

भवता मदुक्तेर्बुद्ध्या सदैवोपनिषन्मतं सत् । स्थेयं तदालोचन एव तेन मुक्तिः कृतार्थत्वमिहैव तेऽस्तु ॥ ३० ॥ इति श्रीहृत्पुण्डरीकाधिष्ठित-श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्यश्रीवासुदेवानंदसरस्वती यतिमविकल्पिते श्रीसत्यदत्तव्रताख्याने प्रथमोऽध्यायः ॥ १ ॥ श्रीगुरुदेवदत्त ॥

श्रीदत्त ॥ सूत उवाच ॥ इति दत्तोदितं ज्ञानं श्रुत्वा संतुष्टमानसः । नमः श्रीसत्यदत्तायेत्युक्त्वा नत्वावदच्च तम् ॥ १ ॥ द्विज उवाच ॥ विरञ्च्यादिस्थावरान्ता ईश्वरा बहवः श्रुताः । एतेषु कतमोऽन्योऽत्र मोक्षसिद्धिप्रदश्च कः ॥ २ ॥ श्रीदत्त उवाच ॥ मन्निर्दंष्ट्युपास्ते तु फलदाः स्वाधिकारतः । किंतु मद्भजनात्कामक्रोधाद्यन्तर्मलक्षतिः ॥ ३ ॥ मत्प्रसादात्ततश्चान्तस्तमोनाशस्ततोऽमृतम् । निर्गुणोपास्तितः सर्वान्कामानाप्त्वाऽमृतो भवेत् ॥ ४ ॥ तस्मात्त्यक्त्वाऽखिलान्धर्मान्मामेहि शरणं द्विज । मत्प्रसादाद्विशुद्धोऽतो मोक्ष्यसे शान्तिमृच्छसि ॥ ५ ॥ रहस्यस्तु ते मदुक्तेस्त्वं सारमाधत्स्व शोधितम् । मद्भक्तेष्वपि योगोऽयं प्रकाश्यो यत्नतस्त्वया ॥ ६ ॥ इत्युक्त्वा भगवान्दत्तो लीलया द्राक् तिरोदधे । स द्विजः कृतकृत्योऽभूत्तदुक्त्यर्थविलोकनात् ॥ ७ ॥ सूत उवाच ॥ आजीवितं त्रयः सेव्या वेदान्तो गुरुरीश्वरः । पूर्वं ज्ञानाप्तये पश्चात्कृतप्रत्वनिवृत्तये ॥ ८ ॥ महानुशासनं चेत्थं मनस्यालोच्य स द्विजः । व्रतं श्रीसत्यदत्तस्य चकार प्रेमनिर्भरः ॥ ९ ॥ पौर्णमास्यां च संक्रान्तौ शुभे काले गुरोर्दिने । समुपोष्योक्तकाले वै समाहृतसमर्हणः ॥ १० ॥ सप्तावरणसंयुक्तं दत्तात्रेयं मुनीश्वरम् । कल्पोक्तेन विधानेन सत्यदत्तमपूजयत् ॥ ११ ॥ सितां गोधूमचूर्णं च घृतमेतत् त्रिकं समम् । समादाय सपादं च सम्यक् क्षीरे विपाचितम् ॥ १२ ॥ संस्कृतं चैलाद्राक्षाद्यैस्स संयावं न्यवेदयत् । ब्राह्मणैर्बान्धवैः सार्धं प्रसादं जगृहे ततः ॥ १३ ॥ एवं श्रीसत्यदत्तस्य व्रतं कुर्वन् द्विजोत्तमः । सद्भक्त्योपात्तयोगीन्द्रस्त्यक्तसर्वैषणो वशी ॥ १४ ॥

दत्तोक्तज्ञानमाहात्म्यात्पुनरासीत्सुदुर्लभम् । जरासमान्ते द्विजश्रेष्ठाः सहसा महतां निधिम् ॥ १५ ॥ इति श्रीदत्तपु० श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंद० सत्यदत्तोपा० द्वितीयोऽध्यायः ॥ २ ॥ श्रीदत्त ॥

॥ श्रीदत्त ॥ ऋषय ऊचुः ॥ सूत सूत महाबुद्धे वद नो वदतां वर । माहात्म्यं सत्यदत्तस्य यतः शुश्रूषवो वयम् ॥ १ ॥ सूत उवाच ॥ कश्चिद्राजा सोमवंशय आयुर्नाम महामतिः । सम्राद् दाता वशी धन्यः सोऽनपत्यत्वदुःखितः ॥ २ ॥ श्रीदत्तात्रेयमाहात्म्यं श्रुत्वा मुनिसमीरितम् । गुरुं शौनकमानम्य पुत्रार्थी शरणं ययौ ॥ ३ ॥ राजेंद्र सत्यदत्तस्य व्रतं कुरु यथाविधि । तद्व्रतस्य प्रभावेण सुपुत्रं प्राप्स्यसि ध्रुवम् ॥ ४ ॥ श्रुत्वेत्थं स गुरोर्वाक्यं व्रतं चक्रे समाहितः । प्रसादं स्वगृहे भक्त्या भार्याबन्धुजनैस्सह ॥ ५ ॥ अथास्य महिषी स्वप्ने महापुरुषलक्षणम् । मुक्ताफलं चार्पयन्तं क्षीरपूर्णेन कम्बुना ॥ ६ ॥ स्वात्मानमभिषिंचंतं दृष्ट्वा पत्ये शशंस तत् ॥७॥ प्रातर्नृपोऽपि संहृष्टः स्वप्नं शौनकमब्रवीत् ॥ शौनक उवाच ॥ अनसूयागर्भरत्नदत्तात्रेयार्पितं फलम् ॥ ८ ॥ धर्मात्मा वैष्णवः पुत्रः श्रीसोमान्वयभूषणः । भविष्यतीति स्वप्नेन सूचितं नात्र संशयः ॥ ९ ॥ अत्रान्तरे तु हुण्डस्य तत्पुरं नन्दनं वनम् । वयस्याभिर्गता तत्र चारणानां परस्परम् ॥ १० ॥ भाषतां वचनाद्रायोः पुत्रो हुण्डासुरान्तकः । भविष्यतीति सा श्रुत्वा गत्वा पित्रे शशंस तत् ॥ ११ ॥ दुरात्मा दानवो दुष्टः श्रुत्वैवं चकितोऽभवत् । नूनं शत्रुर्ममैवैष हंतव्यो मे प्रयत्नतः ॥ १२ ॥ इति निश्चित्येंदुमत्यै स दुःस्वप्नानदर्शयत् । श्रीदत्तरक्षितो गर्भो नैव चचाल भाग्यवान् ॥ १३ ॥ ततः सुशोभने काले तुंगस्थे ग्रहपञ्चके । असूयत महाभागमसूतेंदुमती सुतम् ॥ १४ ॥ दृष्ट्वा तं सुभगं बालं ननन्देन्दुमुखी सती । आयू राजा च तं श्रुत्वा पुत्रोद्भवमहोत्सवम् ॥१५॥ जातकर्मोऽकरोत्प्रेम्णा ददौ दानानि भूरिशः । कश्चिदत्रान्तरेऽरिष्टाद्भामेका

बहिरागता ॥ १६ ॥ हुण्डासुरोऽपि मायावी तस्या अङ्गं प्रविश्य स ।
नेतुकामो अजापेष्टा लघुभ्रव्यापिनीं विधे ॥ १७ ॥ तत्र सुप्तेषु सर्वेषु
देव्या समोहितेष्वथ । प्रादुर्भूय स्वरूपेण दैत्यो बाल जहार स ॥१८॥
अपहृत्याय स बाल काञ्चनाख्य पुर स्वकम् । गत्वा प्रिया समाहूय
तस्यै दत्वाऽसुरोऽब्रवीत् ॥ १९ ॥ प्रिये समस्रमेव त्व घातयित्वार्भ-
मप्यमुम् । तन्मास प्रातराशाय सास्र मे देहि पाचितम् ॥ २० ॥
तथेत्युक्त्वाऽसुरस्त्री सा बालमादाय निर्दयम् । प्राहैकलाख्या सैरध्रीं
हर्वैनमविचारत ॥ २१ ॥ पक्त्वोत्तम प्रदेहि त्व प्रियभोजनहेतवे
इत्युक्त्वाऽदाच्छिशु सापि सूदहस्ते तथा ददौ ॥ २२ ॥ विश्वासेनैष
हुण्डस्य प्रिया दत्वार्भक स्वयम् । जाता कार्यान्तरासक्ता सैरन्ध्ये-
काऽत्र सस्थिता ॥ २३ ॥ दिव्य सद्योजातमपि दृष्ट्वा बाल स निर्दय ।
चिच्छेद सुशितास्रेण तथापि स न विव्यथे ॥ २४ ॥ श्रीदत्तचक्रगुप्त
त्वाच्छस्त्र भग्न स नो हत । भाविबालसुदैवेन शान्ता क्रूरापि
सैकला ॥२५॥ सूद प्राह त्वया बालो न वध्योऽय महामते । तथेत्युक्त्वा
कृपाविष्टा तदैवादाय त द्रुतम् ॥ २६ ॥ द्वाराद्बहिर्निधायपैर्वोसिष्ठ
स्यागतो पुन । मृगशाव निहत्यैक पक्त्वा सूद सुसस्कृतम् ॥ २७ ॥
तन्मास दैत्यराजाय धूर्तो विश्वासयन् ददौ । तदाऽसुरो हृष्टतरो मूत्वा
मूढस्तदामिषम् ॥२८॥ भुक्त्वाऽऽत्मान कुधीर्मेने कृतकृत्य हतान्तकम् ।
तत प्रभाते विमले वसिष्ठो ज्ञानिना वर ॥ २९ ॥ बहिरेत्यार्भक
द्वारि ददर्श मुनिवृदयुक् । दृष्ट्वा विस्मयमापन्न उवाचारुन्धतीपति
॥ ३० ॥ मुनय पश्यतात्रैष बाल कस्यास्ति सुदर । रात्रौ केन
समानीय स्थापितैस्तत्र विद्यहे ॥ ३१ ॥ मुनयस्त शिशु दृष्ट्वा विस्मिता
अपि तेऽभवन् । वसिष्ठस्तु तदा ध्यात्वा योगी प्राह त्रिकालवित्
॥ ३२ ॥ आयोस्तु सोमवशस्य दत्तसेवाफलोद्भव । श्रीदत्तगुप्त
पुत्रोऽयमायुष्मान्राजलक्षण ॥ ३३ ॥ हुण्डेन स्वान्तक मत्वा हृतो

दैवादिहागतः। मैत्रावरुणिरित्युक्त्वा ज्ञानीशोऽपि तिरोहितः ॥ ३४ ॥ कराभ्यां दययाऽऽदाय स्वाश्रमं तमनीनयत्। वसिष्ठ आह श्रीदत्तप्रसादादमराङ्गयात् ॥ ३५ ॥ शीघ्रं विपद उद्धृत्य सम्राड् जिष्णुर्भविष्यति। इति ब्रुवति मौनीशे पुष्पाणि ववृषुः सुराः ॥ ३६ ॥ ननृतुश्चाप्सरोवर्गा गन्धर्वाः सुस्वरं जगुः। ऋषयोऽपि तदा हृष्टाः कुमारायाशिषो ददुः ॥ ३७ ॥ दीर्घायुरस्तु सततं सहओजोबलान्वितः। नामकर्माऽथ विधिवद्वसिष्ठस्तस्य चाकरोत् ॥ ३८ ॥ न क्वापि बालभावैस्ते दूषितं यज्ञयाधिप। तस्मान्नहुषनाम्ने ते स्वस्त्यस्त्वमरपूजित ॥ ३९ ॥ अरुन्धती सती सापि बालमौरसवत्सदा। ररक्ष देवतायं तं वात्सल्याल्लालनादिना ॥ ४० ॥ प्राप्तेऽथैकादशे वर्षे यथाविध्युपनीय तम्। वेदमग्राहयत्साङ्गं शास्त्राणि च यथार्थतः ॥ ४१ ॥ सरहस्यं धनुर्वेदं सविधानं विशेषतः। ज्ञानशास्त्रं राजनीतिं सेतिहासपुराणकम् ॥ ४२ ॥ नहुषोऽपि विनीतात्मा शिष्यत्वेन यथाविधि। सिषेवे श्रीगुरुं भक्त्या मनोवाक्कायकर्मभिः ॥ ४३ ॥ इत्थं सर्वगुणापूर्णो नहुषो गतमत्सरः ॥ श्रीवसिष्ठप्रसादेन सर्वा विद्यास्ततार सः॥४४॥ इति श्री० श्री० प०प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीयतिवरसंकलिते० ने तृतीयोऽध्यायः ॥ ३ ॥ श्रीदत्त ॥

॥ सूत उवाच ॥ प्राक्कृतात्पापाद्यद्यपीत्थं सङ्कटे प्रार्थयन्त्यपि। वात्सल्यतो नित्ययुक्तभक्तोपेक्षा कथं हरेः ॥ १ ॥ नीते हुण्डासुरेणार्भे प्रातःकाल उपागते। प्रस्वापिन्यां गतायां च जनः सुप्तोत्थितोऽभवत् ॥ २ ॥ वीतनिद्रेन्दुमत्यर्भमपश्यन्ती समन्ततः। विललाप तदा तन्वी सा हाहाकारपूर्वकम् ॥ ३ ॥ केन मे सर्वलक्ष्माढ्यः सुतो देवसुतोपमः। दत्तो दत्तेन शुभ्राङ्ग कथं कस्माद्धृतस्त्वितः ॥ ४ ॥ हा पुत्र वत्स हा बाल हा गुणाकर सुन्दर। क्वासीति विलपन्ती सा मूर्च्छिताभून्मृतोपमा ॥ ५ ॥ राजाप्यप्रियमाकर्ण्य प्राप्यान्तिकं ददर्श ताम्।

भूत्वातिविह्वलो दीनो विलपन्निदमब्रवीत् ॥ दत्तात्रेयप्रसादस्य श्रुतं मे फलमक्षयम् । लब्धोऽपि सुगुणः पुत्रस्तत्र विघ्नः कथं त्वयम् ॥७॥ इह धर्मफलं नास्ति नास्ति वै तपसः फलम् । नास्ति दानफलं नष्टे सुपुत्रे निश्चिनोम्यदः । दीनवत्सल मां याहि श्रीदत्तानन्यमातुरम् ॥८॥ अथ दत्तेरितः प्राप नारदो दिव्यदर्शनः । प्रत्युद्गम्याभ्यर्च्य नृपस्तस्मै दुःखं न्यवेदयत् ॥ ९ ॥ नारद उवाच ॥ किं नश्वरेण पुत्रेण गृहेणाङ्गेन वा तव । लोकः सुखोऽस्ति ह्यात्मा दत्तोऽमुं शरणं व्रज ॥१०॥ यं तु शोचसि हुण्डेन हन्तुं नीतोऽपि दैवतः । कस्यचिन्मुनिवर्यस्य गृहेऽस्ति स सुरक्षितः ॥ ११ ॥ विद्वान् हत्वाऽसुरं सार्द्धं पत्न्या गत्वाऽऽशु शत्रुहा । भुक्त्वेह राज्यमैन्द्रं च पदं मर्त्योऽपि भोक्ष्यसि ॥१२॥ इत्युक्त्वाऽथ मुनौ याते भार्यायै तच्छशंस सः । देवर्ष्युक्तिः प्रिये सत्या वरः सत्योऽपि चेशितुः ॥ १३ ॥ प्रसादो नान्यथा तस्माच्छोकं जह्यङ्गशोषणम् । एवं मुनिप्रत्ययवाचौ स्मृत्वा माहात्म्यमीशितुः ॥१४॥ श्रीसत्यदत्तमभ्यर्च्य सुखमास्तुरन्वहम् ॥ तद्व्रतस्य प्रभावेण प्रेरितो मुनिपुङ्गवः । वसिष्ठोऽप्येकदाहूय नहुषं तत्र तं जगौ ॥ १५ ॥ आयोः सुतस्त्वं नहुष इन्दुमत्यात्मजो विधेः । चारणानां भाषणतस्त्वत्तो स्वायुभयार्दितः ॥ १६ ॥ हन्तुं कृतमतिर्दुष्टो हुण्डोऽरिष्टात्त्वपाहरत् । सूदायादाच्च हन्तुं त्वां स तु दैवाद्विहानयत् ॥१७॥ पालितोऽसि मया वत्स सोमवंशविभूषण । क्षत्रोऽसि त्वमतो हिंस्राञ्जिह्न्तुं मृगयां चर ॥ १८ ॥ तत्रायुष्मन् महाबाहो धनुर्विद्याविशारद । दत्तात्रेयाभिगुप्तस्त्वं गत्वा हुण्डासुरं जहि ॥ १९॥ ब्राह्मणाः पितरो देवा दुरितात्पान्तु रोदसी । पूषा च मा प्रभवतु दुःशंसः सर्वथा जय ॥ २० ॥ इति प्रस्थापयामास लब्धाशीः सोऽपि तं गुरुम् । भक्त्या प्रणम्य श्रीदत्तं संस्मृत्य नहुषोऽब्रवीत् ॥ २१ ॥ यो निषेकप्रभृत्यद्ययावत्स्नेहाद्रक्षन् माम् । स चात्रिनन्दनो युद्धे जयं दत्वाऽवतु प्रभुः ॥२२॥ एवमुक्त्वा

प्रतस्थेऽसौ हन्तुं हुण्डासुरं तदा। पुष्पाणि ववृषुर्देवा आशीर्वादान्मुनीश्वराः ॥ २३ ॥ अत्रान्तरे सहायार्थं शक्राज्ञप्तस्तु मातलिः। नहुषं प्राप्य देवेन्द्रप्रेरितोऽस्मीत्युवाच च ॥ २४ ॥ रथमारुह्य हर्यश्वं दिव्यं हुण्डासुरं जहि। तच्छ्रुत्वा नहुषो हृष्टो भूत्वा नत्वारुरोह तम् ॥२५॥ वायूक्तमन्त्रैः सन्नद्धो ययौ हन्तुं महासुरम्। तत्राय स्तरसहायार्थं यायुर्वैरथारिसैनिकाः ॥ २६ ॥ सिद्धगुह्यकगन्धर्वयक्षविद्याधरोरगैः। कृतं कलकलाशब्दं श्रुत्वा भीतोऽसुरोऽब्रवीत् ॥ २७ ॥ दूत गच्छ कुतः शब्दस्तज्ज्ञात्वेहि पुनर्द्रुतम्। गत्वा दूतोऽपि यत्नेन ज्ञात्वै वाहायुनन्दनः ॥ २८ ॥ शूर इन्द्ररथारूढो नहुषोऽजेय आगतः। इत्याकर्ण्यासुरः क्रुद्धो भार्यां दासीं च बल्लवम् ॥२९॥ हतो न वायो मृतेति पप्रच्छ स पुनः पुनः। ते हतो भवता लीढः सत्यमित्यूचुरासुरः ॥ ३० ॥ दैवं हि बलवन्मत्वा दैत्यान् प्राहोग्रशासनः। सर्वैर्योद्धुं हि गन्तव्यं भीरून्हन्मि क्षणादिह ॥ ३१ ॥ इत्यादिश्यासुरान्योद्धुं सन्नद्धोऽगात्स तैः सह। क्रुद्धो हुण्डः समभ्येत्य नहुषं प्राह भीमवाक् ॥ ३२ ॥ मा गर्ज गर्जं मर्त्योत्थ हुण्डोऽस्मीह प्रतापवान्। जीवन्नैष्यसि पश्चात्त्वं सह देवैर्नमामवः ॥ ३३॥ राजाह सोमवंशस्य चरितं क्वापि नेदृशम्। शूरोऽसि यदि युध्यस्व वावदूकतयात्र किम् ॥ ३४ ॥ मां हन्तुमुद्यतस्यापि तव प्राणहरोऽस्म्यहम्। दत्तात्रेयाभिगुप्तोऽस्मि को मूढो मां प्रधर्षयेत् ॥ ३५ ॥ इत्युक्त्वा निष्ठुरं चापमुद्धृत्याकर्णमाशुगान्। सन्धाय च ससैन्यौ तौ युयुधाते परस्परम् ॥ ३६ ॥ न दिवा न निशा यत्र भ्राजते तुमुले तदा। हस्तिनो वाजिनो विद्धा मृता भग्ना रथा अपि ॥ ३७ ॥ असुराणां ववृ रक्तस्रवंस्यो मांसकर्दमाः। गुरुं प्रणम्य नहुषः स्मृत्वा चैवात्रिनन्दनम् ॥ ३८ ॥ ऐन्द्रीं शक्तिं मुमोचास्मै तया भिन्नो ममार सः। अथैत्य जयिनं सार्द्धं रम्भयाऽशोकसुन्दरी ॥ ३९ ॥ प्राहास्मि धर्मपत्नी ते नहुषोपयमस्व माम्। स

प्राहामे वरिष्यामि गुरोर्मे यदि रोचते ॥ ४० ॥ तथेत्युक्त्वा रथे तस्य
सा रंभा धारिता मुदा । नहुषोऽभ्येत्य गुरवे नत्वा सर्वं न्यवेदयत्
॥ ४१ ॥ हृष्टो वसिष्ठ उद्वाहं सुलग्नेऽकारयत्तयोः । द्रष्टुं प्रस्थापया-
मास पितरौ नहुषं मुनिः ॥ ४२ ॥ नत्वा गुरुं रथारूढः प्रभयार्क इव
श्रिया । पितरावेत्य तच्छोकं जहार परिसान्त्वयन् ॥४३॥ सरथं मातलिं
रंभां स्वर्गाय प्रेरयत्ततः । प्रभोर्वरं गुरोर्वाक्यं श्रुत्वायुश्चेन्दुमत्यपि
॥ ४४ ॥ रतिस्मरोपमौ दृष्ट्वा स्नुषापुत्रौ ननन्दतुः । पित्राभिषिक्तो
विधिवत् पित्र्यं राज्यं शशास सः ॥ ४५ ॥ सम्राड् ऐन्द्रं पदं भेजे
चिरं तेनैव वर्ष्मणा । वानप्रस्थविधानेन महिष्यायुः समं वनम् ॥४६॥
उषित्वाऽत्रिसुतं ध्यायन् लेभे सायुज्यमक्षयम् ॥ श्रीसत्यदत्तमर्थार्थी
भजन्नेवं क्रमान्नृपः । मुक्त एवं तन्माहिमा कोऽपि भक्तो न नश्यति
॥ ४७ ॥ इति श्री० श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीयति-
मतिकलिते श्रीसत्यदत्तोपाख्याने चतुर्थोऽध्यायः ॥ ४ ॥ श्रीदत्त ॥

॥ श्रीदत्त ॥ सूत उवाच ॥ नतावनात्तसुभगव्रतोऽयं परमेश्वरः ।
तत्प्रभावं मुनिश्रेष्ठाः पुनः शृणुत सादरम् ॥ १ ॥ गोदावासी द्विजः
कश्चिद्धरिशर्मा तदात्मजः । द्विदशाब्दो यस्य कान्ता गुल्मोष्टाब्दः क्षयोऽ-
भवत् ॥२॥ त्र्यब्दो जलोदरो जीर्णज्वर एकाब्द आयनः । अतिसारः
सकासश्च चातुर्मास्यो भगन्दरः ॥ ३ ॥ त्रिदोषेणापि संक्रान्तं प्रेक्ष्य
मृत्युन्मुखं पतिम् । तद्भार्या षोडशाब्दाऽगाच्छरणं विष्णुदत्तमित् ॥४॥
सौभाग्यं देहि मे ब्रह्मन् भर्ता मे रोगपीडितः । अत्युत्कटाः प्रतीकारा
दैवाज्जाता निरर्थकाः ॥ ५ ॥ इत्यर्थितो दयालुः स साध्व्या तद्गृह-
मेत्य तम् । दृष्ट्वा कर्मविपाकं च पत्न्या व्रतमकारयत् ॥ ६ ॥ क्रमेणाशु
लयं प्राप तत्तद्रोगः प्रतिव्रतम् । द्विजोऽथ तं हृदि स्पृष्ट्वा जजापोपनि-
षन्मनुम् ॥ ७ ॥ नीरुग्लेभे द्विजस्तेन भूतिमायुः प्रजा यशः । दिव्यां
गतिं दत्तभक्तिमिहामुत्र च सद्गतिम् ॥८॥ एवं श्रीसत्यदत्तस्य व्रतं

प्रतस्थेऽसौ हन्तुं हुण्डासुरं तदा। पुष्पाणि ववृषुर्देवा आशीर्वादा-
न्मुनीश्वराः ॥ २३ ॥ अत्रान्तरे सहायार्थं शक्राद्यमस्तु मातलिः। नहुषं
प्राप्य देवेन्द्रप्रेरितोऽस्मीत्युवाच च ॥ २४ ॥ रथमारुह्य हर्यश्वं दिव्यं
हुण्डासुरं जहि। तच्छ्रुत्वा नहुषो हृष्टो भूत्वा नत्वारुरोह तम् ॥२५॥
वायूक्तमन्त्रैः सन्नद्धो ययौ हन्तुं महासुरम्। तत्राय तत्सहायार्थं
वायुर्देवर्षिसैनिकाः ॥ २६ ॥ सिद्धगुह्यकगन्धर्वयक्षविद्याधरोरगैः।
कृतं फलकलाशब्दं श्रुत्वा भीतोऽसुरोऽब्रवीत् ॥ २७ ॥ दूत गच्छ कुतः
शब्दस्तज्ज्ञात्वैहि पुनर्द्रुतम्। गत्वा दूतोऽपि यत्नेन ज्ञात्वै पाहायुनन्दनः
॥ २८ ॥ शूर इन्द्ररथारूढो नहुषोऽजेय आगतः। इत्याकर्ण्यासुरः
क्रुद्धो भार्यां दासीं च बह्वधम् ॥२९॥ हतो न वार्यो ब्रूतेति पप्रच्छ स
पुनः पुनः। ते हतो भवता लीढः सत्यमित्यूचुरासुरः ॥ ३० ॥ दैवं
हि बलवन्मत्वा दैत्यान् प्राहोग्रशासनः। सर्वैर्योद्धुं हि गन्तव्यं भीरू-
न्हन्मि क्षणादिह ॥ ३१ ॥ इत्यादिश्यासुरान्योद्धुं सन्नद्धोऽगात्स तैः
सह। क्रुद्धो हुण्डः समभ्येत्य नहुषं प्राह भीमवाक् ॥ ३२ ॥ मा
गर्ज गर्ज मर्त्योऽत्र हुण्डोऽस्मीह प्रतापवान्। जीवन्नैष्यसि पश्चात्त्वं
सह देवैर्निरामयः ॥ ३३॥ राजाह सोमवंशस्य चरितं क्वापि नेदृशम्।
शूरोऽसि यदि युध्यस्व वाग्दूकतयात्र किम् ॥ ३४ ॥ मां हन्तुमुद्यत-
स्यापि तव प्राणहरोऽस्म्यहम्। दत्तात्रेयाभिगुप्तोऽस्मि को मूढो मां
प्रधर्षयेत् ॥ ३५ ॥ इत्युक्त्वा निष्ठुरं चापमुग्रमथाकर्णमाशुगान्।
सन्धाय च ससैन्यौ तौ युयुधाते परस्परम् ॥ ३६ ॥ न दिवा न
निशा यत्र भ्राजते तुमुले तराम्। हस्तिनो वाजिनो छिन्ना मृता
भग्ना रथा अपि ॥ ३७ ॥ असुराणां बभू रक्तस्रवंत्यो मांसकर्दमाः।
गुरुं प्रणम्य नहुषः स्मृत्वा चैवात्रिनन्दनम् ॥ ३८ ॥ ऐन्द्रीं शक्तिं
मुमोचास्मै तया भिन्नो ममार सः। अथैत्य अर्थिनं सार्द्धं रंभयाऽ-
शोकसुन्दरी ॥ ३९ ॥ प्राहास्मि धर्मपत्नी ते नहुषोपयमस्व माम्। स

प्रदायकम् ॥२५॥देहान्ते मत्परानन्दस्वरूपं परमं पदम्। मनोवाचामविषयं यास्यथात्रैव सुव्रताः ॥२६॥ सन्निपाताक्षिरुङ्मेहकुष्ठश्लेष्मक्षयज्वरान् ॥ वातपैत्तिकगुल्मादीन् देशोत्थान् हरेदिदम् ॥ २७ ॥ पुत्रं वन्ध्याऽभयं त्रस्तो निःस्वः स्वं रोग्यनामयम्। मुमुक्षुः सद्गतिं यद्यदस्येष्टं स लभेद्व्रतात् ॥२८॥ वेदधर्मा उवाच ॥ इत्युक्त्वान्तर्दधे देवः सहसा महसां निधिः। स्वप्नदृष्ट इव स्वार्थो मुनयो विस्मयं ययुः ॥२९॥ एवंप्रभावं श्रीदत्तं शरणागतवत्सलम्। स्वर्गामिनमशीशानं सम्पूज्य परमाप्नुहि ॥ ३० ॥ इति श्रीहृत्पुण्डरी० श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीयतिमतिकल्पिते श्री सत्यदत्तोपाख्याने पञ्चमोऽध्यायः ॥ ५ ॥ श्रीदत्तात्रेयार्पणमस्तु ॥ श्रीदत्त ॥

१६२ श्रीदत्तात्रेयप्रातःस्मरणस्तोत्रम्

प्रातः स्मरामि करुणावरुणालयं तं।
श्रीदत्तमार्तवरदं वरदंडहस्तम्॥
योतं निजार्तिशमनं शमनं विनीत-
ध्वांतर्गताखिलमलं विमलं प्रशांतम् ॥ १ ॥
प्रातर्भजामि भजदिष्टवरप्रदं तम्।
दत्तं प्रसादसदनं वरहीरदं तम्॥
शांतं सुदाश्रितनयं भवमोक्षहेतुम्।
सेतुं कृपस्य परमं जगदादिहेतुम् ॥ २ ॥
प्रातर्नमामि प्रयतोऽनसूया-।
पुत्रं स्वमित्रं यमिनोऽनसूयाः॥
भूयास आभासमिहार्तबंधुं।
कारुण्यसिंधुं प्रणमामि भक्त्या ॥ ३ ॥
लोकत्रयगुरोर्यस्तु श्लोकत्रयमिदं पठेत्।
श्रीदत्तात्रेयदेवस्य तस्य संसारभीः कुतः ॥ ४ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
श्रीदत्तात्रेयप्रातःस्मरणस्तोत्रं संपूर्णम्॥

---

१६३ भूपाळी

उठी उठी मुनिनंदना। भक्त पातले दर्शना। त्यांची पुरवी तू कामना। पाही नयन उघडूनी॥ ध्रु०॥ उघडूनियां करुणादृष्टी। दासा धरीं आपले पोटीं। नको येवूं देवूं त्रिपुटी। घाली मेंठी मिठी

हर्षे ॥ १ ॥ हर्षे तुझे पदीं रंगले । दारागारा विसरले । निज देहा न मुलले । निवटले निजभावें ॥ २ ॥ निजभावें येतां शरण । लयविसी कां बा चरण । जेणें तरती दुष्टाचरण । मग मरणभय कैचें ॥ ३ ॥ नको करूं निष्ठुर मन । शीघ्र देई आश्वासन । तूं असती करुणाघन । ताप शमन करि शीघ्र ॥४॥ उठी उठी बा सद्गुरुराया । उठी उठी करुणालया । उठी उठी बा चिन्मया । निज माया आवरी ॥५॥

१६४ भूपाळी

पहाटेसि उठोनि भक्त हर्षुनियां चित्तीं । दत्तगुरुप्रति भेटूं येती सह्याद्रीवरती ॥ ध्रु० ॥ कृतवीर्यात्मज सहस्त्रबाहू अर्जुन तो पुढती । कयाधुसुत जो भागवतोत्तम प्रन्हाद सुमती ॥ १ ॥ ययातिसुत यदु ज्याच्या वंशा देवहि वंदीती । मदालसेचा नंदन चौथा अलर्क ज्या म्हणती ॥ २ ॥ सुतपानामक भूसुर मुनिवर विष्णुदत्त सुमती ॥ अन्यहि येती सुरमौनिवळी कीरती ते प्रणती ॥३॥ अनसूयेच्या बाळा दत्ता करिती तुज विनंती । उठी उठी विमला अरुण उदेला सरली हे राती ॥ ४ ॥ मंगलधामा घनश्यामा उठी उठी तूं निगुती । अरुण उदेला प्रकाश पडला पक्षी गलबलती ॥ ५ ॥ कुंकुम भाळुनि प्राचिकामिनी हर्षुनि आत्मपती । येतो म्हणुनि ये लगबगुनी लाटी तम पुढती ॥ ६ ॥ द्विजाति उठती वेदा पढती वासुदेव भार्यी । उठी उठी दत्ता श्रीगुरुनाथा दावी सुखदीप्ती ॥ ७ ॥

१६५ भूपाळी

उठि उठि या आत्मया चिन्मया दत्तात्रेया ॥ सोडुनियां गुणमय शय्या जागृत हो अपसव्या ॥ ध्रु० ॥ झाली या प्रबोध पहाट विवेक हा अरुण ॥ आला उजळित आशा आतां उगवे चित्किरण ॥ १ ॥

फिकट पडला व्यवहारेंदु वैरि निशाचर। कामादिक हे लपले पाहुनि प्रकाश हा थोर ॥ २ ॥ दुस्तर्कादिक दिवाभीत दडले ते ह्या वेळीं। दुर्वृत्ती ह्या तारा गगनीं मावळल्या सकळी ॥ ३ ॥ शमादि विप्र पुढें सादर राहती सांडुनिया दर। उठि उठि या तूं निजरूपा दावी ह्यां सादर ॥ ४ ॥ रागद्वेषमलोत्सर्गा करुनी आला पुढतीं। वासुदेवा भेट दे ह्याकरितां हे प्रणती ॥ ५ ॥

---

१६६ प्रातर्भजन

(चाल—भूपाळीची, उठीं उठीं वा० राग विभास)

जागेपणीं सौख्याकरितां। आचरूं यत्नशता। श्रमलीं इंद्रियें मीळतां। दुःखभाय सुख दत्ता ॥ ध्रु० ॥ दत्ता आम्हां कां परदेशी। फसवुनि तूं लपलासी। पुढें गती आमुची कैसी। व्हावी या समयासी ॥ १ ॥ तया सुखाही टाकुनी। शर्वाग्राण्या स्वयवसानीं। बहिरंतर व्यवहृती सोडुनी। सुखी केलें मज कोणी ॥ दत्ता० ॥ २ ॥ विषय-सुख दुर्लभ असें। बालिशां क्षणभर भासे। घेतां घेतां केव्हां च नासे। दोघीं होतें जें विवसें ॥ दत्ता० ॥ ३ ॥ अवितरसुलभायुत्तमा। अतींद्रिय सुख हें श्रमा। हरुनि या मंगलधामा। निजरूपीं दिलें आम्हां ॥ दत्ता० ॥ ४ ॥ अतिगहनीं निबिडानंदीं। कांहींच नेणों या सब पदीं। निरतिशय सौख्यास्पदीं। नेउनी कां देसी आधी ॥ दत्ता० ॥ ५ ॥ पृथुलघुप्रपंच हरुनी। इंद्रियोपरमा करुनी। सुख दिलें परी एक उणी। स्वस्वरूपज्ञानाची ॥ दत्ता० ॥ ६ ॥ आणी दुर्जे प्राक्संस्कारें। फिरविलें कां माघारें। हरुनी संस्कारचि सारे। निज-रूपीं स्थिर करा ॥ दत्ता० ॥ ७ ॥ वासुदेवा निजपद दात्री। तळमळ व्यर्थ नसावी। निजसख्यें मज जीववीं। आतां त्वां न लपावें ॥ दत्ता आम्हां कां परदेशी० ॥ ८ ॥

---

१६७ श्रीदत्तप्रबोधस्तवः

नित्यो हि यस्य महिमा न हि मानमेति ।
स त्वं महेश भगवन्मघवन्मुखेड्य ॥
सच्चिद्ध तिष्ठदमृतैरमृतैरिवोक्तै-
र्गीतागमैश्च पुरुधा पुरुधामशालिन् ॥ १ ॥
भक्तेषु जागृहि सुदाहि सुदारभावं ।
सत्वं विहाय सविशेषविशेषहेतोः ॥
यः शेष एव सकल सकलस्वगीतै-
स्त्वं जागृहि क्षितपते तपते नमस्ते ॥ २ ॥
दृष्ट्वा जनान्विविधकष्टवशान्दयालु-
रूपात्मा बभूव सकलार्तिहरोऽत्र दत्तः ॥
अत्रेर्मुनेः सुतपसोऽत्र फलं च दातुम् ।
बुध्यस्व स त्वमिह यन्महिमानियत्तः ॥ ३ ॥
आयात्यशेषविनुतोऽप्यवगाहनाय ।
दत्तोऽधुनेति सुरसिंधुरपेक्षते त्वाम् ॥
क्षेत्रे तथैव कुरुसंज्ञक एत्य सिद्धा-
स्तस्थुस्तवाचमनदेश इनोदयात्प्राक् ॥ ४ ॥
संध्यामुपासितुमजोऽप्यधुना गमिष्य-
त्यत्रांक्षते कृतिजनः प्रतिवीक्षते त्वाम् ॥
कृष्णातटेऽपि नरसिंहसुवाटिकायां ।
सार्तिकः कृतिजनः प्रतिवीक्षते त्वाम् ॥ ५ ॥
गंधर्वसंज्ञकपुरेऽपि सुभाविकास्ते
ध्यानार्थमत्र भगवान्समुपैष्यतीति ॥
मत्वार्ध्यराचरितसंनियताप्तुवाधा
घत्तिष्ठ देव भगवन्नत एव शीघ्रम् ॥ ६ ॥

पुत्री दिवः खगगणान्सुचिरं प्रसुप्ता-
नुत्थापयत्यरुणगा अधिरुह्य वृक्षाः ॥
काषायवस्त्रमपिधानमपावृणुष्व
तार्क्ष्याग्रजोऽयमवलोकय तं पुरस्तात् ॥ ७ ॥
शाटीनिभाभ्रपटलानि सुरेंद्रकाष्ठाभागं यतीन्द्र रुरुधुर्गरुडाग्रजोऽस्तः ॥
अस्माभिरीश विदितो मुदितोऽयमेव चंद्रोऽपि ते मुखरुचिं चिरगां जहाति ॥ ८ ॥

द्वारेऽर्जुनस्तव च तिष्ठति कार्तवीर्यः प्रह्लाद एष यदुरेष मदालसाजः ॥
त्वां द्रष्टुकाम इह रे मुनयोऽपि चाहमुत्तिष्ठ दर्शय निजं सुमुखं प्रसीद ॥ ९ ॥

एवं प्रबुद्ध इव संस्तवनादमुत्स मालां कमंडलुमथो डमरुं त्रिशूलं ॥
चक्रं च शंखमुपरिस्थकरैर्दधानो नित्यं स मामवतु भावितवासुदेवः॥१०॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितः
श्रीदत्तप्रबोधस्तवः संपूर्णः ॥

---

१६८ काकडे आरती

काकडे आरती दत्ता तुजला ओवाळूं ॥ प्रेमभावें तुझे चरण हृदयीं कवळूं ॥ ध्रु० ॥ माया अविद्या एकत्र वळुनी काकडा केला ॥ स्वरूपानुस्मरणस्नेहामाजी भिजवीला ॥ १ ॥ विवेकज्ञानाग्निज्वाळें-करि सहसा पाजळिला ॥ घेटुनियां झगझगीत उजेड हा पडला ॥२॥ द्वैतध्वांता समूळ भासुनि मनोन्मनी शोभा ॥ फांकली तेव्हां पळ सुटे कामादिक शलभा ॥ ३ ॥ धावुनि आपोआप येती कामादिक शलभ ॥ जळती ज्यांचा अंत योग्यां दुर्लभ ॥ ४ ॥ काकडे आरती ऐसी उजळूं सोज्ज्वळ ॥ मीतूंपण हें हरपुनि होऊं केवळ ॥ ५ ॥ काकडे आरती० ॥

---

१६९ भजन (चाल—कटावाची)

सदाप्रमेया दत्तात्रेया, श्रुतिगणगेया दत्तात्रेया, अनसूयातनया दत्तात्रेया, सुरगणपूज्या दत्तात्रेया, मुनिगणगेया दत्तात्रेया, भवभयविलया दत्तात्रेया, संकटविलया दत्तात्रेया, मंगलनिलया दत्तात्रेया, प्रहर्षनिलया दत्तात्रेया, आपद्विलया दत्तात्रेया, संस्मरदभया दत्तात्रेया, सुंदरकाया दत्तात्रेया, अर्जुनवंद्या दत्तात्रेया, प्रल्हादेड्या दत्तात्रेया, अलर्कपूज्या दत्तात्रेया, यदुनृपवंद्या दत्तात्रेया, निजहृन्निलया दत्तात्रेया, भाविकदृश्या दत्तात्रेया, त्रिमूर्तिकाया दत्तात्रेया, नमोऽखिलेड्या दत्तात्रेया, वासुदेवगेया दत्तात्रेया ॥ १ ॥

पूजेनंतर आरत्या

१७० आरती गणपतीची

(चाल—आरतीभुवन सुं०)

आरती ओवाळूं गणेशा। गिरिशात्मजा विघ्ननाशा ॥ ध्रु० ॥ भयसंकटायसंहरणा। शरणा ऽद्स्वपाणिचरणा ॥ करुणाघना विघ्नहरणा। अरुणारम्यशूर्पकरणा ॥ चाल ॥ अरुणालेपपुष्पवसना। विघ्नवनानल, हतदानवकुल, आशामरकुल, कलिमलभंजना सर्वेशा ॥ विपदा वारिं मम गणेशा ॥ १ ॥ सिंदुरचर्चिताऽखिलांगा। सिंदुरासुरापहा अभंगा ॥ परिहृतभक्तदुःखरोगा। भजकाहितामीष्टभोगा ॥ चाल ॥ आखुगा मत्तकुंजरांगा द्वैमातुरदरहर, लंबोदर सेवकसादर, तो तूं रक्षि मज गुणेशा। पुरवी भक्ताच्या आशा ॥ २ ॥ नववारणस्वरूपातें। धरुनी रक्षी जगतातें ॥ यास्तव प्रार्थी मी तूंतें। सर्वथा नित्य रक्षिं मातें ॥ चाल ॥ मागें पुनरपि भक्तपते। स्मरण तुझें मम,

नित्य असावें, मावें तव गुणगण स्यां गावे, मंगलमूर्ते तव पद ध्यावें॥ द्यावें हेंचि वरदान॥ आशापूरका सिद्धिबुद्धयधीशा। गिरिशात्मजा विघ्ननाशा॥ ३॥

१७१ आरती सरस्वतीची

आरति ओवाळूं शारदे। सुरवरवंदितपादे॥ आरति ओवाळूं ॥ ध्रु०॥ शुद्धस्फटिकमयी वरमाला। पुस्तक शुक सितकमला। वाग्जाड्या हरुनी। शुभमति दे देवि सरस्वति वरदे॥ १॥ हंसावरि बसुनी सत्वर ये। श्रीमति भारति अभये। मन्मुखिं वास करी श्रुतिगेये। विजये निद्वाऽपाये। वारितनिखिलखेदे पारदे। भारवति परमामोदे॥ २॥ दोठी मूक हि ते वाचाळ। नलगे क्षणभरि काळ। तूं अरि करुणेनें वेबळ। पाहतां एक वेळ। म्हणुनी वासुदेव शारदे। प्रार्थित परमानंदे॥ ३॥ आरति ओवाळूं शारदे। सुरवरवंदितपादे॥

१७२ आरती २

जयजय भगवति भारवति भारति सन्मतिदे॥ नीराजये सरस्वति प्रतिमतिदे प्रपदे॥ जयजय वरवरदे॥ ध्रु०॥ विधिहरिहरसुरलेखर्षिगीते महिते॥ वाणीश्वरि वेदनुते भितजनकल्पलते॥ वत्तमशीले विमले कांते सर्वमते॥ परिपालय नो मीतेरनिशं दिव्यगते॥ १॥ वाग्जाड्यबुद्धिमांद्यप्रमुतिकुदोषहरे॥ बुद्धिप्रकाशके सति सद्गतिदेऽकहरे॥ कृपया परयाऽऽलोकय मजकाळोऽघहरे॥ विद्यामेधासन्मतिधृतिदे पापहरे॥२॥ या शारदाब्दकांता मालाबुजहस्ता॥ या शुकपुस्तकसहिता ब्राह्मी हंसगता॥या नरमुनिसुरविनुता त्रैलोक्यप्रथिता॥ सा वासुदेवगीताऽवतु नः श्रुतिमाता॥ ३॥

श्रीकृष्णे। तूंची प्रशमितकृष्णे ॥ २ ॥ अपार तव महिमा न च सीमा। लागे ती तूं परमा। पुर्विंसि निजकामा निजनामा। घेतां देसी धामा। म्हणुनी वासुदेव श्रीकृष्णे। तुजला प्रार्थि अतुष्णे ॥ ३ ॥ आरति ओवाळूं० ॥

---

१७८ आरती श्रीकृष्णेची

जय जय भगवति कृष्णे परिहृतजनतृष्णे ॥
नीराजयामि कृष्णे शमितत्रिविधोष्णे ॥ ध्रु० ॥
त्रिविधं पापं हर्तुं भवतीह समर्था ॥
त्रिविधं तापं हर्तुं महतीह समर्था ॥
विविधं रिष्टं दातुं कान्यात्र समर्था ॥
विविधं हीष्टं दातु कान्यात्र समर्था ॥ जय० ॥ १ ॥
लत्तामर्पय भगवति कलये खेदहरे ॥
मत्ताम्पावय दुर्मतिविलये भेदहरे ॥
वित्तां मेऽर्पय सन्मतिनिलये भेदहरे ॥
सत्तां द्योतय भास्वति निलये वेदपरे ॥ जय० ॥२॥
भगवति कृष्णेऽतुष्णे कलये त्वामघदे ॥
त्वामघतृष्णे तृष्णे कलये त्व मघदे ॥
शिशापर्येत्यतवं स्मरणं ते वरदे ॥
निजवासुदेवदण्डिनि विघ्नतु खलु परदे ॥ जय० ॥ ३ ॥

---

१७९ आरती श्रीअनसूयादेवीची

जय जय भगवति भास्वति मतिमति वन्द्यसति ॥
अनसूये सद्गतये तेऽस्तु नमोद्यमति ॥ जय देवी जय० ॥ १ ॥

शरदि वसंतीं नवरात्र होती । उत्सव तुझे चांगले ॥ ओवाळूं० ॥ २ ॥ आश्विनीं दसरा होता वाटे । दुसरा आला नाक येथें वत्सले ॥ ओवाळूं० ॥ ३ ॥ फाल्गुनि शिमगा होकां दावी । रंगा तुझे गाविं शिवमहिले ॥ ओवाळूं० ॥ ४ ॥ वल्लुनि मावा तुवां वासुदेवा । भवा हरुनि तारिलें ॥ ओवाळूं यक्षिणि तुज विमले० ॥ ५ ॥

१७६ आरती रेणुकेची

जय जय रेणुक ईश्वरि जमदग्नेर्दयिते ॥ मयि तेजस्विनि करुणाक्षो भूयाद्दयिते ॥ ध्रु० ॥ शंकररूपस्य मुनेर्या साध्वी कांता ॥ गौरी साक्षाज्जाता रेणोर्या दुहिता ॥ पातिव्रत्यप्रथिता रामस्य च माता ॥ माता जगतां नोऽन्यात् त्रिभुवनविख्याता ॥१॥ भूभारभूतदुष्टक्षत्रिय-कुलनाशे ॥ कृत्याऽभूद्या हेतुर्विश्वोद्भवनाशे ॥ नीराजयामि तां त्वा पूरितसुजनाशे ॥ तारय मृत्युमुखाम्भो शिक्षितकीनाशे ॥ २ ॥ दत्तात्रेयं कृत्वाऽऽचार्यं सह्यतटे । पत्यनुगमनं चक्रे माहुरपुरनिकटे ॥ याऽद्यापि तत्र माता जागर्ति प्रकटे ॥ तद्रूपेऽस्तु सदा मे चित्तं सन्निकटे ॥ ३ ॥ जय जय रेणुक ईश्वरि जमदग्नेर्दयिते ॥ मयि तेज-स्विनि करुणांशो भूयाद्दयिते ॥

१७७ आरती श्रीकृष्णेची

आरति ओवाळूं श्रीकृष्णे । तुजला वारितदृष्णे ॥ ध्रु० ॥ जी पातकवार्ता न च वरवी । सेवककामा पुरवी । त्रिभुवनिं सत्कीर्ती जी मिरवी । भजतां दैन्या वुरवी । वरवी गति दे जी । श्रीकृष्णे तूंची परिहृततृष्णे ॥ १ ॥ जीच्या उभयतटीं अपरिमित । तीर्थें असती शास्त्र । स्नानें पानें जीं पुनीत । करिती ऐसी मात । व्यासें वर्णियली

श्रीकृष्णे। तूंची प्रशमिततृष्णे ॥ २ ॥ अपार तव महिमा न च सीमा। लागे ती तूं परमा। पुर्विसि निजकामा निजनामा। घेतां देसी धामा। म्हणुनी वासुदेव श्रीकृष्णे। तुजला प्रार्थि अनुष्णे ॥ ३ ॥ आरति ओंवाळूं० ॥

---

१७८ आरती श्रीकृष्णेची

जय जय भगवति कृष्णे परिहृतजनतृष्णे ॥
नीराजयामि कृष्णे शमितत्रिविधोष्णे ॥ ध्रु० ॥
त्रिविधं पापं हर्तुं भवतीह समर्था ॥
त्रिविध तापं हर्तुं महतीह समर्था ॥
विविधं रिष्टं दातुं कान्यात्र समर्था ॥
विविधं हीष्टं दातु कान्यात्र समर्था ॥ जय० ॥ १ ॥
लक्तामर्पय भगवति कलये खेदहरे ॥
मत्तान्पाठय दुर्मतिविलये भेदहरे ॥
वित्तां मेऽर्पय सन्मतिनिलये भेदहरे ॥
सत्तां द्योतय भास्वति निलये वेदपरे ॥ जय० ॥२॥
भगवति कृष्णेऽनुष्णे कलये स्वामपदे ॥
स्वागमतृष्णे तृष्णे कलये स्व मपदे ॥
शिखरपर्यंत्यत्तवं स्मरणं ते वरदे ॥
निजवासुदेवदण्डिनि तिष्ठतु खलु परदे ॥ जय० ॥ ३ ॥

---

१७९ आरती श्रीअनसूयादेवीची

जय जय भगवति भास्वति मतिमति वन्द्यसति ॥
अनसूये सद्वदये तेऽस्तु नमोद्‌मवि ॥ जय देवी जय० ॥ १ ॥

या देवहूतिदुहिता कर्दममुनिजाता।
अत्रिमहर्षेर्दयिता त्रिभुवनविख्याता॥
श्रीदत्तदेवमाता,कान्ता श्रुतिगीता।
पातिव्रत्ये निरताऽऽतिथ्येऽप्यासक्ता॥ जय देवी जय०॥ २॥
धर्मंतुभावतो या स्वरया मृतकान्तं।
कौशिकमजीवयत्स्वयमपि लोकाकान्तं॥
कृत्वा लेभेऽनंतं च सुतं खलु कान्तं।
कुर्यादनसूया सा भजतां नोऽकान्तम्॥ जय देवी जय० ॥३॥
अनुजस्तनुजश्चाभूद्यस्या हरिरेषा।
साक्षाच्चैतन्यकला जगति श्रीवेषा॥
दोषानाशु स्मरतां हरतु शुभाशेषा-।
ननसूया गतदोषात्रतु नो हरियोषा॥ जय देवी जय० ॥ ४॥

---

१८० आरती नर्मदेची

जय जय नर्मद ईश्वरि मेकलसञ्जाते॥
नीराजयामि नाशितवापत्रयजाते॥ जय जय० ॥ १॥
वारितसंसृतिभीते सुरवरमुनिगीते॥
सुखदे पावनकीर्ति शंकरतनुजाते॥
देवापगाधितीर्थे दत्ताप्यपुमर्थे॥
वाचामगम्यकीर्ते जलमयसम्मूर्ते॥ जय जय० ॥ २॥
नन्दनवनसमतीरे स्वादुसुधानीरे।
दर्शितभवपरतीरे दमितान्तकसारे॥
सकलक्षेमाधारे वृतपारावारे।
रक्षास्मानतिघोरे मग्नान्संसारे॥ जय जय० ॥ ३॥

स्वयशःपावितजीवे मामुद्धर रेवे।
धीरं ते खलु सेवे त्वयि निश्चितभावे॥
कृतदुष्कृतदवदावे त्वत्पदराजीवे।
तारक इह मेऽविजवे भक्त्या ते सेवे॥ जय जय०॥ ४॥

१८१ आरती सूर्याची

जय भगवन् जय सवितर्ज्योतिर्मय भानो॥
आरती तव धीदीपक पञ्चेन्द्रियभानो ॥ ध्रु०॥

सृष्टिस्थितिलयकारण जगतां त्वं वन्दे॥
आत्मा त्वं जीवानां चालक भो देव॥
पालक सर्वज्ञस्त्वं साक्षी धीदेव॥
मयि करुणालेशं ते मुदमर्पय देव ॥ १॥

निमिषादिप्रलयान्तः कालस्त्वदधीनो॥
ग्रहगणतारानक्षत्रेशस्त्वदधीनः॥
लोकालोकगिरीशो परिकृतपरिचलन-॥
त्वां नौमि सदाहं भूसुरसुरसुमनः ॥ २॥

ऋग्यजुःसामसु गीतं त्वत्तेजोरूपम्॥
सर्वोपनिषद्भिस्ते संस्तुतचिद्रूपम्॥
सत्यज्ञानद्याघन सुखसागररूपम्॥
दर्शय मां तारय मां नय मां तव रूपम् ॥ ३॥

श्रीसूर्य त्वं चक्षुर्जगतस्त्वां स्तुत्वा॥
त्वत्तो ज्ञानं लब्ध्वा बुद्ध्वा तद्भूत्वा॥
श्रीयाज्ञवल्क्य ऋषिवर्यपदं जित्वा॥
जनकं मैत्रेयी संविदो हृद् भित्वा ॥ ४॥

सविता मे पश्चात्तात्सविता पुरतश्च ॥
सवितोत्तरतो मे स्यात्सविताऽधस्ताच्च ॥
सविता भूमानीशो रक्षतु नमनाथ ॥
वासुदेवसुपात्रं कुरु मां छात्रं च ॥ ५ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीकृत-
सूर्यनारायण आ० संपूर्णा ॥

---

१८२ आरती महादेवाची

(चाल—साधी)

जय सुखकारक तारक तारकजिज्जनक। जनकलुषांतक शंभो शंभो कुर्वधिक ॥ ध्रु० ॥ शुद्धस्फटिकप्रतिभ प्रतिभटदर्पहर। हर शिव परमसुदर्पक दर्पकदर्पहर ॥ हर मदघ गंगाधर धरशय देववर। देववरावरपावक पावकदृक्प्रवर ॥ जय सुखकारक० ॥ १ ॥ स्थित्युद्भवलयकारक कारकशक्तिधर। शक्तिधर द्वैमातुरमातुरभीष्टकर। करकलितपरश्वधमृग मृगधरतिलक हर। हर निजभक्तहितादर हरहर शक्तिवर ॥ जय सुखकारक० ॥२॥ स्वीकुर्वार्तिकयं शिव शिवयेदं विदश। दशकर पंचानन हर हर मदघं धीश ॥ धीशयनान्यो मत्तो मत्तो यदि पापः। पापहरोऽन्यो भवतो भवतोपद्नेश ॥ जय सुखकारक तारक० ॥ ३ ॥

---

१८३ आरती शंकराची

(चाल—आरती भुवन)

आरती ओवाळूं ईशा। तव पदा आपदाविनाशा ॥ ध्रु० ॥ कर्पूर-दुग्धफेनधवला। स्थिरचरभुवनपाला ॥ धाके द्वादिसि तूं काळा।

शेखर रुचिरदशकरा ॥ तारा मारासहरा भय हरुनी कर धरुनी वर करुनी भज परावरा ॥ १ ॥ गंगाधर उरगहार अहिपरिष्करा ॥ चर्मांबर गगनीरपूरसच्छिरा ॥ पंचवक्त्र मो त्रिनेत्र पार्वतीवरा ॥ काशीपुरकृतविहार तारकेश्वरा ॥ क्षुद्रा निद्रा तंद्रा परिहरुनी निज भजनी स्थिर करुनी ठेवीं मम हरा ॥ व्योमकेश० ॥ २ ॥ सर्वोत्तम मोक्षधाम तूंचि पशुपती ॥ शिवाधवा वासुदेवा देयिं सन्मती ॥ मद् अज्ञ अल्प मी कसि करूं स्तुती ॥ स्तवुनि वेद पाठनि खेद दोगिंग करी रती ॥ तेव्हां शर्वा सर्वा अविपर्वचि वससि हेंचि जाणुनि साचि नति करूं वरा ॥ व्योमकेश० ॥ ३ ॥

---

१८५ आरती महादेवाची

जय जगदीश्वर शंकर हर गौरीवर भो। नीराजये पद तव भव दववव शंभो ॥ ध्रु० ॥ देव यद् जगदुद्भवशेषे शक्तिधव। सदसद्दा सदाशिव न न चोभयमेव भव ॥ कारकशास्त्रयमपि भव नो न च कालजव। आकृष्य सर्वमव त्वं च सदैव ॥ १ ॥ स त्वं पर्यालोचक पतस्थास्येक ॥ उत्पत्तिस्थित्यंतक इहाकृतालोक ॥ अव्यक्तजीव-मूलक आविष्टात्रिक ॥ अंतर्यामी पालक आसेवितनाक ॥ २ ॥ पंचमुखो दशहस्ता मस्तकधृतसोम ॥ सोमार्यमाग्निनेत्रस्त्वद्दिसून सोम ॥ सोमादियज्ञभोक्ताऽवितसाधुस्तोम ॥ सोमस्तवप्रियोऽवतु निज-हृद्वासोम ॥ ३ ॥ ध्येय सद्गुरुपीठ साधिष्ठ गोष्ठ ॥ प्रिय पूर्वो त्तरकाष्ठ सर्वजनश्रेष्ठ ॥ आश्रितनदिकपृष्ठ श्रेष्ठ शितिकंठ। अहि भूषितप्रकोष्ठ वद विचेष्ठ ॥ ४ ॥ हतमायश्रितगेय निहृतेन्द्रापाय ॥ सत्सदचीगविधेय दर्शितमुपाय ॥ भक्त्यादेयममेय निर्जितदतय ॥ नीराजयष्टकाय गणेशसुतगेय ॥ ५ ॥

---

१८६ आरती श्रीविष्णूची

(चाल—सुंदरमुख तुंदि०)

पंचारति धरुनि हातिं म्हणुनि आरती। ओवाळिन मधुसूदन देयिं सन्मती ॥ ध्रु० ॥ नारायण भक्तशरण कमलजापती। अजित कृष्ण विजिततृष्ण आर्यगोपती ॥ जन्ममरणपाशहरण भुवनसत्पती। दुरकर्षण संकर्षण मुक्तसद्गती। तो हा, अघहा, मुरहा, दामोदर, निहतासुर, हो सुखकर पाहुनि आरती ॥ पंचारति० ॥ १ ॥ हरुनि अका निजभजका पाळिसी हरे। कधिं सवका आधि न सुखा सेविती सारे। तरि हरि कां त्या तवका दुःख गांजि रे। श्रीच्या धवा वासुदेवा रूप तव वरें ॥ दावीं ठेवीं ठेवीं वरकर शिरिं करिं मजवरि करुणा, देयिं यदिं रती ॥ पंचारति० ॥ २ ॥

---

१८७ आरती श्रीरामाची

श्रीराम जयराम जयजयराम वदे ॥ नीराजयामि तेऽच्युत परिहृतनतखेदे ॥ ध्रु० ॥ दशरथराजकुमारं विष्णोरवतारं ॥ कौशिकमखगोप्तारं चोध्दृतमुनिदारं ॥ शिवकार्मुकभङ्क्तारं सीताभर्तारं ॥ परिहृतभार्गवसारं वंदे श्रुतिपारं ॥ १ ॥ येनाश्रुत्य गुरूक्तं राज्यमपि त्यक्तं ॥ वनमाश्रित्य विरक्तव्रतो बहु कृत्तं ॥ रक्षोवृंदं छंदं सीतायाः परित्यक्तं॥ पूरयतो मारीचाभिधरक्षोमुक्तं ॥ २ ॥ सीताविरहार्तोऽदादृग्ध्रायापि गतिं ॥ कबंधहादात्प्रेम्णा शबरीतोऽपचितिं ॥ सुग्रीवेष्टकरोऽहन्वालीमतिनीतिं ॥ सीतावार्ता हनुमत्तो वै चास्य कृतिं ॥ ३ ॥ बध्वा भीताब्धिनुतोऽस्मभिरब्धौ सेतुं ॥ लंकामेत्य सवंशं पृथिवीभरहेतुं ॥ रावणमाजौ हत्वा सकपिः कृतमंतुं। लंकां तद्भ्रात्रेऽदात्तं नौम्यविकेतुं ॥ ४ ॥ नलनीलर्क्षांगदसुग्रीवार्यानुजयुतः ॥ सीतालक्ष्मणवातात्मजहनुमत्सहितः ॥ सहितः श्रीरामो नौ भवतु सदामहितः ॥ यतिवासुदेवविनुतोऽयोध्याराज्यरतः ॥ ५ ॥ श्रीराम० ॥

१८८ आरती परशुरामाची

भार्गवकुलावतीर्णो जमदग्नेस्तनयो । यः पचमोपि षष्ठो ह्यवतारो रविनयः । श्रीरेणुकात्मजः शिवशिष्यो, वरविजयः । सोऽस्मान् भार्गवरामोऽवतु सुंदरकायः ॥१॥ जय जय भृगुकुलदीपक भजकाभीष्टकर । करकलितपरश्वधशरपीठानिष्टहर ॥ ध्रु० ॥ त्रिसप्तवारं जित्वात्युद्धत्वमत्तरसा–पालान् खलान् प्रदत्ता संपूर्णापि रसा । कश्यपमुनये येनार्जुनशार्दूलरसा । चिच्छेदे योत्र लीला यस्यास्ते सरसा ॥ २ ॥ कोंकणदेशस्थेभ्यो विप्रेभ्यो भरया । कोंकणदेशान् प्रददौ सम्पाद्य च शक्त्या । रामः प्रसीदतूत्तमवीर्योऽस्मत्तरया । सत्या ध्यायेम सदा तस्य पदं भरया ॥ ३ ॥

१८९ आरती पंचायतनाची

जय सवितर्गजमुख नगतनये ईश हरे ॥ भेदावलिमपनेतुं ध्याये हृत्कुहरे ॥ ध्रु० ॥ बुद्धिप्रेरक सवितुर्नः सिद्धं रूपं ॥ ध्याये ह्यघहृत् श्रेष्ठं देवस्य च रूपम् ॥ प्राणेंद्रियहृद्बुद्धिप्रसिद्धगणरूपं ॥ रक्षति तस्माद्गणपतिरिति विश्रुतरूपम् ॥ १ ॥ मानससुखजडजातं यद्भासा रूपं ॥ भाति श्रुतिरिति देवी नगतनयारूपं ॥ एकादशसुखभासकमीशस्य हि रूपं ॥ श्रुतिसिद्ध शंकर इति भवहारकरूपम् ॥२॥ मानससुखदुःखानां हारकमजरूपम् ॥ हरिरिति वेदो ह्यवदत्सच्चित्सुखरूपम् ॥ ईशायनेकनाम्नां भासक तद्रूपं ॥ सत्यं मम मनसि हि कुरु सच्चित्सुखरूपम् ॥ ३ ॥ जय सवितर्गज० ॥

१९० आरती दक्षिणामूर्तीची

जय जय दक्षिणमूर्ते वेदशिरोगीते । नीराजयामि ते पदकमले सत्कीर्ते ।' ध्रु० ॥ चिन्मुद्रितकरकमलं चिंतितद विमलं । चित्तप्रेरक-

मीडे चिन्मात्रं हाकलं । चितिक्रियमविकारं क्षालितनिजशमलं। शमलं ददातु नोऽसौ ह्ववाप सकलं ॥ १ ॥ कर्पूरगौराभासं कैलासनिवासं । स्वोद्धृत्या भवतीर्णं भूमौ मृदुहासं । दर्शनमात्रेण हृतस्वीयजनत्रासं । वटतरुमूलनिवासं नौम्युद्धृतदासं ॥ २ ॥ मौनव्याख्याप्रकटितपरतत्त्वं रिपुह । योगिजनप्रियमघहं हृतनतजनमोहं । वं वासुदेवयतिरहमत्रिजमिव मवहं। वंदे दक्षिणमूर्तिं यातिसन्देहम् ॥३॥

---

१९१ आरती दक्षिणामूर्तीची

भगवन्नमोस्तु तेऽगतये। दक्षिणामूर्तये स्वगतये ॥ ध्रु० ॥ सनकादीनां संदेहं । हर्तुं जग्राह सुदेहं । यस्तं हृतनतसंदोहं । साक्षाच्छंकरं विदेहं ॥ (चाल) ॥ प्रणमामि हापितस्वमोहं। चिन्मुद्रितकरकमलं दुस्तरभवसागरहरमाचार्यवर्यमुद्गतये । तस्मै नमोऽस्तु सन्मतये ॥१॥ मौनं यस्य व्याख्यानं । प्रवयःशिष्यमोहशमनं । वर्षिष्ठवेष्टितं युवानं । मुद्रां चिन्मयीं दधानं ॥ (चाल)॥ अंगुष्ठतर्जनीयोगव्याजेन तु यो जीवेश्वरयोरभेदमनयोरेवासूचयद्धि कलये । तं त्वां नमोस्तु शिवकलये ॥ २ ॥ कैलासशासिनं सोमं । भूमावयतीर्णं सोमं । दक्षिणमूर्तिं प्रियसोमं । वमद वन्दे धृतसोमं ॥ (चाल)॥ यो मंत्रागमपि भक्तं, कृपया रक्षति शीघ्रं, संसृतिभीतिं हरति, प्रणतिं करोमि सरसतये तस्मै सद्विद्यापतये ॥ ३ ॥ करधृतपुस्तकचिन्मुद्रं । वन्दे देवं शिवाभिद्रं । भक्तावनार्थमस्वतंद्रं । वाहनमाभिव सुभद्रं ॥ (चाल) ॥ भद्र याति भक्तिमद्रूपो, यो निखिलेशो, विद्याधीशो, निर्वाणेशो, देवस्तस्मै यतिपतय, नम आत्माय महात्मने ॥ ४ ॥ वैराग्यवैलसंसिक्त। श्रद्धाभक्तिवर्तियुक्तं । भवदुद्धिपात्रनिहितं । विरोधमर्पये दीपं ॥ (चाल) मोहध्वांतहरास्मृतः, हृद्ग्रंथिलयः, संशयविलयः, कर्ममलयः, प्रभवति तेऽर्पये स्वगतये, दीपं सर्वेश्वरवगतये ॥ ५ ॥ येनुव्येव दाधिमास्या।

अभिमुखमस्य मूर्तिरस्याः । संचिंतनाद्गरीयस्याः । मुक्तिः सहापि यत्नमस्या ॥ (चाल) ॥ संसारसागरोद्धर्त्री, स वासुदेवानन्दयतीडयः, साक्षाच्छंभुः, सुरमुनिवंद्यो, दाक्षिणामूर्तिरार्तिहृतये, सेव्यः श्रद्धया सुगतये ॥ ६ ॥

१९२ आरती आचार्यांची

जय जय शंकर भगवत्पूज्यपदाचार्य । आर्यवरार्तिक्यमिदं तेऽस्तु जितानार्य ॥ ध्रु० ॥ त्यक्ते वैदिकधर्मेऽधर्मेरितमतिभिः । मतिभिर्निः क्षतिभिर्जैनैर्दुर्मतिभिः । व्याप्ते भारतवर्षे वर्षे सुमनोभिः । कृत ईशो योऽवातरदंशैः सुमनोभिः ॥ १ ॥ मंडनजयेन मंडनमकरोभ्निजकीर्तेः । परकायावेशाशंरनवद्यैर्वृत्तैः । हर्ता जगतश्चरितैर्दुरितघ्नैरार्तैः । मंत्ता ध्यानाद्गविदो यो निजसन्मूर्तेः ॥ २ ॥ अरुणेनेव ध्वांते विजिते स्खलवेन । प्राग्दुष्टजनेऽर्क इव प्रादुरभूद्येन । प्रस्थानद्योतेन प्रभुणा सुनयेन । विजितं द्वैतमरं तं वंदे विनयेन ॥ ३ ॥ श्रीपद्मपादवार्तिककृद्योदकहस्ता- । मलकप्रमुखच्छात्रेणानंता विजिता । शिथिलीभूता यूपस्तुतिरपि दृढतां नीता ॥ वाचां श्रीपीठस्थितिरविषयेणोपात्ता ॥४॥ व्यक्तीकृत्य सर्वां सवि-सूक्तिं यः स्वमुदे । सत्यवतीसुतसूक्तिं यश्चाद्वैतविदे । चतुरो व्यधान्मठान्यो दिक्ष्वाम्नायभिदे । तं वासुदेवद्वंद्वपद्मत्रिजमिव वंदे ॥ ५ ॥ जय जय शंकर भगवत्पूज्यपदाचार्य । आर्यवरार्तिक्यमिदं तेऽस्तु जितानार्य ॥

१९३ श्रीगुरुव्यासपीठदेवार्तिक्यं

जय जय सद्गुरुमूर्ते करुणामृतमूर्ते ॥
श्रीव्यास कृष्ण शंकर सचित्सुखमूर्ते ॥ ध्रु० ॥

श्रीव्यासकृष्णशंकरभगवत्पूज्यपदं ।
भूध्दतनतजनसज्जनतारकगुरुपादं ॥
वेदपुराणसुगीतं प्रत्यग्ब्रह्मपदं ॥
दातारं त्रातारं वन्दे श्रुतिपादम् ॥ १ ॥

आद्यगुरुं आद्यकविं चाद्याशिवं वन्दे ॥
श्रुतिसारं मतिसारं धीसारं वन्दे ॥
श्रुतिपारं धीपारं परपारं वन्दे ॥
शुद्धाद्वैतं हार्दं बोधं तं वन्दे ॥ २ ॥

भूभाराहसुतारं त्रिगुणात्मकरूपं ॥
भूत्वा कालिमलहारकरवांगं निजरूपं ॥
योऽर्पयतीशो भजके स्वसुखं निजरूपं ॥
तं व्यासकृष्णगुरुं वन्दे शिवरूपम् ॥ ३ ॥

वन्दे सनकचतुष्कं कपिलं गुरमूर्तिम् ॥
ऋषभं दत्तात्रेयं शुकनारदमूर्तिम् ॥
वन्देऽह संवर्तनपंचकगुरुमूर्तिम् ॥
तारय मां स्वात्मसुखं दर्शय हर दूर्तिम् ॥ ४ ॥

सुश्वेतकेतुदुर्वासोजडभरतं च ॥
रैवतसुधामदेवौ वन्दे स्वसुखं च ॥
द्रविडाचार्यं वन्दे गोविन्दपरं च ॥
गौडपादविवरणगुरुरूपाचार्यं च ॥ ५ ॥

सर्वंब्रह्मसुविद्याचार्यानपि वन्दे ॥
श्रीगुरुपरमगुरून् परमेष्ठिगुरून्वन्दे ॥
वन्दे परात्परान्गुरुगुरुरूपान्वन्दे ॥
अखिलब्रह्मसुविद्यानिधिशांतान्वन्दे ॥ ६ ॥

आत्मानमन्तरात्मानं वन्दे सततम् ॥
वन्दे परमात्मानं सर्वात्मसु ततम् ॥
ब्रह्म परं वन्देऽहं दोशिकदृग्विततम् ॥
दशदिक्पालकरूप हृदिदिशि मेऽस्तु ततम् ॥ ७ ॥

वन्दे सुभद्रपीठाधीशान्महेशान् ॥
दिक्पालान्वसुरुद्रादित्यान्विश्वेशान् ॥
यक्षान्भूतान्नागान् गन्धर्वाप्सरसान् ॥
शाश्विनिभिषजान्वन्दे भवस्याहं वरदान् ॥ ८ ॥

स्कन्दं ऋषभं शूलं कालं च महान्तम् ॥
दक्षादिगणांस्तां दुर्गां विष्णुं तम् ॥
वन्दे स्वधां च मृत्युं रोगान्देहस्थान् ॥
गणपतिमपश्च मरुतो देवान् दिक्संस्थान् ॥ ९ ॥

पृथिवीं गंगादिनदीः सप्तसमुद्रांश्च ॥
वन्दे मेरुं च गदां त्रिशूलं वज्रं च ॥
वन्दे शक्तिं दण्डं खड्गं पाशं च ॥
वन्दे चाङ्कुशमेतत्सोमादीनां च ॥ १० ॥

वन्दे गौतमभारद्वाजौ ऋषिवर्यौ ।
विश्वामित्रं कश्यपजमदग्नी चार्यौ ॥
वसिष्ठमत्रिमरुन्धतिं सप्तर्षिं सभार्यं ॥
वन्देऽहं परमगुरुमद्गुरुवर्याचार्यम् ॥ ११ ॥

कौमार्यै सुभाक्ष्यै वाराह्यै च नमो ॥
वैष्णव्यै चामुण्डायै देव्यै च नमः ॥
माहेश्वर्यै च नमः सत्यै सततं नमो ॥
वैनायक्यै देव्यै चास्तु नमः ॥ १२ ॥

करवी सव वाडीक्षेत्रीं। रामकवीशाकरवीं पाळी पूजारी ॥ ५ ॥ आजानुबाहु मूर्ति सुविशालचि छाती। ज्याची तो हा मौनी पसरुनि सत्कीर्ति। ऽयधिकशताब्दीं सोडीं वाडीवरि मूर्ति। तो संतत निवसे निजभक्तांच्या चित्तीं ॥ ६ ॥

---

१९५ आरती श्रीदत्ताची

जय तत्त्वज्ञाननिदान। अनसूयात्रिनंदन। त्वत्पदपद्मावरून। पंचप्राण ओवाळीन ॥ ध्रु० ॥ करिं कृपा मायबापा। वारी सर्व पापा तापा। निजमार्ग करी सोपा। अनुकंपा पूर्ण करून ॥१॥ जें अत्यद्भुत तव रूप। तें ह्या चित्तीं आपो आप। राहो जें काम कोप। उपशमवी प्रगटून ॥ २ ॥ तपश्चर्या हे आमुची। त्वत्स्मृती नित्य होवो साची। दुर्वासना मनाची तुटवी हेंचि देईं दान ॥ ३ ॥ गुण गावे तुझे गावे। अनासक्तिनें मीं वागावें। सत्संगा आदरावें। मज द्यावें हें वरदान ॥ ४ ॥ अनुरक्ती त्वत्पदीं व्हावी। विषयीं विरक्ति व्हावी। कष्ट येतां धृति व्हावी। सेवा करवी घे हातून ॥ ५ ॥ तार तत्सत्ब्रह्मार्पण। असो संपूर्णाचरण। दृढ धरूं तव चरण। न मला त्वदन्य शरण ॥ ६ ॥ जय तत्त्वज्ञाननिदान० ॥

---

१९६ आरती श्रीदत्ताची

(चाल—आम्हांवरि कां सखे)

ओवाळूं आरती यतिपतिला । ध्रु० ॥ अत्रिसदनीं वनीं भिक्षुसे होउनी स्वांगनाप्रार्थनासाठिं विधिविष्णुहर कोटिरविभासुर आले ते बाळ झाले भले हे वयाला ॥ आरती यति० ॥ १ ॥ तो त्रिमूर्त्यात्मक लोकसंरक्षक कर्ता हर्ता भर्ता दत्त भवभी हरी चित्तशुद्धी

करी वारि निजभजकभीती हरी दयाळा ॥ आरती यति० ॥ २ ॥ भिक्षु होउनि मठीं वससि कृष्णातटीं संकटीं देसि भेटी शेवटीं भाविकां सेवकां वासुदेवा न कां हा न ये प्रत्यय न्याय कैसा हा बोला भला ॥ आरती यतिप० ॥ ३ ॥

१९७ आरती श्रीदत्ताची

(चाल—होयी सावधान० राग हमीर कल्याण)

ओवाळूं आरती । आतां विषयीं ठेवुनि उपरति दत्तिं ठेवुं रती ॥ ध्रु० ॥ निर्गुणरूपा दत्तात्रेया देहत्रयवाती ॥ वासनाज्ययुत वेदचुनी संविदीपीं करूं आरती ॥ ओवाळूं० ॥ १ ॥ जीवें भावें ही करितां आरती रमली निजरूपें मती ॥ द्वैतध्वांता दडपुनि निगुती भासली स्वयंज्योती० ॥ ओवाळूं ॥ २ ॥ सच्चित्सुखमय वासुदेव हर्षुनि करितां आरती ॥ परिपूर्णचि दे निजरूपघनतति ठेवुनी प्रीती ॥ ओवाळूं० ॥ ३ ॥

१९८ आरती श्रीदत्ताची

अनसूयानंदना तुज ओवाळूं आरती ।
अनसूयानंदना मज निज चरणीं दे रती ॥ ध्रु० ॥
सर्वात्मा तूं असोनि वससी या माहुरीं ।
निजदासा भेट द्याया भिक्षा कोल्हापुरीं ।
वससी या विद्यावासा सह्याद्रिगिरिवरी ॥ अनसूया० ॥ १ ॥
निजभजका भेट देसी निजनामोच्चारणें ।
कलिमाजीं धावती तुज दत्ता या कारणें ।
जाणुनि हें तुजपाशीं केलें म्यां गाऱ्हाणें ।
निजचरणा दावि दाहुनि नच दुसरें मागणें ॥ अनसूया० ॥ २ ॥

यतिरूपा घेउनी तूं वससी कृष्णातटीं ।
निजदासा भेट धाया जागृत तूं संकटीं ।
प्रत्यक्ष गाणगापुरीं दिससी दासा मठीं ।
समजुनि हें वासुदेव तुज जोडी करपुटी ॥ अनसूया० ॥ ३ ॥
करिसी तूं स्नान नित्य प्रेमें काशीपुरीं ॥

१९९ आरती श्रीदत्ताची

जय जय दत्तात्रेया जय आत्मारामा ।
वाढविसी तूं भक्ती देउनि निजमहिमा ॥ ध्रु० ॥
नवविध भक्ती केवळ होय वशीकरण ।
होवा प्रणयाख्य गुणें चढचि तव चरण ॥
क्षणभर न जासी यास्तव सोडुनि भक्तजन ॥
तूझ्या स्वातंत्र्याला त्यास असो नमन ॥ १ ॥
संपद्दार्तीहि नको आम्हा भुक्ति नको ॥
प्रौढी गुरुत्वहि नको पूज्यपणाहि नको ॥
लोकोत्तरगुणगणयुत भगवान् चित्तिं टिको ॥
यासाठीं हा जीव त्रिकरण तेंहि विको ॥ २ ॥
जय जय दत्तात्रेया जय आत्मारामा ॥
वाढविसी तू भक्ती देउनि निजमहिमा ॥

२०० आरती श्रीदत्ताची

(चाल—सुदरमुख०)

नीराजन ओवाळिन अत्रिकुमरा। मयभंजन मनरंजन जय दिगंबरा ॥ ध्रु०॥ मयमार्जन नयदर्शन तूं कृपाकरा ॥ भववर्जन अघ-

मर्जन पाहि मां हरा ॥ पिशुनार्दन रिपुमर्दन अभयवरकरा ॥ दत्ता मत्ता चित्ता भवहरणीं तव चरणीं ध्रुव करुनी ठेविं सुखरा ॥ नीराजन० ॥ १ ॥ कृष्णातटिं रम्य मठीं वससि सुंदरा । जे संकटिं याहति मिठि देसि त्यां वरा । मी हिंपुटि झालों पोटिं भिवुनि संसारा ॥ मूर्खा रंका हा को पाहसिना बाहसिना भावसिना सकलमलहरा ॥ नीराजन० ॥ २ ॥ दत्त सदा मत्तमदा हरुनि रक्षितो । व्यक्तमदा अव्यक्तपदा सतत दावितो । भक्त पदासक्त सदा वासुदेव तो ॥ तरि कां सुमुखा न सुखा पावतसे कां हो असें म्हाणे कसें योल सुरकरा ॥ नीराजन० ॥ ३ ॥

---

२०१ आरती श्रीदत्ताची

करितों प्रेमें तुज नीराजन स्थिरवुनियां मन । दत्तात्रेया सद्गुरुवर्या भावार्थेकरुन ॥ ध्रु० ॥ धरणीवर नर पीडित झाले भवरोगें सर्व ॥ कामक्रोधादिक रिपुवर्गें व्यापुनि सगर्व ॥ योग याग तप दान नेणती अक्षतांहि अपूर्व ॥ सुलभपणें निजभजनें त्यासी उद्धरि जो शर्व ॥१॥ अत्रिमुनीच्या सदनीं तीनी देव भुके येती ॥ भिक्षुक होउनि अनसूये-प्रति बोलति त्रयमूर्ती ॥ नग्न होउनी आम्हां प्रति या अन्न असें वदती ॥ परिसुनि होउनि नग्न अन्न दे तंव ते शिशु होती ॥ २ ॥ दुर्वासाभिध मोनी जाहला संभुप्रमथेंद्र ॥ ब्रह्मदेव तो झाला चंद्र तो-उपेंद्र ॥ दत्तात्रय जो वीतनिद्र तो तारक योगींद्र ॥ वासुदेव यतिरत्न चिंतुनी हो नित्यानंद्र ॥ ३ ॥ करितों प्रेमें तुज नीराजन स्थिरवुनियां मन । दत्तात्रेया सद्गुरुवर्या भावार्थेकरुन ॥

२०२ आरती दत्ताची

आरति करूं भवदवद्व भाविक निज भजकां। अनुकंपी जो उद्धरि नरहरि दत्तात्रय लोकां ॥ ध्रु० ॥ निज भजकांचा आमुचा साचा असशी कनवाळू ॥ तुजसम मंगलधामा परमा नेणोंचि कृपाळू ॥ तूं अघहारक तारक कारक गणपाळू ॥ परम कृपाळू तूं स्नेहाळू तारिसि निजलोकां ॥ १ ॥ अत्रिमुनीच्या भावा भुलुनि होवनि हृदयीन ॥ अनसूयेचे उदरीं जो धरी अवतार संपूर्ण ॥ दत्तात्रेय यतीश्वर ऐसें मिरवी अभिधान ॥ वासुदेव यच्चरण चिंतुनी पावन करि लोकां ॥ २ ॥ आरति करूं भवदवद्व भाविक निज भजका ॥ अनुकंपी जो उद्धरि नरहरि दत्तात्रय लोकां ॥

---

२०३ आरती दत्ताची

आरती दत्तात्रेया। ओंवाळूं तुझिया पायां। जय जय योगिवर्या। करुणासिंधो गुरुराया ॥ध्रु०॥ अत्रीला वर देवोनी। गुणातीत तूं असोनी त्रिगुणात्मक तूं होवोनी। वारिसि भजकांची माया ॥१॥ कृतवीर्यात्मज अर्जुन। भावें धरी तव चरण। योगर्द्धि त्या देऊन। केला पावन त्वां दया ॥२॥ प्रल्हादें धरितां पाद। त्याचा वारिसि खेद। यदुराजाचाही भेद। वारिसि वेदसुगेया ॥ ३ ॥ भाविक जो विष्णुदत्त। तव पदिं ठेवी दृढ चित्त। त्या देशी अक्षय वित्त। अनियत्तगुणा तूं आर्या ॥ ४ ॥ सोडूनि भववैभव। जोडूनि भाववैभव। पदीं रंगे वासुदेव। त्यावरि करी वरी दया ॥ ५ ॥ आरती दत्तात्रेया। ओंवाळूं तुझिया पायां। जय जय योगिवर्या। करुणासिंधो गुरुराया ॥

---

२०४ उपनिषद् आरती

ईशावास्यमिदं भवता त्यक्तेनात्मसुखं नित्यं ॥ भुंजीयाद्यदिहानित्यं नेक्षे कस्य स्विदसत्यं ॥ कुर्वन् वर्षशतं कर्मासक्तो जीवतु चात्महनस्तु भ्रमं ॥ प्रयांतु कोऽपि समुच्चिनोतु कृत्यं कांक्षे ते पदं हि सत्यं ॥ १ ॥ केनेषितं त्वदन्येन मन आधीश धीशयेन ॥ भवता करणकरणेन व्यापृतिरेषा संगेन ॥ घटतेऽविदितविदित पर ते उशन् ह वै पर ॥ मेऽत्र तु पामर आद्य परात्पर शरण त्वमेव मे सत्यं ॥२॥ यो हि सुकेशाद्यैः पृष्टो ब्रह्मा देवानामीष्टे तत उदिता विस्पष्टा श्रेष्ठा यद्विद्या प्रेष्ठा ॥ॐ मित्येतदस्य रूपं शिक्षाभिज्ञः कोशपरज्ञो यो वेत्ति ज्ञः स त्वं प्रत्यगभिन्नः सत्यज्ञानाद्यात्मासि हि तथ्यः ॥ ३ ॥ आत्मा वा एतदीरितवेँ प्रज्ञानात्मा त्वमपूर्वं यं श्वेतकेतवे वेदपूर्वं आहणिरूचे ऋतगर्भं यं त्वां जनको वैदेहो याज्ञवल्क्यतः स्वद्युक्तिलसत्वां विनतो नीराजयामि नित्यं श्रुतिशिरोरत्नैरिह सत्यं ॥ ४ ॥

---

२०५ आरती श्रीदत्ताची

जय मायामय कायलयपर यतिवर्या ॥ वाक्यान्वेष्या ध्येया सच्चित्सुखनिलया ॥ ध्रु० ॥ ज्यातें पाहति ऐकति जाणति हे हुंगती । कर्में करिती ज्याला प्रज्ञानचि म्हणती । ब्रह्मादिक चेतनि चिति जें ब्रह्म वदती । तें प्रज्ञान ब्रह्मचि मयि तूं त्र्यमूर्ती ॥ १ ॥ परिपूर्णात्मा राहुनि जो विद्वन्मूर्ती । धीसाक्षित्वें स्फुरतो अहमिति ज्या वदती । जो स्वत एव सुपूर्ण ब्रह्म जया म्हणती । तो मी ब्रह्म असें हें ठरवा मच्चित्तीं ॥२॥ सनामरूपवर्जित अद्वय एक सदा । जो ज्या तद्रोरुति जो श्रोत्यासचि वरदा । देहाद्यतीत ज्याला त्वं म्हणति अभेदा । तो तूं आहेस असें लक्षूं आनंदा ॥ ३ ॥ स्वप्रभ अपरोक्षत्वें हा असें ज्या वदती । अभिमानादि प्रत्यग् आत्मा जो म्हणती । जें दृश्य

जगत्तत्त्व ब्रह्म असें कथिती । तो हा आत्मा ब्रह्मचि तूं देवज्योती ॥४॥ फिटले संशय तुटले हृद्ग्रंथी सुटले । कर्मौघपाश हटले विटले क्लेश भले । रुपले मृतिशोकादिक तूं शिष्यां कळलें । जेव्हां अद्वय एक ब्रह्मज्ञानबळें ॥ ५ ॥ जय मायामय० ॥

२०६ आरती श्रीदत्ताची

आरति ओवाळूं अनसूया-। तनया दत्तात्रेया ॥ आरति ओवाळूं ॥ ध्रु० ॥ सर्वांतरिचें जें निजगूज । साक्षिभूतचि तेज । संसारवृक्षाचें आदिबीज । तो हा सद्गुरुराज । चिरजब्रह्म जया म्हणति सदा । श्रीगुरुदत्तात्रेया ॥१॥ सात्त्विक हृदय हें आरती । निजकर्माच्या वाती । विवेकस्नेहानें त्या भिजुती । भिजवुनि ज्ञानज्योती । पाजळुनि पेटविल्या । ओवाळाया श्रीगुरुदत्तात्रेया ॥ २ ॥ आरति उजळीतां हा चित्ता-। मध्यें तिळभर ध्वांता । वावहि नच मिळतां हृदयस्था । आलि निमेष न जातां । सोहं प्रकाश हा हो सदया । श्रीगुरुदत्तात्रेया ॥ ३ ॥ प्रकाश आरतीचा हा थोर । सबाह्य अभ्यंतर । मीतूंपण हाचि अंधकार । जाळुनि झळके फार । वेगळा वासुदेव तेथुनिया । नोहे दत्तात्रेया ॥४॥ आरति ओवाळूं अनसूया-। तनया दत्तात्रेया ॥

२०७ वेदान्तपरनीराजनम्

नीराजयामि तऽमाये दत्तात्रेयपदे अभये ॥ ध्रु० ॥
यस्मिन्क्षणप्रभालोका लोकोत्पादके न भाति ।
भासितवारको मृगाङ्को नार्को भासितोऽपि भाति ॥
(चाल) नत्वा महानुभ व त त्वा । तिमिरवारण, दीप्तिकारण,
द्योतितेक्षण, दीप दर्शयामि गतये नमस्ते साधूनां पतये ॥नीरा०॥१॥

सोपाधिको यदालोको, नात्र स पावको विभाति ॥
लोकप्रकाशकोऽयमर्कोऽप्येको यत्र नैव भाति ॥
(चाल-) अनुभात्येतमेव भातं। निखिलं जगति, श्रुतिरिति वदति, स्मृतिरपि च सती तस्मै नमोऽस्तु जितकल्मये ॥ नीरा० ॥२॥
ईदृश एव तव ब्रह्मन् हृद्वाङ्मार्गातिगमहिमन् ॥
स्वप्रभ चारमरते भगवन्, दीपैःस्तवैश्च किं भूमन् ॥
(चाल-) भक्त्याथाप्यमेयधामन्, जलधय आपो, रवये दीपो, नृभिरिव तापोपशमोयमर्प्यते हरये, तुभ्यं संसृतेररये ॥नीरा० ॥३॥
न त्वं प्रवचनतो लभ्यस्त्वं न च मेधयापि लभ्यः ॥
बहुना श्रुतेन नो लभ्यस्त्वितरैर्योगैर्न हि लभ्यः ॥
(चाल-) स त्वं ह्येकभक्तिलभ्यः। श्रुतिरिति वदति, स्मृतिरपि भवति, प्रमितिर्भवति, ह्येकान्तभक्तिमेवमभये,चेत्थं प्रार्थये सुगतये ॥नी०॥४॥
एषु त्वमेव भूतेषु स्थिरचरजङ्गमात्मकेषु ॥
गूढोऽस्यात्मा त्वं तेषु श्रेष्ठेषु चापि मानवेषु ॥
(चाल-) स्पष्टं प्रकाशसे नातः। सूक्ष्माग्र्यमतिः, संज्ञकवृत्ति, व्याप्ता वासुदेवहृदये, मदीये दीप्त एधयमाये ॥ नीरा० ॥५॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचितं वेदान्तपरनीराजनं संपूर्णम् ॥

---

२०८ आरती भोजनपात्राची (शिरोळ)

जय जय सद्गुरुभोजनपात्रा सुपवित्रा। निरंजन दत्ता करि करि शुचि मम गात्रा॥ ध्रु०॥ मध्यान्हीं द्विजसदनीं श्रीगुरु येवोन। शिरोळग्रामीं कामीप्सितदावे अन्न। मागति वेल्हां भोजनपात्र नसे म्हणुन। ब्राह्मणि वदतां गुरु तुज घेती आदरुन॥ १॥ प्रणवें

प्रोक्षुन विजवरि ओंकारा लिहुन। भिक्षा करावया प्रभु सिद्धचि होऊन। राहति तेव्हां द्विजसति कन्हेर वाढून। दे यावनात्मय ती प्रेमभरें करुन ॥ २ ॥ प्रसन्न होवुन श्रीगुरु मिटक्या मारुन। भुरकिति निजहस्तें ज्या अद्यापि न हवन। तृप्त करी तो भुरकुन तृप्तचि होऊन। सर्वांसि तृप्त करिती कौतुक दाऊन ॥ ३ ॥ तें तूं गुरुकरशाखाचिन्हित जें असशी। आठाहि सिद्धी नवनिधि राबति तुजपाशीं। भजकाच्या तूं सर्वहि कामा पुरवीशी। अमांत अन्नपूर्णा निवसे तुजपाशीं ॥ ४ ॥ दारिद्र्यदुःखपीडारोगादिक हरिसी। भजकाचीं तूं यास्तव गुरु वरवत घेसी। नित्य त्रिकाळ अर्चन वरदान्हि देसी। हो वासुदेव यतिमति दृष्ट तुझ्यापाशीं ॥ जय जय० ॥ ५ ॥

२०९ आरती भैरवाची

इदमार्तिक्यं स्वीकुरु जय जय भैरव ते, मन्तुः प्रपदे नीराजय उत्तमकीर्ते ॥ ध्रु० ॥ वादें भिडतां विधि हरि शिव आला त्यांतें। सुरपति अवमानी मग शिक्षाया त्यांते ॥ देवें भैरव निर्मुनि पञ्चम शीर्षातें। वामकरें तोडवुनी सोड म्हणे विधितें ॥१॥ नंदन हें न बरें त्वां केलें करिं शिरतें। दन्तुर घेवुनि भिक्षा करिं जा तीर्थातें ॥ सत्वर वैकुंठी ये विष्वक्सेनातें। रगडी तृप्त करी हरि निज रक्तें त्यातें ॥२॥ स्वच्छन्दें घे विधिशिर विष्वक्सेनातें। तीर्थीं काशीमध्ये विष्वक्सेनातें ॥ कुवा पडलें तेथें विधिशिर तें। तात्कालिक विशेषें वर दिधला त्यातें॥ ३॥ भैरवपूजेवांचुनि सफल न यात्रा ते। रक्षीं क्षेत्रा जेथें पडलें विधिशिर तें ॥ वन्द्य कपालविमोचन तारक तीर्थचि तें। स्यन्दयशःप्रवाह क्षेत्रप नमुं त्यातें ॥ ४ ॥

इति श्री० प० प० श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वतीयतिविरचित भैरवार्तिक्यं समाप्तम् ॥

आरत्यानंतर प्रार्थना

२१० धांवा–(चाल-बाळा जो जो रे)

उद्धरिं गुरुराया। अनसूया–तनया दत्तात्रेया॥ ध्रु० ॥ जो अनसूयेच्या, भावाला भुलुनियां सुत झाला ॥ दत्तात्रेय अशा नामाला मिरवी, वंद्य सुराला ॥ तो तूं मुनिवर्या, निज पायां, स्मरतां वारिसि माया ॥१॥ जो माहूरपुरीं शयन करी, सह्याद्रीचे शिखरीं॥ निवसे, गंगेचें स्नान करी, भिक्षा कोल्हापूरीं॥ स्मरतां दर्शन दे, वारि भया, तो तूं आगमगेया॥ २॥ तो. तूं वांझेसी, सुत देसी, सौभाग्या वाढविसी॥ मरतां प्रेतासी जीवविसी, सद्वरदाना देसी। यास्तव वासुदेव तव पाया, धरि त्या तारीं सदया॥ ३॥ उद्धरिं गुरुराया० ॥

२११ गुरुस्तुति (गाणगापूर)

जो सत्य आहे परिपूर्ण आत्मा। जो नित्य राहे अदितप्रभात्मा॥
ज्ञानें जयाच्या नर हो कृतार्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ १ ॥
अखंड आत्मा अविनाशि दत्त। तया पदीं लाविति जे स्वचित्त॥
चित्तभ्रमा सोडिति ते कृतार्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ २ ॥
जो जागृतिस्वप्नसुषुप्तिसाक्षी। जो निर्विकारें सकलां निरीक्षी।
चीक्षी परी ज्यासि नसे निजार्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ३ ॥
जलीं स्थलीं सर्वहि वस्तुमाजीं। व्यापूनि राहेचि तयासि राजी॥
जो ठेवि भावें नर हो कृतार्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ४ ॥
जें दृश्य तें रूप नसे जयाचें। दृश्यांत राहे अविकारि ज्याचें॥
स्वरूप तोची अविनाशि अर्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ५ ॥

दृश्यासि घेतां न च घेववे जें। स्वरूप तत्स्थ प्रभुचें स्वतेजें ॥
स्वयें प्रकाशे जगिं जो परार्थे। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ६ ॥
असोनि सर्वत्र गुरुप्रसादा–। विना न लागे कधांहि खेदा ॥
भेदाचि वार्ता करि जो अपार्थ। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ७ ॥
अनन्यभावें भजतां अनन्य–। लभ्य प्रभू जो न च होयि अन्य ॥
संन्यस्तसर्वेप्रणतारणार्थं। तो पूर्ण आनंद गुरू समर्थ ॥ ८ ॥
मागे तुकाराम तयासि दत्त। दे वासुदेवा करुनी निमित्त ॥
हें स्तोत्र चिन्मात्रपदा समर्थ। याया हराया सकलाऽप्यनर्थ ॥ ९ ॥
गाणगापुरिं अठ्ठाशें सत्तावीस शकामधीं। वदेलें स्तोत्र हें आधिव्याधि हारि हरी सुधी ॥ १० ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता गुरुस्तुतिः ॥

भामिनीषट्पदी (कर्नाटक वृत्त)

निर्गुणात्मक विश्वव्यापक। कलिमलांतक कालकंटक। धन्य सद्गुरु भक्तवत्सल दत्त अवधूता। सगुण होवनि पूर्ण करिशी। भक्तवांछा विमलतेजाऽऽ–। नंदमूर्ते नमः श्रीगुरुदत्त अवधूता ॥ १ ॥

---

२१२ श्रीगुरुकरुणाष्टक (कामदा वृत्त)

श्रीगुरो निराकार निर्गुणा, स्वामि सच्चिदानंद कारणा ॥
अद्वयाऽव्ययाऽनंत मानदा, हंसमानसा ते नमः सदा ॥ १ ॥
भूतळावरी दैवतें अती, स्वच्छ जाहलीं देखुनी मती ॥
कर्म कोणतें धर्म आपला, हें कळावया जीव तापला ॥ २ ॥
ज्ञान भक्ति वैराग्य सर्वथा, सद्गुरूकृपेवांचुनी वृथा ॥
बोलती असें थोर थोर जे, तारिले पदाच्या तुझ्या रजें ॥ ३ ॥

योगयागविद्याकलागती, मंत्र तंत्र ना सिद्धि पावती ॥
सद्गुरूविणे याच कारणें, सद्गुरो तुला हाक मारणें ॥ ४ ॥
धन्य सद्गुरू दत्तस्वामिया, भक्तसंकटीं दाविसी दया ॥
तारिसी अनाथासि माविका, हे भवाब्धिच्या सुज्ञ नाविका ॥ ५ ॥
जाहला असे व्यर्थ जन्म हा, निर्मिलीं बहू पातकें महा ॥
मायदृष्टिनें कोण पाळिल, तूंजवांचुनी कोण तारिल ॥ ६ ॥
वर्णिली तुम्ही सत्कथानकें, नामधारकालागि तारकें ॥
शोधिती जनालागि कामना, सिद्धि पावती सर्व कामना ॥ ७ ॥
तूझिया रूपें मानमान्यता, होतसे जगीं हें न अन्यथा ॥
स्वाक्रपाश्रितोद्धुराप्रती, कल्पवृक्ष मानूनि पूजिती ॥ ८ ॥
श्रीगुरो तुझी मानवी तनू, हंसरूपिणी सिद्ध आसनू ॥
दंडपात्र काषाय अंबर, अंतरीं वसो दे निरंतर ॥ ९ ॥
देइ दर्शना हे कृपाकरा, तारिं विश्वनाथा कृपाकरा ॥
पाठका सदा सौख्यसंपदा-युक्त पूरवी हेतु कामदा ॥ १० ॥

उपेंद्रवज्रा वृत्त

गुरो तुझी ही पदवारिधारा, धुवो सदा कायिक दोष सारा ।
सदैव माझे मन वाणि शुद्ध करो, तुझें नाम पवित्र सिद्ध ॥ १ ॥

---

२१३ श्रीदत्तप्रार्थना (कामदा छन्द)

व्यर्थ दृष्टि मी सांडुनी त्रपा । वाहतों तुला व्या नये कृपा ॥
रंक पापि मी तूं रमापती ॥ तें कसी मशीं होय संगती ॥ १ ॥
माझे अंगणीं घेवडा नसे । वांझमहिषिचें दूधही नसे ।
वाळतें जरी दारिं या मढें । धांवतें तुझें चित्त योकडें ॥ २ ॥

असतीच निंदा मदंतरीं । होति फावती तूज वा तरी ।
जाहला न विद्यामद मरा । फावती कशी होय वा तुला ॥ ३ ॥
ताडिते जरी चोर हें शिर । धांवता तरी हो मुनीश्वर ।
गांजिती जरी क्रूर सुंदरी । वाहतास तूं या मला तरी ॥ ४ ॥
वा दिवाळिचा ये जरी क्षण । ये त्वदागमा योग्य कारण ।
राज्य असतां तूं पहावया । येसि वा नसें तें कपाळिं या ॥ ५ ॥
कर्में माझिया आण घातली । या तुला तरी ती करी खुली ॥
दीनदया विना येसि ना जरी । अर्पि सत्य सर्वस्व ते करीं ॥६॥
कामकाक हा त्वत्पदीं वसे । यास्तव तुझा आगम नसे ।
भक्तमानसहंस शीघ्र या । कामकाक जाईल उडोनिया ॥७॥
माझि आण दया असे तुला । दावि पाउला कीर्तनीं मला ।
जीवनाविना मीन तळमळे । तुजविणें तसा येथ मी लोळे ॥८॥

२१४ श्रीदत्तदिनचर्या

अनसूयानंदरत्न अवधूत दिगंबर ॥
त्रिमूर्ति जो योगिवर अत्रिपुत्र महेश्वर ॥ १ ॥
कधीं योगी कधीं भोगी कधीं नग्न पिशाचसा ॥
काशीमधें स्नान करी ध्यान तें गाणगापुरीं ॥ २ ॥
कुरुक्षेत्रीं आचमन धोपेश्वरीं विलेपन ॥
संध्या करी कन्हाडांत भिक्षा कोल्हापुरांत जो ॥ ३ ॥
भिक्षा सातापुरीं सारी पढरींत सुगंधि घे ॥
असी फेरी नित्य करी संध्या पश्चिमसागरीं ॥ ४ ॥
वसे सह्याद्रिशिखरीं निजे जो माहुरीपुरीं ॥
स्मरतां भेट दे दत्त तो चित्तगत सर्वदा ॥ ५ ॥

२१५ श्रीदत्ताटक

दोधकवृत्त तुझें यश गाया । बोधकरा रुचतें गुरुराया ।
साधक बाधक कांहिंच नेणें । साधकना मज सत्वर देणें ॥१॥
बोधक हे कविता अखिलांतें । चोदक तूं करि तादृश हेते ।
प्रेरक नाहीं तरी मग आशा । मोदक केवळ खास परेशा ॥२॥
अत्रिसुता अजिता भगवंता । तूं त्रिगुणात्मक तारक दत्ता ।
तारिं मला विमला अनसूया–। पुत्र पवित्रचरित्र सुगेया ॥३॥
तूं सकलात्मक शोक निवारी । तूं मन दोष अशेष निवारी ॥
तूं भववारिधिपासुनि तारीं । तूं परमार्थद एक सवारी ॥४॥
कोण दयाळु नसे सम दाता । तूं शमवी मम चंचल चित्ता ।
आजि तुझ्या पदिं ठेवुनि माथा । प्रार्थितसें अजि तारिं अनाथा ॥५॥
पापि जरी परि नाम तुझें मी । गात असें मग पापि कसा मी ।
नाम न वारिल पातक ऐसें । कोण करील किं पातक तैसें ॥ ६ ॥
हें समजूनि मदंवर धीर । नामिं तुझ्या धरि होवुनि शूर ।
कुंजरशौचवदन्य उपाय । नाम समूळचि वारि अपाय ॥ ७ ॥
काय वदूं घडलें किति पाप । अक्षय देयिल जें बहु ताप ।
आसुर जो निजरूपचि चोरी । सर्व तयावरि ये अघ भारी ॥८॥
हें समजूनचि बोलत वासु देव सरस्वति जोंवरि सासु ।
तोंवरि गावु सुनामचि तूझे । वारि शिरोगत पातक ओझें ॥९॥

इति० दत्ताष्टक ॥

२१६ श्रीगंगाष्टकम् ॥

न जाणे मी धर्मा न च विहित कर्मा अवगमा ॥
न जाणे मी शर्मा न च विहित आचार महिमा ॥
कुकर्मासी कामाकुलित कृतकर्माचि सुभगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ १ ॥
न केव्हांही येथें सुकृतलव संपादित असे ।
न पूर्वींचें कांही सुकृत पदरीं भासत असे ॥
पुढेंही श्रेयाची गति न च दिसे खास मज गे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ २ ॥
न साधूच्या संगा क्षणभरि धरी भक्ति न कधी ।
सुतीर्थक्षेत्राची पद्वि धरवी ती हि न धरी ॥
न देवाचे द्वारीं क्षणभर ठरे देवि सुभगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ ३ ॥
न केलें बैसोनी क्षणभरि पुराणश्रवणही ।
कुकर्मांच्या गोष्टी करुनि वय नेलें सकलही ॥
करा वाळीं नेमें हरिभजन तेंही न सुभगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ ४ ॥
असा हा मी पापी शरण तुज आलों हरिसुते ।
तुं या वारी पापा शमवि मम तापा सुरसुते ॥
तुझा हाती घेतां मग मजासि कांहीच न लगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ ५ ॥
महापापी तुझ्या अमृतजलपानेंचि तरले ।
सुकृत स्नानें गेले उपरि न च तेही उतरले ॥
असें मी ऐकोनी अयि शरण आलोंचि तुज गे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥ ६ ॥

त्रितापघ्नी ऐसें निजविरुद तूं पाळि सदये ।
त्रितापघ्नी ऐसें यशहि तव सांभाळि सुनये ॥
अये योगिध्येये निगमगणगेये श्रितमगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥७॥

महापापी नेले अससि जरि उद्धारुनि परे ।
तयाहूनि श्रेष्ठा अजि मग आई उद्धरि वरें ॥
तरीच प्रख्याती करिशि जगतीमाजि सुभगे ।
मला तारीं गंगे सकलभयभंगे त्रिपथगे ॥८॥

इति० प०प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं श्रीगंगाष्टकं संपूर्णम् ॥

श्रीमत्सौभाग्यसुन्दरीस्तोत्रम् ॥

सौभाग्यसुन्दरि, गौरि, दौर्भाग्य माझें वारीं ॥ ध्रु० ॥

जसि शंकर तुजवरि प्रीति ठेविती सन्तत चित्तीं ॥
सत्पती मजवरि प्रीती तसि ठेवो सन्तत सुमती ॥
॥ चा० ॥ सौभाग्यसुंदरि गौरी, गिरिधरशंकरनारी ॥
परिहरीं दुःखें सारीं मज धरीं स्वकरीं गौरी ॥ १ ॥

मम भर्ता वल्लभ होयी ऐसा तूं मज वर देयीं ॥
सौभाग्य अक्षय देयीं रूपही उत्तम देयीं ।
देयीं भाग्यहि देयीं पुत्र पौत्र उत्तम देयीं ॥
(पुत्र पौत्र उत्तम देयीं) धनधान्य अक्षय देयीं—
सर्व काम दे ईश्वरी ॥ २ ॥

वदली अरुन्धती ऐसी ख्यातयाख्य भृगुपत्नीसी ॥
मग ख्याती आचरे तीसी फळ आलें यास्तव ऐसी ॥
भाव ठेवुनि निज मानसीं, जी नारी प्रार्थी तीसी ॥
सौभाग्य सुन्दरि ग्वुशी होयिल हें मनिं निर्धारीं ॥ ३ ॥
दौर्भाग्य माझें वारी, सौभाग्यसुन्दरि गौरि, दौर्भाग्य माझें वारी ॥

इति० श्र० भू० प० प० श्रीमद्वासुदेवानन्दसरस्वतीयतिविरचितं सौभाग्यसुन्दरीस्तोत्रम् ॥

---

२१८ श्रीरेणुकास्तोत्रम्

नमस्ते रेणुके देवि भाविकाभीष्टकामदे ।
परिरक्षी सदा मातें माते तूं सर्व वारिणी ॥१॥
नेणें तुझें अर्चन मी नेणें मंत्र जपादिहि ।
पुण्यही पदरीं नाहीं नाहीं भक्ति तुझ्या पदीं ॥२॥
मीं जरी आळसी मंद तरी त्वत्कुळपूर्वज ।
पूर्वजांच्या सुपुण्यानें पदरीं धरिं तू मला ॥ ३ ॥
वारी पाप हरी ताप दुःखापरी हरी वरे ।
पळोत भीति घेऊनी शत्रू दाहि दिशा शिवे ॥ ४ ॥
मिळो सर्वत्र विजय विजया तूंचि कामदा ।
निवास करिं तूं माझे हृदयीं देवि हर्षदे ॥ ५ ॥
डोळां भरो रूप तुझें मुखीं नाम सदा वसो ।
तुझें ह्या हृदयीं पादपद्म राहो निरंतर ॥ ६ ॥
विश्वोत्पत्तिस्थितिलया करिसी तूं जगन्मये ।
तूं मोहवूनि ह्या जीवां संसारीं ठेविसी सदा ॥ ७ ॥

पदा तुझ्या भजति जे त्यांची हरिसि आपदा ॥
सदाश्रिते जाणुनि हें पडलों मी तुझ्यापुढें ॥ ८ ॥
प्रसाद करि तुं माते मातापुरनिवासिनि ।
धरूनीया निजकरीं अपराध क्षमा करी ॥ ९ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित
रेणुकास्तोत्र संपूर्णम् ।

---

२१९ श्रीत्रिपुरान्तकस्तोत्रम् (हावनूर)

तापत्रयानें अति तापलों शिवा । विश्रांति कोठें न मिळे उमाधवा ॥
भवाब्धिनावा तव पाद हे हरा । तारी मला तूं त्रिपुरान्तकेश्वरा ॥ १ ॥
हा कामरूढ्लोभदवाग्नि पेटला । तच्छांतिकर्ता मजला न भेटला ॥
दयाघना हा निववी महेश्वरा । तारी मला तूं त्रिपुरान्तकेश्वरा ॥ २ ॥
देखा अहंता ममता पिसाळल्या । ह्या शाकिनी डाकिनि अंगिं झोंबल्या ।
हा लोभ वेताळ गिळेल कीं मला । तारी मला तूं त्रिपुरान्तकेश्वरा ॥ ३ ॥
नको नको हा भवजाच साच तूं । विमुक्तिहेतु वर काढि हात तूं ॥
धरूनि माझा सदया उमेश्वरा । तारी मला तूं त्रिपुरान्तकेश्वरा ॥ ४ ॥
मी पातकी केवळ बुद्धिमंद हा । महामते तूंचि उदार पाप हा ।
माझ्या शिरीं तूं धरि हात शंकरा । तारी मला तूं त्रिपुरान्तकेश्वरा ॥ ५ ॥

(सायंकाळीं)

२२० नित्यभजनक्रम (पचपदी)

पद गणपतीचें. ताल दादरा.

(चाल—भज भज भव जलधि माजी)

जय जय गजवदन मदनकोटिसुमधामन ॥ ध्रु० ॥ हिमनग-

आवनय विनय ।। हिमकरधर सदयहृदय ।। हतसुररिपुनिचय अभयवरदशय सुधामन् ।। १ ।। चित्त करुनि भक्ति विमल ।। चिंतिति तव पादकमल, विघ्न हरुनि त्यांसि सकळ ।। काम देसि भूमन् ।।२।। वक्रतुंड चंद्रकिरण ।। चक्रमसुर वरद शरण ।। शक्रमुखध्यातचरण ।। शरणवाधिमहिमन् ।। ३ ।। जे सर्वारंभिं आधिं ।। आठविती तुज तद्वाधि ।। वारिसि तू सुरगणाधिपाधिपा महात्मन् ।। ४ ।। वासुदेवचित्तरमण, भाविकनिजभक्तशरण ।। करुणाकर पूज्यचरण विघ्नहरणभूमन् ।। ५ ।। जय जय गजवदन० ।।

२२१ श्रीसरस्वतीचें ध्यान

दोर्भिर्युक्ता चतुर्भिः स्फटिकमणिमयीमक्षमालां दधाना। हस्तेनैकेन पद्मं सितमपि च शुकं पुस्तकं चापरेण ।। या सा कुंदेंदुशंखस्फटिकमणिनिभा भासमाना समाना। सा मे वाग्देवतेयं निवसतु वदने सर्वदा सुप्रसन्ना ।। १ ।।

२२२ पद सरस्वतीचें (चाल—वैशाख मास०)

देवो मति ती सन्मति ती सरस्वती ।। श्रुति गाती जियी कीर्ति तीच भारती ।। ध्रु०।। चिन्मय तूं वाङ्मय तूं असति भारती ।। करविसि तूं वदविसि तूं तूं जगद्गति ।। १ ।। ये धाउनि स्तुति परिसुनि मो सरस्वती ।। मति देउनि जाडय हरुनि तारि भारती ।। २ ।।

२२३ अभंग

चिंतूं दत्तात्रेया अनसूयातनया ।। श्रुतिगणगेया ध्येया वंद्या ।। १ ।। वराभयकर सिद्धासनावर ।। वसे निरंतर सुरवर्य ।। २ ।। जो खेचरी

मुद्रा लावी सोडी तंद्रा ॥ सदा योगनिद्रा मुद्रायुक्त ॥ ३ ॥ प्रफुल्ल-लोचन सुहास्यवदन ॥ दयेचें सदन मनमोहन ॥ ४ ॥ स्मरतां जो भक्तां भेटे वासुदेव ॥ स्वचित्ती सदैव भावें चिंतो ॥ ५ ॥

२२४ अभंग

तूंचि जीवलगा सखा माझा सगा ॥ दत्ता मज कां गा झुगारिसी ॥ १ ॥ झुगारिसी तरी ब्रह्मांडाबाहेरीं ॥ झुगारि ना तरी धरी पोटीं ॥ २ ॥ पोटींचें जें बाळ वेडें हो ओंगळ ॥ माय प्रतिपाळ करी लोकीं ॥ ३ ॥ लोकीं दत्ता ख्यात आमुचा तूं तात ॥ मी बा तुझा पोत हात धरीं ॥ ४ ॥ धरी वासुदेवा करीं दत्तदेवा ॥ जरी तव सेवा भावा नेणें ॥ ५ ॥

२२५ अभंग

आतां वाटे लाज किती वाहूं तुज ॥ उपेक्षिसी मज आज तूं कां ॥ १ ॥ तूं कारणभूत असती अनंत ॥ होई माता अंत अंतरलों ॥२॥ मरतां मी येसी मग कासयासी ये या समयासी सोडी सर्व ॥ ३ ॥ सर्व तुझेसाठीं सोडुनि हिंपुटी ॥ येतां न शेवटीं पोटीं धरिसी ॥ ४ ॥ धरिसी काठिण्य जरी तूं वरेण्य ॥ बा तुझें कारुण्य पुण्य लोपे ॥ ५ ॥ झोपेमाजी आतां न आवी तूं दत्ता ॥ वासुदेव भक्ता युक्त पाहीं ॥६॥

२२६ अभंग

पाहीं मजकडे बाबा घेई कडे ॥ बालक मी वेडें रडे पुढें ॥ १ ॥ पुढें आड येतां भुकेनें रडतां ॥ निजबाळा माता लाथा दे कीं ॥२॥ लाथा दे कीं हाण परि धरीं चरण ॥ मज तुजवीण कोण त्राता

॥ ३ ॥ त्राता तूंचि एक मी वा तुझा लेक ॥ तू माय जनक एक दत्ता ॥ ४ ॥ दत्ता माता पिता विभिन्न असता ॥ न दे जरी माता पिता देई ॥ ५ ॥ वासुदेवा आता तूंचि माता पिता ॥ त्वा इष्ट न देवा दाता कोण ॥ ६ ॥

२२७ अभंग

कोण या जगाचा करी परिपाळ ॥ होऊनि कनवाळ काळत्रयीं ॥ १ ॥ काळत्रयीं मान्य असा न वदान्य ॥ तुजविण अन्य धन्य दत्ता ॥ २ ॥ दत्ताऽभय तूंचि माउली विश्वाची ॥ का वासुदेवाची पत्ची करिसी ॥ ३ ॥

२२८ अभंग

करिसी का आता हयगय दत्ता । पदीं ठेवीं माथा नाथा भेट ॥ १ ॥ भेटसी स्मरता ह्या वचना आता ॥ बाधा नाणी दत्ता आता न नीज ॥ २ ॥ निजशी कीं माहुरीं सह्यगिरीवरी ॥ वससी काशीपुरीं म्हाशी कीं तू ॥ ३ ॥ कीं तू गाणगापुरीं करिसी ध्यान हरी ॥ किंवा कुरुक्षेत्रीं आचमन ॥ ४ ॥ मन हो माझें भाव कीं तू कऱ्हाडाव ॥ सप्यावदनात गुवळासी ॥ ५ ॥ वळासि न तुझी लागे वासुदेवा ॥ कोण तुझ्या भावा जाणे दत्ता ॥ ६ ॥

२२९ अभंग

दत्ता घोपेश्वरीं करिसी कीं अगीं ॥ भस्मलेप वेगी का न येसी ॥ १ ॥ न येसी भिक्षेसी गुतूनिया दत्ता । कोल्हापुरीं आता दाता कीं तू ॥ २ ॥ कीं तू पढरीची सुगंधी हुंगसी ॥ पांचाळीं मुक्तीसी

घससी की ॥ ३ ॥ बससी पश्चिमसागरीं निकाम ॥ वासुदेवें नाम घेतां दत्ता ॥ ४ ॥

२३० अभंग

दत्ता कार्तवीर्य अर्जुन ये वेळां ॥ आला कीं यदूला पाहिला कीं ॥१॥ कीं अलर्कभक्त कीं ये नित्ययुक्त ॥ प्रह्लाद जो मुक्त सक्त पदीं ॥ २ ॥ पदीं आयुराजा पडे कीं या तुझ्या ॥ विष्णुदत्त द्विजा भेटसी कीं ॥३॥ किंवा भार्गवराम पावला सुधाम ॥ सोमकांत नाम राजा ये कीं ॥४॥ कीं अनघा पुसे कोठें जातां असें ॥ दुःशकुन ऐसे मानसी कीं ॥५॥ कीं दुर्दैव माझें आड पुढें आलें ॥ म्हणोनी न केलें आगमन ॥ ६ ॥ पुरे हा संशय न होय निश्चय ॥ वासुदेव पाय चिंती तुझे ॥ ७ ॥

२३१ अभंग

तुझे तुजे भक्त करिती जरी धांवा । अवतार घ्यावा देवा दुजा ॥१॥ दुजा अवतार धरावा शरीर । लागेल वरीवरी सायनाथा ॥२॥ नाथा दुष्कर याज्ञा करीन म्हणून । भीसी तरि मी न आन मागें ॥३॥ न मागें वैकुंठ तुझी ती मिरास । तिथी न आम्हांस खास आस ॥४॥ आस रिद्धि सिद्धी चतुर्मुक्तीची न । मी तुम्हांवरून ओंवाळी त्या ॥५॥ त्या हो ब्रह्मलोकाचीहि नको वार्ता । धंधुवा तो धांटा कासया वा ॥६॥ बापा तुं समर्थ मग मी किमर्थ । दुसऱ्याचा अर्थ व्यर्थ मागूं ॥७॥ मागूं तेंचि धन दे तुझे दर्शन । वासुदेवा आन धन नको ॥ ८ ॥

२३२ भजन

कृष्णातिरिच्या वसणाऱ्या । ये औदुंबरीं वसणाऱ्या ॥ ध्रु० ॥ काषायांबर घेणाऱ्या । पायिं पादुका धारणाऱ्या ॥ १ ॥ भस्मोद्धूलन करणाऱ्या । दृढकमंडलु घेणाऱ्या ॥ २ ॥ स्वभक्तसंगे असणाऱ्या ॥ भक्ताभीप्सित करणाऱ्या ॥ ३ ॥ स्मरतां दर्शन देणाऱ्या वासुदेवाच्या कैवाऱ्या ॥ ४ ॥ कृष्णातिरिच्या० ॥

---

२३३ अभंग

नको देवू मज तू देवा ॥ त्रिभुवनाच्या वैभवा ॥१॥ भव हरीना त्या कोण ॥ व्यर्थ मार्गे ध्याया क्षीण ॥ २ ॥ क्षीण जन्मजन्मांतरीचा वारी लोभ धरू त्याचा ॥ ३ ॥ त्या चालू इच्छी पदा ॥ मज दावीं ते गोविंदा ॥ ४ ॥ गोविंदा तुझ्या पदा ॥ वासुदेवा दे सानंदा ॥ ५ ॥

---

२३४ अभंग

नंदन जो अनसूयेचा ॥ तो तू कैवाय आमुचा ॥ १ ॥ आमुचा तूं म्हणों जरी ॥ भेट का न देसी हरी ॥ २ ॥ हरी माझी अंतर्व्यथा पर दावी तुझे नाथा ॥ ३ ॥ नाथा आलों काकुळती ॥ कळकळसी न का चित्तीं ॥ ४ ॥ का चित्तीं न ये दया ॥ वासुदेवाची गुरुराया ॥ ५ ॥

---

२३५ अभंग

गुरुराया दत्ता तुज किती आतां ॥ वाहू कृपावंता भक्ताधारा ॥१॥ भक्ताऽऽधार होसी तरी का आम्हांसी ॥ भेट तू न देसी सङ्कटीं ह्या ॥ २ ॥ ह्या वेळीं हा गळा वाळला हा ठोंटा ॥ ठाकला कृपाळा तू

न येतां ॥३॥ तूं न येतां आतां हसती दुर्जन ॥ हे कोणा लांछन दयाघना ॥ ४ ॥ दयाघना दत्ता असें विनवितां ॥ वासुदेव चित्ता इष्ट करी ॥ ५ ॥

२३६ अभंग

ये वा ये वा बापा दत्ता ॥ चित्तासनीं बैसे आतां ॥ १ ॥
आतां स्वागमन झालें ॥ धालें माझें मन भलें ॥ २ ॥
भलेंपण मज दिलें ॥ प्रेमलोट पाझरलें ॥ ३ ॥
झरलें जें माझें अंग ॥ तव काजीं हो सुरंग ॥ ४ ॥
रंगला हा वासुदेव ॥ तव पदीं ठेवुनी भाव ॥ ५ ॥

२३७ अभंग

भाव भक्ति अंगीं वाढे ॥ प्रेमभरे कंठ दाटे ॥ १ ॥
दाटे प्रेमाश्रु लोचनीं ॥ रोम राहे उभारुनी ॥ २ ॥
उठोनियां आलिंगायां ॥ आता जाता न ये पाया ॥ ३ ॥
पाया पडुनी रवंवूं जरी ॥ तरी शद्ध नुमटे हरि ॥ ४ ॥
हरिलें त्वां देहभान ॥ आतां कोणा करूं नमन ॥ ५ ॥
मन दत्तरूप होवा । वासुदेवी ये धन्यता ॥ ६ ॥

२३८ अभंग

दत्ता ये धांवूनि धांवूनि । माझा धांवा परिसूनि ॥१॥
मनोरथावरि बैसूनि नेसोनि । दिग्वसनातें महामुनी ॥२॥
अंगीं विभूति चर्चूनि चर्चूनि । दंडकमंडलु घेउनी ॥३॥
कृपाकटाक्षें पाहूनी सावरूनि । वासुदेवा करिं धरूनी ॥४॥

वारांचीं पदें व अभंग

२४३ रविवार

पद—(चाल—मला शांति मुनि०) ताल—झंपा

नमो ज्योतिरात्मन् नमो द्वादशात्मन् ॥ नमोऽस्त्वर्यमन्नंशुधामन् ॥ ध्रु० ॥ लोकनयनो भवान् शोकशमनो द्युमान् लोकदीपो महान् ल्लोकभास्वान् ॥ लोककर्ताऽघहा लोकभर्ताऽकहा लोकहर्ताऽऽर्तिहा त्वं महात्मन् ॥ १ ॥ पोषणाद्योऽस्य पृथिक्चारी यमः संयमात्सूर्य इह सूरिध्येयः ॥ रश्मिरससंयमाद्वापि सवितार्यरा दर्शयतु मेऽयनं सोऽपि भास्वान् ॥ २ ॥ सर्वकर्माणि विद्वान्मदंगो द्युमन् वारयाग्ने नय स्वार्थभुज्यै ॥ स्वेन सुपथा कथान्यस्य मास्तिवत्त्या मे नतिर्न च नमस्तेऽस्तु भूमन् ॥ ३ ॥

---

२४४ अभंग

तेजें जाळी पळी तम ॥ अंशुमाळी तेजोधाम ॥ १ ॥
जो तनय कश्यपाचा ॥ सूर्यराजा जो द्विजांचा ॥ २ ॥
यदुदयीं शंभू हात ॥ जोडी तया जोडूं हात ॥ ३ ॥
कर्मसाक्षी जो जग वीक्षी ॥ धर्म रक्षी भक्षी पापा ॥ ४ ॥
हिरण्मयपात्र झांकी ॥ सत्यमुख तें उघडी कीं ॥ ५ ॥
कल्याणतम तें रूप ॥ मग पाहूं आपोआप ॥ ६ ॥
पूषादेवि मंडवि जो तूं ॥ वो हा पुरुष मी जाण तूं ॥ ७ ॥

भजन

॥ जय जय भास्कर–पाहि दिवाकर ॥

२४५ सोमवार

पद—(चाल-मला शांतमुनि) ताल झंपा

नमस्ते पुरारे नमस्तेऽसुरारे ॥ नमस्ते स्मरारेऽघवैरे ॥ ध्रु० ॥ पंचवक्त्रो भवो यस्त्रिनेत्रो धवो हैमवत्याऽनवोऽमेयभावः ॥ सोमसूर्याग्निदृक् सोपविल्कोऽतिदृक् सोमढ्ढोऽसि स त्वं भवारे ॥ १ ॥ लोककर्ता विभुर्लोकहर्ता प्रभुर्लोकविपद्ध्वंसको यो हि शंभुः ॥ स त्वमज शंकरत्वीश्वरोऽभयकरः स्वाश्रिताभीष्टकर उग्रमूर्ते ॥ २ ॥ त्वं भिषक्तम इति श्रुतिगिरा मे मतिर्निश्चिता त्वां प्रति प्रार्थयंती ॥ यो हि भवरुजोऽनन्यलभ्यौषधं देहवाधं नमस्ते भवारे ॥ ३ ॥ नमस्ते पुरारे० ॥

---

२४६ अभंग

तव कोपा वंदूं रुद्रा । तव बाणा वंदूं भद्रा ॥१॥
तव बाणा वंदूं भीमा । तव बाहू वंदूं सोमा ॥२॥
शिव होवो बाण तुझा । शिव होवो चाप तुझा ॥३॥
शरव्या शिव होवो ते । नित्य रक्षी यांही मतें ॥४॥
पापघ्नी शिव तनु तुझी । गिरिशा ती त्रावी माझी ॥५॥
परिवारासह आम्हांतें । रुद्र राखो शस्त्रदुःखें ॥६॥
तव महिमा वासुदेवा । वर्णी की सदाशिवा ॥७॥

भजन

॥ शिवहर शंकर धूर्जटे-शिवहर शंकर धूर्जटे ॥

---

२४७ मंगळवार

(पद—ताल-झपा)

उदो देवि तुझा उदो देवि तुझा। असो गोंधळ पाहि माझा ॥ ध्रु० ॥ आदि माये तुवां हा प्रसाद दिला। निवृत्ति वधू आजि मजला। लाधली आजि वरा, हर्षे झाला उरा। वाळुं गोंधळ आतां शीघ्र तुझा ॥ १ ॥ हा निगम संबळ वाजवुनि केवळ॥ लोक मिळवुनिया येथ सकळ॥ स्वात्मज्योति बरी दिवटी धवनी करीं॥ नाचूं थै थै पुढे आजि तुझ्या ॥ २ ॥ कामवाहिवाचिया घालिसि घेई, दयाळवे॥ तुझ्या वंदु हा देवि पाया॥ आजिचा सुदिन हा मंगळचि होय हा। आली अंगीं महामाय माझ्या ॥ ३ ॥ धन्य हे माउली आजि मज पावली॥ नवस पेजनि भली तृप्त झाली॥ चिन्मयी ती कुलस्वामिनी केवळ॥ वासुदेवा विमल बोध दे जी ॥४॥ उदो देवि तुझा० ॥

---

२४८ अभंग

स्मरूं अंबिकेला महेशमहिला॥अवितर्क्यलीला मला पहा ॥ १ ॥
नमूं आदिमाये जये शंभुजाये॥ त्वरें धावत ये तूं ये वेळां ॥ २ ॥
कामक्रोध शुंभनिशुंभ माजले ॥ आम्हा गांजियेले धावें पावें ॥ ३ ॥
लोभरक्तबीज संहारी तो आज॥ न दिसे त्राता मज तुजवीण ॥ ४ ॥
चंडमुंड मदमत्सर हे खेद॥ देतो शिरच्छेद करी याचा॥ ५ ॥
अहंकार धूम्रनेत्र खाऊं आला॥ मारी त्वरें याला मूलासहित ॥ ६ ॥
ऐशी प्रतिपक्षी वासुदेवा रक्षी ॥ कृपेनें निरीक्षी साक्षीभूतें ॥ ७ ॥

भजन

॥ जयजय भगवति दुर्गेदेवी। मजवरी कृपादृष्टी ठेवी ॥

---

२४९ बुधवार

पद—(चाल आता रामपायीं मना) झंपा

विदा सच्चिदा ठान् विशून्यानपि स्वान्। लाति गृह्णात्यवतु विठ्ठलोऽस्मान् ॥ ध्रु० ॥ यो हि भीमातटे संवसन्संकटे संस्मृतो वा न वा भक्तनिकटे ॥ यो हि तिष्ठति मुदा मोहित स्वं सदा पाति पात्वंबुदाऽभोऽपि सोऽस्मान् ॥१॥ योऽनुकंपावसर ईक्षते नो परः पौरुषं वा धनं वा स्वरूपं ॥ यो वयोजातिविद्यासदाचारविन्मुक्तमपि यः स पात्वेष सोऽस्मान् ॥ २ ॥ पुत्रपुष्पादिभिस्तुष्यते योऽश्रुभिर्भक्तहृद्यैः स्वयं श्रीपतिः सन् ॥ सूर्य इव दीपकैः सिंधुरिव चोदकैः स्वल्पकैरवतु सोऽत्रापि चास्मान् ॥ ३ ॥ यो निजानुग्रहान् प्रेतपशुविग्रहान् वहति निःशंकमस्तमहो हि ॥ हीनगेहे सदा दीनगेहे ,मुदाऽहृत्यमाचाकरोत्पातु सोऽस्मान् ॥ ४ ॥ योऽकरोगार्तिहा योऽकरोदशुमहादलनमपि पद्महस्तेन जन्याः ॥ भक्तभयभंजनो मुक्तजनरंजनो वासुदेवः सदा पातु चास्मान् ॥ ५ ॥

---

२५० अभंग

पुंडलीकवर उभा विटेवर। नित्य कटीवर कर ठेवूनी ॥ १ ॥ भिवरेचे तीरीं विख्यात पंढरी। नादब्रह्म धरी वरिष्ठा जी ॥ २ ॥ त्या माजी विठ्ठल राहे जो निश्चल। चिन्मय केवळ काळकाळ ॥ ३ ॥ चंद्रभागेजवळ राउळ विशाळ। तेथें घननीळ निर्मळ जो ॥ ४ ॥ राई रखुमाबाई ज्याच्या पार्श्वभागीं ॥ पाहतां वीतरागी भोगी होका ॥ ५ ॥ कटी बरोवर हा भव सागर। दावी भक्तोद्धार वासु म्हणे ॥ ६ ॥

भजन

पंढरीनाथ पंढरीनाथ। आम्हीं अपराधी घ्या पदरांत ॥

२५१ गुरुवार

पद—(चाल मला शांत मुनि) ताल झंपा

नरा दत्तगुरु हें परब्रह्म आहे । होइ जागृत उगा फससि मोहे ॥ ध्रु० ॥ दत्तगुरु मन्मनीं दत्तगुरु लोचनीं । दत्तगुरु यद्वचनिं भरुनि कानीं । दत्तगुरु बाहेरी दत्तगुरु अंतरीं दत्त सर्वांतरी भरुनि राहे ॥ १ ॥ ब्रह्म हा दत्तगुरु विष्णु हा दत्तगुरु रुद्र हा दत्तगुरु सत्य आहे दत्तगुरु तारक दत्तगुरु कारक ॥ शक्तिधर लोकसाक्षीच आहे ॥ २ ॥ दत्तगुरु वांचुनी किमपि नाहीं जनीं । दत्तगुरु वाचुनी सुखहि नोहे । दत्तगुरुवांचुनी काय फल वाचुनी । जाय फळ सोडुनी भोगिता हें ॥ ३ ॥ माय फळ पाजिते काय फळ होय तें । जाय फळ पुण्य तें भोग नासें । मोक्षफळ दे त्यजुनि नाही फळ याहुनी । म्हणुनि तूं दत्तगुरु पाद पाहे ॥ ४ ॥ भोग खोटा नको यागवाठा नको । योगवाठा नको धरुं विमोहें । दत्तगुरुवांचुनी चित्त न धरी जनीं । दत्तगुरु घे मनीं भरुनि स्नेहे ॥ ५ ॥ या युगीं साधनें वावगीं गुरुविणें । ना उगी तुं शिणें शास्त्रमोहें । दत्तगुरु देव हा दत्तगुरु तारि हा । स्वानुभवें वासुदेवचि वदे हें ॥ ६ ॥

---

२५२ अभंग

गणेश गकार हुताश रकार । लक्ष्मीश उकार गुरुदत्त ॥१॥ अविद्या गुकार तन्नाशक रुकार । गुरुदत्त परपार दाता ॥ २ ॥ गुरुदत्त माता गुरुदत्त पिता । तोचि भयहर्ता त्राता माझा ॥३॥ गुरुपादपाथ तेंचि माझें तीर्थ । गुरुदेव समर्थ स्वार्थदाता ॥ ४ ॥ गुरुदत्त नाम तेंचि पुण्यधाम । जें घेतां कुकर्म होम करी ॥ ५ ॥ गुरुदत्तसेवा परिहारी भवा । संसाराब्धिनावा भावार्थिया ॥६॥ वासुदेव म्हणे येणें कोण शीणें । गुरुविणें जीणें मेणें तेंचि ॥ ७ ॥

भजन

॥ पावना दत्ता—पतीत पावना दत्ता ॥

२५३ शुक्रवार

पद--(चाल-मला शतमुनि०) ताल-झपा

नमः सिंधुकन्ये नमः सर्वमान्ये । नमो विष्णुमान्ये वदान्ये ॥ध्रु०॥ लक्ष्मि पद्मालये विष्णुवत्सालये लोकमातर्नमो विश्वनिलये । क्षीरसागर-सुते ते नमः सुरनुते वेदगणसंस्तुते विश्वमान्ये ॥ १ ॥ यत्कृपासत्क-टाक्षोपलब्धोत्कटा' संपदो लेभिरे शक्रमुख्याः । भोगमोक्षप्रदे भक्तजन-कामदे सर्वदे सर्वदा पाहि मान्ये ॥ २ ॥ मस्तके या लिपिः केन लिखिता ह्यपि त्वं तद्दंतर्मुहुर्लिखसि साऽपि ॥ ब्रह्मणा वार्यते नैव तद्वार्यते यद्वचो मस्तके नैव धन्ये ॥ ३ ॥ भार्गवि त्वं सदा भार्गवाहे मुदा पर्यटसि कामदे त्व हि वरदा ॥ वासुदेवप्रिये ते नमोऽदीद्रिये वासुदेवेष्टदे सिंधुकन्ये ॥ ४ ॥

---

२५४ पद—चाल अभंगाची

जय जगदंबिके क्षीरनिधिकन्यके ॥ विश्वोद्भवकारके निजजन-तारके ॥ ध्रु० ॥ अये पद्मालये शुभे तूं ये विष्णुवल्लभे ॥ भार्गवि वारी भक्तक्षोभे पाहि मला स्वर्णभे ॥ १ ॥ पाण्यांमध्ये जरि मी थोर दयालु तूं सुंदर ॥ दयनीय मजहुनी येर नसे सर्व दूर ॥ २ ॥ तूं कां ऐसा उपजविला लाज न ये कीं तुला ॥ अजुनि तरी दया तुला येवो पाहुनी मला ॥ ३ ॥ रोगराई नसता जरी कोय ये वेद्याघरीं ॥ जाणुनि हें तूं अंतरीं वासुदेवा तारी ॥ ४ ॥

भजन

जय जय कमले ॥ लक्ष्मी विमले ॥

---

२५५ शनिवार

पद—(चाल-मला ज्ञानमुनि) ताल झंपा

नमो वज्रमूर्ते नमो रुद्रमूर्ते ॥ तेऽस्तु कीशाऽऽकृते नष्टजूर्ते ॥ध्रु०॥ अंजनीगर्भजो योऽभवद्वायुजो यो हि रुद्रांशजो दुष्टहंता ॥ जानकी-शोकहृत् रामचंद्राकहृत् स त्वमस्मानवाघोरमूर्ते ॥ १ ॥ पिप्पलाद-स्मृतेरिव तदा यत्स्मृतेः सार्धसप्ताद्रपूर्वार्किभीतेः ॥ भवति नाशो यथा नारसिंहस्तथा दुष्टविध्वंसकोऽस्युग्रमूर्ते ॥ २ ॥ नमो० ॥

---

२५६ अभंग

अंजनीच्या सुता ये बा हनुमंता ॥ त्वरें वातजाता जावाल्हादा ॥ ध्रु० ॥ नाद परिसुनी ज्याच्या धाकें मनीं राक्षस भिऊनी वर्ना जाती ॥ २ ॥ जावी बुभुःकारें त्वरें भूत सारे ॥ तें रूप गोजिरें वरें दावी ॥ ३ ॥ दावि क्रूरां भय-तें रूप अभय ॥ चित्तीं असो ध्येय तें यशस्वी ॥ ४ ॥ यशस्वी जो रामदूत बलधाम ॥ मुखीं वदे राम राम नित्य ॥ ५ ॥ नित्य सीताशोकहारक विवेक ॥ युत वासवोक दुःख वारो ॥ ६ ॥

---

२५७ अभंग

भवाटवीमध्यें स्वानुभूति सीता ॥ घेऊनी अटवीं आत्माराम ॥ १ ॥ विषयमृगतृष्णा भूल पाडी जेव्हां ॥ वाव मिळे तेव्हां कपटीया ॥ २ ॥ राजसाहंकारें स्वानुभूति सीता ॥ नेली हनुमंता आतां धांवें ॥ ३ ॥ भवाब्धि लंघोनी लिंगदेह लंका ॥ जाळी तूं विवेका एक्या हाकें ॥ ४ ॥ साधनशिळेनें तूं सेतु बांधून ॥ आत्मा-रामा घेऊन युद्ध करीं ॥ ५ ॥ कामादि असुर मारूनि दे आतां ॥ स्वानुभूति सीता वासुदेवा ॥ ६ ॥

नान्यो मे रक्षार्थं धावति भोः श्रीगुरो जगन्मातः ॥ ४ ॥ त्वयि भक्तिं मे वर्धय दुर्हृच्छम ईश नाशय अशेषं । यच्च तवेष्टं तत्कुरु मयि भोः सर्वज्ञ वक्तुमसमर्थः ॥ ५ ॥ भक्तिं च मे वर्धय भोस्त्वदीये । रूपे तथा नाशय हृत्तमश्च । दुर्वासनाश्च गुरुवर्य दयानिधे हे । यच्चेष्टमेव कुरु तन्मयि सार्वभिक्ष ॥ ६ ॥ मा भीश्च भोस्तेऽस्त्वभयं सदैव । याचेऽहमेतद्वचनं गुरो ते । अज्ञोऽहमीश करुणाघन वासुदेव । रक्षाव मां सर्वत एव सर्वदा ॥ ७ ॥ प्रसीद मे सागस आर्तबंधो । कारुण्यसिंधोनुपमास्तबंधो । यथा मृषापि व्यथयत्ययं मां । स्वप्नोपमं छिंद्धयेव सर्वतो माम् ॥ ८ ॥

---

२६२ श्रीगुरुस्तोत्रम्

भावें नमूं श्रीगुरुच्या पदांसी । जे आपदांसी हरि दे पदांसी ॥ दासीपरी श्री नमि ज्या पदांसी । यासी भजे तो नमितों पदांसी ॥१॥ सततविगतगम्य श्रेष्ठ दुष्टां अगम्य । सदयहृदयलभ्य प्रार्थितो ज्यासि सभ्य ॥ समद विमद होती यत्प्रसादें न हो ती । कुगति सुगति देती त्या पदा हे विनंती ॥ २ ॥ गुरुपदा विपदापहरा सदा । अभयदा भयदामयदारदा ॥ हतपदान्यमदा तव दास्य दे ॥ अमददा गदहा न कुदास्य दे ॥ ३ ॥ नमस्ते भवारे नमस्ते दवारे । नमस्तेऽघवैरे प्रदास्त्वेष्टकर्त्रे ॥ नमस्ते रसारे विहस्त्वेष्टदात्रे । नमस्तेऽखिलेदे समस्तेष्टसत्रे ॥ ४ ॥ गुरुपद मद वारी सर्व भेदां निवारी । गुरुपद गद वारी सर्व खेदां निवारी । सतत विनत होतां वारि जें आपदांसी । सतत विनत होऊं आम्ही ही त्या पदांसी ॥ ५ ॥ भावें पठति जे लोक हें गुरुस्तोत्रपंचक ॥ तयां होय ज्ञान घरें वासुदेव म्हणे त्वरें ॥ ६ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित श्रीगुरुस्तोत्रपंचक संपूर्णम् ॥

---

२६३ श्रीगुरुदत्तात्रेयाष्टकम्

तापत्रयानें मम देह तापला। विश्रांति कोणी न च देवसे मला ॥ दैवें तुझें हें पद लाधलें मला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥१॥ कामादि षड्वैरि सदैव पीडिती। दुर्वासना अंग सदैव ताडिती ॥ त्राता दुजा कोण न भेटला मला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ २ ॥ देहीं अहंता जडली न मोडवे। गृहस्वजनक्षमता न सोडवे ॥ त्रितापदावानळ पोळितो मला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ३ ॥ अंगीं वसे हा अविचार दुर्धर। तो आमुचें हें बुडवीतसे घर ॥ पापें करोनी जळतों खरें मला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ४ ॥ तूंची कृपासागर मायबाप तूं। तूं विश्वहेतू हरि पापताप तूं ॥ न तूजवांचूनि दयालु पाहिला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ५ ॥ दारिद्र्यदावें द्विज पोळतां तया। श्री रावया तोडिसि वेल चिन्मया ॥ तया परी पाहि दयार्द्र तूं मला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ६ ॥ मेढासि तूं वाचविसी दयाघना। काष्ठासि तूं पल्लव आणिसी मना ॥ हें आठवी मी तरि जीव कोमला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ७ ॥ हा अष्टकें जे स्तविती येयावरी। कृपा करीं हात धरीं तया शिरीं ॥ साष्टांग घालूं प्रणिपात या तुला। दत्ता कृपासाउलि दे नमूं तुला ॥ ८ ॥

इति॰ श्री॰ प॰ प॰ श्री॰ वा॰ स॰विरचितं श्रीगुरुदत्तात्रेयाष्टकं संपूर्णम् ॥

---

२६४ करुणात्रिपदी–(उदया शातयन कर॰)

शांत हो श्रीगुरुदत्ता मम चित्ता शमवी आतां ॥ ध्रु॰ ॥ तूं केवळ माता जनिता, सर्वथा तूं हितकर्ता ॥ तूं आप्त स्वजन भ्राता, सर्वथा

तूंची त्राता ॥ चाल ॥ भयकर्ता तूं भयहर्ता ॥ दंडधर्ता तूं परिपाता॥ तुजवांचुनि न दुजी वार्ता । तूं आर्तां आश्रय दत्ता ॥ शांत हो०॥१॥ अपराधास्तव गुरुनाथा, जरि दंडा धरिसि यथार्था ॥ तरि आम्ही गाउनि गाथा, तव चरणीं नमवूं माथा ॥ चाल ॥ तूं तथापि दंडिसि देवा ॥ कोणाचा मग करु धावा ॥ सोडविता दुसरा तेव्हां । कोण दत्ता आम्हां त्राता ॥ शांत० ॥ २ ॥ तू नटसा होउनि कोपी, दंडिता-हि आम्ही पापी ॥ पुनरपिही चुकत तथापी, आम्हांवरि न ■ सतापी ॥ चाल ॥ नच्छत स्खलन क्वापी ॥ असें मानुनि नच हो कोपी ॥ निजकृपालेशा ओपी ॥ आम्हांवरि तूं भगवंता ॥ शांत० ॥ ३ ॥ तव पदीं असता त्राता, आडमार्गी पाउल पडतां ॥ साभा-कृति मार्गावरता, आणिता न दुजा त्राता ॥ चाल ॥ निज बिरुदा आणुनि चित्ता ॥ तूं पतीतपावन दत्ता ॥ वळे आता आम्हांवरता ॥ करुणाघन तूं गुरुनाथा ॥ शांत हो० ॥ ४ ॥ सहकुटुंब सहपरिवार, दास आम्ही हें घरदार ॥ तव पदीं अर्पु असार, संसाराहित हा भार ॥ चाल ॥ परिहरिसी करुणासिंधो ॥ तूं दीनानाथ सुबंधो ॥ आम्हां अघलेश न बाधो ॥ वासुदेव प्रार्थित दत्ता ॥ शांत हो श्रीगुरुदत्ता० ॥ ५ ॥

---

२६५ पद–(चाल इस तनधनकी०)

श्रीगुरुदत्ता जय भगवंता ॥ तें मन निष्ठुर न करी आता ॥ ध्रु० ॥
चोरें द्विजासी मारिता मन जें, कळवळलें तें कळवळो आता ॥ १ ॥
पोटशुळानें द्विज तडफडतां, कळवळलें तें कळवळो आता ॥ २ ॥
द्विजसुत मरतां वळलें तें मन, होउनि उदासिन न वळे आता ॥३॥
सतिपति मरतां कारुणिक येतां, वळलें तें मन न वळे कां आता ॥ ४ ॥ श्रीगुरुदत्ता त्यजिं निष्ठुरता, कोमलचित्ता वळवीं आता ॥ ५ ॥

२६६ पद

जय करुणाघन निजजनजीवन, अनसूयानंदन पाहि जनार्दन ॥ ध्रु० ॥ निज अपराधें उपराठी दृष्टी, होउनि पोटीं भय धरूं पावन ॥ १ ॥ तूं करुणाकर कधीं आम्हांवर, रुससी न किंकरवरद कृपाघन ॥२॥ वारीं अपराध तूं मायबाप, तव मनीं कोपलेश न वामन ॥ ३ ॥ बालकापराधा गणे जरि माता, तरि कोण त्राता देईल जीवन ॥ ४ ॥ प्रार्थी वासुदेव पदीं ठेवी भाव, पदीं देवो ठाव देव अत्रिनंदन ॥ ५ ॥ जय० ॥

२६७ पद

आठवि चित्ता तूं गुरुदत्ता ॥ जो भवसागरपतितां त्राता ॥ आहे ज्याचें कोमल हृदय ॥ सदयचि हा भव हरि वरदाता ॥ १ ॥ पाप पदोपदिं होई जरी तरी ॥ स्मरतां तारी भाविकपाता ॥ २ ॥ संकट येतां जो निज अंतरीं ॥ चिंती तया शिरीं कर धरी त्राता ॥ ३ ॥ जो निज जीवींचें हितगुज सांगे ॥ ध्यान योगिमियाचें तो हा ध्याता ॥४॥ सज्जनजीवन अनसूयानंदन ॥ वासुदेव ध्यान हा यतिभर्ता ॥ ५ ॥

२६८ स्फुट अभंग

देवदेवा दत्ता तव पदीं चित्ता । ठरवीं विश्वनाथा कथा गावां ॥१॥
माझी वाणी गुण तुझे वाखाणून । रमो हेंचि धन दान देगा ॥ २ ॥
तुझ्या भजकाची सेवा करो कर । हाचि देयीं वर वरदेशा ॥ ३ ॥
मन द्रवो माझें गुण गातां तुझे । उतरे कर्मओझें माझें जेणें ॥ ४ ॥
सकंप रोमांच अंगीं व्हावे चंच । न दिसावें चंचनीच कोठें ॥ ५ ॥
जेवीं श्येन जाळें तोडूनियां पळे । तसें भवजाळें (घळें) तोडवीं हें ॥६॥
आतां माझा भाव तव पदीं ठाव । घेवो हें वैभव नित्य असो ॥ ७ ॥

२६९ अभंग

द्वेषीना कोणातें मैत्रीनें सर्वांतें । समरस वर्ते संत तोचि ॥ १ ॥
ममता अहंता सोडी लोकांवर । कृपा करी धीर धरी क्षमा ॥ २ ॥
दैवलाभें हारिख सम सुखदुःख । मानी तोचि चोख दत्तभक्त ॥ ३ ॥
उदासीन दक्ष शुची अनपेक्ष । शत्रुमित्रपक्ष न लक्षी जो ॥ ४ ॥
हर्षामर्षभीती न ठेवी जो चित्तीं । उदासीनवृत्ति धरी नित्य ॥ ५ ॥
मान अपमान देई जो सोडून । तोचि साधू पूर्ण दत्तभक्त ॥ ६ ॥
वासुदेव म्हणे स्थितप्रज्ञ भक्त । तोचि गुणातीत ब्राह्मण तो ॥ ७ ॥

२७० अभंग

अति सुलभ दत्तनाम । न पडे ज्या किमपि दाम ॥ १ ॥
निज जिह्वा ही साधन । नाम घेतां नोहे दीन ॥ २ ॥
दत्त दत्त उच्चारिता । दत्त भेटे भोळ्या भक्तां ॥ ३ ॥
माहात्म्य दत्तनामाचें । हो अगम्य वेदवाचे ॥ ४ ॥
वासुदेव म्हणे दत्त- । नामें भक्त होती मुक्त ॥ ५ ॥

२७१ अभंग

सर्व पापां प्रायश्चित्त । चित्तगेहीं ध्यावा दत्त ॥ १ ॥
कर्णमार्गे दत्तगुण । रिघतां हो मन पावन ॥ २ ॥
स्मरतांचि दत्तरूप । लया जाती पापताप ॥ ३ ॥
वाचे वदतां दत्त दत्त । दत्त करी गुणातीत ॥ ४ ॥
वासुदेव म्हणे चित्ता । आदरीं तू भावें दत्ता ॥ ५ ॥

२७२ अभंग

देवांचा जो देव ख्यात महादेव। श्रुतींचें वैभव सर्ववैरी ॥ १ ॥
वैरी असुरांचा कैवारी सुरांचा। संसारी नराचा जो आधार ॥ २ ॥
धारण धर्माचा पति पार्वतीचा। सद्भावि संतांचा साचा देव ॥ ३ ॥
देवऋषिमुनींचा संशय हराया। प्रार्थिती हरा या राया म्हणुनी ॥४॥
म्हणुनी दक्षिणामूर्ती अवतार। धरी गौरीवर वरद हो ॥ ५ ॥
हो परमहंस परिव्राडाचार्य। पूज्य सुरवर्य आर्यवंद्य ॥ ६ ॥
वंद्य दत्तात्रया परी वासुदेवा। देवोनि सद्भावा भावा वारे ॥ ७ ॥

२७३ खंडोबाचा अभंग

देव खंडेराव महालसाधव। जेजोरीचा देव भावलभ्य ॥ १ ॥
लभ्य नसे योगा तो हा भक्तियोगा। गम्य घे अभंगा अंगा देव ॥२॥
देव दु:खहारी मणिमल्लारी। निजभक्तां तारी वारी क्लेश ॥ ३ ॥
महालसाकांत हर मूर्तिमंत। खंडोबा महंत ख्यात देवीं ॥ ४ ॥

२७४ अभंग

चिमणी रमणी हृदयहारिणी। तरुणी हरिणी दत्तमूर्तो ॥ १ ॥
रक्त पादतळ बाहु दोन सरळ। वक्ष स्थळ भाळ सुविशाळ ॥ २ ॥
विस्तीर्ण जघन सुहास्य वदन। श्वेताम्बरदन पीनश्रोणी ॥ ३ ॥
शोभे सिद्धासन खेचरी मंडन। वराभयदान दे दों करीं ॥ ४ ॥
ऐसें दत्तध्यान हृदयीं धरून। आरंभा भजन आवडीनें ॥ ५ ॥

२७५ अभंग

नाम घेतांचि तात्काळ । पळताति कळिकाळ ॥ १ ॥ मग बापुडा वेताळ । भूत नोहे कां व्याकूळ ॥ २ ॥ नाम ऐकी खळव्याळ । तो ही सांडी स्वामंगळ ॥ ३ ॥ ब्रह्मनिष्ठ घोटी लाळ । नाम ऐकतां रसाळ ॥ ४ ॥ दत्तनाम थोडा वेळ । गातां तुटे भवजाळ ॥ ५ ॥

---

२७६ उपदेशपर अभंग (पत्र)

गं गा पाप वारी शशी ताप हरी ।
गा ढ दैन्य वारी कल्पवृक्ष ॥ १ ॥
भा ग्यें सद्गुरुचें झालिया दर्शन ।
गी ळे दैन्यघन पाप ताप ॥ २ ॥
र ज तम दोष वारुनीया मन ।
थी रवुनी ध्यान करी जो नित्य ॥ ३ ॥
अ तरीं तयाच्या प्रगटे महेश ।
सु ढीचा जो ईश तोची गुरु ॥ ४ ॥
स द्गुरु तो देव भासे स्वयमेव ।
ना ना देहीं गम्य भाव एक ॥ ५ ॥
[illegible] वती जयाच्या सत्तेनें करणें ।
[illegible] श त्याचें गाणें गावें नित्य ॥ ६ ॥
णा न्त रायमध्य नादि नाम त्याचें ।
घेतां संसाराचें भस्म होय ॥ ७ ॥
तोची साक्षिभूत गुरु वासुदेव ।
तया पदीं भाव ठेवा नित्य ॥ ८ ॥

---

२७७ अभंग

भवसिंधुमाजीं पडलों मी आतां । काढीं वर ताता हात धरुनि॥१॥
धरुनियां कर तूंच कृपा कर । काढीं मज वर दयाळा ॥ २ ॥
हरावया कष्ट मुलिचे गुरुबाप । मग आपोआप धांवे त्वरें ॥ ३ ॥
त्वरें धावूनियां आलि गुरुमाय । मुलीचा अपाय हरावया ॥ ४ ॥
कां ग बोरलसी काय झालें तूज । त्वां उगीच आज गांजविलें॥ ५ ॥
झाडावर नर चढुनियां खालीं । पाहुनी आपूली पडछाया ॥ ६ ॥
पडलों प्रवाहीं बुडतों मी आतां । धांवा हो वरता काढा म्हणे॥ ७ ॥
तेणें परि तूझें असे हें वचन । व्यर्थ तूं भुलून ओभाटसी ॥ ८ ॥
बुद्धिसिंधुमाजीं निज प्रतिबिंब। पाहुनीयां क्षोभ पावलीस ॥ ९ ॥
मी ही उपजली एवढी वाढली । बळकट झाली प्रौढ आतां ॥१०॥
आतां मी भागली आतां वृद्ध झाली। आता मी खेडली झाली दीन॥११॥
माझा परिवार हा हें माझें घर । पडलें अंतर जिवलगाचें ॥ १२ ॥
सर्व लटिकेंचि भासतसे मोहें । आतां विसें पें हें माझें वाक्य ॥१३॥
पूर्वी अहंकार निजरूपावर । करिला तो घोर दर दावी ॥ १४ ॥
आपुलें तादात्म्य हा अहंकाराशीं । त्यामुळें देहाशीं याचकर्मे ॥१५॥
जीवाशीं तादात्म्य सहज असे हें। जन्मोजन्मीं राहे नोहे नष्ट॥१६॥
साक्षी आत्मयासी तादात्म्य भ्रमानें। नासे तेंची ज्ञानें गुरुकृपे॥१७॥
झाडावर मी हा न पडलों जळीं । जाणे तये वेळीं भ्रम सोडी॥१८॥
तेंवीं गुरुवाक्या परिसुनि साक्षी । मी असें निरीक्षी अंतर्दृष्टी ॥१९॥
असें तूं आपणा आपण जाणून। भ्रम निरसून होयीं मुक्त ॥२०॥
वासुदेव म्हणे माझा हा विमल। मनिं धरिं बोल फोल नोहे ॥२१॥

२७८ अभंग

भयाचें जें भय भक्तां दे अभय। ते हे दत्तात्रेयपाय वंद ॥ १ ॥
भासे जें द्वितीय तेंचि दावि भय। म्हणुनी हे पाय ध्यावे चित्तीं ॥ २ ॥
मुळीं नसें द्वय तेथें कैंचें भय। बाळा जेवीं द्वय भासे छाया ॥ ३ ॥
पाहुनी सावुली बाळक आपुली। भी तसी ही बोली हो मायिक॥ ४ ॥
अंतर्दृष्टीनें हें दत्तपद ध्यातां। भयाची न वार्ता काळत्रयीं ॥ ५ ॥
वासुदेव म्हणे स्वामिस्र हें पद। ध्यावां भय खेद भेद कैंचा ॥ ६ ॥

---

२७९ अभंग

पुरे करताळ प्रेम दीपमाळ। फावे तोचि काळ भजनाचा ॥ १ ॥
लाधे जें जें स्थळ तें शुद्ध देऊळ। फावे तोचि काळ भजनाचा ॥ २ ॥
कसा असो स्वन तोचि हो सवन। ये तो श्रोता जन भजनाचा ॥ ३ ॥
जेव्हां जें स्मरण तोचि क्रम जाण। भजनीं सर्वां पूर्ण अधिकार॥ ४ ॥
दत्तनामें सांग होताहे जें व्यंग। संशय कां मग भजनीं ध्यावा ॥ ५ ॥
भजनीं आड माता पिता येतां त्यातें। त्यजुनी परतें दत्ता भजा ॥ ६ ॥

---

२८० अभंग

वेदें तुझा ठाव दाविला न वाव। लपाया तूं देव लपसी कैसा ॥ १ ॥
कैसा तरी रूप आतां न घे लोप। विवेके तद्रूपद्वय शोधूं ॥ २ ॥
शोधूं पापपुण्य सगुण वरेण्य। ध्यावूं रूप अरण्य न सेवितां ॥ ३ ॥
न सेवितां योग भजनीं आणूं रंग। नको मुर राग टाळ आतां ॥ ४ ॥
आतां वाक्यें कोश शोधूं तोडू पाश। निर्गुणीं निराश होऊनी राहूं॥ ५ ॥

---

२८१ अभंग

मोक्षाचें आम्हांसी नाहीं अवघड । तो आहे उघड गांठोडीसी ॥ १ ॥
त्यासी त्यास देणें कोण तें उचित । मानुनियां हित घर्तो सुख ॥ २ ॥
भक्ताचे सोहाळे होतील जीवासी । नवल तेवीं मी पुरविता ॥ ३ ॥
वासुदेव म्हणे सुखें देई तो ससार । आवडीसी थार करी माझे ॥४॥

२८२ अभंग

आजि आनंद आनंद । मनीं भरला पूर्णानंद ॥ १ ॥
वाचे बोलतां तो नये । बुद्धिबोध स्तब्ध राहे ॥ २ ॥
नित्यानंद सद्गुरुरूपा । पाहतां हरल्या जन्मखेपा ॥ ३ ॥
तया माझा नमस्कार । जेणें हरलों आपपर ॥ ४ ॥
ते हे वासुदेवचरण । हृदयीं येतां झालों धन्य ॥ ५ ॥

२८३ अभंग

जीवस्वरूपा पाहता । मोक्षसुख आलें हाता ॥ १ ॥
सत्यज्ञानानंद तया । श्रुति गर्जताती जया ॥ २ ॥
ऐसा श्रीगुरु उपदेश । होतां तुटती सर्व पाश ॥ ३ ॥
तो हा अनुभव खासा । पुसा वासुदेवदासा ॥ ४ ॥

२८४ अभंग

भूप स्वप्नीं जरी दिसे दरिद्रता । तीचा जागा होतां वार्ता नसे ॥ १ ॥
स्वप्नीं महापाप होई त्याचा ताप । न करी नर झोंप लोपतांचि ॥२॥
जागेपणीं तसें जें जें घडतसे । ज्ञानोत्तर कसें वमेल तें ॥ ३ ॥
अपरोक्षज्ञान होतां पाप नासे । वासुदेव असें सांगतसे ॥ ४ ॥

२८५ अभंग

मनइंद्रियाचा चालक भासक । तोचि आत्मा एक प्रेरक जो ॥ १ ॥
त्यावीण कांहीं क्रिया होत नाहीं । तयाचें नचाही मोही नर ॥ २ ॥
आपुल्यावरी घे कर्तृत्व भोक्तृत्व । सोडी खरें तत्त्व पामर जो ॥ ३ ॥
आत्मयाची चोरी तोचि नर करी । या परी दुसरी चोरी नसे ॥४॥
वासुदेव म्हणे आत्मापहारक । तो सर्व पातक शिरी घेयी ॥ ५ ॥

---

२८६ अभंग

तुज नमूं देवा ठेंडनीयां भावा । केला हा बरवा उपदेश ॥ १ ॥
मोहवश गेले ताप ही निमाले । स्वरूपीं निवालें माझें मन ॥ २ ॥
ज्ञानसूर्य मनीं उदित होयोनी । टाकिलें जाळूनि अंतस्तमा ॥ ३ ॥
देवा तुझें पद पाहूनि आनंद । झाला गेला खेद भेद सर्व ॥ ४ ॥
आज हें अपूर्व आलें मोठें पर्व । पाहिलें पद सर्व प्रेमास्पद ॥ ५ ॥
तूंचि मायबाप शमविले ताप । पाळविलें पाप कोपद्वेषा ॥ ६ ॥
केला उपदेश माझा सर्व काम । कीसी निष्काम धाम दिल्हें ॥ ७ ॥
देवा परानंद सतत हें पद । दिसो हाचि छंद पूरवी तूं ॥ ८ ॥

---

२८७ अभंग

भलत्या मिषेंही दत्तनाम घेतां । फल येई हातां सत्य सत्य ॥ १ ॥
श्रुती स्मृती गाथा पुराणें वदती । दत्तनामकीर्ती साधु संत ॥ २ ॥
तीर्थ प्रायश्चित्त न करी पुनीत । ज्या तोही पुनीत दत्तनामें ॥ ३ ॥
नामाविना कर्म सांग नोहे धर्म । नाम घेतां शर्म आदीं अंतीं ॥ ४ ॥
वदतां वासुदेव पितर ऋषिदेव । तृप्त होती सर्व दत्तनामें ॥ ५ ॥

---

२८८ अभंग

कृतयुगीं सुखि ये ध्याना। जेथ होतीं साधनें नाना ॥ १ ॥
त्रेतायुगीं यागीं लोकां । श्रद्धा योजी दे जी सुखा ॥ २ ॥
द्वापारी ती उपासना । भक्तियोगें तारी जना ॥ ३ ॥
कलिमाजीं हरिभजन । प्रेमें कोजे भवबंधन ॥ ४ ॥
वासुदेव म्हणे मुनी ।.गातां जावी जन तरोनी ॥ ५ ॥

---

२८९ अभंग

अन्न प्राण मन वदसी विज्ञान । सुख हे कोश शोधून वळखा आत्मा ॥ १ ॥
पूर्वीनरजन्‌ अन्नमय तनू । जाणत्रो आत्मा म्हणूं कां आद्यंता ॥ २ ॥
इंद्रियचालक शरीरव्यापक । जड [illegible] प्राण ऐक केवीं आत्मा ॥ ३ ॥
गृहादिक माझें देह मी म्हणे जें । कामादिकां भजे मन तें न आत्मा॥४॥
जागरी देहा व्यापी बुद्धी लपे स्वापीं । न आत्मा जडरूपी विज्ञानमय॥५॥
कर्तृत्वें करणत्वें हें अंतःकरण । बाहेर आंत मनबुद्धीभेदें ॥ ६ ॥
अंतःकरणवृत्ती सुखोपमभागीं । केव्हां पुण्यभोगीं मग घे झोप ॥ ७ ॥

---

२९० अभंग

आत्मा अज पर अजर अमर । स्थावरी विकार नर आरोपी ॥ १ ॥
देहेचे आत्महत्या करी जो पामर । तो घोर आसूरलोकीं जायी ॥ २ ॥
अंधतम जेथें घनदाट आहे । तेथें क्लेश साहे राहे नित्य ॥ ३ ॥
वासुदेव म्हणे आत्महत्ये असें । दुजें पाप नसे नासेना जें ॥ ४ ॥

---

२९१ अभंग

जिता जागेपणीं तो मरतां स्वप्नीं । रडती आक्रोशूनी तयालागीं ॥१॥
जागेपणीं मेला स्वप्नीं तो पाहिला । तरी घे हर्षाला तावन्मात्र ॥ २ ॥
हें असत्य असे संसारींही वसें । जे जें दिसतसे तें असत्य ॥ ३ ॥
म्हणे वासुदेव हें मायावैभव । याचा हो अभाव निद्रेमाजीं ॥ ४ ॥

२९२ अभंग

जळो जळो वंचपण । दावी नरक दारुण ॥ १ ॥
जळो जळो मानापमान । दावी शेखीं यमदंडन ॥ २ ॥
जळो जळो पूजास्तुती । दावी अंतीं जे विपत्ती ॥ ३ ॥
जळो जळो जात्यभिमान । दावी मूढा जो बंधन ॥ ४ ॥
जळो जळो देहाभिमान । दावी अज्ञा जन्ममरण ॥ ५ ॥
दत्तदेवाचें भजन । दावी लीना भवभंजन ॥ ६ ॥

२९३ अभंग (परोक्षत्वेन दत्तात्रेयस्तुतिः)

जो वसे दक्षिणदेशीं । दाक्षिणात्य भजती त्यासी ॥ १ ॥
गंधर्वस्थित जो देव । भक्तांचा पुरवी भाव ॥ २ ॥
कलियुगीं जो प्रख्यात । श्रुति नेणे ज्याचा अंत ॥ ३ ॥
मार्गशीर्षमासीं ज्याचा । जन करिती उत्सव साचा ॥ ४ ॥
वासुदेव त्याचे पाय । नमी हरितीं जे अपाय ॥ ५ ॥

२९४ अभंग

पदाति पांगुळा टोळस आंधळा । विद्वानही मुका पढी मोठा ॥१॥
वाग्मि मौना कान असतां बेरा जन । तुटोनि बंधन स्थिर राहे ॥२॥
अशा पाशीं देव सदा येतो धांव । ठेवी जीव भाव दत्त तेथें ॥३॥
या कूटा जाणुनी रमे जो भजनीं । त्यापुढें येऊनी दत्त नाचे ॥४॥

२९५ भजन

कृष्णातीरीं वसणाऱ्या । ये औदुंबरिं वसणाऱ्या ॥ ध्रु० ॥
स्वभक्तचित्तीं असणाऱ्या । भक्तसंमह करणाऱ्या ॥ १ ॥
सह्यगिरीवरि असणाऱ्या । प्रत्यहिं माहुरिं निजणाऱ्या ॥२॥
करविरिं भिक्षा करणाऱ्या । सारापुरीं जेवणाऱ्या ॥ ३ ॥
काशीक्षेत्रीं न्हाणाऱ्या । भक्तसंकटीं धांवणाऱ्या ॥ ४ ॥

---

२९६ अभंग

भेटीलागीं माझें मन उतावीळ । कई मी पावलें पाहिन डोळां ॥१॥
ऐसें कृष्णातीर वृक्ष औदुंबर । ऐसा जगदोद्धार देव कोठें ॥ २ ॥
धन्य तेथें जन भावार्थी सज्जन । वैकुंठचि जाणा प्रत्यक्ष हें ॥ ३ ॥
स्वर्गींचे सुरवर वांछिताति जन्म । पाहाया चरणयुग्म अखंडित ॥ ४ ॥
पाहुनियां चारू श्रीदत्तपादुका । आल्हादुनि देखा नाचतसे ॥ ५ ॥
श्रीमद्दत्तात्रेय येथें नांदताहे । नरसिंहसरस्वती ये यतिरूपें ॥ ६ ॥

---

२९७ अभंग

दत्तनामें पाप पळे । मग सर्व विघ्न टळे ॥ १ ॥
मग ध्यानीं राहे मन । अनायासें होय ज्ञान ॥ २ ॥
ज्ञानें सर्व पाप नासे । असें दुजें पावन नसे ॥ ३ ॥
स्वप्नीं नाना पापें होती । जागेपणीं तीं न बाधती ॥४॥
स्वप्नपापा प्रायश्चित्त । जागा होतां कोण घेत ॥ ५ ॥
वासुदेव म्हणे ज्ञान । होतां होतो नर पावन ॥ ६ ॥

---

३०१ पद (चाल—खरि झाली दृष्ट माझ्या०)

शिवतनया विघ्नराया लवकर ये धाउनि ॥ जय मोरया वेदगेया हाक माझी परिसुनी ॥ ध्रु०॥ निर्गुण तूं निर्विकार अज अमरतारण ॥ बहिरंतर्व्यापकत्वें सर्वांचा कारण ॥ असुनि स्वयें तूंचि होसी धर्मांचा धारण ॥ सगुणपणें कोण जाणे तव महिमा या जनीं ॥ शिवतनया० ॥ १ ॥ श्रुति वदती तूं गणांचा गणपती म्हणुनियां ॥ कवि कवींचा ज्येष्ठराज तूं असती मोरया ॥ ब्रह्माचा ब्रह्मणस्पति गणपति तूं करि दया ॥ निरवद्या विघ्नवंद्या ये आद्या धाउनी ॥ शिवतनया० ॥ २ ॥ संकटीं पार्वतीनें स्मरतां तूं सत्वर ॥ येउनिया स्वीय माया पसरुनियां आसुर ॥ पळवुनिया पुत्र होसी तीचा लंबोदर ॥ दरहर तूं विश्वहेतू ये धावा परिसुनी ॥ शिवतनया० ॥ ३ ॥

---

३०२ पद (चाल—प्राप्त होय जें निधान०)

गणाधिनाथा पवित्रगाथा माथा तव पदिं ठेवूं ॥ चतुर्थीचा उत्सव करुनी दूर्वांकुर तुज वाहूं ॥ ध्रु० ॥ सिंदुरचर्चितमस्तक सिंदुरदनुजारी तूं थोर ॥ सर्व संकटें वारुनि विघ्नें स्मरता करिसी दूर ॥ १ ॥ विद्यारंभीं उत्सवकालीं जातां येतां नाम । मंगलधाम स्मरतां तूंचें मोरया पुरविसी काम ॥ २ ॥ पाशांकुशवरदवरकरा तूं असती जगतीं हेतू ॥ स्मरतां भक्तां गती देसि तूं तारक आसुया तो तूं ॥ ३ ॥ लड्डुक-मोदकभक्षणकारक शक्तिवेधारक एक ॥ तो तूं विनायक गजास्य तारक भाविकभयहारक ॥ ४ ॥ रक्तचंदनप्रसूनवसन प्रियदूर्वांकुर पूज्य ॥ साज्य खाद्याच्या नैवेद्या घेऊनि सुख दे प्राज्य ॥ गणाधि-नाथा० ॥ ५ ॥

---

३०६ अंजनीगीत

त्रिपुरासुरा मारावया । स्मरारि चिंती ज्याच्या पाया ॥
मुरारि बळिला बांधावया । मोरया तो ॥ १ ॥

---

३०७ पद (चाल—ऐसा जाणों सर्वेश्वर०)

विघ्नेशाचें रूप धरी जो निवसे ह्या माझे शरीरीं ॥ मूलाधारीं चतुष्पत्रीं वासांतीं त्या वंदूं ॥ १ ॥ षड्दलचक्रीं लिंगस्थानीं देही बादि फलविवर्णी ॥ चतुराननाचें रूप घेउनी निवसे जो त्या वंदूं ॥ ॥ २ ॥ डाफ कांतीं दशदलचक्रीं नाभिस्थानीं ह्या मणिपूरीं ॥ श्री-विष्णूच्या रूपें शरीरीं निवसे जो त्या वंदूं ॥ ३ ॥ हृदयस्थानीं द्वादश कोणीं माझ्या कादिकठांत वर्णी ॥ गौरीशंकररूप घरोनी निवसे जो त्या वंदूं ॥ ४ ॥ विशुद्धचक्रीं षोडशपत्रीं कंठीं सस्वरी माझे गात्रीं ॥ श्रीगुरुरूपा सेवुनी हरी निवसे जो त्या वंदूं ॥ ५ ॥ आज्ञा-चक्रीं भ्रुकुटिस्थानीं हक्षवर्णान्वित द्विकोणीं ॥ वासुदेवस्वरूप होउनी निवसे जो त्या वंदूं ॥ ६ ॥ सहस्रपत्रीं जो ह्या विवरीं सुसूक्ष्म होउनी निवास करी ॥ दत्त सत्त्वस्वरूप हरी सुखकर जो त्या वंदूं ॥ ७ ॥

---

३०८ ध्यानाचें पद (चाल—दत्तात्रेय हा स्मरा०)

मंगलमूर्तिं भाविकसद्गति मतिदं ध्यायेऽगतिम् ॥ ध्रु० ॥
धर्मार्थकाममोक्षचतुर्भुजाऽऽश्वासितभक्ततातिम् ॥ १ ॥
धर्मसमर्पण क्षितिमति मति मच्चित्तातीतमतिम् ॥ २ ॥
भक्ताधीशं विघ्नविनाशं श्रीशं लोकपतिम् ॥ ३ ॥
अतीतमायं वासुदेवगेय दत्ताऽभयशान्तिम् ॥ ४ ॥

आर्या

विघ्ने गन्धर्वस्याश्चिन्त्यामभिजीव गुरुः स नो दिशतः ॥
सद्योमाधवतनयो याऽचागमाशयादयोऽस्त्वभयः ॥ १ ॥

३०९ आवाहनाचे पद (चाल—भोळानाथ दिगंबर०)

प्रभो देवगणेश्वर दरहर मे हि विभो ॥ ध्रु० ॥ त्वमसि जवीयान्मनस. स्थेयान् अपि किल विश्वविभो ॥ १ ॥ देवा अपि यं नापुरमायं ध्येयमपीश विभो ॥२॥ सृष्ट्वाऽदोऽनुप्रविष्टोऽभूरेकस्त्वं स विभो ॥ ३ ॥ भूम्नोऽपीदृश आगम ईश उचितस्तीश विभो ॥ ४ ॥

३१० आसनाचें पद (चाल—जय जय दत्तराज योगी०)

जय जय विघ्नहर त्रीश स्वीकुर्वासनमिदमीश ॥ ध्रु० ॥ कालव्यापा त्व मनसापि त्वमगम्य एव गणेश । प्रभो तथापि श्रुतिवचसापि वृत्तिव्याप्तितयेश ॥ १ ॥ दोपविहीन सुवर्णमानसमचलनमेतत् त्रीश । मनोभिधानं देव शोभनं दत्त स्वीकुर्वीश ॥ २ ॥ परार्ध्ये सूक्ष्मत्याऽवसंज्ञके विसारि सौम्यालोके ॥ सुरोपविष्ट ध्याननिविष्टं वन्दे वन्द्य लोके ॥ ३ ॥ आत्मा गूढो यो ऽय लोके तं त्वा त्रीश विशोके । सूक्ष्मदृशाऽस्मिन्वीक्षे स्वामिन् हृत्पीठस्थं ताके ॥ ४ ॥ अनुमहोऽय कृतो यतोऽयं भजत्यस्तव भववैरे । अतो ममोऽयं भक्तोऽमाय भवतोऽप्यासुरवैरे ॥ ५ ॥

३११ पाद्याचें पद (चाल—दत्त दत्त हाचि जप०)

देव देव देव भावलभ्य गणपते । हेऽनवद्य पाद्यमाद्य तेऽस्तु गणपते ॥ ध्रु० ॥ राहुशीर्षवदीपचारिक पद । प्रत्यगात्मसद्मसूक्ष्मदृष्टितोऽपदं ॥ भावशुद्धमप्यविद्धमुन्मदास्पद । भातयशुद्धवत्सुशुद्ध मायया त्र ते ॥ देव देव० ॥ १ ॥ भो तदर्थमायितार्थं पाद्यमद्य ते । हृत्सुवर्णपात्रपूर्णमर्ण तद्रवे ॥ सविदाख्यमीश साक्ष्यगम्य सत्पते । दत्तमिदं स्वीकुरु दत्ताख्य गणपते ॥ देव देव० ॥ २ ॥

३१२ अर्घ्याचें पद (चाल—जय जय जगज्जननी०)

जय जय भवभयहारका। तुभ्यमर्घ्यमीशानर्घशील मलवारका ॥ ध्रु० ॥ देव गुरुचारुभावप्रसन्नतालब्धदैवभावमहार्घवैभवयुक्तमस्तु तारका ॥ १ ॥ सुविमल सुविशाल चित्तपात्रधृतामलभजनाख्यस्वादुजलमलमस्तु तेंऽतिका ॥ २ ॥ अद्वेष्टृत्वादिकगुणदिव्यमहारत्नगणपूर्णकान्तचित्तस्वर्णपात्रगतमन्तिका ॥ जय जय० ॥ ३ ॥

---

३१३ आचमनाचें पद (चाल—एक रूप०)

जय जय गणनाथा सुरासुरवरवन्द्य वर ॥ ध्रु० ॥ द्विविधावरणाचमनीयार्णं. स्वीकुरु भीतिहर ॥१॥ भो तव मायया सत्त्वभानरूपया वरयाघृतोऽसि वर ॥ २ ॥ आचमनीयमावरणद्वयमद्वय तेऽस्त्ववर ॥ जय० ॥ ३ ॥

---

३१४ स्नानाचें पद (चाल—भोळानाथ०)

जय जय भवभयहारक कारक शक्तिधृगीश विभो ॥ ध्रु० ॥ सर्वेनियामक प्रवचनादिकदुर्लभता हि विभो ॥१॥ अपि भवसक्तोऽपि हि तव भक्तोऽशक्तोऽव उद्धर भो ॥ २ ॥ त्वद्भक्तिसलिलमीश्वर शीतलमाप्लुतये ते विभो ॥ ३ ॥ यः श्रुतविश्रुत आत्म त आदत वत्स्नपनाय हि भो ॥ ४ ॥ भक्त्यभिधजलमाप्लुतयेऽलं भवतु ववेश विभो ॥ ५ ॥

---

३१५ वस्त्राचें पद (चाल—भज भज भ१०)

गणपतये तेऽस्तु नमो धीपतये नित्यं। भजकदुःखतापशोकहर्ता त्वं सत्यं ॥ ध्रु० ॥ अग्निकणा अग्नेरिव देव गणाधीश। त्वत्त इमे जगदीश जीवगणा त्रीश ॥ १ ॥ भवतेशावास्यमिदं सर्वमहो धीश। वस्त्रत्वेनेश तेऽद्य कल्पितमाधेश ॥ २ ॥ जगतीदं कस्य धनं त्वदधीनं सर्वं। त्वद्दत्तानन्दमसुं पालयेऽप्यवर्गं ॥ ३ ॥

---

३१६ यज्ञोपवीताचें पद (चाल—धाव विभो करु०)

देव विनायक पातकहारक शोकविनाशक दुःखनिवर्तक ॥ ध्रु० ॥ सूत्रे मणय इव सकलं यद्वपुषि प्रोतमेवमकान्वक ॥ १ ॥ यद्ब्रह्मसूत्रं त्वत्र पवित्रं त्रिवृत्स्वतंत्रं परम समत्रं ॥ २ ॥ जगतो मित्र सूत्रमिदन्त्वे स्वीकुरु कल्पितमीश जगत्पते ॥ ३ ॥ धेहि सुसूत्रं मां परतंत्रं मा कुरु सत्र कुरुष्व स्वतंत्रं ॥ देव विनायक० ॥ ४ ॥

---

३१७ चंदनाचें पद (चाल—सदर)

कोटिरविद्युतिशोभ्वल निर्मल कोटिशशिद्युतिशान्त सुनिश्चल ॥ध्रु०॥ यदिहाल्हादनमेचचन्दनमस्त्विदमुज्वल ॥ १ ॥ ऋतसत्यनामक चन्दनमेककारक धारक स्वीकुरु शीतल ॥ २ ॥ त्वं निर्दैपस्त्वमपि विपाप आपदुद्धरत्वे नम ईशपाल ॥ ३ ॥

---

३१८ पुष्पाचें पद (चाल—दत्त दयाकर०)

सुमनः सुमनोमनोभिराम रामसुपूजित जितरिपुस्तोम ॥ ध्रु० ॥ गणपत एतत्सुमनः सुमनः समनोभावेनार्पितममनः ॥ १ ॥ अमूल्यभाव स्वाधीनभाव अमूल्यं सुमनो धेहि सुभाव ॥ २ ॥ एतत्सुमनः पूजितमात्मनस्तेऽगभूम्नो भवतु सुधाम्नः ॥ ३ ॥ जय जय भगवन्नपारमहिमन् ज्योतिर्धामन्नव जो भूमन् ॥ ४ ॥

---

३१९ धूपाचें पद (चाल—शैवाले युक्त०)

विघ्नाद्य विश्ववन्द्य प्रणतार्तिध्वंसिन् । स्वीकुरु भो धूप एष स्वान्त तमो ध्वंसन् ॥ ध्रु० ॥ तव करुणापूर्णदृष्ट्या प्राप्तसुयोगानले । कामाहंकारदर्पक्रोधवलं निर्मले ॥ यत्नवशादीश दग्ध्वा निःशेषं सोज्ज्वले ॥ बालेन्दुद्योतितोत्तम धूपोऽयं पावन ॥ १ ॥ अनुकंपासागरापरपरता ते यं विभो । धूपो विश्राणितोऽतः शान्तिद्वारा प्रभो ॥ योगिवरध्यात ते पदपर्यवसाय्यस्तु भो ॥ जय जय भो पाहि दंभोल्यायुधभीध्वंसिन् ॥ २ ॥

---

३२० दीपाचें पद (चाल—उद्धवा शांतवन०)

अज्ञानध्वंसन सुजनप्रेमास्पद मोदनिदान ॥ध्रु० ॥ भास्करो भवति न भाति, स्वप्रकाश ईश न भाति । वैश्वानर एष न भाति, ग्लौः कथं त्वितरद्भाति ॥ चाल ॥ अनुभाति त्वां हि विभातं । प्रविभातीश्वर जडजातं । त्वद्भासाऽतस्त्वां संतं । सन्मतं वन्देऽजातं ॥ १ ॥ प्रिय सोऽहंभावसुदीपः यः संविर्संज्ञोऽपापः । येनाऽऽत्मा गम्योऽरूपः स्वप्रकाश ते स च दीपः ॥ चाल ॥ कम्पहीन एष परेश । दत्तस्त्वं स्वीकुर्वीश । ध्यानसम्पातविनाश । त्रीश तेऽस्तु नमो नूनं ॥ २ ॥

३२१ नैवेद्याचें पद (चाल—उत्तम जन्मा०)

जय भगवन् सदया परया सदया विनयाधिपते भूपगते ॥ ध्रु० ॥ चराचराणां स्रष्टा पोष्टा हन्ताऽपि त्वं सुगते ॥ १ ॥ त्वमेव माता पिता त्वमेव गुरुरपि विश्वपते ॥ २ ॥ नतोऽस्मि पादं हृतभवखेद परिहृतभेद शुभपते ॥ ३ ॥ तवाविवादमामादास्पदमीशामृतमूर्ते ॥ ४ ॥ यस्य ब्रह्मक्षत्रे मिश्र मासो मृत्युर्लेह्य पेय ॥ ५ ॥ कस्मै दत्तं नैवेद्यार्थं द्वैत द्वैत योगिपते ॥ जय० ॥ ६ ॥

---

३२२ तांबूलाचें पद (चाल—उत्तम न मा०)

जय जय भवभयहर वरदाव ॥ ध्रु० ॥ भजकस्त्वान्त सतत वसवे ऽस्तु नमस्ते ॥ १ ॥ परभक्त्याख्य परमवाटक दत्तमिदं भवते ॥ २ ॥ सर्वस्वात्मनिवेदनदक्षिणायुगिदं दत्तं ते ॥ ३ ॥ पंचमपुरुषार्थमिहाशया दास्यति या यजते ॥ ४ ॥ व्यासप्रह्लादादियमाचारजयति ॥ जय जय भवभयहर० ॥ ५ ॥

---

३२३ प्रदक्षिणेचे पद (चाल—युगें अठ्ठावीस०)

यावद्दृढबोध स्यात्तावदहं देव । प्रदक्षिणां प्रकरोमि श्रवणाद्या एव ॥ ध्रु० ॥ ज्ञाताऽऽरान्तरसाम्येनैं त्वामभित । आ सुप्ताद्या मरणा त्प्रदक्षिणा एता ॥ १ ॥ त्वं श्रीशोऽहमहं त्वमिति शश्वद्देव । श्रवणा दिकरूपा हि प्रदक्षिणा एव ॥ २ ॥ आभिरन्या वाक्यलक्ष्य लक्ष्यविदो याता । यातायाताऽपहरास्तापहरा एता ॥ यावद्दृढबोध स्या० ॥ ३ ॥

---

३२४ नमस्कारार्थे पद (चाल—उत्तम जन्मा०)

नमोऽस्तु गुरवे तस्मा आत्मा उरवे यस्मादस्मान् । यत्करुणेक्षालव आविष्टः शिष्टाभीष्टोऽकस्मात् ॥ ध्रु० ॥ भगवन् राजसतामसमानसवृत्तीः सर्वश एव । निरोध्य योगर्द्धिं दास्यति यो निजभजकाय मुदैव ॥ १ ॥ ऐकाग्र्यनिरुद्धाख्ये भूमी अवलम्ब्य वशीकारं । वैराग्यं सत्कारैः सार्धं योगी यं भजतेऽरं ॥ २ ॥ श्रद्धा यत्नाद्युपायप्रत्ययलब्ध्या दद्दते योगं । नमोऽस्तु गुरवे गणेशाय प्रदेहि मह्यं योगं ॥ ३ ॥ न भावनास्ता मैत्री पूर्वा ईशे लब्धं देव । कुतस्तरां वै वृत्तिनिरोधः प्रसीद तस्मै देव ॥ ४ ॥ ईशप्रणिधानादेवायं लभ्य इतीहोपायं । निश्चित्यायं श्रीशोपायं नमति पदं तेऽमायं ॥ ५ ॥ न च भोगार्थं योगं कांक्षे सिद्ध्यर्थं न च कांक्षे । कांक्षे त्वद्धारणया योगं त्वत्तो नान्यद् वीक्षे ॥ नमोऽस्तु० ॥ ६ ॥

---

३२५ प्रार्थनेचें पद (चाल—भला शात मुनि०)

मनोवृत्तिहारिन् निजाभीष्टकारिन् । नमस्ते विभो क्लेशहारिन् ॥ध्रु०॥ यथा क्लेशकर्मादिहीनोऽसि देव । मामपि त्वं तथा कुरु सदैव ॥ रक्षित्वं लयसुखेभ्यो मनश्चित्सुखे । तिष्ठतु त्वय्यजस्रं सुचारिन् ॥ १ ॥ चित्तलयवासनानाशसंवेदनाभ्यासतो ज्ञानरक्षा तपस्या ॥ सिद्धिजनमान्यता व्याधिलयहृष्यता सन्तता मेऽस्त्वखिलसिद्धिकारिन् ॥ २ ॥ देव मैत्र्यादिसद्वासनापाटवात् रागसुखवासना दुष्टसंज्ञाः॥ नाशमायान्तु ता धीश चैकाग्रता सन्तताऽस्त्वस्य चित्तस्य भूमन् ॥ ३ ॥ स्वानुसन्धानतः स्वान्तवृत्त्यं ततः सन्निरुद्धात्मना त्वय्यनन्त ॥ श्रीश मेऽस्तु स्थितिस्त्वीश मेऽन्या गतिर्नैवरा त्वत्परा मुक्तिदायिन् ॥ ४ ॥ न्यूनमपि पूर्णतां याति ते खलु सतां स्मरणतः सत्यमात्मन् किल ततः ॥ संस्मरे त्वां विभो भेदमुज्झित्य भो वासुदेव चेष्टकर्माऽव भूमन् ॥५॥

३२६ पद जगदंबेचें (चाल—सुंदरमुख तुंदिल०)

जय मतिमति जय भगवति भूविपालिके ॥ स्वहितकर्त्रि अहित-हंत्रि दात्रि कालिके ॥ ध्रु० ॥ शववाहिनि भवगेहिनि विश्वधारिके ॥ जनमोहिनि धनदायिनि भक्ततारके ॥ लोकजननि शोकशमनि लोक-कारके ॥ चाल ॥ सोके रंके तावके माये सुरता भव सतत। दृढचरिता सकलचालके ॥ जय मति० ॥ १ ॥ बालोऽयं मेऽसुहृरो भाति केवलं ॥ कालोऽयं क्षपयति हि प्रेक्ष्य मे बलं । पालोऽयं कोऽस्य न तं चेद्मि संबलं ॥ चाल ॥ चपलं कुशलं सबल कुरु मां वान् मोहयैवान् अजकपालके ॥ जय मतिमति० ॥ २ ॥

---

३२७ श्री अनसूयेचें पद

अनसूया पायादपायादनसूया पायात् ॥ ध्रु० ॥
अत्रिमुनिप्रिया या गतमाया ।
साध्वी या विभया ॥ अपायादनसूया पायात् ॥ १ ॥
अतपत्स्वधवानुमता रेवा-
तीरे या विनया ॥ अपायादनसूया पायात् ॥ २ ॥
तपःप्रभावाद्विधिहरिशर्वा ।
जाता यत्तनया ॥ अपायादनसूया पायात् ॥ ३ ॥
गुर्जरदेशे तत्राद्यापि ।
पापी याति गतिम् ॥ अपायादनसूया पायात् ॥ ४ ॥
उत्सङ्गगतो भगवान्दत्तो ।
यद्दुग्धं हि पपौ । अपायादनसूया पायात् ॥ ५ ॥
सैषानसूया वासुदेवगेया ।
ध्येया पातु भयात् । अपायादनसूया पायात् ॥ ६ ॥

३२८ गणपतीचें भजन

पार्वतीच्या नंदना गणपति मोरया गजानना ॥ पशुपतिच्या नंदना मूषकवाहना गजानना ॥ कश्यपमुनिनंदना विघ्नच्छेदना भयहरणा ॥ अदितिसतीनंदना असुरनाशना सुखसदना ॥ भक्तजनाल्हादना गणपति मोरया गजानना ॥ १ ॥

३२९ पद देवीचें

निजपददर्शन दे जगदंबे, जगदोद्धारिणि गे । अंबे जगदोद्धारिणि गे ॥ ध्रुं० ॥ श्री महालक्ष्मी प्रणवरूपिणि ॥ मधुकैटभमहिषासुरमर्दिनि ॥ शुंभनिशुंभासुर असुहारिणि ॥ चित्सुखदायिनी गे ॥१॥ स्वरूपलक्ष्यालक्ष्य धारिगे ॥ विश्वोद्भवस्थितिलया कारिके ॥ अनंतकोटिब्रह्मांडनायिके ॥ भवभयनाशिनी गे ॥ २ ॥ हर्षे वासुदेव तुझिया पायीं । निजशरणागत होउनि आई ॥ नाम मुखिं हृदयीं मूर्ति ध्यायी ॥ पतितपावनी गे ॥ ३ ॥ निजपद०

श्री० प० प० श्री० वासुदेवानंदसरस्वतीकृत देवांचें पद.

३३० पद देवीचें

जगदंबे अंब मां पाहि ॥ कुलस्वामिनि अंबाबाई मी हीन दीन तव पायीं ॥ शरणागत आलों आई ॥ तुजवांचुनि या भवडोहीं ॥ मज तारक दुसरा नाहीं ॥ (चाल) होतों गर्भवासीं मी जेव्हां । सन्मुख असती तूं तेव्हां । कां निष्ठुर झालिस येव्हां ॥ हो सदय, कृपा कर धांव, यइ लवलाहि ॥ वासुदेव हर्षे तुज ध्यायी ॥ जगदंबे अंब मां पाहि ॥ कुलस्वामिनि अंबाबाई ॥

३३१ पद देवीचें

आदिशक्तिचें कवतुक मोठें भूत्या मज केलें ॥ ध्रु० ॥
पंचभूतांचा देह पोत हा त्रिगुणगुणीं वळला ॥
चैतन्याची ज्योत लावुनी प्रज्वालित केला ॥
चित्तदेवानें प्राणवायुनें त्याला स्थिर केलें ॥ १ ॥
उदरपर्डी देउनि हातीं ब्रह्मांडीं फिरवी ॥
लक्ष चौऱ्यांशी घरची भिक्षा मागविली बरवी ॥
ज्या ज्या घरिं म्यां भिक्षा केली तें तें घर रुचलें ॥ २ ॥
सकामकर्में कवडया याची माळा मम कंठीं ॥
कर्मकळाचा कुंकुमळवट माझ्या ललाटीं ॥
पीडा बाधा शकुन सांगुनी लोकां भुलवीलें ॥ ३ ॥
आदिशक्तीचा असा मी भूत्या नाम वासुदेव ॥
मागुनि जोगवा सद्गुरुचरणीं धरिला दृढभाव ॥
आदिशक्ति ही मजला वळली भूतेपण नेलें ॥ आदि० ॥ ४ ॥

३३२ पद नर्मदेचें

नर्मद ईश्वरविग्रहजाते पातकहारिणि उद्धरिं मातें ॥
पावनपावनि तूं धुनि रेवे सेविं तुझें तट भास्वति भावें ॥ १ ॥
पश्चिम सागरगामिनि पक्षि शिर्शि मला विमलाक्षि निरीक्षी ॥
कालभुजंगम पाठिशि लागे वारि तया अजि ईश्वरि वेगें ॥ २ ॥
तूं निजसी न न संतत रेवे जागृत राहसि यास्तव मार्वे ॥
प्रार्थि महेश्वरविग्रहजाते नर्मद ईश्वरि उद्धरिं मातें ॥ ३ ॥

३२३ गंगेचें पद (चाल—उद्धवा शांतवन०)

अयि भूषितभर्गवरांगे मयि करुणा करि वरि गंगे ॥ ध्रु० ॥ तूं पाहतां करुणापांगें जें न मिळे योगें यागें। तें मिळे तव पदसंगें यास्तव मी सांगे गंगे ॥ चाल ॥ एकवेळ करुणापांगे। अवलोकीं मज भय-भुजंगें। दंशिलें अतां सुभगे। अनुरागें स्पर्शि सदंगें ॥ १ ॥ प्रार्थितां कपिमातंगें त्या तूं गे स्वीय तरंगें। तारिला स्पर्शुनि वेगें ती तूं अजि गंगे ये गे ॥ चाल ॥ दर्शन दे कलिमलभंगे। दुःखसंगें फसलों रागें। ग्रासलों या भवरोगें। स्वजलौषध पाजि निजांगें ॥ २ ॥ छळितां चित्ततुरंगें वाहायों आजि अनंगें। व्यापिलें अयि वपरांगें जेविं चंद्रा मग वधोगें ॥ चाल ॥ न सुचे मज कांहिं अपांगे। पाहवां तूं एकदा गंगे। योग याग मज मग न लागे। भवदवा शमविं विरागे ॥ अयि० ॥ ३ ॥ गवयावरि जेविं कुरंगें हस्तिनीवरि मातंगें। दीपा-वरि जेविं पतंगें कमलावरि जेवीं भृंगें ॥ चाल ॥ बडिशावरि मत्स्यें रागें। त्यापरि जन विषयिं निजांगें। शांकिति त्यां वळविं विरागें। तुज जड हें नोहे गंगे ॥ अयि० ॥ ४ ॥ जी भगीरथसूद्योगें ये भूमीवरि यरि वेगें। सगरातें तारि निजांगें ती तारक जगिं तूं गंगे ॥ चाल ॥ तुजपाशीं प्रार्थुनि मागें। एवढें दे शंभुवरांगे सत्संगें यागविं गंगे। निजरंगें रंगविं गंगे ॥ अयि० ॥ ५ ॥

३३८ पद–गणपतीचें

विघ्नविनाशन पावनगाथा । तारिं मला विमला गजनाथा ॥ १ ॥
ठेविं गजानन हे पदिं माथा । दे वर सत्वर पाहे अनाथा ॥ २ ॥
विघ्न निवारुनि बोध मला दे । बुद्धिपति प्रभु तूं निज छंदें ॥ ३ ॥
वागसि हें श्रुतिगीत न मिथ्या । ती श्रुतिसंमति तूं करि तथ्या ॥४॥
देव गणेश्वर किंकरकामा । पुरविं तूं रविभास्वर नामा ॥ ५ ॥
गाउं तुझ्या अजि विघ्नविनाशा । वंदु तुला द्रुत पुरवि आशा ॥ ६ ॥

---

३३९ पद (चाल—उद्धवा शांतवन०)

वारि दुर्गति दे सद्गतिते तारक हें शंकरलिंग ॥ ध्रु० ॥ सुरतरु हें लिंग जनांतें निजभजनें तारि सदैव । देव शंकर यत्पूजनें इच्छित दे निजवैभव ॥ वर ऐसा शर्वें दिल्हा सेविं वास्तव ठेउनि भाव ॥ चाल ॥ गतजन्मवर जो नर झाला । लिंगार्चन घडलें त्याला । दिव्य दृष्टि देउनि त्याला । शिव रक्षी सांगोपांग ॥ १ ॥ वरयत्नानें दुर्लभ तेंही लिंगार्चक चित्तीं पाही । लिंगार्चक वसे जरि गेहीं तरी मग्न नच हो मोहीं । गाणपत्यकामी बोधी घे ऐसी आण मी वाही ॥ चाल ॥ वचनावी ही वेदपुराणीं । जो असत्य मानी प्राणी । नरकीं घे स्थिति हे वाणी । साधूची नोहे व्यंग । वारि दुर्गति० ॥ २ ॥

अस्य श्लोकः

एष स्वयंज्योतिरजोऽप्रमेयो महानुभूतिः सकलानुभूतिः ।
एकोऽद्वितीयो वचसां विरामे येनेषिता वागसवश्चरंति ॥ १ ॥

३४० पद (चाल—पावना वामना या मना०)

पशुपते सुरपते शुभमते ते चरणिं असो रति सद्रते ॥ चाल ॥ म्हाळसाकांता करिं दुःखांता तावा तारीं गौरीपते ॥ १ ॥ तूं मल्लारि मम सर्व वैरी संहारीं गौरीपते ॥ २ ॥ जय मार्तंडा त्रिविधाहि तापा हरिं गौरीपते ॥ ३ ॥ कैलासवासी मणिगिरिवासी तूं गौरीपते ॥ ४ ॥ दाक्षिणात्यावरी तूंचि कृपा करी करिसि गौरीपते ॥ ५ ॥

३४१ पतिव्रतेचें पद

पातिव्रत्यें जगदुदरीं नारी शोभे । क्षोभेना जी लोकामाजीं सुख-सतुलोभें ॥ ध्रु० । ज्याशीं केलें देवरलें साक्षपदा । निजधर्मानें साधु-मनें त्याशीं । अदीन राहे जेवीं जीवनाधारें । मीन ती न दोनीं लोकीं लोकां लाभे ॥ १ ॥ विप्राग्नीच्या साक्षीनें करिं धरी धर्में । वसनाशन दे घडवुनिया वैदिक कर्में । धर्मार्था दे स्वच्छंदें तोषवि नर्में । शर्में इहपर पाळुनि पति ह्या नामें शोभे ॥ २ ॥ छायेपरि जी त्या पतिची पदचारिणी । देवलाभें संतोषें सहधर्मिणी । पतिव्रता ती जगीं धन्य रमणी । चिमणी हो कां जी स्वैरिणी नरका लाभे ॥ ४ ॥ हो कां स्वरती कोपिष्ट कीं पापिष्ट । स्वभावानें जरि तो केवळ दुष्ट । त्या मानी जी भावार्थे पूज्य वरिष्ट । प्रेष्ठ स्त्री ती पतिलोकगती सत्यचि लाभे ॥ ५ ॥

३४२ पद शंकराचें (चाल—हरिभजनावीण०)

हर हर हर गौरीवर शंकर प्रसीद ॥ ध्रु० ॥ त्रीश त्रैगुण्यमार्ग-मीशातीतत्रिवर्गमखि षीश सृष्टसर्गबीज वरद ॥ १ ॥ खद्योता-

त्र्यम्बिनयन सद्योजातादिवदन वियोतितसौख्यसदन मदनहृद्विभेद ॥ २ ॥ किंकरोऽहमेव तव शंकरोऽपि त्यजसि देव किं करोमि तर्हि विभव शिव महेश वरद ॥ ३ ॥ बाणस्त्वामेव देव रावणश्च वद्वदेव शरणमगात्ती श्रियैव सेवितौ सुवरद ॥ ४ ॥ स त्वं मामद्य रक्ष पर-कृपया करुणवीक्ष यस्मात्त्वं भक्तपक्षपात्यसीश वरद ॥ ५ ॥ हर हर हर गौरीवर० ॥

विष्णूचीं पदें

३४३ पद (चाल—वैशाखमास०)

चतुर्बाहु कृष्णवर्ण तूर्या पुरवि काम । कामरुचिर चिंतूं सुचिर हें सदीयधाम ॥ ध्रु० ॥ इंद्रनीलनील नीलविमल मृदुल कांतधाम । शंखचक्रधारि वारि बोलतां स्वनाम ॥ १ ॥ सर्व पाप सर्व ताप कोप हरनि धाम । देइ तुरवि क्लेश पुरवि क्षिप्र भजककाम ॥ २ ॥ वासुदेव धरनि भाव भावें हरिनाम । घेइ तया उपरि दया करुनि दावि धाम ॥ ३ ॥

---

३४४ गीत जोगी

अजि सदया कससि कां रे । भवहरे श्रीहरे ॥ ध्रु० ॥ तव भक्त त्वत्परायण होऊनि ज्यां प्राण हे । धरियेले रे दयाघ्ने निष्ठुरता बाण हे । ना राजी अजि होउनी सोडिसि का कोण हे । सोसि वरें धोक वा रे काय चुकलो भवहरे ॥१॥ वांचुं कसा जेविं मासा जळ नसतां तळमळे । मजविषयीं कां न तुझें मन थापा कळवळे । धेनु जशी धांवे वत्सालागीं तसा कळवळे । आजि दयाढुग्ध पाजीं नातरी रे मी मरें ॥२॥

३४५ पद मुरलीधराचें

मुरलीधर सुंदरदेहा श्रीधर वर्धितवल्लविमोहा ॥ कस्तुरिकातिलकांकितमाला तारिं मला आजि गोकुलपाळा ॥ १ ॥ कंसमुखाहितहा खलघाती पांडवपालक कौरवघाती ॥ नंदकिशोरचि तो तुं उदारा तारिं मला निजचित्तविहारा ॥ २ ॥ जो मथुरेश्वर गोकुळवृंदारण्यविहारक पूर्वि छंदा ॥ तारिं निवारुनि हा भवखेदा ॥ ३ ॥

---

३४६ पद–रामाचें

राम रघुत्तम सत्तमभावा कामसुपूरक तारक देवा ॥
कोसलजात्मज राघव सीतानाथ दशाननहा श्रुतिगीता ॥ १ ॥
राक्षसनाशक भाविकनाथा पावन वाल्मिकिगीतसुगाथा ॥
लक्ष्मणपूर्वज जो भरताग्र्य सूर्यकुलप्रभु सर्वसुराग्र्य ॥ २ ॥
जो विभु राघव भार्गवमाना वारि करी न च यद्गुणमाना ॥
शेष तया पदिं ठेवुनि भाळा दोषहरा नमुं धार्मिकपाळा ॥३॥

---

३४७ पद–मारुतीचें

अंजनिचा सुत मारुतपोत । राघवदूत महाबळवंत ॥
मारुति मारुनि मामक वैरी । रक्षु निरंतर शूर सखा रे ॥ १ ॥
हाकचि ऐकुनि राक्षस रानीं । जाति पळोनि जयाचि हि कानीं ॥
तो हरि मर्कट संकट सर्व । देणगि ज्याचि हि लोकीं अपूर्व ॥२॥
मारुति मारुततुल्यगती जो । चिंतितमानाचि ओंकिव ये जो ॥
तो पवनात्मज नामचि घेतां । पूर्ण करो मम कामचि आतां ॥३॥

---

३४८ पद-बालाजीचें

शेषधरावरि जो हरि राहे। वेंकट ईश्वर मेश्वर नोहे ॥
निद्रित जो दुरकामित दे हा। मुद्रित जेथिल भाविति देहा ॥१॥
जो नवकोट्यधिपेश्वर वित्त। अक्षय राहत जेथिल वित्त ॥
मत्त खलांतक पातकहर्ता। विश्वचमत्कृतिकारक कर्ता ॥ २ ॥
जो जगदीश रमेश मुकुंद। कुड्मलदंत लसत मुकुंद ॥
मुक्त करो निज भक्तजनांतें। भक्तिविना न च जो धरि नातें ॥३॥

खंडोबाचीं पदें

३४९ पद (चाल—मजनरती खचित०)

दैत्यारी प्रार्थितां जो त्रिपुरारी सुरवर्य। अवतरला जो प्रसिद्ध मल्हारी क्षितिवरी ॥ ध्रु० ॥ सरदारी घेइ धावा शाहाणा.जो सुरवरी। श्रुतिमय हो अश्व ज्याचा प्रभु बैसे त्यावरि। उपनिषद्वाक्यरूपा तरवारी घे करीं। मारि काम क्रोध हेचि मणिमल्लादिक अरी ॥ १ ॥ जो दैवासुरसंपदाभिध सेना घेउन। आसुरसंपद्रिपुशीं रण करि जो दारुण। औपनिषद्वाक्यशस्त्रें मारुनियां अरिगण। लिंगाख्या-सुरपुरीचें घूर्ण करी निजकरीं ॥ २ ॥ मारुनियां सर्व शत्रू वश करुनी सुरगण। ज्ञानमूर्ती म्हाळसे जो निज अंकीं घेउन। साम्राज्य करुनि राहे निजछंदें अनुदिन। वंदुं त्या खंडेराया जो भजकां उद्धरी ॥ दैत्यारि० ॥ ३ ॥

---

३५० पद (चाल—वैशाखमास०)

जो इंद्रचंद्रसूर्यमुखसुरासुरार्चित। खंडेश्वर परिहरि दर घर-सुर्चाचित ॥ ध्रु० ॥ जो एक लोकशोकदुःखहारक। हरि ज्याचें यश नाकेशकेशवादिक। गाती दिनरात दीनहीनतारक। तो हा स्मरहा पुरहा सुरवरेश्वर ॥ १ ॥ जेजोरी गिरिशिखरीं नित्य वसतसे। नच दुसरें स्थान वरें दिसतसे। तेथें भव साक्षाच्छिव इष्ट देतसे। भावें जातें गावें तारितो हर ॥ २ ॥ त्या सांभ खंडोबा पाहुं जाति जे ॥ त्यांचे काम पूर्ण होति चित्तिं असति जे। न कदापी येत मनीं आणि जे दुजें। परिसा ऐसा सहसा वरद हा हर ॥ ३ ॥

---

३५१ पद (चाल-श्रीक्षेत्र कृष्णातिरीं०)

धन्य हो हा गृहाश्रम देयि विश्राम देउनि काम देउनी काम। शमवुनी श्रम दाउनि देतसे धाम ॥ ध्रु० ॥ सत्क्रिया नित्य घडती यज्ञ घडती दानें घडती दोष नासती साधु गृहीं येती साधु गृहीं येती ॥ देवर्षिपितर अभ्यागत तृप्त हे होती। दरसाल करिति उत्सवा चैत्रिं बरवा गुढीपाडवा। रामउत्सवा करिति आखोज करिति आखोति। वैशाखस्नान दशहराही करिती ॥ चाल ॥ शयनोत्सव चातुर्मास्य-व्रत किती। संकष्टिवृति निजगुरुसी पूजिती। आषाढमासीं नियम किती पाळिती। श्रावणमास बरा सर्वही। सणाविण नाहीं दिवस एकही। भादवा तोही गणपतीचें धाम गणपतीचें धाम। होती पूर्ण जेथ विप्रपितृकाम ॥ १ ॥ आश्विन देवपूजन विजयसाधन कार्तिक-स्नान दिवाळिचा सण तुळशिचें लग्न तुळशिचें लग्न ॥ मार्गी दत्ताचें जन्म धनुर्मास सण संक्रमण पौषिं माघि नर करिति घरोघर शिमगा सण थोर ऐसे कामपर सेविति कामपर सेविति काम ॥ वेदोक्त नियमें

ते मग होति निष्काम ॥ चाल ॥ उत्कट वासना असतां यापरि। शश्वदुप्यमान क्षेत्राच्या परि । निष्फल काम होती त्यांचे यापरि। घृतलवें अग्नि नच शमे धारेनें शमे। तेवि नर शमे ययाति उपरमे जेवि तेवि घे धाम सोडोनी अधीकाम देवो धीर निष्काम ॥ धन्य०॥२॥

३५२ पद नृसिंहाचें (चाल—कसा करिल भवपार)

कष्ट सर्व वारी। नरहरी ॥ ध्रु० ॥ प्रल्हादास्तव स्तंभीं श्रीहरी। नरहरिरूप धरी ॥ नर० ॥ १ ॥ घुरु घुरु घुरु घुरु जो शब्द करी। दैत्या फाडि करीं ॥ २ ॥ जो हा केसरी अवतार धरी। तो लक्ष्मीश हरी ॥ ३ ॥ तूं मायबाप तूं गुरु तारी। मम शिरीं हस्त धरीं ॥ ४ ॥ वासुदेवानंदसरस्वती। चित्तीं वास करीं ॥ ५ ॥

३५३ श्रीकेशवराजाचें पद

जय जय जय लक्ष्मीवर केशवा प्रसीद ॥ ध्रु० ॥ आजेगांवीं ज्याचि मूर्ति पाहिलि ज्यां जीच कीर्ति। भक्तांची वारि जूर्ति मूर्तिमंत मोद ॥ १ ॥ जय देशिकवरद देव पाहुनियां परमभाव त्यांचे घरिं देइ ठाव भावगम्य वरद ॥ २ ॥ नाम्याचे भक्तीस्तव दुग्धपान करित देव वंदि तया वासुदेव भाव धरुनि विशद ॥ जय० ॥ ३ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीकृत
श्रीकेशवराजाचें पद समाप्त ॥

३५४ पद अग्नीचें (चाल—दो दिवसांची तनु ही)

देवपुरोहित विप्रदैवत दैवतमुख भवविख्यात। दैवत होता ज्याला स्मरतां दारिद्र्यचिंता हो शांत ॥ १ ॥ जय नष्टतमा रत्नधातमा काम-पुरवुनि त्या धामा। नेईं अम्हां अग्ने सूमा आठवुं संतत तव महिमा ॥ ध्रु० ॥ ज्याला प्रणती करितां स्वस्ती मेघा कीर्ति मती। प्रज्ञा विद्या तेज अनामय आयुष्य दे जो सुगती ॥ २ ॥ भूतळीं यतिस्थिति ज्याला गृहपति म्हणती तो तूं आमुचि गति। असती म्हणवुनि करितों विनती सन्मानि देवुनि देयिं मती ॥ ३ ॥ पतिसेवारत नारी वस्तुत कुंठी पडतां तूं त्वरित। देवुनि हात स्वयें सुरक्षित केलासि असे हें विख्यात ॥ ४ ॥ म्हणवुनि प्रार्थी नेयी सुपथें सत्फल यावा आणसि तूं अमुच्या सुकृता वारिं दुष्कृता वासुदेवा वारिं मंतू ॥ ५ ॥

---

३५५ श्रीपादश्रीवल्लभपद

श्रीपाद श्रीवल्लभ जय नरसिंहसरस्वति यतिवर दत्ता ॥ ध्रु० ॥ कृष्णावेणीतीरविहारा भवसंहारा शिक्षितमत्ता ॥ सत्ता हे तव हे भवदवदव चित्तातीता हो अनिमत्ता ॥ १ ॥ सत्तारक तूं स्थिरचर हेतू हरिं मम मंतु निजपदिं चित्ता ॥ रमवी रमणा भवभयहरणा निरुपमकरणा मुनिजनवित्ता ॥ २ ॥ वित्तातें श्रुतिमस्तकवित्ता आहे जरि तरि वळवुनि चित्ता। माझ्या आतां मजवरि दत्ता करीं करुणेच्या मृदुतरचित्ता ॥ ३ ॥

इति श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीकृतश्रीपाद-
श्रीवल्लभपद संपूर्ण ॥

३५६ श्रीदत्तात्रेयप्रार्थना

दत्तात्रेया जगन्नाथा माथा तव पदीं धरू ॥ धरूनिया मम करा करा उद्धार ईश्वरा ॥ १ ॥ सागावें दुःख मीं काय गाय हे दुभळी जसी ॥ तसी मी सर्वथा दीन दीननाथा दया करा ॥ २ ॥ विद्धा त्रिविध पापानीं तापानीं पोळलें सदा ॥ सदानंदा नाहलाज लाज माझी असो तुला ॥ ३ ॥ नाहींच स्थिरता दत्ता चित्ता हा क्षणमात्रहि ॥ मानही रोडलें आता आर्तावरि कृपा करी ॥ ४ ॥ जडरी हे मला आधा व्याधी विविध शंकरा ॥ किंकरावरि द्या दृष्टी सृष्टिस्थिति-करा विभा ॥ ५ ॥ मला नसे सद्विचार आचारहि घडे नचि ॥ नचि साधनसंपत्ति हा तव पदोपदीं ॥ ६ ॥ नेत्रीं भरो रूप तुझें तुझें नाम मुखीं असो ॥ असो चित्तीं तव पद पददा तारिं सर्वथा ॥ ७ ॥ सदा सत्संगति घडो पडो कानीं तुझी कथा ॥ कथा मग त्रितापाची केंवी देवा नमोऽस्तु ते ॥८॥ सौभाग्य संतति करा मम दुःख वारा ॥ वारा भया अभय देउनि शीघ्र तारा ॥ तारावया निजजनासि तवावतार ॥ पारप्रदा सुगतिदा जगिं हा सुतार ॥ ९ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीकृत-
श्रीगुरुदत्तात्रेयप्रार्थना संपूर्णा ॥

---

३५७ पद

दत्तात्रेया जय गुरुराया तुझिया पाया नमु यतिवर्या ॥ ध्रु० ॥ दृढ धरिलें म्या तुझिया पाया तूंची सखया वारिं अपाया । ना तरि वायां हे नरकाया जाइल सदया सद्गुरुराया ॥ १ ॥ देव दुरत्यया हे तव माया दुर्जनिविज्या सतत महाभया । आगमगेया जय अनसूया तनया तारीं वरि अपाया ॥ २ ॥ नेणें मायातरणोपाया यास्तव धरिलें म्या तव पाया । जय वासुदेवा तारिं वेदगेया तूंच कृपाळू सद्गुरुराया ॥३॥ दत्तात्रेया जय गुरुराया तुझिया पाया नमु यतिवर्या॥

३५८ पद (चाल—धांव विभो०)

जय करुणाकर जगदुद्धारा। आजि कां रुससी परमोद्धारा ॥ ध्रु० ॥ तूं मायबाप धरितां कोपा। कोण माझ्या तापा शमवी बापा ॥ जय करुणा० ॥ १ ॥ बालवाक्यापरी स्तव अवधारी। वारीं मम चिंता तूंचि भवारी ॥ जय करुणाकर० ॥ २ ॥ तुज शरणागत तेचि कृतार्थ। व्यर्थ कीं हें मत वेदसंमत ॥ जय करुणा० ॥ ३ ॥ जो मम भक्त मत्पदीं रक्त। दोषवियुक्त तो सुखयुक्त ॥ जय करुणाकर० ॥४॥ नाश न होई मम भक्ताचा। न करीं मिथ्या हे तव वाचा ॥५॥

३५९ पद (चाल—दत्त दिगंबर०)

मंगलधामा अचिंत्यमहिमा भक्तां भजनीं दे प्रेमा ॥ नामा वदउनीं कामा पुरवुनी नेतो अक्षयसुखधामा ॥ ध्रु० ॥ भजनीं जाउनी संतां वंदुनी दत्तस्वरूपा आठवुनी। चित्तीं चिंतुनी दृष्टीं पाहुनी वदावें दत्तनाम वदनीं ॥ १ ॥ तामस भोजन करिती जे जन आलस निद्रा ये नामा। उच्च स्वरांनीं टाळ्या पिटुनी घेतां न मिळे वाव तमा ॥ मंगलधामा० ॥ २ ॥ भजनसमाप्ति होतां प्रणती करुनि स्मरावें आत्मारामा। मधुनि ऊठतां गोष्टी करितां जाति अधोगती दुर्जन्मा ॥ मंगल० ॥ ३ ॥ चिन्मय जाणुनि तन्मय होवुनि भजतां दत्तचि दे शर्मा। नर्मा सोडा कर्मा त्यजा वोढा भजनें भवमर्मा ॥ मंगल० ॥४॥

३६० पद—(चाल दिंडीची)

गळा दाटला फुटला वाहतां रे। कां न ऐकसी सांग नरहरे। कुठें तूझा सर्वज्ञपणा गेला। मला नेणसि काय म्हणूं तूला ॥ १ ॥ न पाहसी मजला जरि दत्ता। सर्वसाक्षित्व राहील वसें आतां। मद्विलापा नायकसी जरी। कसी राहे व्यापकता त्वदंतरीं ॥ २ ॥ न येसी ऐकुनी मद्विलापा। कृपालुत्व जाईल तुझें बापा। संकटीं मी घायाळ असें देवा। धांवें पावें वा कृपाळो सदैवा ॥ ३ ॥

३६१ पद (चाल—माझा कृष्ण देखिला काय०)

कलियुगीं साधन हेंचि एक। मनुजा तूं घा ऐक॥ ध्रु० ॥ सुखकर श्रीदत्ताचें नाम। हेंचि कल्याणाचें धाम। कलिमलहर हें निकाम। जेणें निष्काम हो लोक॥ १ ॥ मखमुख आवश्यक जें कर्म। नाम घेतां तें दे शर्म। हाचि मुनिसंमत सद्धर्म। मनुजा वर्म हें चोख ॥२॥ धाक घे यच्छूवणें काळ। मोहसुर होती न प्रतिकूळ। वासु म्हणे मोक्षहि अनुकूळ। उद्धरे कुळ घ्या भाक॥ ३ ॥

---

३६२ पद (चाल—नको नको स्त्रीसंगनाम०)

या युगीं उगाच लोक कष्टती पहा। दत्तभजन चित्तशोधन नेणती अहा ॥ ध्रु० ॥ होत त्याग यागयोग परि न भेट दे। तोचि दत्त दत्त वदतां दाविती पदें। म्हणुनि इतर त्यजुनि सुकर भजनीं स्थिर रहा ॥ या युगीं० ॥ १ ॥ येउ जेथ दत्त तेथ देव धावता। सर्व तीर्थ गंगा तेथ अचल राहतां। म्हणुनि चांग भजनयाग पापतापहा ॥ या युगीं० ॥ २ ॥ दत्ता स्मरुनि चित्त लाउनि भजन हो करा। विचारविषयमत्तसंग नित्य परिहरा। मग भजनीं जग विसरुनि दत्तमय पहा ॥ या युगीं० ॥ ३ ॥

---

३६३ पद (चाल वैशाखमास०)

कां भटकत फिरतां तुम्हि सदैव। प्रिय मानुनि विषयवैभव धुंडितां कि तें सदैव ॥ १ ॥ स्वर्गीं नरकीं तें वैभव दैव दे सदेव। मायामय तें वैभव दे कष्टचि सर्वदैव ॥ २ ॥ होतां प्रतिकूल दैव। नष्ट होय सर्व। यम मारी नेउनी पुरीं। शिक्षा करी नानापरी ॥ कोण तयातें निवारी। तारी कोण तदैव ॥ ३ ॥ दैवत जें देवताचें। तारक जें तारकाचें ॥ दत्त दत्त मम वाचे। वद तया सदैव ॥ ४ ॥ हो कृतार्थ वासुदेव। चिंतुनियां तोचि देव ॥ तुच्छ कल्पातें तें वैभव भाव धरि सदैव ॥ ५ ॥

३६४ पद (चाल-ऐसा जाणा सर्वेश्वर०)

एकचि नाम मंगलधाम । घेतां होतिल पूर्ण काम ॥ परि ये आळस यास्तव नाम । बोला लीलायुक्त ॥ १ ॥ भाकर भात भूक दरीत । परि मोळवतो हात । बहुविध मिळवां शांत । होवा जैसा भक्त ॥ २ ॥ दत्तलीलानामान्वित । करितां भजन प्रेमभरित । युक्त होतो दत्तभक्त । विस्मृतविग्रह शांत ॥ ३ ॥

---

३६५ पद राग कर्नाटकी ताल दादरा

(चाल–शिणलासी बहुविध)

मी धरिं करिं पादा सुखदा हृतखेदा अक्षयवरदा ॥ ध्रु० ॥ श्रीसद्गुरुवर नरतनुधर जय जय यतिवर अत्रिकुमर सुमनोहर गागगापुरक्षवविहार भो वरदा ॥ १ ॥ भो उद्धृतजन करुणासदन दमितदमन सुमुखनलिन हीरदन कमलनयन प्रियभजन वरदा ॥ २ ॥ संसिद्धिकरा अमरवरा घोरतरा भवसागरापासुनि नरा उद्धरिं हरा जोडुनि करा नमूं सुखदा ॥ ३ ॥ मां पाहि ईश्वर करुणाकर जोडुनि कर विनवीं सादर शिरिं वरकर धरिं सादर दूर परिहरिं तू नतिदा ॥ ४ ॥ मी पापी जरि धर्म न करिं सुकृत पदरिं जरि नसे तू धरिं करिं वासुदेवावरि न दर करीं तूं सदा ॥ ५ ॥

श्रीदत्तात्रेयाचीं पदें

३६६ पद (चाल–आनंदाचा कंद०)

भगवान् अनसूयेचा पुत्र त्रिभुवनीं गाजचरित्र । भगवान् अनसूयेचा पुत्र ॥ ध्रु० ॥ दत्तात्रेय श्रुतिगणगेय त्रिदशत्रयीय स्तुतगुणनिचय ॥ योगिध्येय स्वच्छवराशय स्वयें निराश्रय स्वीयजनाश्रय

समर्पिताभय दर्शितविनय नयविदत्त विश्वसूत्र जो वसे सर्वेश स्वतंत्र ॥ १ ॥ रमणी चिमणी जयाचि तरुणी मूर्ति सद्गुणी भराले सुवर्णी वाटे तरणी जेथ लपे झणि ज्याचे चरणीं श्री घे धरणी तो [redacted] नरमणि अवतरे धरणीं गृहिणि अत्रिची पवित्र तीचा होय जो सुपुत्र ॥ २ ॥ भाविकवरदा परमानंदा पाहिं मुकुंदा परमानंदा जय गोविंदा वारनि द्वंद्वा पुरवनि छंदा हरि या विपदा परमानंदा दावि निजपदा वरदा वासुदेवमिश्र असासि तूं अत्रिपुत्र ॥ भगवान् अन० ॥ ३ ॥

३६७ पद (चाल-उठिं गोपालजी०)

स्थूलसूक्ष्मीं अणी सूक्ष्म त्या कारणीं। कारणा चिद्घनीं प्रविलापी ॥ १ ॥ काय वर्णूं अहो माझिया प्राक्तना। लाधला स्वरूपीं दत्तभूमा ॥ ध्रु० ॥ तोचि आत्मा शिव वासुदेव ध्रुव। शुद्ध बुद्ध देव मुक्त सत् मी ॥ २ ॥ ह्या अभेदावरी हे समाधी खरी। लावुनी संसारीं राहूं दैवें ॥ ३ ॥ सच्चिदानंददत्तस्वरूपोऽस्मि सत्। नो किमप्यत्र नूनं मदन्यत् ॥ ४ ॥ अद्य कृत्यं कृतं प्रापणीयं स्कृतं। प्राप्तमात्मन्यवो दत्त आप्तः ॥ काय वर्णूं अहो माझिया० ॥ ५ ॥

३६८ पद (चाल-असा धरिं छंद०)

स्मरा गुरुदत्त लाउनियां तत्पदिं चित्त ॥ गुरुदत्त कलियुगीं जागे, वन्द्यजनां अनुदिनीं रंगे, लाउनी चित्त ॥ १ ॥ गुरुदत्त निवारी पाप, गुरुदत्त निवारी ताप, गुरुदत्त हो ब्रह्मरूप, नेणती भक्त ॥ २ ॥ वाहुनी बोलतों मी आण, गुरुदत्त कल्पतरु जाण, त्याविण सोडविल कोण, होऊं नको मत्त ॥ ३ ॥ जधिं काळ [redacted] जबरदार, कुठें राहिल तुझें घरदार, कोण कुणाचे पुत्रपरिवार, कायसें वित्त ॥ ४ ॥ अंतिं नये कोण कामासी, व्यर्थ कसी येथ भुल घेसी, मृगजलवत् मानि भोगांसी, आठवीं दत्त ॥ ५ ॥ स्मरा गुरु० ॥

३६९ पद (चाल—डोळे उघडुनी मजकडे पाहे०)

वद लपसी कसा तूं दत्तात्रेया ॥ तीन देहीं सत्य राहासी तीन देहि या ॥ ध्रु० ॥ स्थूल देह हा सांवत । जड तूं वा तद्विपरीत । पुढें शोधूं तुझा पंथ । दत्तात्रेया ॥ वद० ॥ १ ॥ सूक्ष्म वपू पुढें दिसे । मध्यंतरीं क्षणें विलसे । ज्ञानें नासे न तुझें तसें । दत्तात्रेया ॥ वद० ॥ २ ॥ पुढें कारण अवाच्य भासे । असें नसें वदो कसें । तुझें रूप तसें नसे । दत्तात्रेया ॥ वद० ॥३॥ तीनही देह तूं नच होसी । चौथा न दिसे यांवांचि कैसी । दृष्टि मारिली बा तुवां; खासी । दत्तात्रेया वद० ॥ ४ ॥

---

३७० पद (चाल—महाराज लछमन०)

गुरुराज दत्तात्रय देवा ये ऐकूं हा धावा ॥ ध्रु० ॥ संकटीं पडलों मी भारी । ह्या भवपारावारीं । निजकर्म भोवऱ्यावरीं । भ्रमतों अनिवारी । अंतरिं गडबडलों बरवा । न मिळेचि विसावा ॥ १ ॥ भरलें अज्ञानोदक येथ । कोण दाविल पंथ । कामादिक जलचरयूथ । गांजिति मज येथ । निजपदनौकेवरि ठावा । देयिं आजि मज देवा ॥ २ ॥ तव कृपा अनुकूल वारा । मिळतां मिळेल थारा । तव कथा-पाथेय उदारा । देउनियां परतीरा । माहेरा पोंचवि मज अभवा । तूंच तारक देवा ॥ ३ ॥ कार्तवीर्य अर्जुन अलर्क । यदुप्रल्हादादिक । तारिले भजक तयांचा लेख । न करी शेषादिक । तो तूं ह्या अजि वासुदेवा । कां उपेक्षिसी देवा ॥ गुरुराज० ॥ ४ ॥

---

३७१ पद (तू माझा यजमान० राग कल्याण)

अनसूयानंदन जनतापवारी ॥ ध्रु० ॥ जननीजठरीं रक्षी नानापरी। सेवट वारी हरी ॥ १ ॥ बाहेर येतां दांतहि नसतां। पय निर्माण करी ॥ २ ॥ प्रौढचि होतां मग तो आतां। मरे कीं निजे दुरी॥ वासुदेवा असा त्याचा भरवसा। मग कसा सोडि हरी ॥ ४ ॥अन०॥

३७२ पद (चाल–साध्य नसे मुनिकन्या०)

दत्ता, तुजविण कोण तारी। तूंचि आम्हांसी उद्धारीं ॥ ध्रु० ॥ नलगे याग नलगे योग। करितां दया आम्हांवरी ॥ १ ॥ तुवां कार्तवीर्यावरी करितां दया। सिद्धि तयाचिया द्वारीं ॥ २ ॥ अलर्क-भूपावरि करितां कृपा। चारी मुक्ति आल्या करीं ॥ ३ ॥ तूं मायबाप तूं गुरु ताप वारी। कर ठेवीं शिरीं ॥४॥ वासुदेवा असा तुझा भर-वसा। दत्ता आतां धरीं करीं ॥ ५ ॥

३७३ पद (चाल–नेउ नको यदुवीर.)

अत्रिजाचे धरिं पाय। मनुजा अत्रिजाचे धरिं पाय ॥ ध्रु० ॥ उपाय हा सुखकारक एक। लवकर वारि अपाय ॥ १ ॥ न पाहिलें जंव पद भवदव तंव। पाव करापोळिकाय ॥२॥ काय करी मग माया सांग। लगबग धरितां पाय ॥ मनुजा० ॥ ३ ॥ नायकसी जरि हें तरि यमपुरि। न दूरि करिसिल हाय ॥ ४ ॥ माय बापा परि वासु-देव अतरिं। द्रवुनि सांगे उपाय ॥ ५ ॥

३७४ पद (चाल मन रामीं मनारत०)

दत्तपदीं रत होयिं नरा। नत होयिं परामृत घेयिं बरादर देयि दरा ॥ ध्रु० ॥ ए. बी. सी. डी हे मुक्तिसिद्धी नव्हे पदु नको भ्रमुं तूं नरा फलशील वरा एन् ओ ये घरा ॥ १ ॥ जरी तूं कां बी. ए. एल् एल्. बी पास होसी जरी तरी तुज थारा नच देयि धरा ॥ २ ॥ ग्रेट इंडिन् भाषण दारुण। वासुदेव भिवुन वरा म्हणे लोक करुनि त्वरा गुरुपाद धरा ॥ ३ ॥

---

३७५ पद (चाल-जो जो जो रे०)

दत्ता मज तारी मज तारी पडलों भवसागरीं। ध्रु०॥ बुडतों मी आतां हा आर्तावरि करिं दृष्टि हाता धरुनी वर घेयीं गुरुराया आश्वासुनि धरिं हृदयीं आधि व्याधि हरी तूंचि हरी। उचलुनि करुणालहरी। दत्ता० ॥ १ ॥ कोमल तव चित्त हे ख्यात जाणुनि जोडुं हात मरतां विप्रसुत क्षणांत उठवीला हे मात प्रसिद्ध आहे तरि तूं नृहरी सत्वर मजला तारीं ॥दत्ता० ॥२॥ अमोल नरकाया हे वायां जायिल आतां सदया सत्वर गुरुराया येवुनिया करि करुणेची छाया माझा हात धरीं उद्धरीं घेयीं आपुल्या पदरीं ॥दत्ता० ॥ ३ ॥

---

३७६ दिवाळीची ओवाळणी

बोध दिवाळीचा (च्या) सणि। करिं वहिणी ओवाळणी ॥ १ ॥
ओवाळीं तूं ममताहंतें। शांति भूषा घेयीं आतां ॥ २ ॥
वासुदेव बधू देहे। स्वात्मधन मिरवीं तूं हे ॥ ३ ॥

---

३७७ पद (चाल—अभाग्याच्या घरीं०)

नेणूं तुजला जगदारामा दत्ता आत्मारामा। अनुदिनिं शयनीं आम्ही कोणी नेणूं तव आरामा ॥ ध्रु० ॥ स्थिर चालक गोचरभासक जागृति असती एक। परि नेणुं विषया जाणूं मूर्ख असों आम्ही लोक। नेणूं० ॥ १ ॥ करणगणाविण निजमायेनें स्वप्निं बहुक्रीडा। अतर्क्य करिसी पाहुनि कैसी आम्हां नये व्रीडा। नेणूं० ॥ २ ॥ भिन्न-ज्ञानें एकी होता सुखमय असती नाथा। परि या ताता अज्ञानता कळेंचि घेतूं माथा ॥ नेणूं तुजला० ॥ ३ ॥

---

३७८ पद

अत्रिचा पुत्र मनीं ध्यावा तृप्तीचा ढेकर द्यावा ।। ध्रु० ।। कोणि पूजिती कोणि वंदिती निंदिति म्हणती यावा। तें मनिं न धरी कोपहि न करी दत्त भुले सद्भावा ॥ अत्रिचा पुत्र० ॥ १ ॥ कधिं मिष्टान्न कधीं कदन्न अधिक स्वल्पहि अन्न। कधीं न मिळतां किंवा दळितां लोकिं न व्हावें खिन्न ॥ २ ॥ मार्गि कधीं तरि नगरिं वनांतरी वास फसाहि घडावा। कोणी चाकर होतां भाकर देतां लोभ नसावा ॥ अत्रि० ॥ ३ ॥ पाठ विवादा याची धंदा करतां विसर नसावी। देवपुजेची, पंचि पराची कदापि या न करावी ॥ अत्रि० ॥ ४ ॥ वासुदेवयति सांगे निवृत्ती दूरी दवडुनि मोहा। स्नेहा भिजवुनि देहा झिजवुनि देवा भरपुर पाहा ॥ अत्रि० ॥ ५ ॥

---

३७९ पद (चाल-उठीं उठीं बा गोपाळा०) भूपाळी.

जीवें भावें श्री दत्ता ध्या। हेंचि वेद वदे संध्या ॥ हे विज्ञाना प्रसवे सध्या। वंध्या लौकिकसंध्या वे ॥ १ ॥ उपनिषत्सारज्ञाते। हो भजा ह्या संध्येतें ॥ इणें लाभेल हो तुम्हांतें। सुख तरती इणें ध्याते ॥ ध्रु० ॥ करूनी मानसिकस्नान। करा मायावरणाचमन ॥ मनें द्वैतें मार्जन करुन। पापपुण्य ब्रह्मीं द्या तें ॥ उपनिषत्सार० ॥२॥ भूरादिलोक सलोक। ओंकारस्वरूपीं देख ॥ प्राणायामीं ठरवितां येक। ब्रह्ममय होती ध्याते ॥ उपनिषत्० ॥ ३ ॥ ममाहंभावाघमर्पण। करुनि कीजे चित्किरण ॥ देहत्रयार्घ्यसमर्पण। करीं साधन माळ ध्या ते ॥ उपनिष० ॥ ४ ॥ सेव्ययपभर्जेक लोक। सविस्याचें तें रूप एक ॥ ध्या तो धर्मी देव मनिं चोख। प्रेरिल तुमच्या भजा याते ॥ उपनिष० ॥ ५ ॥ तन्मयचि होवनी राहणें। हे उपस्थानचि करणें ॥ ऐसी संध्या केली ज्याणें ॥ त्याणें धरिली मोक्षवाट ॥ उपनिष० ॥ ६ ॥ मोहमयी माता मेली। बोधपुत्रोत्पत्ती झाली ॥ तेव्हां थोडी संध्या केली। तोषवो ही दत्तातें ॥ उपनिषत्सारज्ञाते० ॥ ७ ॥

---

३८० पद (चाल-साधन तोंगरी०)

मजवरि कां वरि दृष्टि नसे। जरी मी दूपि असें ॥ ध्रु० ॥
माझ्या दोपां नाहीं गणित। अगणित भूरूपसे ॥ १ ॥
नाहीं दयाळू लोकीं तुजसम। मजसम दोपी नसे ॥ २ ॥
रोगिच नसतां मग कोण पुसता। असतां वैद्य जसे ॥ ३ ॥
दयनीय नसतां दयाळुवाचा। पुसता कोण असे ॥ ४ ॥

---

३८१ पद (माझा दत्त देखिला काय० राग-जोगी)

अहाहा कौतुक हें लोकीं। दत्ता दाविसि कीं ॥ध्रु०॥ करितां नित्य तुझी सेवा। धरुनि मनिं हा सद्भावा॥ धर्महि आचरितां देवा। भूता प्रसन्न करविसि कीं ॥ १ ॥ जी असती भूतें क्रूर। त्वत्स्मरणें ती जाती दूर ॥ तुज स्मरतां आजि कां समोर। राक्षस घोर दाविसि कीं ॥ अहाहा कौतुक हें लोकीं ॥ २ ॥

---

३८२ श्रीदत्ताचें पद

दत्तात्रेया श्रीगुरुराया, मजला भेट द्याहो ॥ मजला भेट द्याहो ॥ध्रु०॥ रात्रंदिन हृदयांतरिं आशा ॥ लागलि दृढतर पुराणपुरुषा ॥ पूर्ण करावी श्रीजगदीशा ॥ इतुकें मागणें हो ॥ १ ॥ यद्यपि आहे अगाध पापी ॥ परंतु आपण मंगलमूर्ति ॥ कृपादृष्टि सत्पापा कापी ॥ करुणा येऊद्या हो ॥ २ ॥ सतत निजपदसेवा द्यावी ॥ ध्यानिं मनिं गुरुमूर्ति असावी ॥ नामस्मरणीं मति लागावी ॥ इच्छित पुरवा हो ॥ ३ ॥ दृढें वासुदेव श्रीगुरुराया ॥ निजशरणागत जाणुनि पावा ॥ अखंड सन्निध आपुल्या ठेवा ॥ पतितपावना हो ॥ ४ ॥ दत्तात्रेया श्रीगुरुराया० ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वती-
कृत श्रीदत्तात्रेयाचें पद संपूर्ण.

---

३८३ पद

गुरुराया दत्तात्रेया। आठवितों तुझिये पाया ॥ ध्रु० ॥ जरि नेणें भजन उपाया। परि धरिलें तुझिये पाया ॥ जरि हरिशी तूं न अपाया। लाज ही तुझिये पाया ॥चाल॥ गुरुराया ससया आतां।

सदया शिरिं धरिं वरहस्ता । तुजवांचुनि ऐसा पतिता । वद्धरील कोण जगीं या ॥ गुरुराया० ॥ १ ॥ मी झालों अतिशय कष्टी । एक वेळ मजवरि दृष्टि । वघडुनियां करुणावृष्टी । करिं जेणें होइल तुष्टी ॥ चाल ॥ व्यष्टि समष्टी ही सकळ । सृष्टि स्थिति हे तव खेळ । पुष्टि दे तूं केवळ विमल । चेष्टित तव नेणों अपाया ॥ गुरु० ॥ २ ॥ पाप ताप दैन्य विनाशी । तूं मनोरथ पुरवीसी । जड पडेल तुज हें ऐसी । वार्ता सारे मानूं कैसी ॥ चाल ॥ म्हातारि साठ वर्षांची । होती ती गंगा साची । कन्या सुत देउनि वांसी । वांछा पुरविलीस दयाळा ॥ गुरुराया० ॥ ३ ॥ तूं अघटित घटना करिसी । कृष्णातटिं हें सर्वांसी । हें प्रसिद्ध मग आम्हांसी । तूं उपेक्षिसी की कैसी । ॥ चाल ॥ कीव न ये माझी आतां । निज बिरुदा आणुनि चित्ता । मम कामना पुरविसी दत्ता । वासुदेव नमस्कारि गेया ॥ गुरुराया० ॥ ४ ॥

३८४ पद (राग-धनाश्री)

जया रूपीं ठकली वेदवाणी । तया दत्ता जोडितों दोनी पाणी ॥ ध्रु० ॥ व्यर्थ माझे वाणीला शिणला शीण । जया रूपा नेणती निपुण । प्रजाधर्म धनयोगें त्या धरी कोण । प्राणा जिंकोनी ठकले परी त्या नेणें कोणी ॥ जया० ॥ १ ॥ आत्यंतिक सुख सच्चिद्रूप अभेद । हा वेदांतसिद्धांत निर्विवाद ॥ हेंहि स्मरतां भजनीं सोडुनी खेद । बुद्धिग्राह्य अतींद्रिया ऐक्यवाणी ॥ जया० ॥ २ ॥ जो [illegible] रूप मजहूनि दूर नसे । सर्वांतरीं साक्षित्वें एकचि दिसे ॥ त्याहूनि कधींही मीही भिन्न नसें । ऐसें वेदें ठरतां कैंची माया मेणी । जया- रूपीं० ॥ ३ ॥

३८५ पद (चाल-अभाग्याच्या घरीं०)

येयिं हो येयिं हो दत्ता माझिये भजना ॥ धावा येयीं टाकुनि मार्गे मना प्रभंजना ॥ ध्रु० ॥ स्मृतिमात्रें पावसी ऐसी अनुभूति मला नाली ॥ किंवा माहुरीं झोंप आली योली केली फोली ॥ येयिं हो ॥ १ ॥ किंवा कोणीं अर्पिली सह्यतटीं मठी ॥ किंवा भागीरथीतटीं स्नाना झाली दाटी ॥ येयिं हो० ॥ २ ॥ किंवा गाणगापूरीं ध्यानीं धरिला योगियांनीं ॥ कीं आचमनीं दत्ता धुंडिसि गंगेचें पाणी ॥ येयिं हो० ॥ ३ ॥ किंवा घोपेश्वरीं विभूती धरितां पडली भ्रांती ॥ कन्हाडिं संध्या करितां वंध्या किंवा चरणीं धरिती ॥ येयिं हो० ॥४॥ करविरीं भिक्षा करितां वीक्षा श्रीची ये कीं आड ॥ किंवा पंढरीं केशर कस्तुरी हुंगसि तरि ती सोड ॥ येयिं हो० ॥ ५ ॥ किंवा सातापुरीं यती करिसी भुक्ती हरी ॥ संध्या करितां सागरतीरीं रमसी कीं अंतरीं ॥ येयिं हो० ॥ ६ ॥ किंवा सन्मुख अर्जुन आला यदुला संशय झाला ॥ अलर्काचा विचार पडला कीं प्रन्हादा देखिला ॥ येयिं हो० ॥७॥ किंवा अनघा बोल माघां कुठें जातां बोला ॥ दुःशकुनाला पाहुनि वसला योग्य न हें मंगला ॥ येयिं हो० ॥८॥ किंवा निघतां मद्दुर्दैवक्ष्माधर आड आला ॥ तरि युष्मत्पदवज्रें तो कां हो चूर्ण न केला ॥ येयिं हो० ॥ ९ ॥ किंवा दुसरा संकटिं पडला त्यावरि डोळा केला ॥ कां अवतार दुजा न धरिला राखाया निजबिरुदाला ॥ येयिं हो० ॥ १० ॥ दुष्कर यांचा करूं म्हणुनियां संशय तुम्हां आला ॥ तरिं बा कमलानाथा न तुला शिणवीं भेटे मला ॥ येयिं हो० ॥ ११ ॥ गळा दाटला अधर वाळला डोळाही ताठला ॥ भला निर्दयपणा केला संशय हा मज आला ॥ येयिं हो० ॥ १२ ॥ पुरे पुरे हा विचार दत्ता धीर न ये चित्ता । स्वरूप दावीं मज तूं ठेवीं

मस्तकीं निज कर आतां ॥ येथिं हो० ॥ १३ ॥ जरि तूं न येसी या समयासी दुर्जन हसती आम्हां ॥ मग थोरिव ती नसे तुम्हां उपेक्षितां आम्हां ॥ येथिं हो० ॥ १४ ॥ उमा राहुनी तुला बाहुनी शिणलों प्रेम न येतां ॥ धांवत येई प्रेम देई दत्ता कीर्तानें आतां ॥ १५ ॥

---

३८६ पद दत्ताचें

अत्रिचि ती सति माखुनि न्हाणि । घेउनि साजणि कोमट पाणी ॥
जानुनि ठेवुनि कोमल पाणी । लावुनि त्या शिशुला करि गाणीं ॥ १ ॥
फुंकुनि कानिं ति बोलत वाळू । कांरतां करिं थापटि टाळू ॥
तारक जो सकलात्मक एक । भाविकपालक भावहि भूक ॥ २ ॥
त्या मालि लागलि चांगलि जेव्हां । खेळ असे मग हे करि तेव्हां ॥
वास्तव रंगुनि तद्गुणि वासू-। देव म्हणे भजुं यावत् सासू ॥ ३ ॥

---

३८७ पाळणा (चाल-अभंग)

मार्गशीर्षमासीं दत्ता पोर्णिमेसी । प्रदोषीं झालासी प्रकट तूं ॥१॥ अत्रिमुनिभार्या माय अनुसूया । झाली तुझी आर्या चित्र हें कीं ॥२॥ चित्र हेंचि नोहे देव भाव पाहे । भक्ताधीन राहे भक्तप्रिय ॥ ३ ॥ पाहा पाळण्यांत घाली सती त्याला । जोजवुनी त्याला शिणे वेर ॥४॥ निज रे जो जो बाळा दत्ता घननीळा । लागो तुझा डोळा म्हणे त्याला ॥ ५ ॥ निज रे नीज नीज जो जो म्हणे जया । सर्वी वेद वया गातां ठके ॥ ६ ॥ पाळणा हालवीतां सतत गीत गातां । वासुदेवा दत्ता हर्ष वाटे ॥ ७ ॥

---

३८८ पाळणा (चाल-नाहीं झाले पण्मास०)

निज निज रे संसारहरे अत्रिकुमरा। घालुनि हालवुं पाळण्यांत तुज मुनीश्वरा। (ध्रु०) अत्रिसदनीं तूं अवतरनि भक्त तारिसी। दत्तनामक उन्मत्तभूतसम तूं भाससी। बाळक केव्हां तरुण केव्हां स्थविर दीससी। भूल घालिसी निर्जरा ॥ निज निज० ॥१॥ योगि कधिं रे भोगी कधीं हरे दिससि वैरागी। वस्त्र नेससी कधीं नग्न जनामधिं फिरसि या जगीं। वेद वदसि विधि वटवडसी कधीं वैससी ढगी। कधि भजसि संसारा ॥ निज निज० ॥ २ ॥ वर्णि कधीं दंडि मुंडि करिसि कधि मठीं। मार्गि वनीं कधि मसणीं फिरसि नदितटीं। वासुदेवा तुज ओळखिवां आलि हिंपुटी। आतां भेट मुनिवरा ॥३॥

---

३८९ पाळणा (चाल-सुदरमुख तुंदि०)

आलयिं रे निज निज रे जो जो जो जो रे ॥ दत्तात्रेया अत्रितनय नीज जो जो रे ॥ध्रु०॥ अनसूयातनय दत्त चित्तमलहरा ॥ तूं प्रगटुनि अत्रिसदनिं तारिं पामरा ॥ सकलसमा तव महिमा कोण जाणे पुरा ॥ धाता भर्ता हर्ता होउनि मुनिपालकि निजुनि राहसि भवहरे ॥ आलयिं० ॥ १ ॥ नित्य काशिमध्ये न्हासी माहुरि निजसी सह्यगिरिवरि कुहरीं नित्य राहसी ॥ भक्तप्रिय कुरवपुरीं भीक मागसी ॥ जीवें भावें गावें ध्यावें म्हणुनि मुनिसदनीं अवतरुनी होसि शिशु अजा रे ॥ आलयिं० ॥ २ ॥ निजवुनि तुज पाळण्यांत दोरि धरुनियां। चित्त लावुनि दृष्टि गोवुनि गीत गाउनियां ॥ तन्मय ती होउनि सती प्रेमें अनसुया ॥ जो जो जो जो जो जो निज निज रे वदे तुज रे नेणें दुसरें याहुनि रागें ॥ आलयिं रे निज निज रे ॥ ३ ॥

३९० पाळणा (चाल–येयिं येयिं वा गुरुराया०)

जो जो जो जो रे अनसूयातनया दत्तात्रेया । उन्मनि निज मज दे हरि माया मजवरि करिं दया ॥ ध्रु० ॥ स्थिरचरव्यापक तूं सनकादिकां दर्शन द्याया एका । ब्रह्मा विष्णु हर होउनि सुखा अर्पुनि मुनिलोकां । स्मरोनि मग तूं या मनुष्या करिसी कृपेची छाया ॥ जो जो० ॥ १ ॥ मंदाक्षालस हे जड मर्त्य पाहुनि मग या सत्य । असुनी अज नित्य होसि तथ्य अनसूया अपत्य । जो जो म्हणुनियां ऋषिभार्या निजवी वंदूं तया ॥ जो० ॥ २ ॥ कोट्यावधि लेपा आम्हि झोंपा पाळण्यांत घेवूं बापा हें समजुनि तापा । हरुनि कृपा कीजे वास्तव दर्पा टाकुनि तुज जो जो करूं सदया कोमलहृदया गेया ॥ जो जो जो जो रे अनसूयातनया दत्तात्रेया० ॥ ३ ॥

---

३९१ पाळणा

तूं निज तूं निज रे निज जो जो । तूं निजपालक होशिल जो जो । ध्रु०॥
पालकिं बालक सात्त्विक माया । घालुनि हालविते अनसूया ॥
गात असे जनपावन जो, जो । तारक त्यासि वदे जो जो ॥ १ ॥
सर्वजगज्जननाशनहेतू । कारक पालक घालक तो तूं ॥
तारक तूं अघहारक मतू । वारक बाधक पतिक दाहक तू ॥ २ ॥
योगसुमार्गसुधारक हो तूं । भाविकसेवकतारक तो तूं ॥
धार्मिकभाविकवांछित दे तूं । या स्मरतां निज दर्शन दे तूं ॥ ३ ॥
भीडिव दोहद पीडित माता । काहीं न सूचतसे मज आतां ॥
ओकारि येवुनि काहीं न सोसे । ओकूं अधिकर आये मी करुं कैसें ॥१॥
हा परमेश्वर घाबरि झाले । इष्ट असोनिहि कष्टच आले ॥
आभरणें हिं च भारिच झाली । फिकट झालि न सोसत चोळी ॥२॥

वाटतसे भिक मागुनि खावें । जाउनि गुपचुप रानिं वसावें ॥
दार अगार न पोर न वित्त । आवडि घे परचिंतनि चित्त ॥ ३ ॥
शीर्षिं जरा मुकुटासि घरून । प्रत्यगमित्रपरासि भरून ॥
चित्ति निगर्व सदा अवधूत । दांत सुशांत सदोदित पूत ॥ ४ ॥

---

३९२ नरसोबावाडीवर्णन

नर्सोबाची वाडि जी लोकमान्या ॥ कृष्णातीरा शोभवी जी सुधन्या ॥ अन्या तैसी देखिली म्यां न साची ॥ श्रीदत्ताची राजधानी सुखाची ॥ १ ॥

कृष्णा 'आहे पूर्वभागीं जियेच्या ॥ प्रत्यक्तीरीं वास आहे तियेच्या ॥ श्रीदत्तांचा कल्पवृक्षातळीं तो ॥ त्राता ज्याच्या चिंतनें मोक्ष होतो ॥ २ ॥

जो चिंतितां तत्क्षणीं वारि मोहा ॥ त्याच्या पदीं संतत ठेवि देहा ॥ मोहांतका तारिं मला परेशा ॥ नाहीं तुझ्यावीण शरण्य धीशा ॥ ३ ॥

---

३९३ भजन

हरिहरविधिरूपा । त्रिगुणात्मका विश्वरूपा ॥ करिं बा अनुकंपा ॥ १ ॥ शरण आलों कोपा । टाकुनि भज मार्ग सोपा । दावीं निजरूपा ॥ २ ॥

---

३९४ भजन

अहो या दत्तात्रेया । पायां पडतों गुरुराया ॥ ध्रु० ॥ हराया यतिराया । माया दुस्तर मुनिवर्या ॥ १ ॥ कराया योगिध्येया । गेया भजकावरतीं दया ॥ २ ॥

३९५ भजन

ये वा दत्ता धांवोनी धांवोनी। मनोजवावरि बैसोनी ॥ ध्रु० ॥ दंडकमंडलु घेवोनी लेवोनी। रुद्राक्षादिक चर्चोनी अंगीं विभूति हर्षोनी। घालुनि पायीं पादुका या भजनीं ॥ ये वा दत्ता० ॥ १ ॥ जटा किरीटा लेवोनी येवोनी। जपमाळा करिं नेसोनी। दिगंबरा हांसोनी। माझ्या हाकां तोषोनी। ये वा दत्ता० ॥ २ ॥

वेदान्तपर पदें

३९६ पद (चाल—घनश्याम सुंदरा०)

जप तप दीक्षा स्वधर्मरक्षा पूजन तीर्थाटन। याग योग अष्टांग सांग हे न होति कलियुगिं जाण ॥ कलियुगिं भजनावांचुनि साधन सुगम नसे आन। भुक्ती मुक्ती लाभति जेणें नव्हतां यत्न ॥ १ ॥ सांग न होतां फल ये हातां न कधीं कामार्ता। प्रत्यवाय तो नरकीं नेतो मोक्षाची नच वार्ता ॥ त्रिविध अपाला विविधचि चाला घालि-वसे चित्ता। तप्त तपाया स्वाधिन काया नोहे व्याधिग्रस्ता ॥ २ ॥ गुरुशिष्याला लोभचि झाला निष्फळ हा उपदेश। स्वधर्मरक्षा करितो शिक्षा पोटभरी परेश ॥ श्रद्धा नसतां संशय असतां काय फरिल व्रत। दंभ माजला लोभ उदेला काय करिल मग तीर्थ ॥ ३ ॥ यागीं वसतां अंगीं अहंता ये फळ ये नच हातां। विकार चित्ता आणि ती कांता मग योगाची नच वार्ता ॥ सकलहि ऐसीं विकळचि होतीं साधन ये हाता। दत्तसरण चुकवी मरण कसेंहि एकदां उदेतां ॥४॥

---

३९७ पद (चाल—नूं चाल राधे० राग विभास)

हें ज्ञान आत्मा परब्रह्म । परमप्रेमस्थान निरंजन भूमा ॥ ध्रु० ॥ धिकार ये देहा परि आत्मरूपीं स्नेहा । ठेविती सकल तो हा विमलचि स्वार्थि परत्र हि महिमा ॥ हें ज्ञान० ॥ १ ॥ सच्चित्सुखात्मा ऐसा आहे आत्मा । यादृश हा असे तादृश विलसे ब्रह्म वदे श्रुति परमा ॥२॥

---

३९८ पद (चाल—ओवीची)

सत्यज्ञानानंत तुज वदे वेदांत । हें शोधितों होउनी दांत शांत समाहित ॥१॥ मालासर्पभ्रांत ध्वांतीं दीपें शांत । होय तेवीं हा वेदांत शमवी जीवभ्रांत ॥ २ ॥ साप नोहे माळा स्पष्ट दिसली डोळां । घातली कंठें मिठी गळां न सुटे कांहीं वेळां ॥ ३ ॥ आवरणाची स्थिती न घसे विज्ञानांतीं । विक्षेपाची स्वरूपशांती होय प्रारब्धांतीं ॥ ४ ॥ जीव तन्मय होतां आवरणाची न वार्ता । स्वाधिष्ठानीं तत्त्वें मिळतां विक्षेपांत दत्ता ॥ ५ ॥ ऐसा वेदांतार्थ जाणुनी शोधूं स्वार्थ । मग तूं दत्ता भेटसी आम्हां इतर श्रम हा व्यर्थ ॥ ६ ॥

---

३९९ पद (चाल-देवकीनें वाहिला)

तीनी देहीं राहुनी दिससी ना लोचनीं । ज्ञानदृष्टिनें शोधुनी तुज धरूं चिंतनीं ॥ ध्रु० ॥ विराट् तोचि कार्यासहित पंचीकृत भूतजात । स्थूलदेह तव हा दत्ता वदताती वेदश्रुत ॥ १ ॥ निजनाथवशें सतत निज विषयां इंद्रिय घेत ॥ अवस्था ही जागरीत विश्वरूपें तूं येथ ॥२॥ विधिवेदशब्दादिक-जागेपणीं हे पृथक् ॥ एकाकार ज्ञान त्याचें भिन्न नोहे एकेक ॥ ३ ॥ हिरण्यगर्भ म्हणायें सूक्ष्म भून लिंगदेह हा सूक्ष्म ॥ येथें स्वप्नावस्था भासवसे ही पद्म ॥ ४ ॥ करणोपरमीं जाग्रत्संस्कार-

जप्रत्यय ॥ सार्थ स्वप्नतैजसनामें अभिमानी अद्वय ॥ ५ ॥ वेद जाग्रत्तुल्य येथ अस्थिर हें तें स्थिर । भेद हाचि ज्ञान तेंचि एकरूप सुस्थिर ॥ ६ ॥ पुढें कारण अव्याग्य भासे असे नसे म्हणूं कसें ॥ आत्माऽज्ञान साभास वसे जेथें सुख होतसे ॥ ७ ॥ सर्वज्ञानीश्वरसंहर्ती भवीची कारणता स्थिती ॥ सुषुप्त्यवस्था हे बोलती प्राज्ञ इचा तूं पती ॥८॥ सुप्तोस्थिता अबोधतम स्मृती असे तें तम ॥ ज्ञानविषय भिन्न‑ ज्ञान ज्ञान भिन्न उत्तम ॥ ९ ॥ कधींही न उदेलें कधींही न मावळें ॥ स्वयंज्योति ज्ञान दिसलें तीनी देहीं एकलें ॥ तीनी दे० ॥ १० ॥

---

४०० वेदांतपर स्नानादिकांची पंचपदी

लावणी (दो दिवसाची०)

अज्ञानतमी सरतां होयिं मी जागा विवेकसूर्यानें । तेज दाविलें उठोनि त्यजिलें गुणमयशयना लयवनितेनें ॥ ध्रु० ॥ रागद्वेषमळ हा दंकुनी निर्मळ झालों दीर्घानें । ध्यान सरोवर ज्ञानपुष्कर मानसतीर्थ‑ स्नानानें ॥ १ ॥ इडा गंगा यमुना आपगा पिंगला ह्यांच्या स्नानानें । त्रिवेणि म्हणती सुषुम्णा ती सरस्वतीसंधि पेणें ॥ २ ॥ करि स्या साङ्ग्या प्रयागराजा वंदूं ज्याच्या स्नानानें । उपरी जाती पुनः न फिरती बद्ध न होती कर्मानें ॥ ३ ॥ कृष्णा गोदा तापि नर्मदा यमुना गंगा जगतीतें । पवित्र करिती साडेतिन कोटी पृथ्वीपाठीं जीं तीर्थें ॥ ४ ॥ कुरुक्षेत्र प्रभास पुष्कर सर्वांहे पाहिल्या मनातें । वारिति हो मळ वासनामूळ उन्मूळाया कोणातें ॥ ५ ॥ सामर्थ्य असे ज्ञान तीर्थ असे सर्वत्रहि तारितसे । ज्ञाना ऐसें पवित्र नसे भगवान् ऐसें बोलतसे ॥ अज्ञानतमीं सरतां० ॥ ६ ॥

---

४०१ संध्यापद (चाल–इस तनधनकी०)

आत्मारामा अंतरीं ध्यावू । जनिमरणातीत होवू ॥ ध्रु० ॥ ज्यां मानस सरोवरीं स्नान । केलें शांतिवस्त्रावरण ॥ . आशातृष्णामोह जाळून । अंगि चाचें भस्मलेपन ॥ क्षमादयेचें भूषण । लावुनि शुचि होऊन ॥ चाल ॥ आवरणा आचमन करूं कर्माचें मार्जन । ममताऽहंताऽघमर्षण । तीन देह हीं अर्घ्यें देवूं ॥ आत्मारामा० ॥ १ ॥ तो मी आत्मा आत्मा तो मी । वदे भावें माझा जप तो ॥ ज्या जपें भेद न उरतो । अपरोक्षचि होतो पर तो ॥ ज्या जपें मुमुक्षु तरतो । जीवन्मुक्तीला वरतो ॥ चाल ॥ शिवा जीवा भेटवितो । संसारा हा लपवितो ॥ तरि तो म्हणवुनि मावुं ॥ आत्माराम० ॥ २ ॥ सूर्यचंद्र जेव्हां दोनी । नभिं लपती गति सोडूनी ॥ तो संध्याकाळ गुरूनीं । सांगितला तो साधूनी ॥ भावें ऐसी संध्या करूनी । संदेह मनिंचा हरुनी ॥ चाल ॥ सर्व हेंचि ब्रह्म जाणूनी । राहें ऐशा उपस्थानीं ॥ आपणा आपण नमुनी । ध्यानीं राहूं उपशम घेवूं ॥ आत्मा० ॥३॥

४०२ पूजापद (चाल–हरिसी सतत भजा०)

सर्व शरिरीं जें एक विराजे । तेंचि आत्मलिंग माझें ॥ध्रु०॥ देह-देवालय शुद्ध करुनियां, आत्मलिंगावर भासलें जें ॥ अज्ञान तेंचि निर्माल्य हेंचि काढुनि टाकूं छादक जें ॥ सर्व० ॥ १ ॥ अचिंत्याचें चिंतन कैचें आवाहन न च व्यापक जें ॥ निर्मल त्याला स्नान कशाला निरावरणा वस्त्र न दुजें ॥ सर्व० ॥ २ ॥ भक्ति विलेपन वाहूं एक सुमन अहं धूप जाळूं बहुतेजें । सोऽहंदीपा उजळुनि विश्वपा निवेदिं सर्वहि निजधन जें ॥ ३ ॥ स्वयंप्रकाशा आरत्या कैशा ओंवाळूं भावें एकच जें । पिंडीं ब्रह्मांडीं त्या कुरवंडी मौन जपे एक भावें भजे ॥ ४ ॥ प्रसाद त्याचा स्वानुभवाचा भोज्य हें परितृप्त करी जे ॥ स्वानुसंधानीं सुखमयशयनीं स्वानुभुतिसह तेथ निजे ॥ सर्व शरिरीं जें एक विराजे० ॥ ५ ॥

वेदान्तस्तोत्रें

४०३ वेदांतनिरूपण

श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीदत्तात्रेय गुरूंचे गुरु । स्वभक्तांचे कल्पतरू । वंदोनि भवाब्धितारू । वेदांत निरूपितों स्वल्प ॥ १ ॥ गुरुवीण नोहे ज्ञान । असें श्रुतीचें वचन । हें मानुनी निरूपण । करितों गुरुशिष्य-संवाद ॥ २ ॥ शिष्य गुरूसी पुसतसे । ही सृष्टी कोण करीतसे । किंवा स्वभावें होतसे । संशय होतसे हा फेडा ॥ ३ ॥ गुरु म्हणे समाधान । एकाग्र करूनी मन । परिसें करितों निरूपण । वेद प्रमाण घेवुनी ॥ ४ ॥ श्वासापरी अनायासानें । वेद कथिला ईश्वरानें । त्याला पौरुषेय म्हणणें । न साजे अन्याधारापरी ॥ ५ ॥ संहिता ब्राह्मण आरण्य । हीं तीनीही मिळोन । हा वेद, अंगें जाण । शिक्षादीक सहाची ॥ ६ ॥ कर्म उपासना ज्ञान । तीन कांडें वेदाचीं जाण । स्मृतीतिहास पुराण । वेदाधारें पसरले ॥ ७ ॥ त्यां स्वतः प्रमाण वेदाचें । मत हें ऐक तू साचें । हें ठाणें समाधानाचें । सत्य त्रिवाचे बोलतों ॥ ८ ॥ जी गारा केलेली माती । तिचे पुढें घडे होती । घडयापूर्वी जी माती । मध्यें अंतीं तीच एक ॥ ९ ॥ सृष्टीपूर्वी विश्व हेंच । अद्वितीय ब्रह्म एकच । नामरूप हें नव्हतेंच । जिव्हा मन नसल्यामुळें ॥ १० ॥ शिष्या तुझ्या समजुतीस । पूर्वी हा काळ-वाचकास । योजिलों परि तेव्हां त्यास । काळ न दिवस रात्रिवार ॥ ११ ॥ निर्विकारा न घडे सर्जन । मायेसहिताचें ब्रह्म । करिता नये द्वैतपण । शक्ति जाण अस्तु माया ॥ १२ ॥ शक्ति शक्तिमंता अभेद । मिथ्या प्रतिबिंबें न भेद । न ये भंग निर्विवाद । मायेनें भेद नसतां ब्रह्मा ॥ १३ ॥ जें उपाधीनें भासे । तें उपाधी नासतां नासे ।

त्यार्णे द्वैत येईल कसें। त्याच्या स्वरूपा ॥१४॥ जे अनिर्वचनीय शक्ती। ती वेदांती माया म्हणती। असे ब्रह्माधीन ती। तिर्णे द्वैत येत नसे ॥ १५ ॥ त्या माया शक्ती युक्त। ब्रह्म हो अव्याकृत। हें जगद्बीज अव्यक्त। त्रिगुणात्मक ह्मासे ॥ १६ ॥ त्यापासूनि शब्दयुक्त आकाश। त्या पासून वायू सशब्द स्पर्श। त्या पासून अग्नि रास। शब्दस्पर्शरूपगुणे ॥ १७ ॥ सशब्दस्पर्शरूपरस। जळ उपजे त्या पासाव खास। सशब्दस्पर्शरूपरस। गंध भूमी ॥ १८ ॥ कारणगुण कार्या येती। तसे मायागुण पंचभूतीं। म्हणोनी त्रिगुणात्मक होती। पचभूतें तीं मायिक ॥१९॥ प्रत्येकाच्या सत्वांशें करून। श्रोत्र त्वचा चक्षु जिह्वा घ्राण। पंचज्ञानेंद्रियें होती जाण। अंतःकरण सात्वांशेंस्यानें ॥ २० ॥ निर्विकल्प अंतःकरण। संकल्पात्मक मन निश्चयात्मक बुद्धि जाण। अनुसधानरूपें चित्त ॥ २१ ॥ अहंकार मीपण। हें पंचविध अंतःकरण। प्रत्येक रजोंशानें जाण। कर्मेंद्रियें पांच हीं ॥ २२ ॥ वाचा हस्त पाद लिंग आणि गुद। रजोंशेंस्वें प्राणभेद। पंच तयाचे वृत्तीनें ॥ २३ ॥ यांचे देवता विषय। एक ब्रह्मचि स्वयें होय। प्राणेंद्रियांत करणसमुदाय। लिंगशरीर होय सूक्ष्म ॥ २४ ॥ पंच भूतांचे दोन दोन भाग। एका एका अर्धाचे चार भाग। करोनी दुसऱ्या अर्धाशीं योग। कवितां होय पंचीकरण। २५॥ ह्या पंचीकृतापासून उद्भिज। स्वेदजांडज जारज। होती चौदा लोक विराज। सर्व एक मिळोन ॥ २६ ॥ ह्या चारी देहांत। जीवरूपें ब्रह्म स्थित। कर्तृत्व भोक्तृ व पावत। मोक्षापर्यंत द्वैतभावें ॥ २७ ॥ जाग्रत्स्वप्न सुषुप्ती। दैनंदिन व्यवहार म्हणती। जन्म घेणें हें वेदांती। म्हणती जन्मांतरस्वीकार ॥ २८ ॥ हा जीवाचा संसार। ईश्वरसृष्टीवर। अहंताममतादि व्यवहार। हे प्रातिभासिक जीवसृष्टी ॥ २९ ॥ पारमार्थिक ब्रह्मावर। ईशसृष्टि व्यनिवार। [illegible] व्यावहारिक

संसार । ईश्वराचा ॥ ३० ॥ हें सर्वदां द्वैत । निवारिजे होवुनी अद्वैत । तरीच होय सदोदित । सच्चिदानंद निजांगें ॥ ३१ ॥ सर्वाधिष्ठान ब्रह्म जेथवां । विवेकें कळे तेथवां । करोनि द्वैताभावा । होय सच्चिदानंद निजांगें ॥ ३२ ॥ ब्रह्मचि सर्वाधिष्ठान । तेंचि उत्पत्तिस्थितिलयकारण । म्हणोनि त्या एकाचें ज्ञान । होतांच सर्व ज्ञान होतसे ॥ ३३ ॥ अत एव वेदांतमत । सिद्ध करी अद्वैत । तार्किकादिकांचा राद्धांत । घेतां अद्वैत साधेना ॥ ३४ ॥ प्रकृतिपुरुषविवेक । तत्त्वविचार करितां चोख । मोक्ष होतो हा लेख । सांख्याचा एकत्व न दावी ॥ ३५ ॥ पुरुष हा उदासीन । प्रकृति जगत्कारण । प्रतिशरीरीं भोक्ता जीव भिन्न । जगत् सत्य हें जाण सांख्यमत ॥ ३६ ॥ स्वयें प्रकृति जड असून । ती केवीं करील जगदुत्पादन । न चालवी चेतनावीण । अचेतन रथादिक ॥ ३७ ॥ तूं म्हणशील स्तनांतून । दूध वाहे अचेतन । जळही स्वयें जातें वाहून । हेही जाण ईश्वरेच्छा ॥ ३८ ॥ तीन गुण समान । हे सांख्य प्रकृती प्रधान । तया नसतां प्रेरक चेतन । केवीं गुणविभाग होईल ॥ ३९ ॥ गाईचे पोटीं तृण । दुग्ध होतें तैसें प्रधान । जगदाकार होऊन । स्वयमेव राहे म्हणसी जरी ॥ ४० ॥ तरी हेंही न घडेल । तृण खाई बैल । त्याचें दुग्ध कां होईल । तसें न होईल प्रकृति जगत् ॥ ४१ ॥ जसा स्वयें आंधळा । पाठशी घेऊन पांगुळा । तैसा पुरुष प्रकृतीला । चालवी म्हणों तरी न घडे ॥ ४२ ॥

---

४०४ परापूजा

सृष्टि पूर्वी विश्व एकचि हा देव। होता स्वयमेव सच्चिदानंद ॥ १ ॥
बहु व्हावें ऐसी कामना धरूनी। तप आचरोनी स्वयें नटे ॥ २ ॥
झाला अव्याकृत स्वयें पंचभूत। भौतिकही होय चारी खाणी ॥ ३ ॥
तोचि लिंगदेह तो कारणदेह। ब्रह्मांडसमूह तोचि झाला ॥ ४ ॥
अध्यात्माधिभूत तो आधिदैवत। जीवरूपें आंत राहे तोचि ॥ ५ ॥
तोचि अंतर्यामी बाहेर तो स्वामी। भुलोनि तोचि मीपणें बद्ध ॥ ६ ॥
मग दिसे नाना तत्त्व समजेना। नावरवे मना नाना यत्नें ॥ ७ ॥
गमवी सुखरूप आवरण झोंप। घेतां ये विक्षेप ताप दे जो ॥ ८ ॥
मग सद्गुरूचे धरिले ज्यां पाद। शमवाया खेद भेद सर्व ॥ ९ ॥
भ्रमनिरसना दिल्ही उपासना। त्या देवाची मना स्थिरवाया॥ १० ॥
देव तो उपास्य हा मी उपासक। मानीता विवेक चोख झाला॥ ११ ॥
गुरु तोचि देव हा मी स्वयमेव। तोचि भिन्नभाव नष्ट झाला। ॥१२॥
साकार साजिरें रूप जें गोजिरें। चिंतिलें जें वरें सच्चिदानंद ॥१३॥
सोडुनि नामरूप सचित्सुखरूप। झालों एकरूप मीच देव ॥१४॥
परी मी हा भक्त नोहेचि विभक्त। परम विरक्त मुक्तसंग ॥१५॥
ऐक्यस्फूर्ति झाली भक्ति दुणावली। आतां सीमा झाली कैवल्याची ॥१६॥
जसें पाषाणाचें कोरिलें देऊळ। पाषाण केवळ देव त्यांत ॥ १७ ॥
देवाचा परिवार पाषाण सुंदर। वस्त्र अलंकार पाषाणाचे ॥ १८ ॥
असें मज आतां समजे सर्वथा। पूजा करूं जातां देवचि सर्व ॥१९॥
देव गुरूची ही झाली कृपा पूर्ण। उमजलें तूर्ण पूर्ण ब्रह्म ॥ २० ॥
देवा तुझी आतां कशी करूं पूजा। न दिसेचि दूजा आज मज ॥२१॥
मी तूं एक पूर्ण होतां आवाहन। कैसें हो करून पूजूं देवा ॥ २२ ॥

तूंचि एक देवा भू वृक्ष पाषाण। तुजला आसन योजूं केवीं ॥ २३ ॥
तुज अभिषेक करूं तरी एक। दिससी उदकरूपीं तूं वा ॥ २४ ॥
देवा जे जे द्यावे तुज उपचार। ते सर्व साचार रूप तुझें ॥ २५ ॥
स्रुवा द्रव्य अग्नि मंत्र यजमान। तूंचि हे जाणून होमूं कवणा ॥२६॥
पात्र द्रव्य दाता एकचि दिसतां। दानाची हे वार्ता केवीं करूं ॥२७॥
एकाग्रता चित्तासह इंद्रियांची। होतां ही तयाची वार्ता नसे ॥ २८ ॥
देहादिव्यापार असंग निरीक्षीं। अकर्ता मी साक्षी कर्मातीत ॥२९॥
अप्रमत्तपणें जरि एक जाणें। मग योग ठाणें देईल कीं ॥ ३० ॥
दैवलब्ध भोग हे घे उपचार। स्तोत्र वाग्व्यापार असो देवा ॥ ३१ ॥
संचार हा देवा मानूं प्रदक्षिणा। तुझी आराधना सर्व क्रिया ॥३२॥
वाचे मना जेथें अवकाश नसे। मौनभावें वसे तेथें जप हा ॥३३॥
अशी ही सहजस्थिति देवपूजा। तुज अधोक्षजा हे आवडो ॥३४॥
कांहीं न्यून नोहे अधिकही नोहे। महिम्नाचें तें हें महिमान ॥३५॥
हेंचि सर्व स्वात्म-निवेदन होय। होई ब्रह्ममय सर्व कर्म ॥ ३६ ॥
ऐसी हे करावी मुख्य देवपूजा। न घडे तरी पूजा ती घडावी ॥३७॥
वासुदेव म्हणे पूजा ही त्रिकाळ। घडतां निर्मळ होईल बोध ॥ ३८ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानन्दसरस्वतीविरचिता
परा पूजा संपूर्णा ॥

---

४०५ नवरत्नमाला

श्रीदत्तो जयति ॥ हा देह दृश्य जड अन्नविकार मातापितासवीर्यज अमंगळ जीव जाता ॥ ऐसा न पाहति न हा मम रूपभूत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ १ ॥ त्वङ्मांसलोहितशिरास्थिसमूह देह। ज्या आंत श्लेष्ममळमूत्रचि मोहगेह ॥ हें होय नष्ट उडुनुन्दुरसें

अनंत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ २ ॥ मायाविनिर्मित पदार्थसमान देह। जो निंद्यमात्र असतांहि विमोहगेह ॥ वाढे क्षणोक्षणि विलक्षण निश्चितांत ॥ कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ३ ॥ पाण्यावरी लहरि येति जशा तशा ह्या। देहावरी सतत येति दशा अशा ह्या ॥ बाल्यादि, शेवटि कृमिविड्भासितांत कांत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ४ ॥ यद्रक्षणार्थ करिताति कुकृत्य दुष्ट। जो षड्साग्रपरिपोषित होयि पुष्ट ॥ येथेंचि तो पटतसे उघडा अनंत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ५ ॥ वर्णाश्रमादिक सुतादिक यन्निमित्त। संबंध रूप भय कर्महि यन्निमित्त ॥ तो हाचि अन्नमय कोश जयासि अंत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ६ ॥ हा प्राण त्यामधिं सदोदित खेळताहे। जो इंद्रियां कवळुनी, मम रूप नाहे ॥ हेही अचेतनचि, चेतन मी प्रशांत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ७ ॥ जें चचळ क्षणभरी न वसे, विकारी। तें होय हें मन न मी कधिंही विकारी ॥ खद्योततुल्य मति तीहि न मी, प्रदीप्त। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ८ ॥ हा जात येत असतो जगिं लिंगदेह। अज्ञान कारणतनू न च तीन देह ॥ माझें स्वरूप अज आक्रिय मी अनंत। कूटस्थ मी तरि सदोदित साक्षिभूत ॥ ९ ॥ कर्ता न मी प्रत्यगभिन्न आत्मा। भोक्ता न मी अद्वय सच्चिदात्मा ॥ हें ज्ञात व्हाया नवरत्नमाळा। हे कंठिं घाला हरि हे हि काळा ॥ १० ॥ जो कर्मफळ दे वारी स्मरतां कष्ट चहुरी ॥ भजतां त्या दत्तदेवा पदीं हे अर्पिली नवा ॥ ११ ॥

इति श्रीमत्परमहंसपरिव्राजकाचार्य श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचिता नवरत्नमाळा संपूर्णा॥

---

४०६ चित्तसद्बोधनक्षत्रमाला

कुसंगाश्रयें वा स्वयें आत्मघात । तुवां सत्य केला कुशीला खचीत ॥ अधःपात येईल मत्ता स्वचित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥१॥ भला लाधला हा तुला श्रेष्ठ देह । परी ठेविला व्यर्थ तूं येथ मोह ॥ अहंकारयोगें घडे घात चित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २ ॥ अहंकारयोगें घडे कर्तृतादि । अहंकारयोगें घडे भोक्तृतादि॥ अहंकारयोगें ममत्वादि चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ ३ ॥ अहंकार हा आत्महा खालिं नेतो ॥ अहंकार हा ज्ञानहा ऊर्ध्व नेतो ॥ अहंकार सोडूनि दे शीघ्र चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ ४ ॥ अहंकारयोगें घडे कोप ताप । अहंकारयोगें घडे पापलेप ॥ अहंकारयोगें जगीं घात चित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरें नित्य दत्ता ॥५॥ अहंकार हा धर्महा शत्रु आहे ॥ अहंकार हा पापहा मित्र आहे ॥ अहंकार सात्वीक हो मित्र चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरें नित्य दत्ता ॥ ६ ॥ अहंकार हा बोलिजे त्रिप्रकार । अहंकार हा बंध दे द्विप्रकार ॥ तयाचा करी तूं प्रतीकार चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ ७ ॥ शरीरादिकीं जो अहंकार थोर । अती घोर दोषी तमाचा विकार ॥ भ्रमालस्यतंद्रादि दे तोचि चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ ७ ॥ सदा क्रोधलोभप्रयत्नादि दे जो । सदा पातकोत्पत्ति येथें करी जो ॥ तया राजसा सर्वथा सोडि चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥९॥ तुला साधलें हें भलें मुक्तिपर्व । परी अंतरीं तूं धरीसी कुगर्व ॥ तुझे षड्रिपू पातकी होति चित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ १० ॥ तुला दंडिती मुंडिती याम्य दूत । तुला दंडिती फाडिती होसि भूत ॥ प्रभूतश्रमें कष्टता कोण त्राता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥११॥ दुराशा धरूनी तुवां पाप केलें । तयाच्या-नियोगें तुला जन्म आले ॥ असें पूढती पूढती होय चित्ता । त्वरें आदरें

तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥१२॥ सुत स्त्री स्व माझें असें हें ममत्व । तसें मांस पिंडावरी ही अहंत्व ॥ तुवां ठेविल्यानें तुला दुःख चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥१३॥ कुणाचे सुत स्त्री कुणाची विचारी । कुणाचें धनक्षेत्र होई विचारी ॥ विचारांतिं मिथ्याचि हो सर्व चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥१४॥ ममत्वें सुतादीक हे आदरावे । जयानें तयानें भ्रमानें मरावें ॥ पुढेंही तसें होतसें खास चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ १५ ॥ तुला या भ्रमें सद्गती लोकिं हो की । नको आदरू प्रेमसंबंध लोकीं ॥ सुख स्वप्नवत्तुच्छ हें सोड चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरें नित्य दत्ता ॥ १६ ॥ नको मानपूजेचि लोकांत इच्छा । प्रतिष्ठाहि विष्ठासमानाचि तुच्छा ॥ न पुच्छा करीं व्यर्थ तूं लोकिं चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ १७ ॥ सुविद्वान् धनी मी गुणी मानि मोटा । असा तूं न ठेवीं वृथा गर्व ताठा । नमीं सर्व भूतांसि हो लीन चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ १८ ॥ नको होवं तूं लोकनिंदेस पात्र । नको लोकनिंदा करू हो सुपात्र ॥ पवित्र प्रभूच्या कृपेला सुचित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ १९ ॥ जनीं निंद्य तें सोडितां योग्यता ये ॥ जनीं वंद्य तें सेवितां योग्यता ये ॥ जनीं वंद्यता तूं न इच्छीं सुचित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २० ॥ सदा संगती दुर्जनांची त्यजावी । सदा संगती सज्जनाची धरावी ॥ धरावी गुरुसेवनीं प्रीति चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २१ ॥ सदा सत्त्ववृत्ती धरोनी असावें । सदा सात्विकांमाजि यत्नें बसावें ॥ बसावें न त्या स्त्रैणपंक्तीस चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २२ ॥ प्रमाःलस्यनिद्रादिकांते त्यजावें । हरीकीर्तनीं प्रेम निःसीम व्हावें । मनीं आळवावें हरीला सुचित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २३ ॥ कथाकीर्तनीं अंगिं रोमांच यावे । गळा दाटुनी नेत्र दोनी गळावे ॥

पळावें वपुर्भान मार्गेचि चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरें नित्य दत्ता ॥ ॥ २४ ॥ असें सात्विक प्रेम येतां अहवा । गळे तें टळे सर्व संसार-चिंता ॥ हरीच्या प्रसादें मिळे मुक्ति चित्ता ॥ त्वरें आदरें तूं स्मरें नित्य दत्ता ॥२५॥ गुरू देव हे एक मानूनि भक्ती । तयांची करी त्या करीं येइ मुक्ति । सुयुक्ती असी ही धरी नित्य चित्ता । त्वरें आदरें तूं स्मरे नित्य दत्ता ॥ २६ ॥ असी चित्तसद्बोधनक्षत्रमाला । गळा घालिती ते न भीतील काळा ॥ वळां मुक्ति घालील रत्नांचि माळा । गळां त्यांचिया जी न पाहील वेळा ॥ २७ ॥

इति श्री. प. प. श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीकृता चित्त-सद्बोधनक्षत्रमाला संपूर्णा ॥

---

४०७ आत्मानात्मविचार

श्रीदत्तो जयति ॥ शिष्या होयीं सावधान । करुनियां एकाग्र मन । परिसें कथितों आत्मज्ञान । जेणें अज्ञान निरसे हें ॥ १ ॥ बाहेर नेत्र लावून । जें पाहसी तेंचि स्वप्न । व्यर्थ तयासी भुलून । आयुष्य दवडून मरूं नको ॥ २ ॥ पृथ्वी आप तेज वात । आकाश जाण पंच भूत । मायाशक्तीश्वरनिर्मित । त्रिगुणयुक्त असती हीं ॥ ३ ॥ प्रत्ये-काचे अर्ध अर्ध भाग । करुनि अर्धांचे चार चार भाग । सोडोनि आपुला भाग । इतरार्धभागयुक्त केले ॥ ४ ॥ हा पंचीकरणें जाण । ब्रह्मांड चौदा भुवन । चारी जीवखाणी आणि अन्न । करी निर्माण ईश्वर ॥ ५ ॥ हे विक्षेपशक्तीची । ईश्वरदर्शी होय साची । येथें संज्ञा असे ईची । व्यावहारिक सत्य ॥ ६ ॥ जीव देहीं रिघून । अहं-कारतादात्म्य पावून । त्या द्वारा शरीर व्यापून । नेत्रीं राहून द्वैत पाहे ॥ ७ ॥ तें हें सर्व स्वप्न जाण । कां जासी यासी भुलून । अजूनि

होईं सावधान। स्वरूपानुसंधान ठेवीं तू ॥ ८ ॥ तू म्हणसी हें प्रत्यक्ष। मी पाहतों समक्ष। तरि तुज समाधिदक्ष। देईल साक्ष सलटचि ॥ ९ ॥ जैसा भिकारी जागेपणीं। स्वप्नीं महाराज होवूनी। राज्य करी संपदा भोगुनी। पुन जागेपणीं भिकारी हा ॥ १० ॥ मग तें राज्य आठवून। मी राज्यभ्रष्ट झालों म्हणून। तो करी कीं रोदन। तेवीं जाण संसार हा ॥ ११ ॥ स्वप्नीं मद्य मांस भक्षिती। चांडाळीशीं रमती। ते प्रायश्चित्त घेती। जागेपणीं कीं ॥ १२ ॥ कोणी एक आपुला। जागेपणीं मेला। स्वप्नीं तोचि भेटला। हर्ष झाला अपार ॥ १३ ॥ स्वप्नीं कोणी स्वजन। मेला असें पाहून। रडत रडत जागा होऊन। त्या पाहून नच रडे ॥ १४ ॥ कोणी भुकें निजती। स्वप्नीं पोटभर जेविती। जागे होता मागुती। तृप्त होती कीं तेणें ॥ १५ ॥ स्वप्नीं जें दिसें शुभ। जागेपणीं तें हो अशुभ। जागेपणीं जें अशुभ। स्वप्नीं तें शुभ कधीं ही ॥ १६ ॥ कधीं लग्नसोहळा पाहती। जागेपणीं कीं साच मानिती। स्वप्नीं सर्पव्याघ्र पाहती। उठोनि पळती सत्य तें कीं ॥ १७ ॥ क्षणमात्र निजता। मास लोटले पाहती। त्या गोष्टी साच होती। जागेपणीं कीं ॥ १८ ॥ अतिसूक्ष्म नाडींत। हत्ती घोडे दिसती अमित। ते मानील कीं बुद्धिमंत। साच म्हणोनी ॥ १९ ॥ तेवीं हा प्रपंच। न मानावा साच। जाणावा हा असत्यच। कालत्रयीं ॥ २० ॥ जें जें येथें ये पहाणें। तें तें सर्व मिथ्या जाण। सर्व व्यापार सोडून। स्वरूपानुसंधान करीं तू ॥ २१ ॥ स्वरूपानुसंधान। व्हाया कीजे मन शोधन। देवगुरुसेवन। सदाचरण अनासक्तें ॥ २२ ॥ हेंही मिथ्या जसें स्वप्न। असें न मानो तुझें मन। जेवीं कित्येक स्वप्न। सत्य होय जागृतींत ॥ २३ ॥ स्वप्नीं मंत्र उपदेशिला। तो जागेपणीं सत्य झाला। स्वप्नीं देवें प्रसाद दिधला। जागृतीं झाला तोचि सत्य ॥ २४ ॥ ऐसे अनुभव हजार।

लोकीं आले साचार। स्वप्नाध्यायीं हा विचार। सारासार केला
वा ॥ २५ ॥ वर्षान्तदर्धावरणाच मासाद्यामकमात्स्वप्नफलं निशायां ॥
सद्यःफलं चोपसि संप्रविष्टं दिवा वृथा स्याच्छयनात्पुनश्च ॥ १ ॥ हा
मी येथें जन्मलों। हा मी अमुक वाढलों। स्त्रीपुत्रसंपत्तियुक्त झालों।
मी झालों दैन्यवाणा ॥ २६ ॥ ऐसे शुभाशुभ स्वप्न पहात। नानापरी
चोरळत। स्वयें न हो जागृत। देवगुरुप्रसादा विना ॥ २७ ॥ हा
जीव असा घोरळतां। कनवाळु श्रुतिमाता। उपदेशी तत्त्वतां।
त्याचा अधिकार जाणुनी ॥ २८ ॥ जरी परमार्थी पराङ्मुख। तया
कर्ममार्ग चोख। निष्कामपणें देख। श्रुति सम्यक् बोलतसे ॥ २९ ॥
जरी कर्मी असोन। चंचळ असे अंतःकरण। तया उपासना सांगून।
परमार्थी लावी श्रुति ॥ ३० ॥ जरी नित्यानित्य विचारून। इहभोगा
दे सोडून। शमदमादि साधून। मुमुक्षु होऊन तळमळे ॥ ३१ ॥ तया
ज्ञान व्हावें म्हणून। श्रवण आणि मनन। तयांचें निदिध्यासन।
श्रुति सांगून बोध करी ॥ ३२ ॥ हें जाणावें शुभ स्वप्न। संसार
जाणावा दुःस्वप्न। तेथें क्षणमात्रही मन। सुज्ञजन न धरिती ॥ ३३ ॥
तेव्हां तूं जागृत व्हावें म्हणून। संसार हें दुःस्वप्न। दे सर्वथा सोडून।
ज्ञान जोडून कृतार्थ हो ॥ ३४ ॥ स्वधर्माचें आचरण। देवपूजा व्रत
दान। फलाची इच्छा सोडून। करितां मन शुद्ध होय ॥ ३५ ॥
कायावाचामनें करून। न दुःखवावे प्राणी जन। हिंचें नाम
अहिंसा जाण। ही आदरून धरावी ॥ २६ ॥ जें पाहिलें ऐकिलें जाण।
तेंचि कीजे भाषण। जें यथार्थ कथन। हें सत्य जाण तारक ॥ २७ ॥
पुढें अथवा माघारीं। कोणाचीही न करी चोरी। हेंचि अस्तेय अव-
धारीं। हें अंतरी आदरावें ॥ २८ ॥ परिग्रह म्हणजे साठा। तो
करी सर्वथा तोटा। तो सांडणें वरत्रतां। अपरिग्रह म्हणती योगी
॥ २९ ॥ एका गृहस्थावांचून। कायावाचामनें करून। यातें मैथुन

सोडून। हेंचि जाण ब्रह्मचर्य ॥ ४० ॥ अहिंसा सत्य अस्तेय। अपरिग्रह ब्रह्मचर्य। हे पंचक यम होय। सेविजे निर्मायपणें हें ॥ ४१ ॥ स्वधर्मानुष्ठान हेंचि तप। स्वाध्याय म्हणजे गुरुमंत्रजप। मानसीं करितां अमूप। फळ तात्काळ मिळतसे ॥ ४२ ॥ मृज्जलानें बाह्य शौच। ईश्वरध्यानें आंतर शौच। ईश्वरप्रणिधान साच। सर्व करणें ईश्वरार्पण ॥ ४३ ॥ परिमित निद्रा आहार। हे होत नियम साचार। हे पाळावे सादर। वारंवार अभ्यासानें ॥ ४४ ॥ मृदु आसन घालून। समासन ठेवून। एकांतीं बसून। सगुणेश्वरध्यान करावें ॥ ४५ ॥ हृदयकमळ अधोवदन। तें करावें ऊर्ध्ववदन। सोहंमंत्र उच्चारून। प्रफुल्लीत तें भाविजे ॥ ४६ ॥ त्यामध्यें विराजमान। रत्नजडित सिंहासन। त्यावरी सगुणमूर्तीचें ध्यान। कीजे मन स्थिरवून ॥ ४७ ॥ पायांच्या तळव्यापासून। एका एका अंगाचें ध्यान। करावें लक्ष लावून। तें स्थिर होतां पुढें ध्यावें ॥ ४८ ॥ एवं मस्तकापर्यंत। संपूर्ण मूर्ति चित्तांत। भरून ध्यावी संतत। स्थिरवून चित्त भावानें ॥ ४९ ॥ दुसऱ्या विषया आठवून। जरी सुटेल तें ध्यान। तरी पुनः मुळापासून। करावें चिंतन सावधानें ॥ ५० ॥ मुख सुहास्य चिंतून। हास्यमात्रा मनीं ध्यावें भरून। तोच मी परमानंद म्हणून। निश्चित चिंतन करावें ॥ ५१ ॥ जागृती स्वप्न निद्रा साक्षी। निर्विकारें वृत्ती लक्षी। तीनी देहा जो निरीक्षी। तो मी त्वंपदार्थ लक्ष्यार्थ ॥ ५२ ॥ स्थूलदेह अन्नमय कोश। लिंगदेहीं तीन कोश। प्राणमय मनोमय विज्ञानमय। आनंदमय कारणदेहीं ॥ ५३ ॥ ह्या पंचकोशांहून। मी वेगळा म्हणून। ह्यांचे धर्म मजला न। काळत्रयीं ॥ ५४ ॥ हा देह मी नोहे देख। मी नोहे कोणाचा लेक। स्त्री पुरुष नपुंसक। काळत्रयीं मी नोहे ॥ ५५ ॥ मी नोहे कोणाचा संबंधी। नसे मला धर्माधर्म उपाधी। न स्पर्शे आधिव्याधि। काळत्रयीं ॥ ५६ ॥ नसे मला

वर्णाश्रमादि । न शिवे मला शीतोष्णादि । नसे मला जन्ममरणादि । षड्विकाररहित मी ॥ ५७ ॥ नामगोत्र नसे मला । रूपवर्ण नसे मला । मग आकार संस्कार कैंचा आला । सर्व देहाचे विकार ॥५८॥ धन क्षेत्र गृहाराम । नसे मला कुळधर्म । येथें कैंचे आलें शर्म । नाहींच वर्म मजलागीं ॥ ५९ ॥ अन्नमयकोशविकार । हे मला नसती साचार । यांचा द्रष्टा मी यांहूनि पर । निर्विकार निरामय ॥ ६० ॥ नाहीं भूक मला । न शिवे तहान मला । सबल दुर्बल न मी मला । येथें घेणें काहींच न ॥ ६१ ॥ न मी बैरा आंधळा । न मी नपुंसक पांगळा । हा दोष सगळा । प्राणमयकोशावरी ॥ ६२॥ मी नोहे प्राणमय कोश । त्याचा द्रष्टा निर्दोष । नित्य शुद्ध निर्विशेष । समरसेसी ॥६३॥ न शिवे मला वाग्जाल । नाहीं मला संकल्प । नाहीं मला विकल्प । न मी व्याकूल संशयानें ॥ ६४ ॥ सुख दुःख क्षोभ । नाहीं नाहीं शोक भय लोभ । काम क्रोध मद स्तंभ । मोह मद भेद खेद ॥६५॥ हर्ष विषाद मत्सर । न मला हे मनावर। विराजवी मी तरी दूर। मनाहूनी ॥ ६६ ॥ मी नोहें सुबुद्ध । मी नोहें दुर्बुद्ध । नोहें ऊहापोहविरुद्ध । नोहें शुद्ध विशुद्ध मी ॥ ६७ ॥ मी नोहें अवधानी । मी नोहें मानी । मी नोहें अखंडज्ञानी । विज्ञानमयाचा साक्षी मी ॥ ६८ ॥ म्हणोनि कर्तृत्वादिक । नसे मला हें आध्यासिक । विज्ञानाहोनी मी पृथक् । आहे विवेकरस मी हा ॥ ६९ ॥ मी स्वयंप्रकाशमान । सूर्यासमान भासमान । कैंचें मला अज्ञान । नाहीं आवरण विक्षेप ॥ ७० ॥ प्रिय मोद प्रमोद । माझे ठायीं हा न भेद । म्हणोनि नसे मजला खेद । मी स्वच्छंद स्वतःसिद्ध ॥ ७१ ॥ स्मृति विस्मृति न मला । हे धर्म असती त्याला । आनंदमय म्हणती ज्याला । आनंदविकार जीव मी न ॥ ७२ ॥ अत एव न भोक्तृत्वादिक । मी अद्वितीय एक । पंचकोशाहून पृथक् । परात्पर ॥ ७३ ॥ हा समुदाय ।

दृश्य हाही मी न होय । याचा साक्षी मी तुरीय । स्वसंवेद्य निष्कल ॥ ७४ ॥ जो हा मी त्वंपदलक्ष्यार्थ । तोचि तो तत्पदलक्ष्यार्थ । तो अद्वयानंद अखंडार्थ । प्रत्यगभिन्न परमात्मा ॥ ७५ ॥ मठ उपाधीनें मठाकाश । घट उपाधीनें घटाकाश । दों उपाधींचा नाश । होतां आकाश एक जेवीं ॥ ७६ ॥ जेवीं मायोपाधीनें आत्मा शिव । अविद्योपाधीनें अनात्मा जीव । दोन्ही उपाधी जातां स्वयमेव । परमात्मा परब्रह्म मी ॥ ७७ ॥ अज्ञानोपाधि किंचिज्ज्ञ जीव । मायोपाधि सर्वज्ञ शिव । दों उपाधींचा होतां अभाव । ना जीव ना शिव परमात्मा॥७८॥ मायेनें जो परोक्ष । अज्ञानानें प्रत्यक्ष । अज्ञान माया जातां अपरोक्ष । तो मी अध्यक्ष निर्विकार ॥७९॥ त्या उरल्या वृक्षीं । जीव शिव हे दोन पक्षी । जीव कर्मफळ भक्षी । शिव निरीक्षी साक्षीपणें ॥८०॥ सपलें तें फळभक्षण । आतां राहिलें साक्षीपण । निरसलें साक्ष्य संपूर्ण । ही आहे खूण स्वसंवेद्य ॥८१॥ असें मी सच्चिदानंद । नित्य शुद्ध बुद्ध निर्भेद । नित्यमुक्त परमानंद । अनंत वेदवेद्य मी ॥ ८२ ॥ असें निरंतर चिंतन । करावें स्थिरवूनिया मन । दृढ होतां अनुसंधान सिद्ध होई ॥ ८३ ॥ दुष्टभावना नष्ट होवी । ध्यानीं स्थिर होई मती । सहज ये समाधिस्थिती । अभ्यासपद्धती आदरितां ॥ ८४ ॥ अभ्यासकाळातिरिक्त काळीं । बाह्य व्यवहार करते वेळीं । ममत्वेची होळी । करीत असावें उदासी ॥ ८५ ॥ देह हा कर्माधिष्ठान । अहंकार कर्ता जाण । इंद्रियगण करण । पंचप्राण चेष्टाहेतु ॥ ८६ ॥ श्रोत्रादि देव इंद्रियांच्या । दिगादि देवतांच्या । मेळणीं त्रिविध कर्मांचा । उगम होय ॥ ८७ ॥ कायेनें होतें कायिक । वाचेचें कर्म वाचिक । मनाचें कर्म मानसिक । त्रिविध कर्म हें जाण ॥८८ ॥ पांच हेतूनीं हीं तीन । कर्में होतीं अनुदिन । येथें जीव नसून । म्हणे अध्यासून मी कर्ता ॥ ८९ ॥ जें घडे पुण्यपाप । त्याचा अहंकारें घेई लेप ।

अंगीं लावूनि मग ताप। ये जो कल्पांतींही न चुके॥ ९० ॥ जे अहंपणा धरून। कर्में लिप्त होती जन। त्यां येती फळें तीन। इष्टानिष्ट आणि मिश्र॥ ९१ ॥ पुण्याचें इष्टफळ। मिळे स्वर्गसुख केवळ। पुण्य संपतां तत्काळ। अधःपात होतसे ॥ ९२ ॥ पापफळ अनिष्ट। नरकवास उत्कट। तिर्यग्योनी महाकष्ट। शीत वातोष्ण वृष्टिचि ॥९३॥ पापपुण्य समान। मिश्रफळ दे जनन। सुखदुःखमिश्रित जाण। मनुष्यत्व भूलोकीं॥ ९४ ॥ नरकस्वर्गमोक्षांचे। येथें तीन मार्ग लोकांचे। जे जन सात्त्विक साचे। ते ह्याचें वर्म जाणती॥ ९५ ॥ कामक्रोधलोभादिक। जे आदरती अविवेक। त्यांना घडे पातक। केवळ नरकवासी ते॥ ९६ ॥ शास्त्रोक्त न करिती। निषिद्धातें आचरती। त्यांला ये अधोगती। मग मुक्ति कैंची त्यांना॥ ९७ ॥ फलाभिलाष धरून। जे करती पुण्याचरण। ते स्वर्गा गेले तरी जाण। संसारभ्रमण न चुकेचि॥ ९८ ॥ म्हणोनि कामादिक त्यजून। घ्यावीं इंद्रियें आवरून। मन करून समाधान। प्रेमें भजावें ईश्वरा॥ ९९ ॥ सर्वभूतीं तो जाणून। सर्वां द्यावें अभयदान। हेंचि दयायें पूजन। पुनः जनन नच दे जें॥ १०० ॥ ईश्वरप्रसादें स्वानुसंधान। छागे तें तोडी भवबंधन। हें मानवजन्माचें सार्थक जाण। तें कृपण हें न करी जो॥ १०१ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचितं
आत्मानात्मविचारे अध्यात्मप्रकरणं संपूर्णम्॥

---

४०८ आत्मानात्मविचार उत्तरभाग.

श्रीगुरु दत्तात्रय गुरूचे गुरू। स्वभक्ताचे कल्पतरू। वदूनि भवाब्धितारू। वेदान्त निरूपितों स्वल्प ॥ १ ॥ गुरुविण नोहे ज्ञान। ऐसें श्रुतीचें वचन। हें मानूनि निरूपण। करतों गुरुशिष्यसंवादें ॥ २ ॥ शिष्य गुरूसी पुसतसे। ही सृष्टि कोण करितसे। किंवा स्वभावें होतसे। संशय होतसे हा फेडा ॥ ३ ॥ गुरु म्हणे सावधान। एकाग्र करूनिया मन। परिसें कथितों निरूपण। वेदप्रमाण घेवोनी ॥ ४ ॥ श्वासापरी अनायासानें। वद कथिला ईश्वरानें। त्याला पौरुषेय म्हणणें। न साजे अन्याधारापरी ॥ ५ ॥ संहिता ब्राह्मण अरण। हीं तिन्हींही मिळोन। हा वेद असें जाण। शिक्षादिक सहाची ॥६॥ कर्म उपासना ज्ञान। तीन कांडें वेदाचीं जाण। स्मृति इतिहास पुराण। वेदाधारें पसरलें ॥ ७ ॥ त्या स्वत प्रमाण वेदाचें। मत हें ऐक तू साचें। हें ठाणें समाधानाचें। सत्य त्रिवाचे बोलतों ॥ ८ ॥ जी गारा केलेली माती। तिचे पुढें घडे होती। घडघापूर्वी जी माती। मध्यें अतीं तीच एक ॥ ९ ॥ सृष्टीपूर्वी विश्व हेंच। अद्वितीय ब्रह्म एकच। नामरूप हीं नव्हतींच। जिव्हामन नसल्यामुळें ॥ १० ॥ शिष्या तुझ्या समजुतीस। पूर्वी हा काळबोधकास। योलिलों परी तेव्हा खास। काळ न व्हेतास दावणार ॥ ११ ॥ निर्विकारा न घडे सर्जन। मायेसहितार्चे ग्रहण। करिता न ये द्वैतपण। शक्ति जाण अवस्तु माया ॥ १२ ॥ शक्तिशक्तिमता अभेद। मिथ्या प्रतिबिंबेन भेद। न ये यद्रा निर्विवाद। मायेनें भेद न तसा ब्रह्म ॥ १३ ॥ जें उपाधीनें भासे। तें उपाधि नासता नासे। त्याणें द्वैत येईल कसें। स्वस्वरूपा ॥१४॥ जे अनिर्वचनीय शक्ति। ती वेदांती म्हणती। असे ब्रह्माधीन ती। तेणें अद्वैत येत नसे ॥ १५ ॥ त्या मायाशक्ति युक्त। ब्रह्म हो अव्या-

कृत । हें जगद्बीज अव्यक्त । त्रिगुणात्मक होतसे ॥ १६ ॥ त्यापासून शब्दयुक्त आकाश । त्यापासून वायु सशब्दस्पर्श । त्यापासून अग्नी खास । शब्दस्पर्शरूपगुणें ॥ १७ ॥ सशब्दस्पर्शरूपरस । जळ उपजे त्यापासाव खास । सशब्दस्पर्शरूपरस । गंध भूमी ॥ १८ ॥ कारणगुण कार्यी येती । तेसे मायागुण पंचभूतीं । म्हणूनि त्रिगुणात्मक होती। पंचभूतें हीं मायिक ॥ १९ ॥ प्रत्येकाचे सत्वांशेंकरून । श्रोत्र त्वचा चक्षु जिव्हा घ्राण । पंच ज्ञानेंद्रियें होतीं जाण । अंतःकरण सत्वांशैक्यानें ॥ २० ॥ निर्विकल्प अंतःकरण । संकल्पात्मक मन । निश्चयात्मक बुद्धि जाण । अनुसंधानरूपी चित्त ॥ २१ ॥ अहंकार मीपण । हें पंचविध अंतःकरण । प्रत्येक रजांशानें जाण । कर्मेंद्रियें पांचही ॥ २२ ॥ वाचा हस्त पाद । लिंग आणि गुद । रजांशैक्यें प्राणभेद । पंच तयांचे वृत्तीनें ॥ २३ ॥ यांचे देवता विषय । एक मंडळी स्वयें होय । प्राणेंद्रियांत करणसमुदाय । लिंगशरीर सूक्ष्म होय ॥ २४ ॥ पंचभूतांचे दोन दोन भाग । एका एका अर्धाचे चार भाग । करोनि दुसऱ्या अर्धांशी योग । करितां होय पंचीकरण ॥ २५ ॥ या पंचीकृतापासून उद्भिज्ज । स्वेदज अंडज जारज । होती चौदा लोक विराज । सर्व एक मिळोन ॥ २६ ॥ या चारी देहांत । जीवरूपें ब्रह्म रिघत । कर्तृत्व भोक्तृत्व पावत । मोक्षापर्यंत द्वैतभावें ॥ २७ ॥ जाग्रत्स्वप्न सुषुप्ति । दैनंदिन व्यवहार म्हणती । जन्म घेणें हे वेदांती म्हणती जन्मांतरस्वीकार ॥ २८ ॥ हा जीवाचा संसार । ईश्वरसृष्टीवर । अहंताममतादि व्यवहार । हे प्रातिभासिक जीवसृष्टी ॥ २९ ॥ पारमार्थिक सत्तावर । ईशसृष्टी अनिवार । हा व्यावहारिक संसार । ईश्वराचा ॥ ३० ॥ हें सर्वही द्वैत । निवारीजे होवूनि अद्वैत । तरीच होय सदोदित । सच्चिदानंद निजांगें ॥ ३१ ॥ सर्वाधिष्ठान ब्रह्म जेधवां । विवेकें कळे तेधवां । करोनि द्वैतभावा । होय सच्चिदानंद

निजांगें ॥ ३२ ॥ ब्रह्मचि सर्वाधिष्ठान । तेंच उत्पत्तिस्थितिलयकारण । म्हणोनि एकाचें ज्ञान । होतांचि सर्वज्ञान होतसे ॥ ३३ ॥ अत एव वेदांतमत । सिद्ध करी अद्वैत । तार्किकांचा सिद्धांत । घेतां अद्वैत साधेना ॥ ३४ ॥ प्रकृतिपुरुषविवेक । तत्त्वविचार करितां चोख । मोक्ष होतो हा लेख । सांख्यांचा एकत्व न दावी ॥ ३५ ॥ पुरुष हा उदासीन । प्रकृति जगत्कारण । प्रतिशरीरीं भोक्ता जीव भिन्न । जगत्सत्य जाण हें सांख्यमत ॥ ३६ ॥ स्वयें प्रकृति जड असोन । ती केवीं करील जगदुत्पादन । न चालती चेतनावीण । अचेतन रथादिक ॥ ३७ ॥ तूं म्हणशील स्तनांतून । दूध वाहे अचेतन । जळही जातें स्वयें वाहून । हेंही जाण ईश्वरेच्छा ॥ ३८ ॥ तीन गुण समान । हे सांख्यप्रकृति प्रधान । तया नसता प्रेरक चेतन । केवीं गुणविभाग होईल ॥ ३९ ॥ गाईचें पोटीं तृण । दुग्ध होवें तेवीं प्रधान । जगदाकार होऊन । स्वयमेव राहे म्हणसी जरी ॥ ४० ॥ तरी हेंही न घडेल । तृण खाईल बैल । त्याचें दुग्ध कीं होईल । तसें न होईल प्रकृति जगत् ॥४१॥ जसा स्वयें आंधळा । चालवी बोलस पांगुळा । तेवीं पुरुष प्रकृतीला । चालवी म्हणों तरी न घडे ॥ ४२ ॥

---

४०९ उपदेश

गुरुमाता सांगतसे, ऐक मुली आतां । आला आज दीपवाळी, सण बरवा मोठा ॥ ध्रु० ॥ लावीं अंगीं नित्यानित्यवस्तुविवेकाचें ॥ उटणें मग रागमळ, जातिल तव तनुचे ॥ १ ॥ ज्ञानगंगेतचि हें अमूल्य पाही न जें शोकीं ॥ शांतिवसन तूं नेसून शोभसि या लोकीं ॥ २ ॥ भूतदया आणि क्षमा भूषण लेवून ॥ शोभविं हें आत्मरूप भूषित होवून ॥ ३ ॥ करिं धरिं हें सोज्वल मति सोन्याचें ताट ॥

अंतरिं धरि ज्ञानेंद्रियरत्नदीप थाट ॥ ४ ॥. तीन तनु लिंगलोण उतरुनि त्यजिं दूरी ॥ ईश्वर गुरु आत्मबंधु चिंतुनिं अंतरीं ॥ ५ ॥ घे सोऽहंभावें ती सोज्वळ आरती ॥ ओवाळीं एक भक्तिभावानें निगुती ॥ ६ ॥ ओवाळणी घे तूं ही दिव्य अमोलीक ॥ कूटस्थ प्रत्यगात्म-साक्षी अवलोक ॥ ७ ॥ रात्रंदिन जातां येतां निजलां ही वसतां ॥ अनुभविं तूं साक्षिपणें संतत त्या आतां ॥ ८ ॥ तो आत्मा सच्चित्सुख तुजहुनि नच भिन्न । तूंहि तयाहुनि कधिंहि नससी हो भिन्न ॥ ९ ॥ गुरुमाता सांगतसे ऐक मुली आतां ॥ आता दिपवाळी सण बरवा मोठा ॥

सासुर्वासी पाळी । आलिया दिवाळी । गुरुमाते जवळी । आली त्रस्त ॥ १ ॥ हंबर्डा फोडोनी । मायेपुढें रडे । म्हणे दुःखीं पडे । सासुर्वासी ॥ २ ॥ सासु दुष्टबुद्धि । मोह तो सासरा । यांहीं मज थारा नाहीं दिल्हा ॥ ३ ॥ ताम्रसाहंकार । रागीट भ्रतार । त्या करवि मार । देती नित्य ॥ ४ ॥ कामादिक दीर । चावटचि क्रूर । यांहीं दिल्हा मार । पदोपदीं ॥ ५ ॥ कल्पना जावू हे । थोटचे मोडताहे । तृष्णा नणंदुली हे टवळी द्वाड ॥ ६ ॥ लावालावी करून । सर्वही गांजीती । मज नच देती । शांतीवस्त्र ॥ ७ ॥ मारुनि विविक्षा । घोंगड्या वाढवीती । ग्रासही न देती । स्वानंदाचा ॥ ८ ॥ श्रद्धाभक्ति-सेजेन कडे दृष्टि देतां । घरुनिया हाता । ओढिती हे ॥ ९ ॥ करकर दांत । खाती माझेवर । तूंही समाचार । नच घेसी ॥ १० ॥ मेल्यें किंवा आहें । हेंही तुझ्या मनीं । आलें न म्हणूनी । हो व्याकूळ ॥ ११ ॥ आतां तुझे पायीं । जीव देवें ठार । पुरे येरझार । या जन्माची ॥ १२ ॥

गुरुमायी म्हणे बाळें । आतां शांत हो ये वेळीं ॥ १ ॥
तुज आठवि वेळोवेळ । म्हणोनि म्यां घाडिलें मूळ ॥ २ ॥
तुझा बंधू हा विवेक । धाडिला म्यां आजी ऐक ॥ ३ ॥
शांति साडी दे नेसून । घे तितिक्षा चांगल्या भरून ॥ ४ ॥
कंठीं बांधू साधन यंत्र । तेणें होसी तू स्वतंत्र ॥ ५ ॥
आतां सासु होईल सुबुद्धि । न च देईल ती आधी ॥ ६ ॥
सात्त्विक अहंकार । अनुकूल होईल भ्रतार ॥ ७ ॥
येरा गादवांची भीड । तुज कायसी सर्वां सोड ॥ ८ ॥
श्रवणादी पोटभर । रायि देयीं तृप्ति ढेकर ॥ ९ ॥
प्रसवूनी बोधपुत्रा । नांद सुखें उद्धरिं गोत्रा ॥ १० ॥
शिरावर गुरुचा कर । येता कैंची येरझार ॥ ११ ॥
वासुदेवगुरुचा बोल । काळत्रयीं नोहे फोल ॥ १२ ॥

---

४१० ब्रह्मचिंतन

जें वासुदेवाख्य अव्यय । तें परमब्रह्म मीच होय । ऐसा जयाचा निश्चय । तो मुक्त होय अन्य बद्ध ॥ १ ॥ मीच परब्रह्म असे । ब्रह्माहून वेगळा नसे । आदरें कीजे उपासन असें । ब्रह्मभाव धरून ॥ २ ॥ मीच परब्रह्म निश्चीत । अबाध्य असंग चिद्रूप निश्चित । प्रयत्नानें असें चिंतीत । राहतां मुक्त होतसे ॥ ३ ॥ जें सर्वोपाधिशून्य । जें निरंतर चैतन्य । तें मी ब्रह्म न अन्य । वर्णाश्रम मग कैंचे ॥ ४ ॥ मी ब्रह्म असें जाणतां । तया ये सर्वात्मता । तन्मुक्तीला आड देवता । न येती आत्मा त्यांचाही होतो ॥ ५ ॥ माझ्याहून देव भिन्न । असें करितां उपासन । तया न होय ब्रह्मज्ञान । पशुसमान हो तो देवा ॥ ६ ॥ मी आत्मा नच अन्य । ब्रह्मच मी शोकशून्य । सच्चिदानंद

मी धन्य। नित्यमुक्तस्वभाव मी॥ ७॥ असें आपणा ब्रह्म मानून। सतत वागे तया न। दुष्कृत आणि दुष्कृतापासून। आपत्ती जाण न होती॥ ८॥ आपणा ब्रह्म मानून। रहावें सुखें करून। मी ब्रह्म आहें असें चिंतन। हो कां क्षणभर ही करा॥ ९॥ तें महापातका निवारी। जेवीं अंधकारारी। सर्वांधकारा निवारी। म्हणोनि ब्रह्म-चिंतन करावें॥१०॥ अज्ञानामुळें ब्रह्मापासून। आकाश झालें बुद्बुदा समान। वायू झाला आकाशापासून। वायूपासून तेज झालें॥११॥ उदक झालें तेजापासून। पृथ्वी झाली उदकापासून। औषधिवादिक पृथ्वीपासून। झाले उत्पन्न अज्ञानामुळें॥१२॥ पृथ्वी विरतां उदकांत। उदक विरे तेजांत। तेज विरे वायूंत। वायु आकाशांत विरतसे॥१३॥ आकाश विरे अव्याकृत मायेंत। तें विरे शुद्ध ब्रह्मांत। त्याहूनि अन्य न उरत। तें ब्रह्म मी हरी विष्णु॥१४॥ ज्यन्मायेनें कर्तृत्व भोक्तृत्वादिक। तो अच्युत अनंत गोविंद मी एक। तोच मी हरी आनंदरूपक। अज अमृत अशेष मी॥ १५॥ नित्य निर्विकल्प निर्विकार। सच्चिदानंद अव्यय मी पर। पंचकोशातीत परमेश्वर। अकर्ता अभोक्ता असंग मी॥ १६॥ लोहचुंबकापरी माझें जवळ। इंद्रियादिकांचा होतो खेळ। मी आदिमध्यांतीं मुक्त केवळ। स्वभावशुद्ध मी बद्ध नसे॥ १७॥ मी ब्रह्मचि न संसारी। मी मुक्त हें चिंतिजे अंतरीं। हें चिंतन न घडे तरी। वाक्य उच्चारी जें हें नित्य॥ १८॥ या अभ्यासानें भ्रमर-कीटवत्। ब्रह्मभाव होय निश्चित। संशय सोडूनी सतत। करा या निश्चित अभ्यास॥ १९॥ हें ध्यान करितां एक मास। ब्रह्महत्येचा-ही होतो नाश। एक वर्ष करितां [illegible] अभ्यास। मिळती रास अष्ट-सिद्धि॥ २०॥ यावज्जीव अभ्यास करितां। आंगीं बाणे जीवन्मु-क्तता। मी देह न प्राणेंद्रियें तत्त्वता। ही दृढता होय तयाची॥ २१॥ मी न मन न बुद्धि न चित्त। मी न अहंकार न भूमी न पय। मी न

तेज न मी वात। मी न आकाश सर्वथा ॥ २२ ॥ मी न शब्द न स्पर्श न रस। मी न गंध न रूप ग्रास। मी नोहे हा मायाविलास। मग संसारभास मज कैचा ॥ २३ ॥ साक्षिस्वरूपें केवळ। मी शिवचो निर्मळ। मिथ्या जगज्जाल। होउनी मृगजळवत् राहे ॥२४॥ ज्ञानें माझे ठायींच तें विरे। मग एकची ब्रह्म मी उरें। शेवटीं अनंत मीच न दुसरें। तोच मी सर्वेश सर्वशक्ति ॥ २५ ॥ मी आनंद सत्य बोध पुरातन। ऐसें असें हें ब्रह्मचिंतन। हा प्रपंच मिथ्या म्हणून। सत्याद्वय ब्रह्म मीचि एक ॥ २६ ॥ याविषयीं वेदांत प्रमाण। गुरु स्वानुभव तिसरा जाण। मी ब्रह्म न संसारी ब्रह्मभिन्न। मी न देह सनातन केवळ मी ॥ २७ ॥ एकची अद्वय ब्रह्म। येथें नसे नाना भ्रम। हें कळावया ब्रह्मचिंतनक्रम। कथिला भ्रम निरसावया ॥ २८ ॥

इति श्री० प० प० श्रीवासुदेवानंदसरस्वतीविरचित ब्रह्मचिंतन संपूर्णम् ॥

४११ अभंग ऐतरेयभावार्थरूप

(१)

देवाचा जो देव भासे स्वयमेव। जाणे भावाभाव भावाचा जो ॥ १ ॥
पूर्णानंद एक रची नाना लोक। सर्वांचा पालक एकदृष्टी ॥ २ ॥
ज्याचें कर्म जैसें त्या दे फळ तैसें। ज्या वैषम्य नसे कारुणिका ॥३॥
लालन ताडन बाळाचें करितां। निंद्य नोहे माता वेवि हाही ॥ ४ ॥
उदासीनापरी करोनी अकर्ता। चिंति तया दत्ता वासुदेव ॥५॥

(२)

ऐक्यावधारण द्वैतनिवारण। श्रुति करी जाण जेथ तो हा ॥ १ ॥
जग हें सृष्टी पूर्वी तोचि अद्वितीय। एक अप्रमेय हो सदैव ॥ २ ॥

होता संत हीन पुनरुक्ति हीन । लोकींही भाषण आहे ऐसें ॥ ३ ॥
जिह्वा मन नसतां नामरूपवार्ता । तेव्हां नसे कथा कालाचीही ॥४॥
लोकां सांगावया पूर्वकाल गणे । श्रुति असें म्हणे वासुदेव ॥ ५ ॥

(३)

आत्मा हो निमित्त माया उपादान । म्हणती ही ये न द्वैतवाद ॥१॥
माया अवास्तवी शक्ति आत्म्याची हे । आत्मदृष्टीनें हे रची विश्व ॥२॥
कूटस्थरूपा जी न येतां विकार । रची चराचर मायावीसी ॥ ३ ॥
अनिर्वाच्य माया घेतां हो श्रुतीस । अखंडैकरस बोलूं आला ॥ ४ ॥
सामानाधिकरण्य आत्मजगताचें । बोधार्थ सांभाचे जेविं चोर ॥ ५ ॥

(४)

अध्यारोपापवादानें । तत्त्व कथिलें वेदानें ॥ १ ॥
अध्यारोप सृष्ट्यादिक । अपवाद तत्त्वं एक ॥ २ ॥
वासुदेव एकरूप । व्हाया सांगे अध्यारोप ॥ ३ ॥

(५)

ज्ञानरूपी तप आत्म्याचें । तो म्हणे मी विश्व रचें ॥ १ ॥
चौदा लोक उपजवी । लोकपालांही उद्भवी ॥ २ ॥
येथ गुणोपसंहार– । न्यायें भूतसृष्ट्यादर ॥ ३ ॥
मुख्य आत्मा उपसंहारे । ध्यावा अन्य न चतुरें ॥ ४ ॥
सृष्टी करी आत्मदेव । देवांचीही सांगे देव ॥ ५ ॥

(६)

जलमुख्य भूतां घेवोनी परेशा । रचूनि पुरुष तया पाहे ॥ १ ॥
अंडवत् मुख फुटोनी हो वाचा । जन्म हो अग्नीचा वोपासून ॥ २ ॥
नासा उपजली प्राण तीपासून । वायू त्यापासून उत्पन्न हो ॥ ३ ॥
झालीं अक्षिछिद्रें चक्षु त्यापासून । सूर्य त्यापासून उत्पन्न हो ॥ ४ ॥
उपजे कर्ण श्रोत्र त्यापासून । होती त्यापासून दाही दीशा ॥ ५ ॥

जे जे देव भाग घेती । त्यांही दोघी तृप्त होती ॥ ३ ॥

(१२)

लोक लोकपाल होतां । करी आत्मा अन्नचिन्ता ॥ १ ॥
जलमुख्य मूर्ते घेऊन । निर्मी अराचर अन्न ॥ २ ॥
वागादिकें मोक्तृवर्ग । अन्न भक्षूं इच्छी सवेग ॥ ३ ॥
परी नोहे अन्नाहार । मग अपानें करी आहार ॥ ४ ॥
आयुर्हेतु अन्नद्वारा । अन्नग्राह करावया ॥ ५ ॥

(१३)

आत्मा म्हणे वागादिक । कामें करिती मत्सेवक ॥ १ ॥
हे स्वतंत्र होतां जाण । मग कोण मी होईन ॥ २ ॥
आप आपणा ओळखाया । देहीं जाऊं कोठोनीयां ॥ ३ ॥
ऐसा विचार करित । शिर भेदुनि आपी आंत ॥ ४ ॥
जे आती करती भेद । हा द्वारा त्यां हो आनंद ॥ ५ ॥

(१०)

क्रियोपाधिक जो प्राण तो प्रवेशे । पायांतून असें वदे वेद ॥ १ ॥
गळ्याखालीं कर्मेंद्रियांचें बाहुल्य । धींद्रियबहुल्य कंठावरी ॥ २ ॥
वरूनी प्रवेश ज्ञानोपाधिकाचा । हो ज्ञानेंद्रियाचें वरि बाहुल्य ॥ ३ ॥

(१५)

पुरीं राव येतां पुरलोका शोभा । तसी देहीं शोभा आत्मयोगें ॥१॥
वाडा करोनिया तीन मजल्यांचा । खेळ आत्मयाचा व्यवस्थेनें ॥२॥
नेत्रीं चित्तीं कंठीं जागृत् निद्रा स्वप्न । विपांसही स्वप्न म्हणे वेद॥३॥
अन्यथा ग्रहण तेंचि होय स्वप्न । हें असें लक्षण जागृत स्वापा ॥ ४ ॥
देवदीन क्रीडा येथें तीन देहीं । मातृपितृस्वदेहीं जन्मांतर ॥ ५ ॥

(७)

त्वचा उपजली तीपासून रोम। त्यापासोनि जन्म ओपधींचा ॥१॥
हृदय उपजलें त्यापासोनि मन। चंद्रा ये जनन त्यापासून ॥ २ ॥
नाभी उपजली तेथें हो अपान। मृत्यु त्यापासून उत्पन्न हो ॥ ३ ॥
शिश्न झालें तेथ उपजलें रेत। आप उपजत त्यापासून ॥ ४ ॥

(८)

विराटाच्या पोटीं देवता पडती। क्षुधातृषा मोठी व्यापी तयां ॥ १ ॥
त्या म्हणती ईशा आम्हां दे शरीर। तेथ अन्नाहार पुरवूं आम्ही ॥२॥
गजाश्वादि देह देंधि तयां देव। परि त्यांचा भाव तृप्त नोहे ॥ ३ ॥
शेवटीं नृदेह देतां तृप्त होती। देवता वदती बरें झालें ॥ ४ ॥

(९)

आला म्हणे त्या अमरां। आपुलाली स्थानें धरा ॥ १ ॥
मग अग्नि वाचा होयी। मुखीं प्रवेशुनी राही ॥ २ ॥
वायु होवोनियां प्राण। धरी नासारंध्रस्थान ॥ ३ ॥
रवि चक्षु होवोनियां। रिघे नेत्रीं पाहावया ॥ ॥ ४ ॥
श्रोत्र होवोनियां दिशा। कर्णीं रिघति ज्या श्रवणाशा ॥ ५ ॥

(१०)

ओपधी रोम होवून। धरिती त्या त्वचास्थान ॥ १ ॥
चंद्र होवोनियां मन। धरि तेव्हां हृदयस्थान ॥ २ ॥
मृत्यु होवोनी अपान। स्वीकारी तो नाभिस्थान ॥ ३ ॥
आपोदेव रेत होवोन। धरि त्या शिश्नस्थान ॥ ४ ॥

(११)

क्षुधातृषा आत्मयातें। म्हणती दे स्थान आम्हातें ॥ १ ॥
स्थान नसे म्हणुनी त्यांतें। देवां पोटीं दे स्थानातें ॥ २ ॥

जे जे देव भाग घेती । त्याही दोघी तृप्त होती ॥ ३ ॥

(१२)

लोक लोकपाळ होतां । करी आत्मा अन्नचिन्ता ॥ १ ॥
जलमुख्य भूतें घेऊन । निर्मी चराचर अन्न ॥ २ ॥
वागादिकें भोक्तृवर्ग । अन्न भक्षूं इच्छी सवेग ॥ ३ ॥
परी नोहे अन्नाहार । मग अपानें करी आहार ॥ ४ ॥
आयुर्हेतु अन्नद्वारा । अन्नग्राह करावया ॥ ५ ॥

(१३)

आत्मा म्हणे वागादिक । कामें करिती मत्सेवक ॥ १ ॥
हे स्वतंत्र होतां जाण । मग कोण मी होईन ॥ २ ॥
आप आपणा ओळखाया । देहीं जाऊं कोठोनीयां ॥ ३ ॥
ऐसा विचार करित । शिर भेदुनि जावी आंत ॥ ४ ॥
जे जावी कहनी भेद । ह्या द्वारा त्यां हो आनंद ॥ ५ ॥

(१०)

क्रियोपाधिक जो प्राण तो प्रवेशे । पायातून असें यदे वेद ॥ १ ॥
गळ्याखालीं कर्मेंद्रियांचें बाहुल्य । धीन्द्रियबहुल्य कठावरी ॥ २ ॥
वरूनी प्रवेश ज्ञानोपाधिकाचा । हो ज्ञानेंद्रियांचें वरि बाहुल्य ॥ ३ ॥

(०५)

पुरीं राव येतां पुरजोरा शोभा । तसी देहीं शोभा आत्मयोग ॥ १ ॥
वाडा करोनिया तीन मजल्याचा । खेळ आत्मयाचा व्यवस्थेनें ॥ २ ॥
नेत्रीं चित्ती कंठीं जागृत् निद्रा स्वप्न । विपासही स्वप्न म्हणे वेद ॥ ३ ॥
अन्यथा ग्रहण तेंचि होय स्वप्न । हें असें लक्षण जागृत स्वाप्न ॥ ४ ॥
दिनरात्र क्रीडा येथें तीन देहीं । मातृपितृस्वदेहीं जन्मांतर ॥ ५ ॥

(१६)

अशीं लाखो जन्में होतीं। परी जीवा न ये मुक्ति ॥ १ ॥
जेव्हां सत्संग आदरी। प्रेमें दत्तभक्ति करी ॥ २ ॥
तेव्हां साधनें जोडून। गुरुवाक्या घे समजून ॥ ३ ॥
मीच भूत भौतिकही। मज वाचुनि कांहीं नाहीं ॥ ४ ॥

(१७)

तो प्रविष्ट मी मज पाहे। व्यापकत्वें मुक्त राहे ॥ १ ॥
होयी इंद्र त्याचें नाम। परि तया इंद्र नाम ॥ २ ॥
इंद्रनाम हो परोक्ष। देवा आवडे परोक्ष ॥ ३ ॥
अपवाद हा विचार। वासुदेवा साक्षात्कार ॥ ४ ॥

(१८)

अध्यारोपीं देहत्रयप्रवेश न। वैराग्य कारण तेंचि होय ॥ १ ॥
अशुचि गंधानें न विटे जो चित्तीं। तया न विरक्ती तीनी लोकीं ॥२॥
मुखाचें आधण पित्तेचा वांयर। तकडे तयावरती जीव ॥ ३ ॥
अ शुद्ध विटाळीं जठराग्नि पोळे। तयाचें सोवळें कायसें हो ॥ ४ ॥
वासुदेव म्हणे वीट आणि कष्ट। सांगे वेद स्पष्ट वैराग्यार्थ ॥ ५ ॥

(१९)

स्वर्गनरकादिक्रमें ओषधिस्थ। पुरुषदेहीं रेत होत जीव ॥ १ ॥
पुरुषाच्या देहीं पूर्वी तीन मास। करी जीव वास देहीं व्हाया ॥२॥
सप्तधातु तापें कढोनी हो रेत। हाचि गर्भ ख्यात वातदेहीं ॥ ३ ॥
सर्वांगे करून पोशिलें जें रेत। चित्तीं तें कढत कामाग्नीनें ॥ ४ ॥
योनीमध्यें सोडी ऋतुकाळीं स्त्रीच्या। जन्म हो जीवाचा पहिला हा ॥ ५ ॥

(२०)

अस्थि स्नायु मज्जा होय वातरेत। त्वचा मांस रक्त स्त्रीरक्ताचे ॥१॥

रक्ताधिक्यें नारी रेताधिक्यें नर । होयी षंढाकार साम्य होतां ॥२॥
वायु फोडी शुक्र तेव्हां होय मेळ । स्वकर्म केवळ जन्मा हेतु ॥ ३ ॥
जैसें पूर्वकर्म तैसा पिंड होयी । सुख दुःख येयी ईशाद्वेनें ॥ ४ ॥

(२१)

न पीडे मातेसी रिघोनि उदरीं । स्तनादिकापरी हो मातेसी ॥ १ ॥
भर्तृरूपगर्भा माता परिपाळी । म्हणोनियां पाळी तिला भर्ता ॥ २ ॥
डोहाळे जे होती पति पुरवी ते । न देतां इष्टासे गर्भहानी ॥ ३ ॥
रूपांतर तेंचि आपुलें जाणून । पिता पुंसवनादीक करी ॥ ४ ॥
रूपांतरें भर्ता जन्मे जाया पोटीं। जाया हो शेवटीं भर्तृमाता ॥ ५ ॥

(२२)

(उपजतां करी जातकर्मादिक । वाढावया लोकपरंपरा ॥ १ ॥
दुसरा हो जन्म उपजतां बाळ । नेणें पुढें काळगती मोठें ॥ २ ॥
गर्भी पीडिता जो प्राणी मुक्त व्हाया। तया दत्तराया विसरे जीव।।)
॥ ३ ॥

(२३)

पुण्य कर्म व्हाया पिता योजी तया। कृतकृत्य काया स्वयें सोडी ॥ १ ॥
जन्मे पुढें तेंचि विसरे हो जन्म। ऐसें कर्म जन्म अशा मार्गे ॥ २ ॥
ज्ञाना प्रतिबंध येवांही ये जन्म। वामदेवा जन्म जेवीं आलें ॥ ३ ॥

(२४)

अग्न्यादि देवांच्या योगें जन्में झालीं। म्हणे मी जाणिलीं वामदेव ॥ १ ॥
लोहापरी देह शेकडोही मातें। राखिती चोरांते जें पायीक ॥ २ ॥
जेवीं श्येन जाळें तोडोनियां पळे। तेंवी ज्ञानबळें तोडी जन्में ॥ ३ ॥

(२५)

ऐसा पूर्वं ज्ञानानुभव घेवोनी । वामदेव मुनी गर्भीं बोले ॥ १ ॥
देहभेदा तोडीं आत्मरूपा जोडीं । सर्वानंदगोडी घे हो मुक्त ॥ २ ॥

(२६)

होतां हे विरक्ती । विचार करीती । भजावा म्हणती । कोण हा आत्मा ॥ १ ॥
एक देहीं दिसे एक हे अवघें । ऐसे होत दोघे आत्मे येथ ॥ २ ॥
यांपैकीं कोणाची कीजे उपासना । जो जन्ममरणा शीघ्र वारी ॥ ३ ॥
ऐशा विचारानें तयां होय बोध । भेद जो विविध त्या बाधिती ॥४॥

(२७)

जीव जेणें रूपा पाहे । जेणें शब्द ऐकताहे ॥ १ ॥
जेणें गंधा हुगे जीव । जेणें बोले शब्द सर्व ॥ २ ॥
कडू गोड जेणें जाणें । मनबुद्ध्यादिकें शरीं ॥ ३ ॥

(२८)

हेंचि सर्व हो प्रज्ञान । त्वंपदार्थलक्ष्य जाण ॥ १ ॥
इंद्रादीक देव पंचभूतें जीव । प्रज्ञाना पासाव उद्भवती ॥ २ ॥
प्रज्ञा पाळी सर्वां शेखीं त्यां संहारी । मायावीचे परी वेगळी स्वयें॥३॥
तेंचि ब्रह्म होय तत्पदलक्ष्यार्थ। दों पदांचा होय लक्ष्यार्थ हा ॥ ४ ॥

(२९)

आहे सामानाधिकरण्य । दोनी पदांचें ह्या जाण ॥ १ ॥
अन्योन्यभेदवारण । हो विशेष्य विशेषण ॥ २ ॥
जीव तोचि हो प्रज्ञान । तेंचि एक ब्रह्म जाण ॥ ३ ॥

(३०)

ऐसें हें श्रवण याचेंचि मनन । कीजे मग ध्यान निरंतर ॥ १ ॥

देहात्मज्ञानाचे परि आत्मज्ञान । होतां न बंधन मागुती हो ॥ २ ॥
शमादिकयुक्त ध्याती जे हें खास । अखंडैकरस लाभे तयां ॥ ३ ॥

(३१)

यावद्देहपात प्रारब्ध भोगीत । तया जीवन्मुक्ती अलिप्तत्वें ॥ १ ॥
न घटे न वाढे पाप पुण्य होतां । महिमा तत्त्वतां ज्ञानीयाचा ॥२॥
प्रज्ञात्मा होवोनी ह्या देहा सोडोनी । ब्रह्मीं ते मिळोनी जाती
मुक्त ॥ ३ ॥

(३२)

ते हृदयग्रंथी तत्काळ तोडीती । संसारा या छेदिती ज्ञानबळें ॥ १ ॥
सर्व पाश त्यांचे तत्काळ तुटती । कर्मे क्षया जाती सर्व त्यांचीं ॥२॥
कोठें देह पडो तयां नको काळ । त्यांचें ज्ञानबळ लोकां तारी ॥ ३ ॥
वासुदेव म्हणे इवरासुताचें । मत मी हें साचें वाचे बोले ॥ ४ ॥
वासुदेव म्हणे वामदेवापरी । जो विचार करी तो हो मुक्त ॥ ५ ॥

४१२ मलप्रभेची आरती

जय जय भगवति गंगे जनिमृतिभयभंगे ॥ मलापहारिणि तारिणि उद्धरिं मज वेगें ॥ ध्रु० ॥ भवदवतापें तापुनि व्यापुनि कलुषानें ॥ तूझ्या तीरीं आलों झालों खिन्न मनें ॥ आतां सत्वरि उद्धरिं अंतरिं मन्नमनें ॥ प्रसन्न होउनी शमने दुरितकृतशमने ॥ १ ॥ उपटुनि समूळ पापा तापा शमऊनी ॥ अंतःकरणा शोधुनि लाउनि हरिभजनीं ॥ जननीपरि तू निशिदिनिं सांभाळुनि सदनीं ॥ कैवल्याच्या ठेवीं मजला भवशमनि ॥ २ ॥ शतयोजनिं जो दूरचि राहुनिया गंगा ॥ गंगा ऐसें बोले त्याला जी सुभगा ॥ तत्क्षणि तारी वीक्षणिं येतां जी गंगा ॥ शिवसायुज्या ने ती उद्धरि अघभंगा ॥ ३ ॥

---

४१३ भजन

पावनी गंगा । सुभगा । पावनी गंगा ॥ ध्रु० ॥
स्मरतां तत्क्षणि करि अघभंगा । तारी जी भवरोगा ॥ १ ॥
शमवी यज्जल पड्रिपुवेगा । ती हे अमृततरंगा ॥ २ ॥

---

१ ही आरती व भजन मिळण्यास उशीर झाल्यानें शेवटीं छापलें आहे.